

IDENTITEETTI LIIKKEESSÄ

Vastakulttuurinen identiteetti ja representaation politiikka

Sosiologian Pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja

Filosofian laitos

Kevät 2000

Miikka Pyykkönen

IDENTITEETTI LIIKKEESSÄ. Vastakulttuurinen identiteetti ja representaation politiikka.

Miikka Pyykkönen

Sosiologian Pro gradu -tutkielma

Kevät 2000

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

132 s., 1 liite

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani nykypäivän suomalaista ruohonjuuritason radikaaliliikehdintää. Tarkemmin määriteltynä kohteena ovat nykyisen eläinoikeusliikkeen, ympäristöliikkeen sekä anarkistisen ja antifasistisen liikkeen toimijat ja toimintakokonaisuudet. Radikaali ruohonjuuritaso merkitsee tutkimuksessani liikkeitä ja ryhmiä, jotka pyrkivät noudattamaan (vähintään formaalin) suoran demokratian periaatteita. Toisin sanoen ne pyrkivät tietoisesti hylkäämään hierarkiat ja edustukselliset organisaatorakenteet.

En erottele ryhmiä omiksi kokonaisuuksikseen, vaan tarkastelen niitä yhtenä kenttänä, jota kutsun liikkeen toimijoiden itsensä määritelmän mukaisesti 'skeneksi'. Havaintojeni mukaan skenen merkitys kollektiivisen identiteetin kannalta on hyvin spatiaalinen. Välillä toimijat puhuvat skenestä kokonaisuutena ja eri ryhmien yhteisenä blokkina, kun taas toisessa yhteydessä saatetaan puhua eri ryhmistä, jotka sen piiriin on luettavissa, itsenäisinä kulttuuristen merkitysten konstruoijina.

Tutkimusaineisto muodostuu etnografisista havainnoista kahden vuoden ajalta, kuudesta teemahaastattelusta, yhdestä ryhmähaastattelusta ja erilaisista media-aineistoista. Olen analysoinut aineistoani teemoittain diskurssianalyttisesti, jonka avulla olen selvittänyt miten identiteettiä representoidaan ja tuotetaan skeneä koskeissa diskursseissa sekä sitä, mitkä osapuolet sitä minkäkin intressin puitteissa konstruoivat juuri tietyn tyyppiseksi.

Tutkimusongelmana on identiteetin merkitys poliittisena merkitsijänä. Tarkastelen kuinka identiteetti rakentuu yksilöllisenä minän merkinä ja taas toisaalta kollektiivisena meidän merkinä. Identiteettiin liittyvät ensinnäkin toimijoiden yksilölliset piirteet kuten esimerkiksi sukupuoli, ikä, henkilökohtaiset makumieltymykset ja sosiaalinen tausta ja toisaalta taas skenen piirteet aina sen sisällä vaikuttavista aatteista pukeutumistyylihin.

Käsittelen identiteettiä poliittisena käsitteenä, joka konstituoituu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, diskursseissa ja representaatioissa. Skenen piirissä käytetty lausuma "henkilökohtainen on poliittista" merkitsee jo sinällään yksilöllisten identiteettiin perustuvien poliittisten ratkaisujen tekemistä. Kun pyritään myös laajempaan muutokseen ja asetutaan vastakkain vallitsevan poliittisen ja kulttuurisen järjestelmän kanssa, niin on huomioitava myös identiteetin kollektiiviset muodot ja vastakulttuurisen *eron* merkitys. Identiteetti representoituu skenessä aina suhteessa toiseen ja sen itsensä 'toiseuteen'. Radikaali ruohonjuuritason kenttä - tässä skene - tarjoaa oman ympäristönsä merkitysten tuotantoon ja vaihtoon, jonka yksi kulminoituma on identiteettien kirjo.

Keskeiset käsitteet: anarkismi, eläinoikeusliike, hegemonia, identiteetti, ideologia, representaatio, skene, vastakulttuuri

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	4
2. LÄHTÖKUOPISSA	7
2.1. Tutkimuskohde	7
2.2. Tutkimusongelma	9
2.3. Oma asema ja kohteen valinta	11
2.4. Aikaisempi tutkimus ja teoreettinen viitekehys	15
3. OSATOTUUKSIEN PALAPELI.....	20
4. MARGINAALISIA ÄÄNIÄ JA TULKINTOJA.....	24
4.1. Etnografia	24
4.2. Kulttuurin käsitteestä suhteessa analyysiin	29
4.3. Metodologisista ratkaisuista.....	31
5. HEGEMONIA JA IDEOLOGIA.....	35
5.1. Hegemonia	36
5.2. Ideologia ja sen suhde diskurssiin.....	38
6. MERKITYKSELLISTÄMISEN TAISTELU KULTTUURISSA.....	42
6.1. Kulttuuri ja liike	43
6.2. Skene	51
6.2.1. Skene kulttuurisena merkitysten tuottajana ja jäsentäjänä.....	58
6.2.2 Kulttuurinen 'toinen'	69
6.2.3. Skene vastakulttuurina	76
7. TAISTELU REPRESENTAATIOISTA.....	82
7.1. Identiteetti	82
7.1.1. Käsitteen tieteellinen historia.....	82
7.1.2. Identiteetin käsitteen dekonstruktio	84
7.1.3. Eron politiikka	90
7.1.4. Skenen aatteellinen identiteetti.....	97
7.1.4.1. Aatteiden representaatiot	100
7.1.4.2. Aatteet <i>ei ole</i> mun vaatteet.....	103
7.2. Stereotypiat vallan välineinä	107
7.2.1. Äärimmäinen skene.....	112
7.2.2. Marginaalin ilmaukset	114
7.2.3. "Johtajamyytti"	117
8. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	121
LÄHTEET	126
LIITE 1	133

1. JOHDANTO

”Poliisi uskoo, että eläin- ja ympäristösuojeluaatteen alle ujuttautuneet yhteiskunnalle vihamieliset ääriliikkeet lisäävät yhteistyötään ja toimintaansa ulkomaisten esimerkkien mukaisesti” (Helsingin Sanomat 27.1.1998, 7).

Yllä olevassa lainauksessa ilmenee selkeimmillään merkityksellistäminen, joka tuottaa suomalaisen yhteiskunnan identiteettejä niin sanotusti ‘toiseuden’ kautta. Tällainen uutisointi on ollut suomalaista eläinoikeus-, ympäristö- ja anarkistiliikettä kuvattaessa hyvin tyypillistä. Heihin kiinnitetyt identiteetit ovat lehdistössä olleet usein marginalisoivia ja ‘äären’ merkityksiin viittaavia.

Tämä herätti mielenkiintoni, eikä ainoastaan sen takia, että olen ollut kymmenisen vuotta mukana erilaisessa kansalaistoiminnassa, josta suuri osa on tapahtunut yllä oleviin liikkeisiin sidoksissa olevien ryhmien puitteissa ja tämän vuoksi tiesin yllä olevien lausuntojen olevan vailla todellisuuspohjaa. Kiinnostus heräsi myös kulttuurisesti. Tarkemmin sanottuna kiinnostuin identiteettien tuottamisesta representaatioissa ja diskursseissa. Kiinnostaviksi kysymyksiksi nousivat sellaiset kuten: ”Miksi aktivistit representoidaan mediakielessä tällä tavoin?”, ”Mikä on se ‘suomalainen yhteiskunta’, johon vedoten kulttuurista toiseutta tuotetaan?” ja ”Miten on mahdollista, että tällaisia identifiointeja ylipäättään voidaan tehdä ja miten niitä diskurssiivisessa pelissä tuotetaan?”. Näistä kysymyksistä nousi myös hallitseva tutkimusongelmani: Miten eläinoikeus-, anarkisti- ja ympäristöliikkeen identiteetit joukkotiedotusvälineissä ja viranomaisten lausunnoissa representoidaan ja kuinka tähän vastataan näiden liikkeiden omaa itseään koskevissa merkityksellistyksissä, toiminnassa ja kulttuurissa.

Tästä seurasi metodologinen oivallus siitä, että diskurssi, jolla tietoa ‘toisesta’ tuotetaan, heijastaa yhteiskunnallisia valtasuhteita ja niiden perimmäisestä epävakaisuudesta aiheutuvia pelkoja. ‘Toista’ tuottavat diskurssit ja representaatiot (esimerkiksi lehtikuvat) pyrkivät retorisesti ottamaan sen haltuunsa, hallitsemaan sitä ja tarpeen tullen tukahduttamaan sen. Symbolisen vallan hierarkiassa ylhäältä alaspäin tuotetut merkitykset pyrkivät sulkemaan hierarkian alemmalla tasolla olevien sosiaalisten ryhmien identiteettejä tiettyihin merkityksiin koodautuviksi. Erilaiset ryhmät, jotka edustavat nykyisiä yhteiskuntaekologisia ajatuksia - niissä yhdistyy anarkismi, eläinoikeusajattelu ja ympäristöajattelu - identifioidaan joukkotiedotusvälineissä usein marginaalisiksi. Merkityksissä tämä tapahtuu osittain tiedostamattomasti. Diskurssien rakenne

suosii tietyntyyppisten kognitiivisten rakenteiden mukaisen todellisuutta kuvaavan tiedon konstruktioita. Koska pienyhteisöllisyyttä ja radikaalia ekologisuutta korostavat ajatukset ovat ristiriidassa vallitsevan yhteiskunnallisen järjestyksen kanssa, diskurssit usein ”omalla painollaan” uusintavat tätä marginaalista kuvaa ja representoivat näitä ajatuksia edustavat ryhmät kulttuurisesti ‘toisina’. Toisaalta kysymys on myös tiedostetusta merkitysten kamppailusta, jossa ‘toisia’ tuotetaan, koska ne uhkaavat ”suomalaista yhteiskuntaa”.

Juuri nyt identiteetti tuntuu olevan kaikkien huulilla. Yhtenevässä Euroopassa halutaan korostaa eri kielten ja kulttuurien kansallista luonnetta, mutta toisaalta keskusteluissa esiintyy myös sellainen eurooppalainen identiteetti, jossa tiivistyvät tietyt koko Euroopan sosiaalista vuorovaikutusta - esimerkiksi eurooppalainen demokratia - koskevat merkitykset. Globalisaation myötä identiteetistä on tullut tärkeä kulttuurinen merkittäjä myös kansainvälisesti. Sillä perustellaan niin kansainvälisen talouden homogenisointiin tähtääviä pyrkimyksiä kuin näitä pyrkimyksiä vastustavienkin ryhmien korostamia kulttuurisia eroja. Identiteetin käsitettä käytetään estottomasti kuvaamaan lähes kaikkea ihmisten sosiaalisiin kuviin kiinnittyneitä merkityksiä ja merkkejä. Mikäli ajattelemme, että identiteetti on ihmisen sosiaalinen kuva, joka heijastaa kaiken sosiaalisen vuorovaikutuksen siihen kohdistavia konstitutiivisia piirteitä, niin tällainen puhe identiteetistä itsestäänselvänä käsitteenä yllättäen muuttuukin epäselväksi. Identiteetti on monimutkainen käsite, joka voidaan ymmärtää monitulkintaisesti ja kontekstuaalisesti käsitteellisistä kartoista, joiden kautta kulttuuria koodataan, riippuen. Minä en esimerkiksi jaa samoja käsitteellisiä kartoja, koodeja ja merkityksiä kuin suomenruotsalainen maanviljelijä Pohjanmaalla. Silti meille määritellään identiteetti ikäänkuin yhteisten ja meille suomalaisina luonnollisesti kuuluvien merkitysten kautta. Tämä on vähintäänkin kyseenalainen tapa käsitellä mitään niin tärkeää sosiaaliseen todellisuuteen liittyvää merkitysten tihentymää kuin identiteettiä. Suomalainen kulttuuri on kuin Maatuska -nukke. Kulttuurin sisällä on kulttuureja ja sen sisällä taas kulttuureja. Termi ”sisällä” ei tarkoita sitä fyysisesti, vaan ainoastaan helpottaa kulttuurien rinnakkaisen moninaisuuden hahmottamista.

Tutkielmani metodi on väljästi käsitettynä etnografinen. Tämä tarkoittaa sitä, että metodi, aineiston lukutapa ja esittämistapa ovat saman ‘kirjoitusprosessin’ osa-alueita. Etnografisen kirjoituksen on jatkuvasti reflektoitava itseään, koska se on kirjoitusta jostain sosiaalisesta ryhmästä. Tutkijan täytyy eettisyyden nimissä pyrkiä itsereflektion kautta ‘avaamaan’ oman sosiaalisen ja kulttuurisen taustansa hermeneuttiset koodit niin, ettei tuota sellaista tietoa, joka uusintaa yhteiskunnallisia tai

kulttuurien välisiä valtasuhteita merkityksellistämällä tutkimuskohteensa juuri näiden omien koodiensa mukaisesti. Etnografin on siis tunnettava kohteensa kulttuuriset merkitysrakenteet, jotta voi niistä puhua niin, ettei kytke kohdettaan hierarkkiseen tai alistavaan valtasuhteeseen.

Luvussa kaksi esittelen laajemmin tutkimuskohteeni ja -ongelmani, sekä tutkielmaan johtaneita syitä. Pyrin luotaamaan osallistuvaa tutkijanasemaani, sekä hahmottelemaan edessä päin aukeavaa teoreettista viitekehystä.

Kolmannessa luvussa esittelen empiirisen aineistoni ja sen kuinka olen sitä analysoinut. Kehittelen myös teorian ja empirian suhdetta siten, että se johdattelee seuraavaan, etnografiaa käsittelevään, lukuun. Tämä tarkoittaa sitä, että olen yrittänyt pohtia yleistykseen, sekä teorian ja aineiston hallitsevuuksien suhteeseen liittyviä ongelmia.

Neljännessä luvussa käyn läpi näkökulmaani etnografiaan ja kulttuurin käsitteeseen. Teoreettisemman pohdiskelun lopuksi johdatan ratkaisuni takaisin empiiriseen tutkimukseeni tarkastelemalla mitä ”paineita” valitsemani metodologinen viitekehys tutkimukselleni asettaa. Luvussa viisi esittelen ideologian ja hegemonian käsitteet, joiden avulla tarkastelen identiteettejä koskevaa tiedon tuottamista tutkimuksessani.

Luvussa kuusi tarkastelen merkityksiin liittyviä kulttuurintutkimuksen teorioita. Sidon teorialaheisesti empiiriseen aineistooni ja täten tarkastelen samanaikaisesti kulttuurintutkimuksellisten paradigmojen vastaavuutta tutkimuskohteeni kontekstissa. Kulttuuri jakautuu tutkielmassani kolmeen eri hermeneuttiseen käsitystapaan: Ensinnäkin yhteiskunnallisten liikkeiden puitteissa on kysymys kulttuurista merkitysten tuottajana ja jäsentäjänä, toiseksi kulttuurisesta ‘toiseudesta’ ja kolmanneksi, ikäänkuin edellisten tuotteena, vastakulttuurista. Tutkimani liikkeiden verkosto tuottaa merkityksiä ja identiteettejä kaikkien näiden viitekehysten puitteissa.

Seitsemännessä luvussa tarkastelen varsinaisesti identiteetin käsitteeseen liittyvää problematiikkaa. Esittelen aluksi identiteetin käsitteen historiallistieteellisen rakentumisen. Tämän jälkeen tarkastelen käsitteen muuttumista tämän päivän yhteiskuntatieteissä. Luvussa kohtaavat jatkuvasti liikkeisiin kohdistetut identifioinnit, mitkä taas tuottavat diskursiivisesti tietoa siitä, sekä liikkeiden omat merkityksellistykset, jotka paikantuvat sitä koskeviin identiteetteihin..

2. LÄHTÖKUOPISSA

2.1. Tutkimuskohde

Tutkin teemahaastattelujen ja havainto- sekä media-aineistojen perusteella nykypäivän suomalaista ruohonjuuritason radikaaliliikehdintää. Tarkemmin määriteltynä kohteena ovat nykyisen eläinoikeusliikkeen, ympäristöliikkeen sekä anarkistisen ja antifasistisen liikkeen toimijat ja ryhmät. Nämä liikkeet ja ryhmät pyrkivät yleisesti välttämään selkeää institutionalisoitumista ja pyrkivät noudattamaan (vähintään formaalin) suoran demokratian periaatteita. Ajateltuna institutionalisoitumista laajemmin voidaan kuitenkin sanoa, että sitä tapahtuu myös vastakulttuurin omassa kontekstissa. Tietyt järjestöt saavat usein väliaikaisesti vakiintuneita asemia ja muodostavat normatiivisen järjestyksen pohjan.

Ryhmät syntyvät usein valmiiden kaverisuhteiden verkostoista tilanteissa, joissa yhteiset merkitykset löytävät jonkin poliittisen aatemaailman. Ne tarjoavat pohjan toimijoille tai poliittiselle subjektiudelle. Ryhmien verkoston välityksellä toimijat tuntevat keskinäistä solidaarisuutta ja tunnistavat itsensä sekä suhteensa muihin, mutta myös konstruoivat identiteettejä, jotka erottavat niitä toisistaan. Käytän tällaisesta liikehdinnästä väljässä merkityksessä termejä ei-edustuksellinen ja ulkoparlamentaarinen, joilla viitataan niiden *tietoiseen* tapaan hylätä hierarkiat ja edustukselliset organisaatorakenteet. Kutsun tutkimuskenttääni sen itsensä itsestään käyttämällä nimityksellä ”skene”. *Skene toimii tutkimuksessani kulttuurina*, jonka siihen kuuluvat liikkeet, ryhmät ja ihmiset muodostavat.

Skene juontuu Englannin kielen sanasta ”scene” ja tarkoittaa lähinnä näyttämöä tai tilanteeseen sidottua tapahtumapaikkaa. Ala- ja vastakulttuurit ovat kuitenkin jo 1980-luvulla ottaneet termin omaan käyttöönsä ja alkaneet kuvata sillä kulttuuriaan. Aikaisemmin käsitettä käytettiin lähinnä punk-kulttuurin piirissä, mutta pian käsite sai myös tietoisempia vastakulttuurisia merkityksiä ja tämän päivän radikaalitoimijat merkitsevät sillä ”omiaan”. Skene kuvastaa sen sisäiseen toimintaan ja kulttuuriin osallistuvalla ihmiselle muita toimijoita, toimintaympäristöä sekä hänen omaa suhdettaan siihen. Se on liikkeiden, ryhmien ja yksilöiden verkosto, jonka alueella samoja aatteita ja toimintatapoja jakavat ihmiset muodostavat toiminnan lisäksi kulttuurisia merkityksiä.

Suomessa (ja monissa muissakin Euroopan maissa) radikaaliliikehdinnän skeneen kuuluviksi ovat kokemuksi ja havaintojeni perusteella laskettavissa anarkistit, eläinoikeusaktivistit, talonvaltaajat, radikaalit ympäristöaktivistit ja antifasistit, koska perustavin merkitys skenen identiteeteille on pyrkimys kokonaisvaltaiseen vastarintaan (fyysinen ja symbolinen) vallitsevalle yhteiskuntajärjestykselle. Virallisemmasta yhdistystoiminnasta skene eroaa juuri siinä, että se korostaa anarkkisia tiloja ja herruudettomuutta (lisää aiheesta Toivanen 1997). Käsittelen tutkimuksessani skeneä väljänä konstruaationa, jonka puitteissa ihmiset tuottavat eri tavoin kulttuurisia merkityksiä. Tämä tarkoittaa sitä, että se ei ole itsessään yhteiskunnallinen liike tai tiukasti rajattu sosiaalinen yhteisö, vaan eräänlainen kenttä, jonka puitteissa ihmiset voivat osallistua, olla osallistumatta, kuulua, olla kuulumatta ja niin edelleen. Merkittävää on se, että ihmisillä, jotka aktivisminsa ja osallistumisensa puolesta tutkimukseni aihepiiriin sopivat, on jokin kulttuurinen kosketuspinta skeneen. On se sitten sen merkkien ja merkitysten jakamista tai niiden jakamisesta johtuvaa skenen - tai 'skeneytymisen' - tarkoituksenmukaista välttelemistä.

Lähestyn skeneä kulttuurintutkimuksellisesti identiteetin näkökulmasta. Kiinnostukseni kohteita eivät ole skenen sisällä vallitsevat identiteetit sinänsä, vaan *merkitsemisen politiikka ja representaation politiikka*, joka liittyy kamppailuun mahdollisuudesta itsemäärittelyyn kielessä, kuvissa ja diskursseissa. Identiteettien kautta on mahdollisuus avata näkymä siihen ”poliittiseen peliin” ja ”merkitsemisen politiikkaan” (Plotke 1995; Hall 1992a), joka kulloinkin määrittelee skenen vastakulttuuria sen itsensä ja muiden sitä määrittelevien tahojen kautta.

Skenelle on tyypillistä, että ihminen voi konstruoida identiteettiään kaikkien siihen kuuluvien ryhmien jäsenenä. Tällaisia ryhmiä ja järjestöjä, joista osa on hyvin pitkäikäisiä ja osa taas tietyn tapahtuman ympärille syntyneitä ja lyhytaikaisia (vrt. Lindholm 1998), ovat esimerkiksi Suomen Anarkistiliitto (SAL), Anarkofeministiliitto Peppi, Maan Ystävät, Aseistakieltäytyjäliitto (AKL), Solidaarisuus, Antifa, Oikeutta Eläimille, Ruokaa ei aseita!, Ylikansalliset kuriin ja jossain määrin virallisemmat, kuten Suomen kehitysmaayhdistys, Rauhan puolustajat, Sosialistinuoret ja Oranssi - jotka ovat siirtyneet organisaatiomuutosten kautta skenen piiristä kohti vakiintuneimpia yhdistysmuotoja (ks. esim. Siisiäinen 1992, 72-78). Esimerkiksi teemahaastatteluihin ja ryhmähaastatteluun osaaottaneet tukivat järjestötaustoineen havaintoani skeneen kuuluvista ryhmistä. Tämän lisäksi skeneen on 90-luvun lopulla liitetty laittoman suoran toiminnan ryhmät, kuten Earth Liberation Front (ELF), Eläinten vapautusrintama (EVR) ja ehkä vain muutamia

tiedotettuja iskuja tehnyt Anarkistinen suora toiminta (AST) (Muutoksen kevät # 6, 27; Lindholm 1998).

Hannu Toivanen hahmottelee laudatur-tutkielmassaan skenen toimijoiden suhdetta sen järjestöihin kolmiportaisella hierarkkisella kehämallilla. Siinä sisimmälle kehälle sijoittuvat järjestöt, joiden merkitys skenen merkitysten tuotannolle on tärkein (paikalliset ryhmät ja järjestöt joilla ei ole muodollista hierarkiaa), keskimmaiselle kehälle ne, joiden merkitys on seuraavaksi tärkein (maan kattavat muodollisesti hierarkkiset ja rekisteröityneet yhdistystyyppiset järjestöt) ja uloimmalle ne, joiden merkitys on kolmanneksi tärkein (viralliset ja vanhat järjestöt, kuten Animalia ja Amnesty) (Toivanen 1997, 13-14). Tutkimusaineistoni perusteella on helppo yhtyä tähän merkityshierarkkiseen rakennelmaan. Paikalliset, pienet ja vapaamuotoiset ryhmät ja järjestöt ovat skenen niitä ryhmiä, joissa sen kulttuuria kontsruoidaan ja jotka muodostavat sen sisäisen ”järjestökulttuurin”.

Aikaisempien tutkimusten (emt.; Peltokoski 1999) ja havaintojeni perusteella aatteellisesti hallitsevia ajatuksia skenellä ovat anarkistisuus, ekologisuus, herruudettomuus ja desentralisaatio. Kaikki haastateltavat esimerkiksi korostivat itsehallinnollisten ekologisesti kestävien pienyhteisöjen merkitystä ideaalina yhteiskunnan organisoitumisperustana (vrt. esim. Bookchin 1994 tai Kropotkin 1906). Yleisesti tämä näkyy myös esimerkiksi skenen lehdissä. Kaikissa lehdissä, joissa organisoitumisperiaatteita on pohdittu, on korostettu politiikan, kulttuurin ja yhteisön lokaaliuden ja demokraattisuuden periaatteita (esim. Kaurapuuro # 13, 3-5; Muutoksen Kevät # 11/1998, 16).

2.2. Tutkimusongelma

Martti Siisiäinen on artikkelissaan ”Vihreän politiikan ulottuvuuksia” (Politiikka 3/1985, 204-218) tarkastellut Chantal Mouffen ja Ernesto Laclaun yhteiskunnallisten liikkeiden teoriaan tuomaa antia. Siisiäinen katsoo, että lähtökohdaksi heillä on noussut ekonomismiin nojaavan determinismin kritisointi ja sen ylittäminen. He nostavat tarkastelun keskiöön merkityksen tuottamisen ja katsovat, että ”kielelliseksi diskurssiksi käsitetty politiikka muotoutuu erilaisten voimien välisenä taisteluna, mikä on subjektiivisen ominta aluetta” (emt., 215). Merkityksen tuotanto politiikkana on taistelua siitä, mikä diskurssi saavuttaa ensisijaisen aseman suhteessa muihin. Yhteiskunnallisia liikkeitä voidaan näin ollen tarkastella niiden merkityksen tuotantoon liittyvien subjektiivisten

diskurssien kautta. Kysymyksen ollessa identiteetistä merkittäväksi nousee oman itsen kontekstuaalinen merkityksellistäminen representaatioiden kautta. Kuinka media ja viranomaiset tuottavat diskursiivisia ja ideologisia käsityksiä skenestä ja millaisia nämä käsitykset ovat? Kuinka näihin identifiointipyrkimyksiin taas vastataan skenellä? Siis kuinka skene tuottaa omia representaatioitaan ja millaisia ne ovat? Nämä niin sanotun ‘merkitsemisen politiikan’ tekijät nostavat esiin tutkielmani näkökulman, joka on identiteettipoliittinen ja korostaa *eron politiikan* (tarkemmin luvussa 6.1.3.) merkitystä näissä merkitsemisprosesseissa.

Skenen kamppailu ei rajoitu pelkästään merkitysten tasolle. Se on myös kamppailua yhteiskunnan materiaalisista ja historiallisista voimasuhteista. Tällä taistelulla on symbolinen ulottuvuutensa, joka heijastuu kamppailuna yhteiskunnallisten merkitysten kentällä. Kuten kulttuuriantropologi Arturo Escobar on asian ilmaissut:

”Yhteiskunnalliset liikkeet, tiivistettynä, tuovat esiin uusia sosiaalisia käytäntöjä, jotka toimivat osaksi merkityksen luomista edellyttävien tilojen konstituution lävitse. Siihen ulottuvuuteen, jossa ne todistettavasti kiinnittävät merkittävästi huomiota taloudellisen ja sosiaalisen muutoksen aiheisiin, ne liittävät yhteen taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen problematiikan kaiken kattavan kulttuurisen kentän sisällä.” (Escobar 1992, 408.)

Tutkimukseni näkökulma on keskittynyt juuri identiteetin kautta tarkastelemaan merkityksen tuottamisen prosesseja sekä näiden suhdetta yhteiskunnan fyysisten (aineellisten) kamppailujen prosesseihin. *Tutkimuksen tarkastelun kohde on skeneä koskeva representaation diskurssi ja tutkimusongelma identiteetin representaatio skenen ja muita sitä koskevien tahojen valtasuhteiden välisessä kamppailussa tuotettuna.* Identiteettiä ei vain yksinkertaisesti ja luonnollisesti ole olemassa, vaan se tuotetaan merkityksellistämisen kielellisissä prosesseissa ja erilaisissa representaatioissa (käsitteestä lisää luvussa 5.2.1.). Viime aikoina monitieteellisessä identiteetin tutkimuksessa on voimakkaasti nostettu esiin myös identiteettien tarkastelu narratiivien välityksellä (ks. esim. Sintonen 1999). Itse olen valinnut lähestymisen representaation käsitteen kautta, koska sen kautta on mahdollista rakentaa dekonstruktionistinen lähestymistapa liikkeen identiteetteihin. Tällaisessa tavassa on tarkoitus tuoda esiin tutkimuskohteesta lähteviä ääniä ja tarkastella niitä mediassa ja viranomaispiireissä tuotettuja representaatioita vasten - tarjota ikäänkuin vaihtoehtoisia viitekehyksiä tarkastella asioita. Dekonstruktionistisella lähestymistavalla tarkoitetaan itsestäänselvyyksiksi naamioituneiden ajatusrakennelmien, olivatpa ne sitten tieteellisiä teorioita tai

arkiajattelua hallitsevia ideologioita, purkamista. Dekonstruktioiden tarkoitus on osoittaa että maailmasta tehdyt käsitteelliset väittämät ovat *tuotettuja* ja kyseenalaistettavissa.

Kun taistellaan fyysisesti yhteiskunnallisesta tilasta, historisiteetista (yhteiskunnan kulttuurisista malleista, joiden kautta tietyn tyyppinen yhteiskunnallinen kehitys tapahtuu) ja aineellisista voimavaroista, niin kysymykseksi muodostuu millaisia identiteettiin liittyviä merkityksiä tämän taistelun symbolinen ulottuvuus tuottaa? Millä tavoin skene pyrkii ja kykenee identiteetin representoimaan itseään suhteessa hallitseviin toisiin? Millä tavoin hegemoniset blokit tuottavat ideologisia ja stereotyyppisiä merkityksiä skenestä ja millaisia ne ovat? Onko identiteetistä tullut sisällöiltään yksi tärkeimmistä merkitsemisen politiikan pelivälineistä vastakulttuurisen skenen ja hallitsevien kulttuuristen diskurssien kamppailussa?

Aineiston analyysissä osoitetaan kuinka skenellä tuotetaan ja jäsennetään merkityksiä niin suhteessa siihen itseensä kuin valtakulttuuriinkin 'merkityskamppailuina'. Tarkastellaan millaisia aatteisiin, sosiaalisiin suhteisiin, liikkeiden ja ryhmien väliseen vuorovaikutukseen ja kulttuuriin artefaktiin kiinnittyviä identiteettejä sen alueella tuotetaan sekä sitä, miten tästä seuraavat sosiaaliset merkitykset vaikuttavat skeneen kulttuurina ja taas toisaalta sen ja sitä ympäröivän yhteiskunnan suhteeseen. Empiirisestä aineistosta nousevat esiin skenellä vaikuttavat kulttuuriset merkitykset ja identiteetit sekä näitä tuottavien diskursiivisten ja representatiivisten merkitysprosessien valtasuhteet (ideologia ja hegemonia). Vaikka tietyissä luvuissa käsitellenkin skenen sisäisiä ja sitä koskettavien ihmisten tuottamia kulttuurisia merkityksiä "itsenäisinä" kulttuurituotteina, niin tutkimuskysymyksen päähuomio kiinnittyy kuitenkin skenen ja sitä käsittelevien valtakulttuurin tekijöiden - media ja viranomaiset - välisen suhteen tuottamiin merkityksellistykseen.

2.3. Oma asema ja kohteen valinta

"Toisin kuin funktionalistisessa etnografiassa, jossa kirjoittaja oli poissa oleva tai hänellä oli vain marginaalinen ääni viitteissä ja esipuheessa, ovat läsnäolo kirjoittajan tekstissä ja kenttätöitä sekä tuloksien kuvailun tekstuaalisia strategioita koskevien reflektioiden paljastaminen - hyvin tärkeistä teoreettisista syistä - nykyisten kokeilujen läpitunkevin merkki." (Marcus & Fischer 1986, 42)

Laadullisessa tutkimuksessa on hyvin tavallista, että pohditaan kuinka tutkijan omat persoonallisuuden piirteet vaikuttavat tutkimukseen ja sen tuloksiin. Etnografisen tutkimuksen on kriittisen reflektion vuoksi lähdettävä siitä, että tutkija omine subjektiivisine lähtökohtineen on yksi osa sitä, minkä vuoksi tutkimustulokset ovat kulloinkin sitä mitä ovat - hän on osa tutkimusta. Liikkeiden kohdalla on usein aivan konkreettisesti niin, että tutkijat ovat myös jotenkin itse mukana tutkimissaan liikkeessä. Esimerkiksi ympäristösosiologian piirissä tehtävissä tutkimuksissa Suomessa ovat tutkijat usein joko aktiivisesti mukana ympäristöliikkeissä tai sitten olleet joskus ryhmien aktiivijäseniä. Jo valinta yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksen suuntaan osoittaa jotakin yhteiskuntatieteilijästä, joka tuskin tarkastelisi liikkeitä jos ei itse tuntisi jonkinlaista subjektiivista kiinnostusta aluetta koskevaa teoriaa, tutkimuskohdettaan ja -ongelmaansa kohtaan.

Tällaisesta 'sisältäpäin kirjoitetusta' asemasta tehtyjä tutkimuksia ovat myös vastikään ilmestyneistä pro graduista Peltokosken (1999) ja laudatur-tutkielmista Toivasen (1997) työt. Oma asemani on heidän kanssaan hyvin samankaltainen, sillä olen ollut jos jonkinlaisessa skenen puitteissa tapahtuvassa toiminnassa mukana kymmenisen vuotta. Toiminnalla ei tarkoiteta nyt pelkästään perinteistä poliittista toimintaa, kuten mielenosoituksia, kokouksia ja muuta näkyvää protestointia, vaan myös 'epäpoliittisempaa' osallistumista, kuten pienlehtien tekemistä, juhlien järjestämistä ja musiikkia. Yleensä olen aktiivisimmin toiminut monissa projekteissa, en niinkään missään järjestöissä kestoaktiivina. Projektit ja toiminta ovat tapahtuneet pääosin muutaman luvussa 2. mainitun skeneen yleisesti laskettavan ryhmän ja järjestön puitteissa. Toiminnastani suurin osa on ollut juuri organisointia tai esimerkiksi lehtien toimittamista. Tänä aikana minulle on näin jälkikäteen tarkasteltuna käynyt hyvin tutuksi nuo ongelmat, joita nyt koetan selvittää tutkimusongelmani puitteissa. Esimerkiksi se, kuinka skeneä on marginalisoitu stereotypioinnin ja poissulkemisen avulla tai sen esiinnostamia yhteiskunnallisia ongelmia on julkisuudessa selitetty tyhjäksi ilman sen kummempia perusteluja - yleensä ainoastaan statukseen liittyviä auktoriteettiasemia hyväksi käyttäen. Näitä asemia pitävät nykyaikana hallussa viranomaiset sekä tieteiden ja median edustajat. He tuottavat legitiimiin yhteiskunnalliseen asemaan nojaten tietoa ja käsityksiä totuuksista sekä todellisuudesta.

En ole koskaan ollut varsinainen 'elämäntapa-aktivisti'. Toisin sanoen olen hyvin vähän muuttanut tapojani ja tottumuksiani lukuunottamatta tiettyjen suuryritysten boikotointia ja joitain ruokavaliomuutoksia. Tästä on olemassa mielenkiintoisia muistoja, jotka liittyvät

tutkimusongelmaani - ainakin etäisesti. Koin väkisinkin yllä mainitusta joskus syyllisyyttä, vaikka vähäisiä elämäntapamuutoksiani - tai pikemminkin niiden riittämättömyyttä - ei kovin usein ihmetelty. Varsin myöhään alkanut, ja välillä huonollakin menestyksellä jatkunut, kasvissyöntini oli yksi esimerkki tällaisesta 'koetinkivestä'. Muutamat ystävät tenttasivat varsin usein, että "etkö vieläkään ole kasvissyöjä?". Useimmiten tällainen tuli ilmi 'huuleneheittotarkoituksessa', mutta koska se toistui joidenkin mainitsemana jatkuvasti, niin pidin asiaa merkittävänä.

Varsinaisen ongelman olen elämäntapoja koskevista ratkaisuista rakentanut yleensä itse ja kokemuksen mukaan skenen ihmiset, vaikka tällaisia valintoja korostavatkin, ovat niiden suhteen varsin suvaitsevaisia. Ei silti liene aivan perusteetonta todeta, kuten Stuart Hall (1999, 14), että kaikki ne liikkeet, jotka pyrkivät muuttamaan yhteiskuntaa perusrakenteita myöten ja edellyttävät "uusien subjektiviteettien rakentumista" joutuvat hyväksymään "välttämättä fiktiivisen mutta myös fiktiivisesti välttämättömän keinotekoisin sulkeuman". Tällä Hall tarkoittaa sitä, että tietyt identiteettiä koskevat merkitykset pyrkivät rakentumaan liikkeitä koskevassa sosiaalisessa todellisuudessa hallitseviksi. Yllä mainituista "itserakennetuista identiteettiongelmista" lisää myös luvuissa 5 ja 6.

Tämä kymmenen vuotta on ollut kuulumista, sitoutumista, osallistumista, ideologista omaksumista, ja taas toisaalta mitä lähemmäksi nykypäivää tullaan, itsereflektiota, kriittisyyttä, ideologisia ristiriitoja ja pyrkimystä "ulkopuoliseen" tarkasteluun. Yhteiskuntatieteiden opintojen myötä olen alkanut kiinnostua yhteiskunnallisista liikkeistä myös teoreettisemmin. Ennen kaikkea niiden suhteesta kulttuurin käsitteen alle piiloutuvaan merkitysten tuotantoon. Kuinka liikkeet ja ryhmät - olivatpa ne yhteiskunnallisia tai etnisiä - tuottavat ja uusintavat itseään diskursseissa ja representaatioissa?

Se, että on pitkään seurannut kohdettaan ollen osa sitä, tarjoaa haasteita. Kuinka etäännyä siitä tarpeeksi, jotta ei ole sokea sen itsensä tarjoamille asiantiloille ja merkityksille? Toisaalta tarkoitukseni on tuoda esiin juuri 'toisen' ääntä, mutta en pyri tekemään sitä kritiikittömästi vaan esimerkiksi identiteettiä hahmotettaessa on usein tehtävä tulkintoja, koska skene itsessään ei sisällä mitään tunnustettuja identiteettejä. Identiteetti on kulttuurinen konstruktio, joka tutkimuksessa ilmenee 'ulkopuolisen' havaintona jostain henkilöstä, asiasta tai ryhmästä. Jos hyväksyisin skenestä nousevat väittämät sellaisenaan, niin tyytyisin kuvaamaan sitä ja sen ihmisiä heidän omien

kielellisten ja representatiivisten ilmaustensa välityksellä. Kutsuisin heitä ekoanarkisteiksi ja aktivisteiksi näkemättä näillä merkityksillä mitään representaatioista käytävään kamppailuun liittyvää. Nämä kamppailut ovat se alue, jossa identiteettiä jatkuvasti uudelleen tuotetaan. Tarkoitansiiis, että minun ei pidä ottaa kenenkään tulkintoja kohteesta sellaisenaan, vaan ne on asetettava tämän kamppailun viitekehykseen, jotta identiteettiä koskevat diskursiiviset käytännöt nousisivat esiin.

Piilohavainnointitutkijan asemasta havainnoiminen ja kirjoittaminen on kuvattu olevan lähellä sitä ”ideaalia”, ettei tutkija vaikuta lainkaan tutkimansa yhteisön elämään ja tapahtumien kulkuun, vaan pystyy ikään kuin havainnoimaan sen toimintaa autenttisesti ja samanaikaisesti näkyvissä, mutta ‘salaa’ (Eskola & Suoranta 1996, 77; vrt. Kalliala 1999). Etnografisen - kulttuurikriittisen - metodologian mukaan tällainen ajattelu on lähinnä ‘vanhan positivismin toistoa’ (esim. Marcus & Fischer, 1986; Clifford & Marcus, 1986). Ajatellen tutkimuskohdetta tämä johtaa usein myös räikeään ‘toiseuden’ uudelleen tuottamiseen. Ulla Vehaluoto (1998, 74-79) kritisoi Mari Kallialan asemaa samanaikaisesti sekä suojelupoliisin tutkijana että sosiaalitieteilijänä. Tämän kombinaation kautta on samanaikaisesti sekä tuotettu kulttuurista tietoa toisesta että legitimoitu ‘äären’ käsitteen yhteyteen tieteellisesti. Tällä tavoin tuotettu ‘oikea tieto’ on sittemmin luovutettu viranomaisten käyttöön, niin oikeudessa kuin esimerkiksi mediajulkisuudessa.

Etnografisessa ajattelussa tutkija mielletään olennaiseksi osaksi tutkimusta, viimeistään sen kirjoitusvaiheessa. Autenttisuuden sijaan on pyrittävä kirjoittamaan oma positionsa auki ja oltava avoimen kriittisiä ”tiedettä totuuden sanoina” -ajattelua kohtaan. Vaikka siis olen yltänyt lähelle ”ideaalia”, niin en pidä sitä liian merkityksellisenä. Toki se, että olen tuntenut suuren osan kentän ihmisistä, on monella tapaa helpottanut työtä. Haastattelut ovat olleet helppo sopia ja asioista on pystynyt keskustelemaan vaivatta - esimerkiksi ilman ”informantteja”. Mielenosoituksissa tai konserteissa en ole uutta ”rooliani” mainostanut, koska en katsonut sitä tarpeelliseksi tutkimusongelmani luonteen vuoksi. Ei ollut mitään syytä, että ihmisten pitäisi ajatella minut kentällä myös havainnoijana. Tämä on ollut valinta pitää oma asema subjektiivisena. En ole tarkoittanut sillä, että salaisin ”tutkijanroolini” kentällä, vaan olen itse osa tutkimuskohdettani, joka itse etnografian merkitysyhteydessä tarkoittaa sitä, että omat metatietoni ja kokemukseni sekä oma toimintani on tuottanut minulle tietoa ja tulkinnallista pohjaa kohteestani. Olen kirjoitusvaiheessa

luetuttanut tekstiäni useilla tutkimukseen osallistuneilla, mutta myös sellaisilla 'skeneilijöillä', jotka eivät olleet haastateltavina tai mitenkään muutoin yksilöinä läsnä tutkimuksessani.

Suoritin samanaikaisesti sekä teemahaastatteluja että osallistuvaa havainnointia. Jari Eskolan ja Juha Suorannan (1996, 76) mukaan osallistuva havainnointi on nimensä mukaisesti tutkijan osallistumista kentän tapahtumiin. Kuten olen luvussa 3. tarkemmin eritelty, niin osallistuin tutkimusprosessini (siis sinä aikana jolloin tiedostin tekeväni kyseessä olevasta kohteesta pro gradu -tutkielmani) aikana suurinpiirtein 50:een skenen tapahtumaan. Suuressa osassa olin myös aktiivinen osallistuja, mutta pyrin tällöin myös 'ulkopuolisena' tarkkailemaan niitä merkityksiä ja tunteita, jotka latautuivat tapahtumiin. Tällöin ne eivät näyttäneet enää yhtä itsestään selviltä, kuin ne olivat aiemmin mukana ollessa tuntuneet. Kun ei kokenut olevansa pelkästään yksi heistä, niin pystyi kysymään itseltään helpommin 'miksi' -kysymyksiä ja etsimään teorian esiinnostamista kysymyksistä uusia näkökulmia liikkeen toimintaan ja kulttuuriin. Kohteen valinta on täten ollut minulle ikäänkuin mukana olon jatkumo. Peltokoski (1999, 1) on sanonut, että hänen mukaantulonsa skenen piiriin kuuluvien ryhmien toimintaan ajoittui samalle ajalle kun hän kiinnostui liikehdinnästä teoreettisesti. Itse voisin katsoa asian olevan kohdallani aivan päinvastoin. Mitä enemmän olen "teoreettisesti" kiinnostunut liikkeitä ja niiden kulttuuria koskevista aiheista, sitä vähemmän olen ollut kiinnostunut itse toiminnasta. Toki asiaan ovat vaikuttaneet monet seikat, joista yksi on se, että kun uhraa lähes kaiken työaikansa päivittäin pohtiessaan skeneä koskevaa tematiikkaa, niin ei enää yksinkertaisesti jaksa kiinnostua siitä sen tarjoamien toimintakanavien puitteissa.

2.4. Aikaisempi tutkimus ja teoreettinen viitekehys

Yhteiskunnallisia liikkeitä on tutkittu yhteiskuntatieteissä 1960-luvulta lähtien aktiivisesti. Uudenlaisen poliittisen liikehdinnän myötä - niin sanottu uusvasemmistolaisuus, joka rikkoi räikeästi vanhoja arvoja tähdentäen perinteisen luokkataistelun ohella tai sijaan sosiaalisia, sukupuoleen ja rotuun perustuvia, kulttuurisia, arkielämän sisällöttömyyteen nojautuvia taistelun lähtökohtia - syntyi myös tarve uudistaa liikkeiden tutkimusta koskevaa teoriaa. Esimerkiksi David Plotke (1995, 113-115) katsoo, että varsinaiset "uudet liikkeet", kuten feministiliike, etnisten vähemmistöjen liikkeet ja homo- ja lesboliike syntyivät varsinaisesti irrallisena 60-luvun lopun suurten protestien jälkeen. Niiden tutkimiseen, ja nimeämiseen "uudeksi", havahduttiin 1970-luvun

puolivälissä. Hänen mukaansa suurin syy käsitteen ”uudet liikkeet” käyttöön oli se, että marxilaiset intellektuellit syyttivät näitä liikkeitä vallankumouksellisen ja poliittisen potentiaalin puutteesta. He halusivat Plotken mukaan säilyttää etuoikeuden määrittellä kunkin liikkeen vallankumouksellisuus ja poliittisuus sen suhteessa kamppailuun yhteiskunnan taloudellisista rakenteista. ”Uusi liike” -käsite pohjautuu siis hänen mukaansa eroon työväenliikkeiden ja 60-luvun lopun jälkeen syntyneiden liikkeiden välille. ”Uudet voimat” korostavat kulttuuristen elementtien painoarvoa - mikä ei tarkoita sitä, etteivätkö kulttuurisiin merkityksiin liittyvät kysymykset olisi aiemminkin saaneet huomioita liikkeissä. Yhteisöllisten kulttuuristen teemojen rinnalle ovat nousseet myös yksilölliset teemat, kuten yksilöllisten identiteettien määrittely. Kulttuuria koskeva konflikti sisältää Plotken mukaan välttämättömästi myös identiteettiä koskevan konfliktin, koska normit joista kamppaillaan, konkretisoituvat arkielämässä. (emt., 122.)

Kulttuurin merkitys yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa korostuu Ann Swidlerin (1995, 25-40) ja Alberto Meluccin (1995, 41-63) mukaan sen vuoksi, että yhteiskuntatieteissä on tapahtunut muutos kohti uutta kysymystä: ”kuinka ihmiset järjeistävät maailmaansa” (emt.)? Meluccin (emt., 42) mukaan kysymykseen kytkeytyy lisäkysymyksiä: Kuinka ihmiset järjestävät tekstejä, käytäntöjä ja artefakteja, niin että nämä kulttuuriset tuotteet ovat heille merkityksellisiä? Kuinka ihmiset tuottavat merkityksiä? Melucci katsoo, että näihin kysymyksiin ”vastaa” toimintajärjestelmän konstruoinnin prosessi, jota hän kutsuu kollektiiviseksi identiteetiksi. Kollektiivisen identiteetin välityksellä esimerkiksi yhteiskunnallisten liikkeiden toimijat merkityksellistävät itsensä suhteessa muihin ja ympäristöönsä. Kollektiivinen identiteetti voidaan siis nähdä representaatioiden ja suhteiden järjestelmänä. Kun yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimukseen ja teoriaan liitetään kulttuurintutkimuksen valtakriittisestä traditiosta peräisin oleva käsitys kulttuurista ideologisena, diskursiivisena ja valtaan liittyvänä, niin voidaan saavuttaa identiteettien ympärillä käytävä merkityksellistämisen taistelu - merkitsemisen politiikka; eron politiikka; representaation politiikka (Hall 1992a; 1999).

Kulttuurisesti jaettujen merkitysten tuottaminen ja erilaisten toisilleen ainakin osaksi vastakkaisten merkitysten tuottaminen on merkitsemisen politiikan taistelua. Subjektiivisesti merkityksellistettyjä identiteettejä - niin kollektiivisia kuin yksilöllisiäkin - artikuloidaan jatkuvasti ja samanaikaisesti uudelleen. Taistelu subjektin merkityksistä on luonteeltaan jatkuvaa ja kaikkea keinotekoista sulkeutumista pakoilevaa (Hall 1999, 9-19). Joskin kulttuurin valtarakenteita koskettava teoria

näkee nämä valtarakenteet ideologisina, minkä seurauksena hegemonisten ryhmittymien kulttuuriset merkitykset pyrkivät muotoutumaan vallitseviksi ja sulkeutuneiksi. Kulttuurilla ideologiana on taipumus rakentaa toiseutta, jonka kautta se tunnistaa itsensä ylemmyys- tai herruussuhteessa tähän 'toiseen'. Ernesto Laclau (1994, 1-8) katsoo, että kamppailu subjektiivisista merkityksistä, kuten identiteetistä, kulkee käsi kädessä yhteiskunnan sosiaalisen elämän politisoitumisen kanssa - vaikka tämä heterogeeninen alue on aina ollut poliittinen, niin nyt se mielletään semioottisestikin sellaiseksi. Uusien yhteiskunnallisten alueiden politisoituminen on seurausta uusien poliittisten subjektien lisääntymisestä ja yhteiskunnan kompleksin kulttuurirakenteen lisääntymisestä; ”yhteiskunnallisten toimijoiden ristiriitaisista paikantumisista” (emt., 2). Hän nimittää tätä ristiriitaista paikantumista identifikaatioksi, josta kaikki poliittisten toimijoiden tilapäiset ja epävarmat identiteetit ovat seurausta (emt., 37).

Useat liikkeitä koskevat tutkimukset haluavat omintakeisesti sitoa liikehdinnän ja protestoinnin osaksi laajempaa yhteiskunnallista toimintaa, yleisesti sen materiaalien edellytysten jakamista koskevaan ”kamppailuun”, sekä asettavat ”piilotavoitteekseen” esittää yleispäteviä teorioita ’poliittisesta’ (Escobar 1992, 410). Tällä tavoin unohdetaan usein liikkeiden ja vallitsevan järjestyksen välinen symbolinen - merkkien, koodien ja merkitysten alueella tapahtuva - kamppailu, jonka avulla liikkeet pyrkivät muuttamaan metafyysisiä ja luonnolliseksi oletettuja totuuksia yhteiskunnassa. Johnston ja Klandermans (1995, 3-24) käsittelevät tätä seikkaa kirjansa ”Social Movements and Culture” esipuheessa, jossa he analysoivat tutkimuksellisia tapoja nähdä yhteiskunnalliset liikkeet.

”Kieltämättä kulttuuriin on suhtauduttu välinpitämättömästi yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa. Tämä on todella hämmästyttävää, koska on niin ilmeistä, että yhteiskunnalliset liikkeet ovat muotoutuneet kulttuurin välityksellä ja samaan aikaan itse muodostavat ja muuttavat kulttuuria. Symbolit, rituaalit, tunteisiin liittyvän orientaatioiden mallit, arvot, diskurssi ja kieli - mainitaksemme vain muutaman kulttuurin avainelementin - ovat aina olleet osa yhteiskunnallisia liikkeitä.” (emt., 20.)

Herbert Blumer (1995, 60-83) esimerkiksi näkee liikkeillä *universaalin* kehityskaaren. Ne alkavat lähes spontaanina toimintana, organisoituvat ja lopuksi institutionalisoituvat (esim. emt., 64-74). Sidney Tarrow (1989) puolestaan näkee liikkeet osana laajempia protestisyklejä, joissa tärkeään osaan nousevat liikkeen perinteinen poliittinen aspekti (liike on intressilähtökohdista nousevaa taistelua resurssien hallinnasta) ja mahdollisuusrakenteiden punnitseminen poliittisen verkoston

puitteissa. Tutkimusperinne jakaa edelleen varsin selvästi 1970-luvulla esitetyn Otthein Rammstedtin ”yhteiskunnallisten liikkeiden kehityksen teoreettiseen mallin” (ks. esim. Siisiäinen 1983, 111-115), jossa on yhdeksän vaihetta, joissa liike liikkuu yhteiskunnallisesta kriisistä kohti institutionalisoitumista. Jokaisen kehitysvaiheen - joiden kautta liike siirtyy kohti tulevaisuuttaan - vaihtoehtona on liikkeen pysähtyminen johonkin päämäärälleen (mikä on Rammstedtin mukaan hallitsevaan poliittiseen järjestelmään integroituminen) epäedulliseen asemaan (esim. ”lahkoistuminen”) tai kuihtuminen kesken ”kehityksensä”. Rammstedt sovelsi malliaan varsin sopivaan kohteeseen: Saksan Liittotasavallan ekologisten liikkeiden kehityskaareen Vihreäksi puolueeksi. Universaalit mallit soveltuvat monimutkaisten yhteiskuntien monenkirjavien liikkeiden ja ryhmien muodostamien verkostojen kuvaamiseen mielestäni muutoinkin huonosti, mutta esimerkiksi Rammstedtin mallia suhteutettaessa omaan tutkimuskohteeseeni, eli suomalaiseen skeneen, tämä seikka näyttäytyy varsin voimakkaasti. Skeneen kuuluvien liikkeiden (anarkisti-, eläinoikeus- ja ympäristöliike) kohdalla nimittäin itse institutionalisoituminen merkitsisi liikkeen kuolemaa sellaisena kuin se perusperiaatteiltaan on olemassa - hajautettuun demokratiaan ja autonomisiin tiloihin pyrkivänä. Mustien Panttereiden sanoin: ”Tärkeintä on liike”.

Liikeanalyysit usein olettavat, että liike ei sinällään kulttuurina ole tutkimisen arvoinen, vaan siitä saatavat tutkimustulokset ovat aina redusoitavissa sille *oletettuihin* päämääriin ja laajentumispyrkimyksiin. Toiseksi liike nähdään enemmän tai vähemmän kokonaisuutena, eikä ristiriitaisten sosiaalisten vuorovaikutussuhteidensa kautta, joissa sen toimijat tai ryhmät määrittelevät itseään ja suhdettaan muihin liikkeen sisällä. Nämä molemmat seikat viittaavat siihen positivistis-objektivistiseen tiedekäsitykseen, jolla on ikävä todellisuutta typistävä ja essentialisoiva vaikutus.

Tutkimuksissa jää käsittelemättä se, mitä liikkeet merkitsevät *toimijoilleen* arkielämän kannalta tai miten liikkeiden jokapäiväinen merkitysten tuotanto ja uusintaminen suhteutuu laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin sekä miten tämä puoli on nimenomaan politisoitunut kysymyksiin itsensä representoimisesta ja itseä koskevasta merkitysten tuotannosta. Representaation politiikan näen tässä samalla tavoin, kuin Stuart Hall on sen merkityksellistänyt teoksessaan ”Representation” (1997). Teoksen takakannessa on sanalle representaatio lyhyt ja ytimekäs kuvaus: ”Representaatio - merkitysten tuottamista kielen, diskurssin ja kuvien kautta. [...] [K]uvat, kieli ja diskurssi toimivat

‘representaatioiden järjestelminä’”. Representaation politiikalla voidaan siis käsitteellistää se valtataistelu, joka merkityksien tuottamiseen näiden ”välineiden” kautta liittyy.

Olen valinnut etenemistavakseni kuljettaa teoriaa ja empiriaa ”käsi kädessä” työssäni. Teoreettinen viitekehys muotoutuu näin jatkuvassa kanssakäymisessä aineiston kanssa. Tämä tapa pyrkii ehkäisemään teorian yliotetta empiriasta. Teoreettinen viitekehys on tutkimuksessa tarkemmin kontekstualisoitu jokaisen tutkimusaineistosta analysoidun teeman yhteyteen. Tällä tavoin pyrin välttämään sitä, että tuloksien esiinkirjoittamisesta tulisi pelkästään ”kuvailevaa” (ks. esim. Eskola & Suoranta 1996, 62). Teoria toimii tulkintojen viitekehyksenä ja aineiston tieteellisen muodon käsittelemistä tuottavana ainesosana.

Tutkimuskohteestani, eli skenestä, on Suomessa tehty vähän akateemista tutkimusta - ehkä siksi, että se on ilmiönä ja liikehdinnän kenttänä varsin uusi - pro gradu -tutkielmia lukuunottamatta. Skeneä varsinaisesti aiheeltaan koskettaen on graduja kirjoitettu monesta eri yksittäisestä - usein ryhmäerotteluista ponnistavasta - näkökulmasta: Anu Jäppinen (1998) analysoi diskurssianalyttisesti uusia ympäristöjärjestöjä kuuden teeman (demokratia, monimuotoisuus, kehitys, toiminta, julkisuus, vaihtoehtoisuus) kautta, Arto Lindholm (1998) on luonut kokonaiskuvaa radikaalista ympäristöliikkeestä, Merja Lintunen (1998) tapauskuvaa vegaanien eläin- ja ihmiskäsityksistä, Pia Lundbom (1998) tarkastellut eläinoikeusliikkeen ja sukupolviyksikön suhdetta, Panu Luukka (1998) hahmottanut eläinoikeusliikkeen kokonaiskuvaa, Anu Parikka (1998) on tutkinut nuorten suhtautumista eläinten oikeuksiin ja Jukka Peltokoski (1999) taas on hahmotellut veganismia kokemuksena ja kollektiivisena toimintana suhteessa narratiivisesti tuotettuihin identiteetteihin.

Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt laajasti apuna Hannu Toivasen (1997) laudatur-tutkielmaa ja Ulla Vehaluodon (1998) pro gradu -tutkielmaa. Toivanen tarkastelee sitä, kuinka skenen DIY-periaate ja -käytäntö (do it yourself - tee se itse) organisoii ja tuottaa merkityksiä. Toivanen tarkastelee skeneä kulttuurin näkökulmasta. Tutkielmassa nousevat esiin ne vastarinnan symboliset ja fyysiset tavat, joilla skenen sisällä tuotetaan ja uusinnetaan merkityksiä - myös vastasuhteessa vallitsevaan kulttuuriin ja yhteiskuntaan laajemminkin. Vehaluoto taas on tutkinut kuinka suomalainen valtamedia (lehdistö ja televisio) tuottaa ‘ääriä’. Äärellä hän tarkoittaa kulttuurisesti tuotettua toista, jonka merkityksellistämiseen ideologiset ja diskursiiviset valtasuhteet läheisesti

liittyvät. Identiteetin ja kulttuuristen merkityskamppailujen teoriaa käsiteltäessä on hyvä muistuttaa jo tässä vaiheessa siitä, että kun puhumme niistä, niin ”emme puhu ‘todellisuudesta’, vaan instrumenteista tai linseistä, joiden kautta luemme todellisuutta” (Melucci 1995, 51). Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että merkityskamppailut, koskien vaikkapa aktivistien identifiointia, paljastuvat vasta, kun niitä tarkastellaan niiden viitekehyksen puitteissa. Todellisuus ei ole siis yksiselitteinen. Meillä on monia tapoja nähdä tietyt asiat juuri tietyllä tavalla.

3. OSATOTUUKSIEN PALAPELI

Tutkimusaineistona on teemahaastattelumateriaalia, kentällä tehtyjä havaintoja, sanomalehti- ja muuta mediamateriaalia ja liikkeen omaa julkaisumateriaalia. Tarkemmin määriteltynä aineistoni koostuu kuudesta teemahaastattelusta, joista neljä on tehty nauhoittaen ja kaksi sähköpostitse, sekä yhdestä ryhmähaastattelusta. Sanomalehti- ja mediamateriaalia on koossa tutkimuskohteesta alkuvuodesta 1998 alkaen ja liikehdinnän itsensä tuottamaa mediamateriaalia 1990-luvun alusta alkaen. ”Metamateriaalina” työssäni toimivat kokemukset skenestä noin vuosikymmenen ajalta. Kuten olen suhdettani tutkimuskohteeseen jo aiemmin käsitellyt (luku 2.3.), on koko tutkimusaiheeni valinta ja muotoutuminen pitkän prosessin tulos.

Teemahaastatteluksi haastattelumenetelmäni voisi kutsua siksi, että haastattelun aihepiirit - teema-alueet - olivat haastattelua tehdessä ennaltamäärätty. Usein (varsinkin jyväskyläläisten anarkistien haastattelussa) haastattelut kääntyivät kohti *avoimen haastattelun* suuntaa, koska lopussa keskustelimme haastateltavan kanssa ja täydensin myös joitain haastatteluja tai teemoja jälkikäteen joko sähköpostilla tai tapaamisessa keskustellen. (vrt. esim. Eskola & Suoranta 1996, 64-72.)

Teemahaastatteluihin pyrin valitsemaan, kokemuksieni perusteella, skenen aktiivisia toimijoita ympäri eteläisen Suomen (Vaasa-Joensuu akselin eteläpuoli). Kaikki haastateltaviksi pyytämäni henkilöt siihen suostuivat. Maantieteellisesti empiirinen teemahaastatteluaineisto rajautui lähinnä kontaktien ja havainnointimatkojen puitteissa. Haastateltavien tunnistamisen estämiseksi ei ole tarpeen paljastaa heidän tarkempia asuinpaikkojaan. Ryhmähaastattelutilanteen aikaansaamista helpottivat suuresti tuttavapiirin kautta valmiiksi olemassaolleet kontaktit sekä luottamus. Ryhmähaastattelua pidän itse varsin onnistuneena, koska siinä pystyimme hävittämään haastateltava-haastattelija vastakkainasettelun ja pääsimme keskustelemaan vuorovaikutukseen.

Tällaisessa tilanteessa haastatteliija saa ”pintaa syvemmältä” kouraisevaa aineistoa, jollaista vieraasta kohteesta on usein vaikea saada.

Useimmat haastateltavista kuuluivat moneen järjestöön tai ryhmään, vain yksi teemahaastatelluista ja yksi ryhmähaastattelussa olleista toimi aktiivisesti vain yhden ryhmän puitteissa. Suurin osa kuului varsinaisena jäsenenä (jäsenmaksu maksettu) Maan Ystäviin, mutta toimi paljon myös pienempien ja paikallisempien ryhmien (paikalliset anarkistiryhmät ja eläinoikeusryhmät, sekä ajoittaiset kampanjat, kuten Jyväskylän Neste rallin vastainen kampanja) toiminnassa. Lisäksi suuri osa oli myös muutoin kiinnittynyt skeneen, kuten vaikkapa soitti sen sisällä tunnetussa yhtyeessä, teki tai aktiivisesti kirjoitti johonkin sen lehteen ja järjesti konsertteja tai muita tapahtumia. Tällaiset osallistumistavat ovat skenellä yhtä tärkeitä kuin kuuluminen ja osallistuminen siihen laskettavissa olevien liikkeiden toimintaan.

Teemahaastatelluista neljä oli naisia ja kaksi miestä. Ryhmähaastattelussa oli paikalla kaksi naista ja seitsemän miestä. Kaikkien haastateltavien ikäjakama on 22-30 vuotta. Lainauksissa olen käyttänyt sukupuolta merkitsemään kirjainta N (nainen) tai M (mies) ja ikä seuraa numeroin ikävuosien määränä kirjaimen perässä (esimerkiksi N26). Ryhmähaastattelun kohdalla olen toiminut niin, että ikää ja sukupuolta ilmaisevan tunnuksen jälkeen tulee kirjainyhdistelmä RH (esimerkiksi N24/RH). Sähköpostitse tehdyissä haastatteluissa näkyy vastaajien oma kirjoitustyyli ja siksi lukija varmasti huomaa niiden poikkeavan nauhurin kanssa tehdyistä ja litteroiduista haastatteluista. Sähköpostitse saamissani vastauksissa olen merkinnyt jotkut kirjoitusvirheet [sic!] -merkillä erottaakseni että ne eivät ole omiani ja joitain yritysten, tuotteiden tai maiden nimiä olen jättänyt pienellä alkukirjaimella alkaviksi, koska näiden kohdalla kyse saattaa olla nimien takana koodautuvaan merkityksen arvoon kohdistuvasta symboliikasta. Vastauksissa näkyy myös lyhenteiden käyttö. Olen tarkoituksella jättänyt ne kirjoitettuihin asuunsa, eli esimerkiksi voi olla esim. ja muunmuassa mm. ja niin edelleen.

Pidin koko tutkimukseni ajan tutkimuspäiväkirjaa, johon myös kirjasin havaintoja ja kenttätömerkintöjä ollessani havainnoimassa skenen tapahtumissa. Materiaalinkeruuprosessin aikana (1.1.1998 - 1.1.2000) kiersin noin viidessäkymmenessä skeneä vähintään sivuavassa tapahtumassa. Suurin osa tapahtumista oli järjestettyjä mielenosoituksia, konsertteja ja valtakunnallisia tapaamisia, mutta mukaan mahtui myös kokouksia, keskustelutilaisuuksia ja

pienempiä seminaareja. Ylöskirjoitetun havaintoaineston lisäksi näistä ”skenen kokoontumisista” (Toivanen 1997) on jäänyt aineistoksi lukemattomia keskusteluja toimijoiden kanssa, joista joitain olen osittain kirjannut ja osa on sitä ”metamateriaalia”, josta muodostuu kokemukseni skenestä.

Valtakulttuurin tuottamaa media-aineistoa olen koonnut alkuvuodesta 1998 lähtien. Valtaosan tästä aineistosta muodostavat sanoma- ja iltapäivälehdistä kerätyt lehtileikkeet. Toiseksi suurimman osan tästä aineiston osasta muodostaa television ajankohtaisohjelmista nauhoitettu aihetta koskeva materiaali. Tutkimusprosessin aikana olen käynyt lävitse lähes kaiken kuvaamallani skenellä tuotetun julkaisumateriaalin. Materiaalin tältä osin huomio keskittyi anarkistijulkaisuihin (Kaurapuuro, Pomminheittäjä ja Kapinatyöläinen), ympäristövallankumoukselliseen Muutoksen Kevääseen sekä eläinoikeusliikkeen julkaisuihin. Yhden omalaatuisen tutkimustapauksen muodostaa myös sarkastinen Punakaaderi -lehti. Etsin aineistoa myös kaikista Toimen Vaihtoehto -nimisen ”alakulttuurisäpinän tiedotuslehden” (Toimen Vaihtoehtoon määritelmä itsestään) numeroista vuosikymmenen puolivälistä tähän päivään.

Koska suuri osa skenen kommunikaatiosta, toiminnasta ja informaation tarjonnasta tapahtuu nykypäivänä digitaalisesti, niin olen käyttänyt aineistoa myös internet-sivuilta (esimerkiksi suomenkielinen verkkolehti Autonome Offensive ‘99) ja muutamilta sähköpostilistoilta, joiden jäsenenä olen ollut. Sähköpostilistoilta kerättyä pienekköä aineistoa (muutama tulostettu sivu) ei voi yhdistää kehenkään henkilöön, eikä aineistolla ole mitään tekemistä minkään arkaluontoisen aiheen kanssa - tällaiset aineistot eivät juurikaan kosketa tutkimusongelmaani.

Empiirisen aineiston analyysimetodini on diskurssianalyttinen. Pysin löytämään pelkän tekstin merkitysten tulkin lisäksi vastauksia siihen kuin merkityksiä tuotetaan eri aineistoissa ja minkä sosiaalisen vuorovaikutussuhteen tulosta ne ovat. Hylkään objektiivisen totuuden etsimisen ajatuksen ja käsittelen aineistoa ”kulttuurituotteena”, joka konstruktionistisen ajattelun mukaisesti vastavuoroisesti myös uudelleen tuottaa kulttuuria ja todellisuutta (Eskola & Suoranta 1996, 106). En lyönyt missään vaiheessa lukkoon mitään varsinaista tutkimusongelmaa - lukuunottamatta poliittisen identiteetin viitekehystä - aineiston suhteen ja tällä oli kahtalaisia vaikutuksia: toisaalta se auttoi pitämään mielen avoinna haastattelutilanteissa, mutta toisaalta se tuotti vaikeuksia pitää tutkimus aineistonkeruu ja -analysointivaiheessa rajattuna, koska kysymykset tahtoivat rihmastoitua aina uusiin ja uusiin ulottuvuuksiin.

Aineiston analyysi on sen itsensä, minun ja teorian välistä diskurssia, johon vaikuttavat myös diskutantit ja muut kommentaarit. Sille ja sen tulkinnalle asettaa rajat, ja toisaalta avaa mahdollisuudet, tämän vuorovaikutussuhteen hermeneutiikka - kuinka me ymmärrämme merkityksiä samoin tai eri tavalla. Pekka Sulkunen (1997, 13-54) on yrittänyt rakentaa kulttuurisen ymmärrettävyyden viitekehystä:

”Sosiaalisen todellisuuden symbolinen välittyneisyys on aina vain osittaista ja näkökulmaan sitoutunutta, ”hermeneuttisen rajauksen” tulosta [...] todellisuus ”tuotetaan” symbolisesti. [...] Sosiologin asema suhteessa sosiaaliseen todellisuuteen on saman tapainen kuin kirjallisuuden tutkijan suhteessa tekstiin. Molemmat tekevät kohteestaan tulkintoja, jotka hyvässä tapauksessa avaavat tekstin uudella tavalla tekemällä näkyväksi siihen sisältyvän hermeneuttisen rajauksen.” (emt., 28, 30.)

Sulkunen painottaa, että tullakseen tulkituksi sosiaalisen todellisuuden täytyy ”pukeutua” kielen muotoon - diskurssiin. Semiootikon näkökulmasta on sama, onko kielellinen aineisto sitten mediatekstiä, elämäkerta-aineistoa tai haastattelumateriaalia. Aineistot eivät sisällä kokonaista sosiaalista totuutta, vaan ne ovat ymmärryksen (hermeneuttisen) rajauksen tulosta ja kontekstisidonnaista. Kun aloin analysoida aineistoani, oli selkeästi hyötyä siitä, että ’hermeneuttinen rajaukseni’ oli tutkimuskohteen kanssa varsin samankaltainen. Kielellisiä ja merkityksellisiä eroja, kuten iästä ja asuinpaikasta johtuvan sosiaalisen yhteisön vaikutus yksilön ’kulttuuriseen ymmärrykseen’, on toki vastakulttuurinkin sisällä. Diskurssianalyysiin liittyvä todellisuuskäsitykseni on hyvin lähellä sitä postmodernia käsitystä, millaiseksi Eskola ja Suoranta (1996, 153) sen ymmärtävät: ”Joudumme [...] tyytymään todellisuuteen sellaisena kuin se meille tulkitsemisen ja ymmärtämisen prosesseissa ilmenee”. Tästä nousee diskurssianalyysini - jota voisi kaikesti nimittää myös representaatioanalyysiksi - keskeisin kysymys: Mikä on eri representaatioiden keskinäinen suhde ja kenen etujen mukaiseksi representaatioksi tutkimusongelmaani koskeva sosiaalinen todellisuus merkityksiin liittyvän poliittisen taistelun myötä kääntyy? Toisin sanoen kysyn aineistolta kuinka hegemoniset prosessit - erilaiset yhteiskunnalliset toiminnot ja diskurssit, jotka pyrkivät valtaamaan tilaa yhteiskunnallisen vallan kentällä - tuottavat merkityksiin liittyvää vastarintaa ja millaista tämä ”merkitysten vastarinta” on?

Käytännössä diskurssianalyysini eteni siten, että luokiteltuani aineistoni edellä mainittuihin eri materiaalikategorioihin analysoin sen pitäen esillä jatkuvasti tiettyjä teoriasta esiinnousseita

kysymyksiä ja kirjaten ylös usein toistuvia teemoja. Toisin sanoen tein aineistosta ”raakatulkintoja” ja käytin hyväksi sekä aineistolähtöistä että teorialähtöistä lähestymistapaa (Eskola & Suoranta 1996, 116-117). Käytin hyväksi myös kolmea suurta teemaa teemahaastatteluissani, jotka olivat yhteisö, politiikka ja vastakulttuurisuus, jotka olivat alunperin ryhmitelleet teemahaastattelukysymykseni - ilman täsmällisen teorian vaikutusta vielä siinä vaiheessa. Lopuksi tarkastelin teorian suhdetta aineiston analyysiin. Vastaajilla vallitsi tietyistä asioista, kuten kysymyksessä sukupuolten suhteesta, suuri yhteisymmärrys sukupuolesta tai iästä riippumatta, mutta joihinkin vastauksiin vastattiin täysin eri lailla. Vastausten sisältöön ei vaikuttanut juurikaan vastaajan sukupuoli tai ikä, vaan esimerkiksi parikymppinen nainen Etelä-Suomesta saattoi vastata täysin samoin johonkin kysymykseen kuin jyväskyläläinen 30-vuotias miesaktivisti. Tässä suhteessa yleistävien luokittelujen mahdollisuus haastateltavieni keskuudessa on lähes mahdotonta.

Yleistettävyyden olen yleensä pyrkinyt rakentamaan käyttämällä haastattelujen lisäksi laajasti media-aineistoa ja omia kokemuksiani kulloinkin kyseessä olevasta kysymyksestä. Vaikka vastaukset saattavat helposti vaikuttaa vain yksilöiden mielipiteiltä, jotka eivät kuvaa hyvin koko kohteena olleen kulttuurin todellisuutta, on syytä muistaa, että mahdollisimman laajaa vapautta ja demokratiaa tavoitteleva yhteisö on lähes vääjäämättä heterogeeninen ja toisaalta todellisuus on kompleksi ilmiö. Tällöin ei tutkijan ole syytä lähteä sitä typistämään väkisin rakennetuilla yhtenäisyyksillä tai on hyväksyttävä se tosiseikka, että juuri nuo ’erilaisuudet’ ovat yhtenäisyyksiä. Tai kuten Stuart Hall (1999, 15) asian ilmaisee kytkien sen eron politiikkaan: on paikallistettava ”yhtenäisyyksiä eroissa”.

4. MARGINAALISIA ÄÄNIÄ JA TULKINTOJA

4.1. Etnografia

Etnografia on tutkimusprosessi, jossa antropologi läheisesti tarkastelee, merkitsee muistiin ja myötelää toisen kulttuurin (another culture) arkipäivää - kokemus, joka on nimetty kenttätutkimukseksi - ja sitten kirjoittaa selvityksen tästä kulttuurista, korostaen kuvailevia yksityiskohtia. [...] Taloudellisen ja poliittisen vallan kiistämättömien globaalien rakenteiden edessä etnografia, relativismin ja tulkitsevan antropologian käytännöllisenä ruumiillistumana, haastaa kaikki ne yhteiskunnallisen ajattelun realiteetteja koskevat näkemykset, jotka epäkypsästi jättävät huomaamatta tai redusoivat kulttuurisen diversiteetin universaalien

arvojen affirmoimiseksi tai yleistysten kapasiteetin vuoksi, yleensä yhä etuoikeutetusta globaalin homogenisaation näkökulmasta, joka virtaa Länneä päin. (Marcus & Fischer 1986, 18 & 32-33.)

Edellinen lainaus on George E. Marcusin ja Michael M. J. Fischerin kuvaus etnografian luonteen muutoksesta. Aikaisemmin etnografinen tutkimus oli suuntautunut lähes yksinomaan niin sanottujen vieraiden ja eksoottisten kulttuurien tutkimiseen ja näiden ymmärrettäväksi tekemiseen 'meidän' omien kulttuuristen merkitystemme kautta. Nykyisessä muodossaan se pyrkii olemaan relativistinen ja kriittinen tutkimusote, joka representoi 'vierasta' sen omista merkityksiin ja diskursseihin liittyvistä lähtökohdista käsin. Etnografia on James Cliffordin (1986, 23) mukaan liikkunut kohti sitä aluetta, joka on pitkään ollut sosiologialle ominaista aluetta: "[U]udelleenlöytäen toiseuden ja eron Länneä kulttuurien sisältä. On tullut selväksi, että jokainen versio 'toisesta', mistä tahansa löydettyä, on myös 'minän' [self] konstruktio." Nykyiset etnografiset tulkinnat pyrkivät ottamaan vieraiden kulttuurien autenttisen ja objektiivisen kuvaamisen vaatimuksen sijaan huomioon globaalin taloudellisen ja poliittisen ilmapiirin kolonialisaation kulttuureja, jotka sijaitsevat niin 'meillä' kuin 'muuallakin', kohtaan. Kun määrittelemme kulttuurista subjektiutta, on meidän tarkasteltava sitä suhteessa ympäröiviin valtarakenteisiin, sekä kulttuuriseen prosessiin, jossa merkitykset rakentuvat. Etnografiassa korostuvat Marcusin ja Fischerin (1986, 8) mukaan tätä nykyä suuren teorian ja ilmiön tavanomaisuuksien tarkastelujen sijaan sellaiset käsitteet kuten kontekstuaalisuus - sosiaalisen elämän merkitys niille, jotka sen kokevat - sekä poikkeuksien selittäminen ja ratkaisemattomat asiat.

Tämä asettaa etnografiselle kirjoitukselle uusia vaatimuksia. Kirjoittajien ja tutkijoiden on osattava dokumentoida kohteena olevat symbolit, merkitykset ja mentaliteetit relativistisessa suhteessa näitä koskeviin vaihtoehtoihin todellisuuksiin ja tiedon toisiin muodostamistapoihin. "Etnografian on täten kyettävä vangitsemaan täsmällisemmin subjektiensa historiallinen konteksti" (emt., 39). Kun tarkastellaan vaikkapa skenen representaatioita, joissa merkitykset ja esitykset tihentyvät poliittisina identiteetteinä, ja tehdään niistä tulkintoja, jo niiden tunnistaminen vaatii suhteuttamaan ne ympäröivään yhteiskuntaan ja sen poliittiseen, taloudelliseen ja kulttuuriseen historiallisuuteen. Tämä ei pelkästään helpota niiden tunnistamista, vaan antaa niille jopa osittain niiden merkityksen.

Nykyinen etnografinen diskurssi (esim. Marcus & Fischer 1986; Clifford & Marcus 1986) ei lähde länsimaisen kulttuurin kehittyneimmyyden oletuksesta - edes sen itsensä sisällä - vaan suuntautuu kritiikkinä sitä ja sen homogenisoivia piirteitä kohtaan. Relativistinen, jossain mielessä

postmoderni, etnografia pyrkii tekemään oman tulkintansa kulttuurista tiedostaen, ettei se ole ainut 'oikea' tulkinta. Se ei ole universaali totuus, vaan yksi subjektiivinen ja perusteltu tulkinta muiden tulkintojen joukossa, jotka ovat osa tietyn kulttuurin tai sen osan ympärillä käytävää diskurssia. Paul Rabinow (1986, 255) on todennut käsitellessään feministisen teorian vaikutuksia etnografiaan, että nämä tulkinnat eivät koskaan ole "pelkästään" subjektiivisia, vaan niitä käsitellessä on otettava huomioon niiden kulttuurisidonnaisuus. Merkitykset, joita tulkinnoissa käytetään, ovat aina osittain kulttuurisesti ja sosiaalisesti rakentuneita sekä jaettuja. James Clifford (1986, 7) on todennut, että etnografiset totuudet ovat "luonnostaan osittaisia - sitoutuneita ja epätäydellisiä". Tästä käsityksestä johtaa juurensa etnografien pyrkimys tiedostaa oma asemansa suhteessa tutkimuskohteeseen ja -aineistoon, sekä niistä tehtäviin tulkintoihin. Etnografi ei ole totuuden tekijä, vaan tulkitsija, jonka valinnat ovat subjektiivisesti ja kulttuurisesti latautuneita. Sen sijaan, että etnografia kumuloisi asemaansa tiedon kentällä, se alistaa koko kulttuuriin liittyvän tiedonkäsityksen kritiikin alaiseksi ja pyrkii osoittamaan myös tieteellisen tiedon konstruktivistisen ja kontekstuaalisen luonteen (Marcus & Fischer 1986, 111-112). Tällaista kulttuurintutkimuksellista tiedekäsitystä voisi kutsua 'kriittiseksi relativismiksi'.

Etnografinen kirjoitus pyrkii itsereflektioon ottaen itsensä huomioon osana kulttuurista merkitysten tuotantoa ja tulkintaa samalla tiedostaen, ettei tiede ole erillään olemassa totuuksien tai todellisuuden objektiivisena määrittelijänä. Tämä tulkintamalli on yhteydessä siihen etnografian perustuvaan metodiin (Marcusin ja Fischerin sekä Cliffordin aloittamassa "nykyisessä traditiossa"), että kyseenalaistettaessa hegemonisia kulttuurisia merkityksiä "marginaaliin tuomittujen" kulttuurien empiirisen tutkimuksen ja etnografisen kirjoituksen kautta myös 'me ja muut' asetelma (esim. Hall 1999) kääntyy ylösalaisin. Toiseuden etnografinen purkaminen antaa sille uusia representatiivisia merkityksiä, jotka pakenevat meistä käsin (esimerkiksi Länsi) määriteltyjä toiseuksia (esimerkiksi "kolmas maailma"). Etnografian on sanalla sanoen lähdeittävä taistelemaan osoittaakseen todellisuuden relativistisen luonteen sekä sen, että kulttuuri on heterogeeninen kokonaisuus jossa on monia päällekkäisiä merkityksiä, mutta jotka pyrkivät hegemonisten rakenteiden vaikutuksesta rakentumaan hierarkkisesti korostaen tiettyjä merkityksiä toisia enemmän. Tämä asettaa etnografiselle kirjoitukselle sen haasteen, että on nostettava esiin marginalisoitujen ja toiseuden ääniä, jotta mitkään merkitykset eivät kasautuisi hallitseviksi (vrt. rasmin ideologinen luonne; Hall 1992a).

”[S]e, mikä näyttäytyy todellisena historiassa, yhteiskuntatieteissä, taiteissa, jopa arkiajattelussa, on aina analysoitavissa rajoittavana ja ekspressiivisenä sosiaalisten koodien ja konventioiden sarjana” (Clifford 1986, 10).

Relativistinen ote kertoo Marcusin ja Fischerin (1986, 8) mukaan yleisten tieteellisten paradigmojen ja totalisoivien näkemysten otteen heikkenemisestä. Tällainen etnografinen ote työstää empiirisesti aineistosta tekstuaalista tulkintaa, jonka metodi paikantuu hyvin lähelle - kriittisen ja kontekstuaalisuutta korostavan - kulttuurintutkimuksen teoreettista käsitystä kulttuurista valtasuhteiden ilmentymänä (esim. Hall 1992a). Kulttuuriset käytännöt nähdään siinä ideologisesti rakentuneita ja niihin sisältyy aina merkityssisältöön liittyviä hierarkkisia valtasuhteita. Etnografisen - tulkitsevan - metodin avulla voidaan skenen kulttuuristen ”vastamerkkien” kautta tulkita sen itsensä merkitystuotannon lisäksi tällaisia ylivalan ilmentymiä yhteiskuntamme kulttuurisessa elämässä (ks. luku 5.). Ylivalta ei ole pysyvää, mutta se pyrkii ideologioiden sisältämien diskurssien kautta muodostumaan sellaiseksi ja tuottamaan ikäänkuin ’luonnollisia’ merkityksiä asioille. Yhteiskunnalliset liikkeet, jotka pyrkivät vastustamaan näitä hegemonisia muotoja, tuottavat jatkuvasti vaihtoehtoisia merkityksiä ja merkitysrakenteita - vastaideologioita, kuten joku saattaisi sanoa. Etnografiassa näiden seikkojen vuoksi ensisijaiseksi kysymykseksi on nostettu sen itsensä diskurssien tuottamat representaatiot. On otettu vakavasti se seikka, että pahimmillaan etnografia toistaa historiallisia ’toiseuden’ representaatioita ja on lähinnä haitaksi kuvaamalleen kulttuurilleen. ”Kun kerran dialogismi ja moniäänisyys on tunnistettu tekstuaalisen tuotannon muodoiksi, niin yksinäinen asiantuntijuus kyseenalaistuu ja paljastuu: kyse onkin sen tieteen osatekijästä, joka on väittänyt representoivansa kulttuuria” (Clifford 1986, 15).

Arturo Escobar (1992) on pohtinut antropologisen ja sosiologisen etnografian suhdetta sitä haastaviin teorioihin (tai epämonistisemmin: tieteellisiin teoriavyyhteihin), kuten postmodernismiin, feminismiin ja poststrukkturalismiin yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksen valossa. Hän katsoo, että näiden ’toiseutta’ ympärikäntävien teorioiden ansio on siinä, että ne pakottavat antropologin tai sosiologin itsereflektioon ja omien epistemologisten rakenteiden pohdintaan (emt., 419). Etnografisen tutkimuksen ja kirjoittamisen on kyseenalaistettava tätä kautta vallitsevat kulttuuriset käsitykset, jotka ovat tuottaneet eron ja toiseuden representaatioita ja joissa yhdistyvät poliittiset käytännöt sekä vallan makrorakenteet. Hänen mukaansa yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimus on yksi hyvä keino, jonka avulla voidaan tarkastella ”representaation kriisien” poliittisia ja epistemologisia аспекteja. Escobar katsoo, että tästä näkökulmasta lähtevän tutkimuksen on otettava

tavoitteekseen ”hybridisaatio” teorian ja käytännön välillä, kuten myös tiedon ja toiminnan välillä. Hybridisaatiolla tarkoitetaan tutkimuksen pyrkimystä paikantaa valtasuhteita ja erilaisissa diskursseissa tuotettua tietoa itse tutkimuksessa - ymmärtää sosiaalisten identiteettien muodostuminen *tulemisena* rekonstruaatioiden kautta. Tämä edellyttää tutkimukselta sitä, että se välttelee paikantumista *tiedon tuottamisen* kentälle siten, että sen avulla olisi mahdollista tuottaa alistussuhteiden ylläpitoa uusintavaa tietoa tutkimuskohteesta. Tällainen tutkimus hakee innovaatioita siitä, että se kyseenalaistaa tiedon ja sen kirjoituksen nostaen esiin kollektiivisten yhteiskunnallisten toimijoiden uusia ja erilaisia sosiaalisia käytäntöjä sekä kulttuurisia merkityksellistyksiä. Nämä puolestaan vaikuttavat refleksiivisesti meidän niitä ja niiden konteksteja koskevaan ymmärrykseemme. (emt., 420.)

Marcus ja Fischer nimeävät teoksensa esipuheessa etnografian ”antropologisen diskurssin semikirjalliseksi [semiliterary] genreksi” (tyylisuunta), joka on 80-luvulta lähtien saanut jälleen paljon huomiota antropologian ja sosiologian piirissä, ja johon on suunnattu paljon intellektuaalista energiaa (emt., 5). Etnografeille on viime vuosikymmeninä ollut miltei ensisijaisen tärkeää tutkimuksen tekstuaalisuus. Heidän mukaansa olosuhteet ovat seurausta ’representaation kriisistä’, joka on johtunut ”sosiaalisen todellisuuden kuvaamiseen kiinnittyvien tarkoitusten epävarmuudesta” (emt., 8). Niin Marcus & Fischer (emt.) kuin Clifford & Marcuskin (1986) kiinnittävät paljon huomiota kirjoittamisen tyyliin ja ehdottavat, että etnografien keskittyminen tekstin tyyliin on perua kirjallisuuskritiikin vaikutuksesta, joka on nostanut esille yhteiskunnallisen todellisuuden kuvaamisen ja tulkinnan ongelmat.

Yksi keskeisiä ongelmia on ollut tutkijan aseman paikantuminen tekstissä kuvaajana ja tulkitsijana. Eräs tapa hahmotella tutkijan ongelmallista paikantumista tutkimuskohteeseensa, tutkimuksessa esitettyihin representaatioihin ja sen vastaanottajien väliseen tulkinnalliseen peliin on voimakas oman tutkijanaseman kuvaus. Esimerkki tällaisesta tavasta purkaa tulkinnan position ongelma on Leena Eräsaaren tapa kuvata omaa paikantumistaan suhteessa tutkimuskenttään ja tutkimuksen lukijoihin teoksessaan ”Kohtaamisia byrokraattisilla näyttämöillä” (1995). Eräsaari kirjoittaa itsensä sisään tutkimukseen - esiintyy koko ajan siinä voimakkaasti esillä. Teksti on ikäänkuin empiirisen aineiston kirjoituksen lisäksi itsensä kirjoittamista auki. Tällä tavoin tutkija hakee hyväksyntää itsensä konstituoitumiselle tutkimuksessaan, jonka sisällöt tulevat perustelluiksi sillä, että tutkimuksen tulkinta nimetään rohkeasti subjektiiviseksi. Eräsaari pyrkii ennakoimaan sitä, että

tietyt tutkijat tarkastelevat etnografioita teksteinä ja kirjoituksina todellisuudesta - toisin sanoen tekstuaalisina tulkintoina. (emt., 48-84.)

Itse olen pyrkinyt saavuttamaan jonkinasteisen kriittisen reflektion luvussa 2.3. pohtimalla omaa paikkaani kentällä ja sen ”ulkopuolella” sekä tutkimuksen lähtökohtia, joskaan en pyri kovin vahvasti kirjoittamaan itseäni sisään tutkimukseen - läsnäoloni tekstissä ei näy niinkään minäkertojan muodossa, vaan tulkintoihin johtavina valintoina. Skeneä koskevista graduista, jossa etnografinen tutkimusmetodi (kaikessa moninaisuudessaan) näyttelee merkittävää osaa, Hannu Toivasen laudatur -tutkielmaa (1997) voi pitää todella loisteliaasti onnistuneena. Toivanen pyrkii tekstissään jatkuvaan reflektioon itsensä, aineistonsa ja kohteensa kanssa ja täten onnistuu välttämään ne positivistiset suden kuopat, joiden mukaan tutkija pystyy ulkopuolelta objektiivisesti tarkastellen näkemään kulttuurin todellisen luonteen. Tämä seikka ei tosin yhtään vähennä Toivasen tulkintojen arvoa, vaan pelkästään päinvastoin. Ne tuottavat ”DIY:n etnografiaa”, jossa kyseistä kulttuuria tuntevalle merkitykset nousevat esiin hyvin todellisina ja yleisinäkin, mutta samalla auttavat ulkopuolista lukijaa tutustumaan skenen sosio-kulttuurisiin merkityksiin ja niiden taustalla oleviin ajattelutapoihin sekä käytäntöihin.

4.2. Kulttuurin käsitteestä suhteessa analyysiin

Olen tutkimuksessani omaksunut antropologisista nykydiskursseista (ks. Marcus & Fischer 1986) peräisin olevan näkemyksen, jonka mukaan kulttuurissa on kysymys tulkinnoista, joilla yhteiskunnan jäsenet tarkastelevat ympäröivää todellisuuttaan. Kulttuurintutkijan on tulkittava (etnografia) näitä tulkintoja päästäkseen sisälle tutkimaansa kulttuuriin sen symbolien ja niiden merkitysten kautta. Yksinkertainen hermeneuttinen tarkastelumetodi (”kulttuuri tiivistyy symboleihinsa”) jää helposti ”pelkäksi” pintatason merkitysten tarkasteluksi. Symbolit eivät ole universaaleja, vaan niiden merkitysten ymmärtäminen vaatii niiden suhteuttamista siihen kulloiseenkin kontekstiin ja sosiaaliseen ympäristöön, jossa ne vaikuttavat. Tämän vuoksi tällaiseen tarkastelumetodiin on liitettävä sosiaalinen vuorovaikutus ja sen yhteys kulttuurisiin merkityksiin. Kulttuuri on symbolien lisäksi myös toimintaa, joka tarkoittaa tutkimuksen kontekstissa sitä, että tulkittaessa kulttuurin itsensä sisältä nousevia tulkintoja, on otettava huomioon tulkinnan ja sen kohteen kontekstuaalisuus. (emt.; Toivanen 1997.)

Kulttuuri on merkityksellistettävissä työssäni kolmella tavalla: Se on ensinnäkin kommunikaation ja sen välineiden kautta yhteisten merkitysten tuottaja ja jäsentäjä. Toiseksi se on järjestelmä, joka organisoii näitä merkityksiä tuottaen binaarisia 'toisia' symbolisen vallan hierarkisoimassa merkitysten pelissä määrittääkseen ja tuottaakseen itseään. Kolmanneksi se on näiden binaaristen 'toisten' muodostamaa vastakulttuuria. Kaikki nämä kolme tapaa käsitteellistää kulttuuri liittyvät kiinteästi toisiinsa ja skenen kontekstissa pohdittaessa identiteettiä tämä keskinäinen suhde on varsin voimakas. Skene on kulttuuristen merkitysten (identiteetit) tuottaja ja jäsentäjä, samalla suhteessa valtakulttuuriin (laajasti yhteiskunnassa jaetut normatiiviset merkitykset) se on sen sisäinen 'toinen' ja näiden ominaisuuksien välisessä suhteessa muodostuu se jokin, mitä työssäni voi nimittää vastakulttuuriksi. Tällainen "kolmijaollinen" tapa nähdä kulttuurin eri merkitysulottuvuudet tässä yhteydessä on 'sukua' Hannu Toivasen (1997) ja Stuart Hallin (1997 & 1999) tavalle jäsentää kulttuuri toisaalta merkitysten ja sosiaalisen vuorovaikutuksen kenttänä ja taas toisaalta merkitysten politiikan kenttänä. Tällainen käsitystapa on mielestäni pätevä tarkasteltaessa 'nyky-etnografian' tavoin 'toiseuden' identiteettien rakentumista ja vastarakentumista siinä monimutkaisessa pelissä, jota konstruktivistinen diskursseissa tuotettu todellisuus edustaa.

Kun tarkastelemme identiteetteihin liittyviä representaatioita tietystä kulttuuriksi mielletävästä kokonaisuudesta - tässä tapauksessa skenestä - niin on tarkasteltava, kenen merkitysten mukaan nämä representaatiot on rakennettu ja tulkittu. Tällaisessa asetelmassa nousevat esiin merkityksistä käytävät kamppailut ja niihin sisältyvät ideologiset konstruaatiot, jotka pyrkivät kiinnittämään merkkien ja merkitysten välisiä suhteita siten, että niiden tuottama tieto on tietyllä vallassa olevia tahoja palvelevalla tavalla todellisuutta kuvaavaa. Kulttuureissa tuotettujen totuuksien takana ovat valta-asetelmat ja politiikka pyritään paljastamaan ja osoittamaan, kuinka valta-asemassa oleva kulttuuri tai kulttuurin hegemoninen osa pyrkii diskursseissa ja representaatioissa tuottamaan kulttuurisia 'toisia' osoittaakseen herruutensa. Analysoitaessa aineistoa tämän käsityksen pohjalta on huomattava se, mitä James Cliffordkin (1986, 18) on korostanut: monet kulttuuristen totuuksien esitykset paljastuvatkin tietyn kulttuurisesti vallalla olevan ryhmän kulttuurisia tulkintakehyksiä heijastaviksi. Kulttuurinen analyysi on aina tekemisissä toiseuden ja vallan kanssa. "Kulttuurinen ilmaus - ja politiikka [politics] - on meidän ja toisten jatkuvaa uudelleenmuodostamista tiettyjen poissulkemisten, konventioiden ja diskursiivisten käytäntöjen välityksellä". (emt., 22-24.)

4.3. Metodologisista ratkaisuista

Tutkimukseni metodologisen perustan muodostaa kriittinen kulttuurintutkimus, johon yhdistyvät etnografia ja teoreettisena viitekehyksenä myös dekonstruktionismi. Leena Eräsaari (1995, 53) määrittelee dekonstruktion feminismiin kautta. Se on hänen mukaansa ”toimintalinja, joka lähtee ‘toisen’ itsensä aseman radikaalista uudelleen määrittelemisestä totuuksissa”. Tässä tapauksessa dekonstruktio on marginaalin aseman ja merkityksellisen sisällön uudelleen määrittelyn tarkastelua sen itsensä asettamista merkityksiä tuottavista lähtökohdista. Marcus ja Fischer (1986, 43-115) määrittelevät tämän ”antropologisen dekonstruktion” seuraavasti:

”Me katsomme, että nykyiset kokeilut ovat sellaisia, joissa antropologia adaptoidaan ja tuodaan voimalla kohtaamaan sen omat 1900-luvulla esitetyt lupauksensa kulttuuristen erojen autenttisesta kuvaamisesta ja tietonsa käyttämisestä kriittisenä luotaimena meidän omia elämäntapojamme ja ajatuksiamme kohtaan. [...] Yksi trendi on sen huolenaiheen radikalisoituminen, joka tarkastelee sitä kuinka kulttuurinen ero representoidaan etnografiassa [...] nämä kokeilut pyrkivät erilaisiin tekstuaalisiin strategioihin välittääkseen lukijoilleen rikkaamman ja monimutkaisemman tavan ymmärtää subjektiensa kokemukset. [...] Se mikä merkitsee, ei ole ideaali elämä jossain muualla tai toisessa ajassa, vaan uusien mahdollisuuksien ja merkitysten yhdistelmien löytäminen siinä arkipäivän prosessissa mikä tapahtuu missä tahansa. Vaihtoehdot tulee käsittää niiden tilanteiden ja elämäntapojen rajojen puitteissa, jotka ovat kulttuurikritiikin kohteita.”

Kulttuurintutkimuksen voisi tässä mieltää hyvin samalla tavoin, kuin ”tiedonsosiologian oppi-isät” Peter Berger ja Thomas Luckmann (1994, 25) mielsivät sosiologian tehtävän: se tarkastelee tieteellisen tiedon, arkiajattelun ja ideologioiden muodostumista ja sen ehtoja. Sulkunen (1997, 17) tuottaa varsin samanlaisen kuvan tulkitsevasta sosiologiasta. Se ei sinällään tarjoa analyysimenetelmää aineistoille, vaan on lähinnä todellisuuden ymmärrettävyyttä koskeva ”metateoria”. Se tarkastelee todellisuuden sosiaalista tuottamista relativistisesti (monitulkintaisesti ja eri näkemykset hyväksyen) prosessina, jonka rajat määrittää hermeneuttinen ymmärryksemme. Tämän kontekstuaalisen metodin lähtökohtana on tulkinta. Toisin sanoen minä tutkijana voin ymmärtää jotain sosiaalista ilmiötä vain oman ymmärrykseni - sen suhteen mitä se jakaa tutkimuskohteen kulttuurisen ymmärryksen kanssa - lävitse. ”Onkin parempi puhua todellisuuden ymmärrettävyydestä ja sen sosiaalisesta tuottamisesta kuin todellisuuden merkityksistä sinänsä” (emt.).

Kulttuurintutkimus on kiinnostunut merkityksiin liittyvästä vallankäytöstä, joka ilmenee merkitysten hierarkkisina rakentumisina poliittisessa pelissä, joissa ideologiat ja hegemoniset asemat näyttelevät suurta osaa. Stuart Hall (1999, 193-196) on todennut, että valta käsitteenä sisältää symbolisen vallan tuottamisensa representaatioissaan ja nämä representaatiot sekä niitä koskevat diskurssit tuottavat *tietoa*. Esimerkiksi skeneä koskevat uutiset ja uutiskuvat, joidenkin ihmisten arkidiskurssi siitä ja viranomaisten - kuten vaikkapa SUPOn - ideologiset sitä koskevat lausumat tuottavat monessa suhteessa tietoa - ja nimenomaan 'ulkoamääriteltä' tietoa - suomalaisesta skeneksi luettavasta yhteisöstä. Marcus ja Fischer (1986, 132-133) ovat esittäneet, että kun kulttuuri representoidaan varsin homogeenisena, niin etnografian tehtäväksi muodostuu heterogeenisyyden ja kulttuurikritiikin esittäminen juuri 'toisien' äänien avaamisen kautta. Tätä voisi pitää jonkinlaisena metodologisena johtolankana tässäkin tutkielmassa ja se sopii liikkeiden tutkimukseen yhtä sulavasti kuin vaikkapa etnisten vähemmistöjen tai alkuperäiskansojen tutkimiseen. Kritiikki ei ole pelkästään tutkijan esittämää, vaan yhä enemmän "subjektin, joka tulee esiin etnografisen työn lävitse" (emt.).

Ihmistieteissä esiintyneet essentialismin ohjaamat ihmiskäsitykset ovat väistyneet kulttuurintutkimuksessa ja identiteettien tarkastelussa relativistisen - sosiaalisen ja kulttuurisen moneuden - ymmärtämisen tieltä. Enää ei haluta "tietää", kuten vielä muutama vuosi sitten kehityspsykologian oppikirjoissa (esim. Rauste-von Wright & von Wright 1996), millaisen ihmis- ja minäkäsityksen ihminen tarvitsee kussakin kulttuurissa, vaan lähdetään siitä, että kulttuuri on heterogeeninen kokonaisuus, jossa sen lisäksi, että on yhteisiä merkitysrakenteita, jotka tekevät tietyllä alueella asuvien ja tiettyä yhteistä kieltä puhuvien ihmisten vuorovaikutuksen mahdolliseksi, on myös osa-, ala- ja vastakulttuurien merkitysrakenteita. Sosiaalisessa todellisuudessa nämä vaikuttavat ihmisten elämään yhtäaikaaisesti. Kulttuurintutkimuksessa kyseenalaistetaan tietyn ihmiskuvan ja minäkuvan tieteelliset representaatiot, jotka heijastavat kulttuuriselle hierarkialle ominaisia olemuksellisia piirteitä ja käsitteitä, kuten "normaalius" ja "terve kehitys". Etnografisessa kuvailussa on siirrytty vähemmistöjä marginaalistavasta kuvaamisesta kuvauksiin, joissa pyritään avaamaan vähemmistöjen tutkimisen kautta herruuden merkitysrakenteita ja niiden suhdetta valtaan. Etnografian tieteellisen tarkoituksen voisi tällaisen käsityksen perusteella tiivistää olevan valtakulttuurin ja sen hegemonisten merkitysten kritiikkiä.

Ihmisen minäkuvan kokonaisrakenteen on ihmistieteissä usein oletettu olevan jotain mitä voidaan tieteellisesti ulkopuolelta nähdä - täten *tieteellisesti todistaen* olemassaoleva ja todellinen (Raustevon Wright & von Wright 1996). Marcusin ja Fischerin (1986, 110) sanoin tällainen tiede ”uskoo olevansa todellisuuden objektiivinen havainnoija” unohtaen, että se on itse osa todellisuutta sitä ja siitä tuotettua tietoa konstruoivana tekijänä. Ihmistä koskevan tieteen on syytä jatkuvasti tiedostaa myös se, että se itsessään on diskursiivinen merkitysten tuottaja ja täten mitkään sen ”tulokset” eivät ole essentialistisia, universaaleja tai objektiivisia (vrt. Clifford & Marcus 1986, 1-26). Vaikka esimerkkini ovatkin lähinnä kognitiivisen psykologian piiristä, niin ei pidä unohtaa, että niin sosiologia kuin kulttuuriantropologiakin ovat aikojen saatossa ”syyllistyneet” totuuden äänitorveksi tietyistä kulttuurisista merkityksistä käsin. ”Värilliset” ihmiset on representoitu milloin *luontoon* kuuluvina ”villeinä” (tai meidän keskuudessamme asuvina ”jaloina villeinä”), milloin taas vaikkapa orjina, joita oli välttämätöntä tarkkailla, koska geeniperimänsä vuoksi heidän mielenlaatunsa oli ailahteleva. Jotkut funktionaaliset selitysmallit ovat esittäneet tieteellisiä todisteita universaaleista sukupuolirooleista, jotka ovat taanneet sukupuolten välisen hierarkkisen tiedon jatkumisen. ‘Toiset’ kulttuurit on merkityksellistetty lännen kulttuuristen preferenssien valossa, jolloin niistä syntyvä tieto on ollut lähinnä yksipuolista ja hierarkkista. Samalla tuotettu ero affirmoi tätä hierarkkista suhdetta. Termiin *mies* sisältyy kulttuurisesti arvostetumpia merkityksiä kuin termiin *nainen*. Samoin on esimerkiksi sanojen länsi ja itä suhteen, ja niin edelleen. (ks. esim. Hall 1999.)

En pyri tarkastelemaan millainen skenen - tai minkä tahansa kulttuurin - pitäisi olla tiettyjen sille asetettujen teoreettisten skeemojen sisällä, vaan millainen on kulttuuri todellisena ja hajanaisena merkitysten ja suhteiden verkostona ja kuinka todellisuus vastustaa ja pakoilee kaikkea essentialismia ja yleiseen ymmärrykseen pyrkivää. Ei pidä olettaa, että aktivisteilla on oltava tietty kokonainen minäkuva ja ihmiskäsitys, jotta skene on mahdollinen ja toimii funktionaalisesti, vaan huomattavaa on, että kulttuuristen merkitysten välityksellä tarkasteltuna ihmisiä pitää liikkeessä enemmänkin minäkuvan (tai pikemminkin kuvien) jatkuva tuleminen representaatioissa - ei oleminen. Tällainen metodologinen ratkaisu *ei tarkoita* sitä, etteikö kulttuurilla olisi sitä koossa pitäviä yhteisiä merkitysrakenteita, kuten käsitteellisiä karttoja, joiden avulla esimerkiksi skenellä kapitalismi rinnastetaan pahaan ja peruskoulussa Suomi tunnistetaan rajojensa sekä kielensä että muiden piirteidensä kautta Suomeksi. Se tarkoittaa sitä, että pyritään tunnistamaan merkkeihin liitetettyjen suljettujen merkitysten taustalla olevia valtasuhteita. Skene ei esimerkiksi ole välttämättä sellainen liikkeiden ja ryhmien verkosto kuin viranomaiset tai joku pro gradu -

tutkielmaa tekevä yhteiskuntatieteilijä sen esittävät, koska nämä tulkinnat ovat tehty *jostain tietystä* sitä koskevan diskurssin asemasta.

Toimijan identiteetti toki kiinnittyy esimerkiksi hänen itseilmauksissaan, mutta sosiaalisen vuorovaikutuksen paineessa tämä kiinnittyminen ei tapahdu lopullisesti. Kulttuuri siis pysyy koossa, vaikka identiteetit ovat jatkuvassa liikkeessä ja hybridisessä määrittelyjen lingossa. Väittäisin jopa, että juuri tämän ansiosta kulttuuri pikemminkin selviytyy kuin kuolee, kuten usein annetaan ymmärtää vaikkapa kulttuureissa, joissa suvun staattisten kulttuurisiteiden merkitys rapautuu. Tällä tarkoitan sitä, mistä Stuart Hall (emt., 223-245) puhuu identiteetin ja siihen liitetyn kulttuurihistorian suhteena tilanteessa, jossa identiteettiä koskevat paikantuvuuden ilmaukset muuttuvat. Tutkija voi nähdä kuinka esimerkiksi skenellä tapahtuu eläinoikeusliikkeen eriytymistä muista ryhmistä ja täten kollektiivisen identiteetin ilmausten muuttumista. Se ei tarkoita kuitenkaan sitä, että tutkija voi todeta kulttuurisen identiteetin ja yhtenäisyyden tutkimalleen ryhmälle kohtalokkaasti vähenevän, vaan sitä, että ryhmä 'kirjoittaa' ja esittää itseään uudelleen todellisuuden sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden monimutkaisena tuotteena. Kulttuurinen identiteetti ei ole koskaan valmis, eikä ole koskaan ollutkaan jonain sellaisena mihin sitä voisi kaihomielisesti ja romanttisesti verrata - se on kielen ja kuvien tuotetta.

Marcus ja Fischer ovat todenneet, että tuodakseen esiin sen kriittisen potentiaalin, mikä sisältyy etnografiseen metodiin, on tutkijan nähtävä todellisuus vaihtoehtoisten kulttuuristen näkemysten rinnakkaiselona, ”jotka eivät niinkään ole olemassa ainoastaan samanaikaisesti, vaan interaktiossa eivätkä niinkään staattisina fragmentteina, vaan jokainen dynaamisina inhimillisinä konstruktioina” (Marcus & Fischer 1986, 125). Heidän mukaansa tällainen tapa nähdä ”kulttuuri luovien kykyjen joustavana konstruktiona rohkaisee etnografeja esittämään representatiiviset menettelytapansa, tekee heistä itsetietoisia kirjoittajina ja ehdottomasti antaa heille mahdollisuuden sisällyttää teksteihinsä myös muiden toimijoiden (tutkimuskohteena olevien ihmisten) ääniä” (emt.).

Etnografinen ote, niin kuin se yllä ja edellisissä luvuissa on kuvattu, on oiva analyttinen näkökulma tutkimuksen empiiriseen aineistoon skenen puitteissa. Tarkoitus on tulkinnallisesti nostaa esiin aineiston ”kohokohtia”. Ne eivät viittaa totuuksiin, vaan kirjoittajan ja tutkijan asemassa tehtyihin kontekstuaalisiin tulkintoihin. Pekka Sulkusen (1997, 21) Jacques Derridaa sivuavia sanoja lainaten:

”[T]iede on ”vain” kirjoittamista, eikä totuutta koskaan voida sen kautta tavoittaa. Tämä pitää paikkansa, jos hyväksytään, että tulkinta on se yksinomainen paikka, jossa todellisuuden (tai sitä koskevan puheen tai tekstin) ymmärrettävyys syntyy.”

Koska asemani on ollut lähteä tarkastelemaan tutkimusongelmaa ikäänkuin kohteen sisältä, niin tällainen näkemys on kohdallani mitä luontevin, koska koen jakavani skenen merkitykset samalla tavoin kuin suurin osa sen osallistujista ne kulttuurisesti jakavat. Tällaisesta lähtökohdasta ei voi päästä kuin siihen tulkintaan, joka kantaa myös tutkittavan ’toisen’ ääntä mukana, koska se on ollut mukana jo aivan tutkielman ensiaskelista lähtien. Kuitenkin, kuten Hannu Toivanen (1997, 42) asian ilmaisee: ”antropologia [...] on jatkumo ’toisen’ merkityskentän kohtaamisen ja tieteellisen tulkinnan välillä [...] ja vaikka tuo kohtaaminen olisi miten täydellinen tahansa, kohtaamisesta ei milloinkaan ole lopullisesti poistettavissa sitä eroa, joka jää näiden kahden merkityskentän välille”. On siis muistettava, että vaikka pyrin kantamaan ’toisen’ ääntä mukana työssä mahdollisimman paljon, ovat tulkinnat lopulta kuitenkin omiani. Ne ovat relativistisia siinä mielessä, että pyrin arvioimaan kulttuurin piirteitä sen omista lähtökohdista käsin, mutta ne ovat toisaalta myös omista subjektiivisista lähtökohdistani merkityksellistettyjä. Kukaan yksilö kulttuurissa ei ole yhtä kuin edustamansa kulttuuri, kukaan ei kanna ja jaa merkityksiä juuri niin puhtaasti kuin kulttuurin ideaalit saattaisivat ensinäkemältä vaativan. Kulttuuri ei ole merkitystensä osalta *lopullisesti* yhtenäinen. Tämä mahdollistaa sen, että kulttuureja pystytään tarkastelemaan semioottisina merkityksiä ja niiden tulkintaa tuottavina järjestelminä ja tulkitsevasti analysoimaan myös ’sisältäpäin’.

5. HEGEMONIA JA IDEOLOGIA

”On [...] myönnettävä, että valta myös tuottaa tietoa [...]; että valta ja tieto edellyttävät toinen toistaan; että ei ole olemassa valtasuhdetta, jolle ei muodostuisi mitään vastaavaa tietokenttää, eikä tietoa, joka ei edellyttäisi ja samalla muodostaisi valtasuhteita. Näitä vallan ja tiedon välisiä suhteita ei siis voida eritellä lähtemällä tietävästä subjektista, joka olisi joko vapaa tai riippuvainen valtarakenteista; on otettava päin vastoin huomioon, että tietävä subjekti, tunnettavat kohteet sekä tiedon soveltamistavat ovat kaikki seurausta näistä vallan ja tiedon suhteiden perusedellytyksistä ja niiden historiallisista muutoksista.” (Foucault 1980, 35.)

”[K]oska nimenomaan valta - eivätkä suinkaan todellisuutta koskevat faktat - tekee asioista ”tosia”” (Hall 1999,102).

Koska olen valinnut merkitysten diskursiivista rakentumista tarkastelevan tavan lähestyä identiteettiä, niin on paikallaan avata kaksi lähestymistapaa oleellisesti liittyvää käsitettä: ideologia ja hegemonia. Hegemonia viittaa tutkimukseni yhteydessä merkityksistä käytävän kamppailun rakenteistumisen ehtoihin ja valtaryhmien asemaan näiden ehtojen määrittelyssä. Ideologia taas ymmärretään käsitteenä, joka ilmaisee kielen käytössä ja erilaisessa kuvien tuotannossa ilmenevien merkitysten ‘kiinnittymistä’ hegemonisiin valta-asemiin. Hegemonia ja ideologia säättävät ihmisen mahdollisuuksia rakentaa identiteettejä - ne ikäänkuin luovat näille rakentumisprosesseille viitekehyksen. Näiden käsitteiden avulla voimme saada paremman kuvan siitä millä tavoin yhteiskuntateoriassa on sekä kulttuurisista merkityksistä että taloudellista ja poliittisista suhteista käytävien kamppailujen voimasuhteita kuvattu ja miten nämä kuvaukset liittyvät identiteetin käsitteeseen.

5.1. Hegemonia

Stuart Hall viittaa Antonio Gramscin analyyseihin käsitellessään hegemoniaa. Hegemonialla Hall (1992a, 348-349) - Gramscia mukaillen - tarkoittaa jonkin herruusjärjestelmän organisoitumista yhteiskunnallisessa tilassa siten, että sen vallasta vallitsee hyväksyvä konsensus. ”Hegemonia toteutuu [...] tiettyihin ‘solmukohtiin’ kytkeytyvänä intressikombinaationa, jota on mahdoton ennakoida ja jossa millään intressillä ei ole rakenteellista primaattia. Hallitseva blokki on ko. diskurssien tulos.” (Siisiäinen 1986, 269.) Niin Hall kuin Siisiäinenkin kieltäytyvät irrottamasta hegemoniaan liittyviä intressien vuorovaikutuskenttiä yhteiskunnan rakenteellisista yhteyksistä. ”Hegemonia on tietyn yhteiskunnallisen blokin sosiaalisen nousun ja sen kulttuurisen, moraalisen ja poliittisen johtajuuden edellytys” (Hall 1992a, 243). Se ei siis ole ‘viaton’ rakenteista ja voimasuhteista riippumaton yhteiskunnallinen ”diskurssien diskurssi”, vaan antagonismeista ja ristiriitaisuuksista johdettavissa oleva kulttuurinen tila, jonka funktio on hallita ja peittää sen piirissä vaikuttavat ristiriitaisuudet. Hegemonia ei toteudu intressien pluralistisessa vuorovaikutussuhteessa, vaan se ilmentää jonkin yhteiskunnallisen ryhmän kykyä - ja valtaa - organisoida muut yhteiskunnalliset voimat alaisuuteensa.

”[H]egemonia toteutuu ‘integraalisen valtion’ välityksellä” (Siisiäinen 1986, 271). Integraalisen valtion muodostavat ‘kansalaisyhteiskunta’ (laajennettu valtiokäsitys) ja valtio suppeassa merkityksessään (‘poliittinen yhteiskunta’). Se kuvastaa valtiokäsitystä, jonka mukaan valtio ulottuu kaikille yhteiskunnallisille tasoille suoran hallitsemisen (valtiollinen pakkovalta) ja merkitysten ideologisen tuotannon sekä haltuunoton välityksellä. Jälkimmäistä funktiota toteuttaa ‘hegemonia-apparaatti’. Tämän muodostavat kaikki ne yhteiskunnalliset instituutiot, joiden avulla ”historiallinen blokki” (tietyn hallitsevan ryhmän hegemoninen asema, jonka avulla se pystyy esittämään vallitsevan järjestyksen luonnollisena asiantilana) pitää yllä hallitsevan asemansa ja sen edellyttämän konsensuksen. Tällaisia yhteiskunnallisten valta-asemien kannalta perustavanlaatuisia instituutioita ovat esimerkiksi koulu, puolueet ja tiedotusvälineet. (emt.; Siisiäinen 1980, 25-30.) Hall (1992a, 43) katsoo, että ”historiallinen blokki” ei ole siitä huolimatta vakaa ja pysyvä, vaikka se pyrkiikin esittämään itsensä diskurssiasemiensa avulla sellaisena.

Martti Siisiäinen on Foucault’n valtakonseption avulla täydentänyt hegemoniaan liittyvää valta- ja valtiokäsitystä. ”[V]alta nähdään yhteiskuntajärjestelmän ja sen aktorien kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla uusintuvina järjestelmän tukipisteinä” (Siisiäinen 1985, 213). Stuart Hall (1992a, 56) katsoo, että kansalaisyhteiskunnan ”mikromaailmat” ovat moninkertaistuneet moderneissa yhteiskunnissa ja ne täten lisäävät näitä vallan ja konfliktin pisteitä. Tämän seurauksena politiikan käsite on laajentunut kaikille yhteiskunnan osa-alueille. Hegemoniaa on nykyaikaisen yhteiskunnan kompleksisen luonteen (yhteiskunnallisesta tilasta ja historisiteetista kamppailevan monet eri tahot lukemattomissa eri yhteyksissä) vuoksi jatkuvasti uusinnettava, jotta voimasuhteet säilyisivät sellaisenaan. Yksi hegemonisen taistelun päänäyttämöistä ovat joukkotiedotusvälineet. Hall (emt., 246-263) arvioi, että kamppailut syntyvät usein siinä hegemonialle tyypillisessä tilanteessa, että nykyaikaisen median välittämät kulttuuriset jäsennykset eivät suinkaan pelkästään ”uppoa kansaan”, vaan ihmiset niitä hyväksi käyttäen muokkaavat niiden sanomaa vastaamaan omia intressejään. Tämä voi tapahtua myös osin tiedostamatta tätä ”kapinallisuutta”. Hyvä esimerkki tästä on se, että ihmiset rakentavat joukkoviestimien sanomien merkitystä siten, että ne vahvistavat heidän kulttuurista identiteettiään ja asettuvat tätä kautta vastakkain hegemonisten asemien intressien kanssa.

Hegemonian käsite on yksi valta-analyysin avain analysoitaessa länsimaisia, demokraattisia, yhteiskuntia. Samalla sen avulla voidaan viitata myös tapaan ”organisoida” identiteettiä.

”Hegemonia viittaa aina uuteen kulttuuriseen järjestykseen” (emt., 42). Tietynlainen hallinto, jota pidetään yllä tiettyjen ”hegemonia-apparaattien” avulla, tuottaa sisältöjä, malleja ja ehtoja kulttuurisille merkityksille. Koska hegemonia ei ole antamastaan kuvasta huolimatta vakaa tila, on tämä mallintaminen ristiriitojen sävyttämä prosessi. Identiteetin käsitteeseen liittyy monenlaisten kulttuuristen tahojen määrittelyjä ja nykyaikaisissa yhteiskunnissa on vaikea määritellä yhtä historiallista blokkia, joka pystyisi asemansa avulla ideologisoimalla kiinnittämään merkitykset lopullisesti tahtonsa mukaan. Identiteetin käsitteen avulla on mahdollista paikantaa erilaisten yhteiskunnallisten diskurssien suhdetta hegemoniaan sekä niissä vaikuttavia valta-asemia.

Ideologiat ovat tuotettuja kielellisiä (tai muita representatiivisia) ilmauksia, jotka pyrkivät esittämään kuvaamansa asiantilat itsestäänselvyyksinä. Ne pyrkivät heijastamaan hegemoniassa voitolla olevien intressejä tuottaen heille edullisia merkityksiä totuuksina ja tietona. Ne ovat ”väline”, jolla hegemoniaa uusinnetaan. Ideologioita tuotetaan ja uusinnetaan (tietoisesti tai tiedostomatta) valta-asemien tuottamien subjektien, eli ihmisten kautta. Ideologian ”ongelma” rakentuu vallan ja merkityksen tuotannon saumakohdassa, jolloin ne kytkeytyvät jonkin tietyn instanssin valtaresurssiksi - ideologian problematiikan voi nähdä sijoittuvan siihen kohtaan, jossa representaatiojärjestelmät kohtaavat valtarakenteet (Hall 1992a, 296-297; 308).

5.2. Ideologia ja sen suhde diskurssiin

”Diskurssin muodostavia ilmauksia säätelee tietty *diskursiivinen käytäntö*. [...] Diskursiivinen käytäntö valvoo tiedon jakautumista ja hierarkisoi tietyt puhettavat. [...] ‘Diskurssin määritelmässä lähdetään siitä, että merkitykset ovat merkityksellistämisen tulosta ja että merkityksellistäminen kuuluu erottamattomasti kieleen. Tästä näkemyksestä seuraa, että niin ”tuolla jossakin” oleva todellisuus kuin yksilöllinen tietoisuuskin ovat itse ymmärrettäviä ainoastaan kielen ja merkitysten tuotteina, eivät sen alkuperinä. [...] Ideologian käsitteellä [...] on pyritty kuvaamaan pitkälle samantyyppisiä seikkoja kuin ‘diskurssin’ käsitteen avulla. ‘Ideologian hyödyllisyys sisältyy siihen, että termin kautta voidaan erottaa toisistaan jollekin sosiaaliselle muodostumalle keskeiset ja vähemmän keskeiset valtaa koskevat kamppailut. [...] [V]oitaisiin ajatella, että ‘ideologia’ on diskurssin tapaus, tiettyjen diskursiivisten efektien seurausta. [...] Kaikki diskursiivinen kielenkäyttö tähtää siihen, että se tuottaisi vastaanottajissaan tiettyjä efektejä ja subjektiasemia. Tältä kannalta kaikella kielellä on retorinen ulottuvuutensa. [...] ‘Ideologian’ käsitteellä voimme kuvata niitä kielenkäytön alueita, joilla olemme tekemisissä eri ryhmien intresseihin ja valtaan liittyvien kysymysten kanssa.” (Lehtonen 1998, 68-69; 227.)

Teun A. van Dijk on teoksessaan "Ideology - a multidisciplinary approach" (1998, 5) lähestynyt ideologian käsitettä kolmesta teoreettisesta viitekehystä käsin. Ne ovat kognitio, yhteiskunta ja diskurssi. Kognitiivinen viitekehys keskittyy siihen toteamukseen, että ideologiat ovat vähintään implisiittisesti rakentuneet ajattelun järjestelmiksi ja täten kuuluvat kognitioksi kutsutulle käsityksen ja ajatuksen symboliselle alueelle. Yhteiskunnallinen viitekehys taas nojaa käsitykseen siitä, että ideologiat liittyvät ryhmäintresseihin, konflikteihin ja taisteluihin. Niitä voidaan käyttää joko vallan ja hallinnan legitimoimiseen tai vastustamiseen ja symboloimaan sosiaalisia ongelmia ja ristiriitoja. Kolmas - diskursiivinen - viitekehys nojaa siihen, että ideologiat representoivat yhteiskunnallisissa diskursseissa. Diskursseilla on täten merkittävä rooli ideologioiden uusintamisessa.

Stuart Hall on teoksessaan "Identiteetti" (1999, 98-102) verrannut ideologian käsitettä Michel Foucault'n diskurssin käsitteeseen. Hallin mukaan diskurssi on tiedon tuottamista kielen välityksellä ja siihen liittyvät merkityksen tuottamisen käytännöt. Diskurssi toimii kuten ideologiakin. Se on joukko lausumia tai uskomuksia, jotka tuottavat tietoa, joka palvelee tietyn ryhmän tai luokan etuja. Diskurssit ovat osa vallan levittäytymistä, mutta myös osa sen kyseenalaistamista. Hall (emt., 100) esittää perusteluksi sille, miksi on parempi käyttää diskurssin kuin ideologian käsitettä, Foucault'n käyttämän perustelun: ideologia kiinnittyy liiaksi kysymykseen todesta (tiede) ja epätodesta (ideologia), kun maailmaa koskevat lausumat ovat tuskin koskaan näin yksinkertaistetusti ajateltavissa tosiksi tai epätosiksi (vrt. luku 4.).

Diskurssin käsitteestä vallitsee erilaisia näkökulmia tieteenalasta ja katsontakannasta riippuen. Esimerkiksi Dijk (1998) pitää diskurssia puhetapana tunnustaen tämän kulttuurisidonnaisuuden, kun taas Hall (1999) ajattelee diskurssin representaatiojärjestelmänä, jonka avulla *tuotetaan* merkityksiä. Näiden näkökulmien risteyskohdassa diskurssia voisi pitää kamppailuna, jossa pyritään ratkaisemaan "totuus" (vallitsevaksi muodostuva ideologia) tietystä asiantilasta. Itse pyrin pidättäytymään tässä risteyskohdassa. Tällöin ideologiat "näyttäytyvät" ikäänkuin "uskomuksina totuudesta" diskurssien - puhetavan ja representaatiojärjestelmän - taustalla (emt., 105). Ideologinen totuus perustuu aina viime kädessä essentialistisiin metafysiisiin oletuksiin. Niille on luonteenomaista, ettei niitä voida lopullisesti todistaa oikeiksi, mutta mikä tärkeämpää, niitä ei voida myöskään todistaa vääriksi. Täten ne pystytään esittämään ikäänkuin (tieteellisinä) totuuksina, vaikka niiden 'totuus' viittaa totuuden sijaan hegemoniseen asemaan tai hegemoniakamppailuun.

Ulla Vehaluoto on pro gradu -tutkielmassaan (1998) tarkastellut niin sanottuja ääri-ilmiöitä ja tuon 'äären' ideologista tuottamista joukkotiedotusvälineissä. Tässä yhteydessä korostuu edellä mainittu ideologian diskursiivinen lähestymistapa, joka liittyy läheisesti käsitteen sosiaalisen puoleen. Kun ideologisesti tuotetaan 'ääri' käsitteenä, niin rajataan todellisuutta (emt.). Annetaan kuva, että käsite on selitetty, koska ideologisella käsitteellä on pyrkimys muotoutua sellaiseksi, että sen sisältö otetaan annettuna. Joukkotiedotusvälineet tuottavat totuuksia tällä tavalla, koska se valitsee, muokkaa ja painottaa tosiasioina esitettyjä tapahtumia. Diskursiivisesti uusinnetut ideologiset seikat liittyvät yhteiskunnan sisäisiin valtasuhteisiin, kun ne palvelevat jonkin tietyn joukkotiedotusvälineitä hallitsevan blokin etuja. "Ideologiat voivat myös vaikuttaa siihen, mitä hyväksytään totena tai vääränä, varsinkin silloin kun tällaisten käsitysten havaitaan olevan edullisia (jollekin) ryhmälle" (Dijk 1998, 8).

Hall nimittää identiteetin ideologisoituja muotoja "keinotekoisiksi sulkeumiksi" (Hall 1999, 13). Ne ovat imaginaarisia yhteisöjä, joiden oletetaan luovan samaistumisen tunnetta. Keinotekoiset sulkeumat ovat osoitus siitä, kuinka kaikki kulttuuriset merkitykset ovat *tuotettuja* - eivät 'luonnollisia', vaikka ne pyrkivät representoitumaan päinvastoin. Yksi esimerkki tällaisesta identiteetin tuottamisesta ideologian kontekstissa on suomalais-kansallisen identiteetin rakennuspalasten esittäminen 1930-luvulla. Tällöin luotiin kuvaa kansallisesta identiteetistä voimakkuuden, urheilullisuuden, isänmaallisuuden ja ruumiilliseen työhön liittyvän symboliikan kautta. Tällaisessa selvässä "ääritapauksessa" suomalainen identiteetti esitettiin luonnollisena ja kansallisella tasolla universaalina. Tämä viittaa siihen, mistä Stuart Hall (1992b) puhuu identiteetin essentialisoinnissa. Hegemonisessa asemassa olevat ryhmät pyrkivät ideologisten vaikuttimien avulla luomaan tietyn tyyppiselle identiteetille tietyn spesifin *olemuksen*, jolloin ne voivat arvottaen määritellä 'toisen' - sen, joka ei kuulu 'meihin'. "Ideologia ei heijasta 'ykseyttä', vaan luo sitä moneudesta" (Hall 1992a, 37). Samaan on viitannut myös Dijk tarkastellessaan ideologioiden vaikutusta ryhmäidentiteettiin. Ryhmäidentiteetillä on pyrkimys rakentaa itselleen raamit ideologisten käsitysten kautta. Ryhmän sisäiset maailmankuvaa hahmottavat totuudet heijastavat ryhmän kuvaa toisista - ulkopuolisista maailmankuvista. Ryhmäidentiteetille muodostuu tietynlainen olemus, joka rajaa sen jäseniä suhteessa muihin ihmisiin (Dijk 1989, 120-125.).

Kamppailussa identiteetistä ideologioita ja hegemonisia asemia käytetään identifioitaessa poliittisen pelin vastustajia - luotaessa ”totuuksia” toisista. Skeneä tarkasteltaessa haastatteluista ja media-aineistosta on noussut esiin viranomaisten ja median tarve ehtiä määrittelemään ‘aktivisti’ ennen kuin he itse sen tekevät. Tähän viittaa esimerkiksi kamppailu mediassa vuoden 1998 Mustavihreiden päivien jälkeen, jolloin poliisi pystyi resurssiensa (mediasuhteet) kautta mellakan vastapuolen välittömään määrittelyyn omasta ”totuuden” näkökulmastaan. Skenen sisältä nousevat näkökulmat ja ”totuudet” tekivät kuitenkin vain muutamien päivien jälkeen onnistuneen vastahyökkäyksen ja saivat tilaa omille määritelmilleen.

Kun identiteettiä tarkastellaan suhteessa ideologiaan ja hegemoniaan se saa poliittisen merkityksen. Hegemoniset blokit pyrkivät representoimaan identiteettejä tietyillä tavoin. Näiden ideologisten diskurssiprosessien tuloksena syntyy marginaaleja, jotka ovat yhteiskunnan symbolisessa poliittisessa tilassa ‘ulosuljettuja’ ja negatiivisin merkityssisällöin latautuneita - marginaalin ääni pyritään sille annetuin merkityksin vaientamaan. Marginaaleja leimaavat usein sellaiset siihen rinnastettavat termit, kuten ”ääri”, ”fanaattinen”, ”fundamentalisti” ja niin edelleen. Marginaali halutaan representoida jonain sellaisena, mikä ei kuulu ”normaalin yhteiskunnan” piiriin (Vehaluoto 1998). Marginaalissa olevat ryhmät taas kamppailevat vahvistaakseen omia mahdollisuuksiaan representoida itsemääräämisoikeuttaan. Identiteetin, ja toisaalta hegemonian ja ideologian suhteessa on Hallin mukaan kysymys *merkitsemisen politiikasta*, eli siitä millä instanssilla on valta merkitä tapauksia erityisellä tavalla (1992a, 166-171). Identiteetin puitteissa tähän liittyy se seikka, että jokin hegemoninen ryhmä on voimakkain identiteetin merkitsemisen suhteen. Esimerkin tapauksessa kansallisesta kulttuurista vastaavat tahot pystyvät valtansa ansiosta ideologisoimaan identiteetin kulttuurisymboliset osaset, jolloin niillä on taipumus tulla yleisesti hyväksytyiksi - ikäänkuin faktoiksi.

”Tapahtumien merkintä on sitä, mistä on kamppailtava, sillä juuri sen avulla luodaan kollektiivista sosiaalista tietoisuutta. [...] Ideologiasta [...] on tullut myös (kilpailevien määritelmien välinen) taistelupaikka ja kamppailujen kiistakapula. Se merkitsee, ettei ideologiaa voi enää pitää riippuvana muuttujana, pelkkänä ennalta annetun todellisuuden heijastumana tajunnassa. [...] [Ideologisten kiistojen ja kamppailujen, lisäys MP] lopputulokset riippuvat todellisten historiallisten tilanteiden voimasuhteista: ‘merkitsemisen politiikasta’”. (emt., 167-168.)

6. MERKITYKSELLISTÄMISEN TAISTELU KULTTUURISSA

”Asiat eivät merkitse: me rakennamme merkityksen käyttäen representationaalisia järjestelmiä - käsitteitä ja merkkejä [...] [T]ätä kutsutaan konstruktivistiseksi tai konstruktionistiseksi lähestymistavaksi kieleen ja merkityksiin. Tämän lähestymistavan mukaan meidän ei tule sekoittaa materiaalista maailmaa, jossa asiat ja ihmiset ovat olemassa, symbolisiin käytäntöihin, joiden kautta representaatio, merkitys ja kieli toimii. [...] Se ei ole materiaallinen maailma, joka välittää merkityksen: se on kielen järjestelmä tai mikä tahansa järjestelmä, joita käytämme representoimaan käsitteitämme. Sosiaaliset toimijat ovat niitä, jotka käyttävät kulttuurinsa käsitteellisiä järjestelmiä ja kielellisiä ja muita representationaalisia järjestelmiä konstruoidakseen merkityksiä, tehdäkseen maailmasta merkityksellisen ja kommunikoidakseen maailmasta merkityksellisesti muiden kanssa.” (Hall 1997, 25.)

Olen tutkimuksessani tarkastellut merkityksellistämisen prosessia yhdestä perspektiivistä: merkityskamppailuiden kautta. Tämä ei tarkoita mustavalkoista asettelua, jossa toisella puolella on joku instanssi ja toisella sen kiinteä vastustaja. Sosiaalinen todellisuus ei toimi tällä tavoin. Kiistat merkityksistä ovat - kuten itse merkityksetkin - liikkuvia ja niiden osapuolet vaihtelevat tai niitä saattaa olla monia. Joskus ‘meidän ja vastustajan’ erot ovat häilyviä ja tilanteen mukaan muuttuvia. Yhteiskunnassa ja sen ihmisillä on tiettyjä erilaisia tapoja muodostaa yhteisymmärrys. Merkityksen kontekstissa ja tutkimukseni aiheessa medially on merkittävä rooli tuottaessa voittajia, häviäjiä ja tasapelejä eri diskursseissa. Media tuottaa ja nostaa esiin eri diskursseissa toimivia merkityksiä hierarkkisesti eri arvoisissa asemissa. Mediaa voisi merkitysten pelissä nimittää eräänlaiseksi maalituomariksi, joka arvioi osumia yleensä valtakulttuurin merkitysrakenteiden, -järjestelmien ja valtasuhteiden ehdoilla.

Merkityksellistämällä tarkoitan siis asioiden *tiettyyn merkityssisältöön* sitomista, jolloin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa tällä monitahoisella prosessilla on taipumus muuttua poliittiseksi. Tämä on merkitysten konstruoinnin subjektiivinen puoli. Stuart Hall on käyttänyt merkityksiin liittyvistä kamppailuprosesseista termejä ‘*merkitsemisen politiikka*’ (Hall 1992a) ja ‘*representaation politiikka*’ (emt., & Hall 1999). Käsitteet tarkoittavat sitä, millaisia valta-asetelmia liittyy yhteiskunnassa vaikuttavien kulttuuristen merkitysten tuottamiseen ja uusintamiseen. Tämä merkitsee sen hyväksymistä, että merkitysten luonne on ‘keinotekoinen’ eikä ‘luonnollinen’; eikä niillä ole pysyvää olemusta.

Merkityksiin liittyy politiikkaa, kun merkitysten kantajina toimivien objektien (merkkien) merkityssisällöistä on monia - vähintään kaksi - subjektiivisia kantoja. Kulttuurin tutkimuksen tarkoituksena on ollutkin ”löytää” merkityksiin liittyvät sosiaaliset kiinnitykset. Toisin sanoen tarkastella kulttuuria erilaisten positioiden, jotka pyrkivät rakentumaan suhteessa muihin positioihin, välisen vaikutusalueen kenttänä. Nämä positiot heijastavat sosiaalista todellisuutta eivätkä ne suinkaan ole tasa-arvoisessa suhteessa keskenään, vaan yhteiskunnallisten voimasuhteiden epätasapainon tuloksena niiden suhde on hierarkkinen. Nämä hierarkiat eivät ole lopullisia vaikka ne totuuksien kautta pyrkivät itsensä sellaisina esittämään. Marjo Kylmänen (1994, 11) on käyttänyt tästä suhteesta mielestäni oivaa kuvausta puhuttaessa ihmisistä merkitysten kamppailun pelissä: ”normatiivisuus suhteessa ‘toisiin’”. Kulttuurin tutkimuksen ”perillisenä” on syntynyt suuntaus, joka on ottanut asiakseen ei vain hierarkioiden tunnistamisen, vaan myös niiden purkamisen. Tällaista kulttuurin tutkimuksen ja yhteiskuntakritiikin ”yhteissuuntausta” on kutsuttu useassa otteessa myös ’kriittiseksi yhteiskuntateoriaksi’, joka on vieläpä saanut merkittävän tieteellisen statuksen. (ks. esim. Kellner 1998; Best & Kellner 1991.)

6.1. Kulttuuri ja liike

”Liikkeiden perimmäinen idea on mielestäni ”muuttaa maailmaa” (politiikka), mutta samalla niiden piirissä voidaan rakentaa jotakin sosiaalisesti erilaista, esim. jonkinlaista yhteisöllisyyttä muuten varsin atomisoituneessa yhteiskunnassa. [...] Joissakin tapahtumissa (esim. isot demot) se [kuuluminen skeneen, lisäys MP] antaa kyllä jonkinlaista voiman ja yhtenäisyyden tunnetta.” (M26)

Ann Swidler (1995, 30-31) sanoo, että yhteiskunnalliset liikkeet ovat tiloja, joissa uusia kulttuurisia resursseja, kuten ideologioita ja identiteettejä, yleisesti muodostetaan. Kulttuuri on hänen mukaansa nähtävä enemmän sosiaalisesti organisoituneina käytäntöinä, kuin yksilöiden arvoina ja ideoina, jotka toki ovat vuorovaikutuksessa kulttuurin käsitteellistykseen. Kulttuuri kiinnittyy julkisiin symboleihin ja rituaaleihin ja se on niihin ladattujen merkityshierarkioidensa välityksellä kiinteästi sidoksissa valtarakenteisiin, jotka mahdollistavat ja rajoittavat sosiaalisesti organisoituneita käytäntöjä. Yhteiskunnalliset liikkeet haastavat ideologioidensa, diskurssiasemiensa ja identiteettiensä välityksellä vallitsevan kulttuurin piirissä tuotetut yleiset merkitykset.

Arturo Escobar on tarkastellessaan antropologian suhdetta yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimiseen sanonut, että uusi ”käytännön perspektiivi antropologiassa tutkii sitä, kuinka yhteiskunta ja kulttuuri tuotetaan inhimillisessä toiminnassa [...] poliittisen alan laajeneminen koskemaan kulttuuria on yksi keskeisimmistä ilmiöistä nykypäivän yhteiskunnallisten liikkeiden teoriassa” (Escobar 1992, 398; 400). Escobar korostaa inhimillisen toiminnan kontekstuaalisuutta. Kulttuuria, inhimillistä toimintaa ja politiikkaa koskevat teoriat ja tutkimukset ovat valideja vain kun tunnustetaan niihin liittyvä spatiaalisuus, sosiaalinen rakentuneisuus ja väliaikaisuus. Yhteiskunnallisten liikkeiden kohdalla on hänen mukaansa nykypäivänä huomattava myös se, että kontekstuaalisuus koskettaa myös todellisuuksia. Jokainen liike pyrkii konstruoimaan kulttuuristen merkitysrakentumisten kautta omaa todellisuuttaan. Merkityskamppailut on nähtävä yhtä tärkeinä osina yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaa kuin nähdään taistelu sosioekonomisista olosuhteista (emt., 412). En näe tässä kulttuuria monistisena yhteiskunnallisena ilmiönä, vaan katson, että jaamme tietyt kielen ja kulttuuristen hierarkioiden välittämät merkitykset ja koodit esimerkiksi länsimaissa, maailmassa ja Suomessa, mutta kaikki nämä kulttuurit koostuvat pienimmistä osakulttuureista, jotka luovat omat ymmärtämisen järjestelmänsä. Tällaisen osajärjestelmän muodostaa myös tutkimani skene.

Osakulttuurisuus ja omat kulttuuriset merkitykset joutuvat usein ristiriitaan skenen aatteiden ja poliittisten pyrkimysten kanssa. Kun tarkoitus on levittää liikkeenä ja levittää ajatuksia ekologisuudesta ja hajautetusta vallasta, niin voi omista merkityksellistyksistä tulla yhtäkkiä este:

”Kyllä mun mielestä se [liikkeen murtautuminen ulos skenen ryhmärajoista, lisäys MP] on se mitä kaikki yrittää koko ajan tehdä, mut ei se aina mitenkään niinku menesty.” (M20)

‘Ero’ katalyyttina voidaan kokea toiminnan esteeksi ja sen merkitys muuttuu mobilisoivasta positiivisesta identiteetin käsitteestä negatiiviseksi.

”[M]un mielest kansalaisjärjestön tavallaan voiman pitäis piillä siinä et ne saa houkutelua mahdollisimman monenlaisia ihmisiä mukaan. Ja siinä mä koen sen ongelman, et tottakai niinku aina on esmes oman ryhmän löytäminen on tietyl taval erottautumista ja siin mieles positiivista, et ainahan se on kiva löytää, joku joukko, et nää on niinkun samanlaisii kuin minä. Mutta, mun mielest se on menny myös ongelmallisen puolelle, siis siin mieles, et erottaudutaan liikaa”. (N23)

Mitä enemmän kulttuuria käsitellään ‘toiseuden’ näkökulmasta, sitä poliittisemmaksi se käsitteenä tulee, koska ‘toinen’ rakentuu jostain tietystä hegemonisesta valta-asemasta käsin määritellystä

diskursiivisen 'minän' vastakohdasta. 'Toinen' on jotain, jonka kautta rakennetaan, jo aikaisemminkin mainittuja, "yhtenäisyyksiä erossa" silloin kun marginalisoidut ryhmät alkavat kamppailla itsemäärittelyn ja -hallinnon rakentamiseksi, mutta 'toinen' on myös hegemonisen ryhmän auktoriteettiasemasta käsin tuotettu konstruktio, jossa heijastuu kulttuurin hierarkia. Varsinkin radikaaleja yhteiskunnallisia liikkeitä - olivatpa ne poliittisia, sosiaalisia tai uskonnollisia - on hedelmällistä tarkkailla tästä näkökulmasta, koska niin ilmeisiä ovat niihin ulkoapäin ladatut toiseuden merkityssisällölliset termit, kuten 'marginaali', 'ääri' ja 'terroristi'. Liikkeiden sosiaalinen toiminta synnyttää kulttuurisia merkityksiä ja nämä merkitykset heijastuvat takaisin sosiaaliseen toimintaan. Representaatio on poliittista, koska liikkeet joutuvat taistelemaan kulttuurisista merkityksistä muiden yhteiskunnallisten voimien ja rakenteiden kanssa.

"Liikkeet eivät ainoastaan nouse kulttuurin halkeamista, vaan ne voivat myös prosessoida kulttuuria sikäli kun ne kuluttavat sitä mikä on kulttuurisesti annettua ja tuottavat sen pohjalta transmutaatioita - muodonmuutoksia. Yksilöt, ryhmät ja organisaatiot, jotka muodostavat liikkeen, prosessoivat kulttuuria lisäämällä, vaihtamalla, rekonstruoimalla ja uudelleenmuodostamalla. Kuten muutkin yhteiskunnan aspektit joihin liike liittyy, kulttuuri on prosessoitu merkityksen tuottamisen kautta." (Johnston & Klandermans 1995, 5).

Kulttuuri voidaan nähdä yhteiskunnallisia liikkeitä koskevassa tarkastelussa valtaa koskevien taistelujen kenttänä. Sitä voidaan tarkastella tällä tavoin joko suhteessa toiseen kulttuuriin, kuten myös suhteessa sen sisäisiin hierarkioihin ja merkityskamppailuihin. Tarkastelen kulttuuria tutkimuksessani sekä jostain toisen kulttuurin perspektiivistä tuotettuna 'toisena' että merkitysten tuottajana, organisoijana ja ehdollistajana jäsenilleen. David Plotke (1995, 117-118) katsoo, että nykyisten liiketutkimusten ero aikaisempiin on siinä, että ne kiinnittävät huomionsa entistä tarkemmin kulttuurin alueelle. Gareth Stedman Jones (1983, 7-8) on arvostellut sekä englantilaisia työväenliikettä, että sen tutkimusta liian universalisoivista sitä koskevista kuvauksista. Hänen mukaansa työväenliike on esitetty sen perusteoksissa ja manifesteissa sille määriteltyjen yleisten piirteiden kautta. Samoin on tarkasteltu yhteiskunnallista toimintaa singulaarisesti talouden logiikan näkökulmasta. Tällainen tarkastelutapa on uusintunut myös tutkijoiden piirissä ja niinpä tutkimukset ovat jättäneet huomioimatta sen, kuinka laaja ja monitahoinen asia englantilainen työväenliike ja yhteiskunta muutoksineen on loppujen lopuksi ollut. Plotken (emt.) mukaan nykyisiä tutkimuksia kiinnostavat elämänlaatuun liittyvät kysymykset sekä yksilöllisten ja kollektiivisten identiteettien itsemääritys. Vaikutuksensa muutokseen on myös ollut sillä, että sekä politiikan käsitteellistys että osin liikkeiden poliittiset tavoitteetkin ovat siirtyneet konventionaalisen poliittisen osallistumisen

(vaikuttaminen parlamentaariseen politiikkaan yhdistysten ja liikkeiden kautta) alueelta kulttuurisiin elämäntapavalintoja koskeviin poliittisiin kysymyksiin.

Politiikka liitetään skenen kaltaisissa kulttuureissa tiiviisti elämäntapaan ja esimerkiksi skenen puitteissa ruokaan (ks. Peltokoski 1999). Merkityksien representaatioiden ja diskurssien kontekstissa tällaiset elämäntapavalinnat palautuvat poliittisiin kysymyksiin identiteetistä. Miten meidät sekä kulttuurimme - niin antropologisesti elämäntapoihin liittyvänä kuin semioottisesti merkityksiä ja käsitteellisiä kartoja koskevana - esitetään ja kuinka me ne itse esitämme?

Skenen sisällä vaikuttavissa ryhmissä tällaiseen politiikan ja elämäntavan yhdistämiseen kollektiivisen identiteetin puitteissa suhtaudutaan varsin varoen. Mitään lopullisia määritelmiä ihmisen elämäntavoille ja poliittisille mielipiteille ei haluta sanoa:

”Ei se [normatiivinen kasvissyönti, lisäys MP] anarkistipiireissä esimerkiksi ole niin sinällään niinku niin yleinen... siis ylt yleinen sillä tavalla. Et siitä on kuitenkin käyty sitä keskustelua aika paljon näissä anarkistipiireissä Suomessa jo vuosikaudet puolesta ja vastaan... nimenomaan et siitä tulis sillä tavalla joku normi, että niinkun ottaen huomioon että tällaisia normiks muodostumisen pyrkimyksiä tavallaan kuitenkin aina vastustetaan, ni kyllähän sitä... ni eihän sitä voi olettaakaan että ehdottomasti kaikki ois niinkun automaattisesti liikkeessä, että ei sitä niinkun asennoidu sillä tavalla että automaattisesti anarkisti esimerkiksi olis kasvissyöjä. Toki jossain eläinoikeusliikkeessä vois...” (M22/RH)

Jokaisessa haastattelussa nousi kasvissyönti yhtenä voimakkaasti skenen kollektiivisiin merkitysrakenteisiin liittyvänä teemana esiin. Kaikki haastateltavat olivat vegetaristeja tai vegaaneja (termeistä ks. Peltokoski 1999) ja jos niitä ei suoranaisesti liitetty vaatimuksena skenen toimintaan osallistumiselle, niin ainakin tätä pohdittiin. Sama käy ilmi kun tarkastelee esimerkiksi skenen sisälle suunnattuja lehtiä, kuten Villi Pohjolaa, Pomminheittäjää tai Toista Vaihtoehtoa, niin käy ilmiselväksi että tällaiset henkilökohtaisen elämäntapoihin liittyvän poliittisen osallistumisen merkitys suhteessa kollektiivisiin merkityksiin on suuri. Skenen sisäinen merkitysnormatiivinen keskustelu on luettavissa elämäntapoihin liittyvinä palstoina (kasvis- ja vegaaniruokaohjeiden määrä lehdissä kasvanut ’90-luvun puolivälin jälkeen räjähdysmäisesti) tai elämäntapoja koskevien eri ratkaisujen välisinä kiistoina lähes jokaisen numeron sivuilta (esim. Toinen Vaihtoehto # 89 (1/1997), ; Villi Pohjola # 9/96; Pomminheittäjä # 8). Nämä A5-kokoiset ja selvästi huolettomammin toimitetut julkaisut ovat myös usean vuoden ajan toimineet juuri sen keskustelun paikkana, jossa skenen omaa kulttuuria pohditaan kovaan ääneen ja tiukoin sanan kääntein

suhteessa sen liikkeen imagoon. 'Ulospäinsuuntautuneemmat' lehdet, kuten Kaurapuuro, Muutoksen kevät ja Kapinatyöläinen tuottavat myös kulttuurisia merkityksiä, mutta implisiittisemmin omaa kulttuuriympäristöään kohtaan. Nämä lehdet on selkeästi toimitettu niin, että ajatuksena on ollut aatteiden ja toimintamallien levittäminen niiden kautta.

Muutos suhtautumisessa kulttuurin merkitykseen ei ole tapahtunut ainoastaan liikkeiden tutkimuksessa, vaan myös itse liikkeissä. David Plotke (1995, 122 & 127) katsoo, että identiteettiä ei liikkeiden toimijoiden taholta oteta annettuna vallitsevien kulttuuristen hegemonioiden taholta, vaan identiteetti on jatkuvan tietoisien uudelleen tarkastelun ja kyseenalaistuksen kohteena. Hän katsoo, että subjektiviteettiin viittaavat taistelut identiteetistä ovat kulttuurisen kamppailun avainosa. Niiden kautta identiteetille etsitään aina uusia ja uusia merkityksiä ja representaatioita kulloistenkin olosuhteiden mukaan. Tällainen "kollektiivinen taistelu" edellyttää kulttuurin sisäisiä jaettuja merkityksiä, jotka muodostuvat, kuten edellä todettiin, suhteessa toiseen. Jaetut merkitykset eivät ole pelkästään "vastamerkityksiä", vaan ne ovat niitä kollektiivisen identiteetin osia, jotka Stuart Hall (1999, 14) nimeää "keinotekoisiksi sulkeumiksi". Jaettujen merkitysten koodiston kautta kulttuuri kiinnittää itseensä oleellisesti kuuluvia merkityksiä. Esimerkiksi skene pyrkii tuottamaan itseään aktiivisena ruohonjuuritason kulttuurina. Kuten on sosiaalisessa todellisuudessaakin, niin myös Hall (emt.) välttää puhumasta "sulkeumista" jonain monoliitteina ja merkityssisällöiltään uusiutumiskyvyttöminä.

"Mun mielestä on ehkä vaikeaa kuvata sitä pelkillä tämmösillä konkreettisilla, vaan mun mielestä siihen enemmän liittyy tällanen yleinen asenne, että muutosta ei odoteta tulevaksi jostain ylhäältäpäin ja niinkun passiivisena vaan ollaan, et joku viisaampi päättää meidän puolesta. Vaan niinku lähetään siitä, et muutos on aloitettava itsestä ja muista täältä ruohonjuuritasolta. Et ylipäättään semmonen yleinen vastuunoton asenne, jonka konkreettiset ilmentymät mun mielestä voi tosiaan vaihdella... Mut et ehkä itsestä tulee puhuttua sillein aktivistina. Ainakin monessa suhteessa koen, et mut on monta kertaa nimenomaan luokiteltu eläinoikeusaktivistiksi, mut sen mä koen ehdottomasti liian suppeeks, koska yhä enemmän on ruennu tiedostaa niinku paljon laajempia yhteyksiä ja haluaa niinkun toimia mukana paljon enemmän kaikessa, mutta tota ehkä se riippuu vähän yhteyksistä, että joskus mä käytän jotain kansalaisaktivistia, mikä mun mielestä on hyvin sellanen tavallaan ehkä neutraali. Et sitä saattaa jo sen takia käyttää jossakin yhteydessä tämmöstä yleistä, mutta kyl toisaalta myös anarkistiksi identifioi että..." (N24/RH)

Se, miksi nimittää itseään skenessä, on äärimmäisen tärkeää sen tuottamien identiteetin representaatioiden kannalta. Niinpä toimijat ovat usein varovaisia pyrkiessään nimeämään itseään

tai määrittelemään oman ryhmänsä aatteellista nimeä (esimerkiksi anarkistit) kovin tarkasti. Liikkeen, ryhmän ja laajemmin skenen identiteetti pyritään representoimaan omin sanoin suurpiirteisesti ja jättäen mahdollisimman monia aukkoja ihmisille, jotta he voisivat kuvitella itsensä osaksi sitä.

Mut nyt ollaan aika vahvasti siinä vaiheessa, että et me henki ja muu tällanen... on jo luotu se yhteisö ja sit ku pyritään menemään ulkopuolelle siitä, ni... ni just pyritään siihen kans et ne rajat ei oo enää niin tiukat. [...] Koska on tavallaan aika pitkään pyöriny niissä tietyissä porukoissa ja lopulta siis se aktivistiporukka tuntuu enemmän massalta ja yhtenäisyydeltä, et enemmän tulee kyseeseen ero siitä. (N22)

Tämä on ollut aivan selkeä taktiikka skenessä viime vuosina. On pyritty minimoimaan kaikki sellaiset tekijät, jotka ulkoisesti erottavat aktivistit liiaksi muista. Tämän avulla on yritetty saada liikkeille lisää leviämisalustaa ihmisten keskuudessa. Jotkut äänet ovat tosin vaatineet selkeän kollektiivisen identiteetin rakentamista (Autonome Offensive '99 # 1/1999), mutta ne ovat lähinnä olleet oman ryhmän erojen muodostamista suhteessa skeneen, ei skenen ulkopuolisiin kulttuureihin.

Hall (1997) katsoo, että yksi tapa ajatella kulttuuria on nähdä se kielen kautta välittyvänä yhteisten merkitysten alueena. Laajempien kulttuurien 'sisällä' elävät etniset vähemmistöt (esimerkiksi saamelaiset), ala- ja vastakulttuurit (esimerkiksi punkmusiikin ympärille syntynyt kulttuuri), nuorisokulttuurit (esimerkiksi lumilautailijat) ja vaikkapa poliittiset organisaatiot kuitenkin 'dekonstruoivat' kieltä ja merkityksiä edelleen. Tämän mahdollistavat kulttuuriset koodit, jotka organisoituvat "representaation järjestelmiksi" (emt., 17-19). Näiden avulla mahdollistuu erilaisten jaettujen merkitysten muodostuminen yhden kielen ja laajemman kokonaisuuden jaettujen merkitysten sisälle. Samalla mahdollistuu kielen käyttö representaation politiikan välineenä - merkitysten ollessa taistelun panoksena.

"[O]ttaa sen ulkoapäin tulevan määrittelyn ja sen kielenkäytön... sen ottaakin osaks omaa kielenkäyttöä. Että niinkun ei anna niitten määritellä, vaan rupee itekkin määrittelemään sillä tavalla. Mikä voi tietysti olla myös huono asia, mut se on myös hirvittävän hauskaa! [...] Et se on ehkä aika paljon just kielenkäytössä ja sellasessa. Et se, et mistä puhutaan ja mistä lasketaan leikkiä, niinkun mihinkä viitataan. Et se on... On se siinä kielenkäytössä aika paljon. Et ei niinkään ulkonäössä. Et jos mä mietin niinku ite niinku semmosia lähimpiä kavereita, niin ei me näytetä samalta. Et ei ihmiset niinkun samaista meitä, mut muuten se ajattelu... Kyl se tulee kielenkäytössä ja puheenaiheissa, et sit siinä..." (N22)

Kielellisesti ehkä vielä merkittävämpi nurinkääntämisen prosessi on itseään koskevien ulkopuolisten merkitysten käyttöönotto. Tällaiset ilmaukset tulevat esiin lehtien aiheina: ”Anarkistijohtaja” -novelli oli poleeminen vastaisku ensimmäisten Mustavihreiden päivien mediakuville (Kaurapuuro # 14, 25-26). Samassa numerossa kolumni oli otsikoitu saman aiheen ympäriltä ironisesti: ”Poliisi on oikeassa” (emt., 38). Tällaiset kielessä ilmaistavat merkityksellistämisen negatiot eivät ilmene pelkästään suhteessa ulkopuolisiin merkityksiin, vaan myös skenen sisällä käytäviin ideologisiin merkityksiin, kuten anarkismin ja eläinten oikeuksien suhteen määrittelemiseen. Villi Pohjola -lehdessä (# 10/1996, 4-8) oli erään kirjoittajan kärkevä kritiikki otsikolla ”Ufo-oikeuksia vai oikeutta ufoille?”. Kirjoitus peräsi merkityksiä kääntävään tyyliin perusteluja eläinten oikeuksien heikoille artikulaatioille ja niiden nimissä tehtävälle ekotaasitoiminnalle (esimerkiksi jäätelökioskien räjäytykset). Kieli elää näin jatkuvasti suhteessa kulttuuriin merkityksiin ja taas käsitteellisesti edelleen identiteetteihin.

Skenellä jaetaan tietyt merkitykset kollektiivisesti. Tällaisia ovat vaikkapa aatteelliset sekä toisaalta toimintatapoihin liittyvät. Kaikki sen jäsenet käsittävät esimerkiksi ’ruohonjuuritason’ ja ’anarkismin’ suurin piirtein samalla tavoin - tosin, kuten Toivanen (1997, 93-115) osoittaa, niin tuskin mistään on skenen piirissä ilmennyt ”kädenvääntöä” kuin näistä jaettujen merkitysten sisällöistä. Jaetut merkitykset ovat väljästi se kaikki, mikä skenestä sen toimijoiden mukaan diskursiivisesti tekee skenen - toisin sanoen muista yhteiskunnallisista liikkeistä erottautuvan ja poliittiselta, sosiaaliselta ja kulttuuriselta viitekehykseltään sellaisen kuin se on. Mitä tällaiset merkityksiin liittyvät prosessit sitten tuottavat itse kulttuurin ”sisällä”? Miten jaetut merkitykset jäsentävät skenen kulttuuria toimijoiden mielestä?

”[E]t yleensä jengi kyl nykyäänkin tavallaan esimerkiks punkjutuissa omaksuu tällasen yhtenäisen ajatusmaailman, mut sitte noin 80 prosentti ei kummiskaa siirry koskaan toteuttaa sitä millään muotoa ja ne jotka siirtyy sit toteuttaa, ni ne sit keskittyy jonkin tietyn kysymyksen parissa toimimiseen, et huolimatta siitä, et on esimerkiks yleisvasemmistolainen tai anarkisti, ni joku eläinoikeustyyppi ei välttämättä tee sellasii pieniikää juttui niiden päämäärien eteen.” (M20)

Haastateltava ilmaisee ”pettymyksensä” siihen, että tietyissä skenen toiminnoissa mukana olevat aktivistit eivät ole omaksuneet kaikkia sen koodeja, kuten vasemmistolaisuuteen liitettyjä arvoja tai anarkistiseen yhteiskuntaan pyrkivää toimintaa. Jaetut merkitykset eivät siis läheskään aina ole kyseenalaistamattomia ja usein niistä vallitsee tulkintoja yhtä paljon kuin on tulkitsijoitakin.

”Koska kerran elämme tällaisessa iltapäivälehti-maailmassa, tulisi välttää tilaisuuksia joissa annetaan tilaisuus negatiiviseen leimaamiseen. Skene on antanut leimaamiseen loputtomasti tilaisuuksia juuri uhoilevalla retoriikallaan, (vahingossa muodostuneella) hierarkisuudellaan, ikä ja sukupuolijakaumallaan, etc... [...] Julkisuuskuva on tärkeä päämäärien saavuttamisen kannalta. Olen valmis luopumaan aktiosta jos katson sen pilaavan julkisuuskuvaamme.” (N21)

Tällaiset esimerkit painottavat edelläkin mainittua varovaisuutta suhteessa itsestä ja ryhmästä tuotettuihin identiteetteihin. Vaikka toisaalta halutaan tuottaa yhteisiä merkityksiä, kuten tätä edellisessä esimerkissä, niin liikkeen ideaalit vaativat tällaisilta kollektiivisilta merkityksiltä ääneenlausumattomuutta. Kulttuurisia merkityksiä tuotetaan jatkuvasti, mutta välittömästi ‘merkitysten kulutukseen’ astuttuaan ne joutuvat skitsofreeniseen tilaan: representaatioissa niiden ei haluta olevan redusoitavissa mihinkään pysyvään merkitysyhteyteen. Skene haluaa säilyttää anarkkisuutensa suhteessa merkityksiin, mutta joutuu jatkuvasti käymään tästä sisäisiä kamppailuja ja neuvotteluja, jolloin sen sisällä on havaittavissa myös pysyvyyteen ja liikkeen kollektiiviseen olemukseen tähtääviä tendenssejä.

Alberto Melucci (1995, 41-63) on myös katsonut, että liikkeiden sisäinen merkitysten jakautuminen on tärkeää sen kollektiivisen identiteetin muodostumisen kannalta. Hän katsoo, että juuri liikkeen jatkuvuuden vuoksi tällaiset kollektiiviseen identiteettiin viittaavat jaetut merkitykset ovat tärkeitä (Melucci 1989). Hänelle kollektiivisessa identiteetissä tihentyvät jaetut merkitykset heijastavat sitä kuinka liike pystyy hallitsemaan muun yhteiskunnan ja itsensä tuottamien merkitysten vuorovaikutussuhdetta. Melucci arvioi, että kollektiivisen identiteetin prosessissa ryhmä toiminnallaan konstruoi ja samanaikaisesti neuvottelee yhteisiä merkityksiä. Myös hän ottaa huomioon muiden ryhmien kulttuurisen vaikutuksen - joskaan ei niin voimakkaasti toiseuden kautta - merkitysten muodostumisessa. Liike tai ryhmä ‘neuvottelee’ merkityksistä myös muiden ryhmien ja liikkeiden kanssa. Ei ainoastaan vastustajien (tutkielmani näkökulma), vaan myös muiden liikkeiden verkostojen ryhmien kanssa, joiden kanssa se pyrkii tiettyihin tavoitteisiin ja jakaa samoja päämääriä (ks. myös emt., 1996). Meluccin (1995, 50) mukaan nykyaikana, kun niin sanotuilla suurilla kertomuksilla on vain vähän metafyyssistä otetta ihmisten arkielämässä, jaettujen merkitysten tuotannossa ja uusintamisessa korostuu inhimillinen vuorovaikutus - ”konstruktio ja autonomisaatio”. Identiteetin määrittelyyn vaikuttavat liikkeen ‘sisäiset’ merkitysrakentumiset eivät ole enää samalla tavoin annettuja kuin ”vanhojen yhteiskunnallisten liikkeiden” aikakaudella

(esimerkiksi työväenluokka). Melucci päätyykin nimeämään identifikaation liikkeiden kontekstissa uudelleen ”identisaatioksi” (‘identization’) (emt., 51). Se merkitsee juuri jaettujen merkitysten kautta ja yhteisen kulttuurisen ymmärryksen puitteissa konstruoituja yhteisiä identiteettejä.

Kulttuuri on äärimmäisen monimutkainen merkityksellistämisen kenttä yhteiskunnallisessa liikkeessä. Siinä yhdistyvät toimijoiden ja ryhmien monet erilaiset halut ja odotukset. Ristiriitaiset käsitykset ”törmäävät” yhteisiin ideoihin ja tavoitteisiin, eikä liikkeellä (tai tässä skenellä) ole pysyvää yhteistä kollektiivista identiteettiä, vaikka se skenen uhattuna ollessa tältä usein saattaa ulkopuolisesta tuntuakin. Esimerkiksi kokoontumisissa, kuten mielenosoituksissa, rakennetaan hetkellisesti voimakas kollektiivinen identiteetti, joka on tapahtuman luonteesta riippuen myös tunnelautunut, mutta se väistyy toisten kollektiivisten ja yksilöllisten identiteettien alta kontekstin vaihduttua. Tämä tosiasia taas asettuu vastoin sitä median ja viranomaisten usein julkituomaa väitettä, että skeneä hallitsisivat jotkin ääri-ideologiat, jotka kaikki ovat omaksuneet tai jotka kaikkien siihen kuuluakseen pitäisi omaksua. Se, millä tavoin skenen jaetut merkitykset heijastuvat koko ympäröivään yhteiskuntaan, näkyy tulevaisuudessa. Uudet arvot ja merkitykset asioille, kuten esimerkiksi ‘kansalaisliikkeiden verkostoituminen’, ‘hierarkioista vapaa liike’ ja ‘peräänantamattomuus’ (ks. esim. Muutoksen kevät # 1, 1996), tulevat luultavasti juurtumaan syvemmällekin yhteiskuntaan aikojen saatossa, kuten on käynyt seksuaalivähemmistöjen taistelun tuloksena tai vaikkapa 1960-luvun ‘uusvasemmistolaisen’ ajattelun seurauksena. Aina kun ‘aktivistit’ ovat julkisuudessa, niin näistä ”heidän merkityksiään” uudelleenkeskustellaan laajemmalti, mutta olemassa olevien valtasuhteiden puitteissa, jolloin ne saavat varsin vähän lopullista tilaa yhteiskunnassa. Muutos tulee pidemmän arvomuutoksen pohjalta, kun uudet ajatukset ja kulttuuriset merkitykset hitaasti leviävät laajempaan kulttuuriseen kontekstiin.

6.2. Skene

”Merkitykset, arvot, ja katsomukset saavat konkreettiset hahmonsä instituutioissa, sosiaalisissa suhteissa, uskomusjärjestelmissä, tavoissa ja tottumuksissa, materiaalsen maailman ja sen esineiden käyttötavoissa. Kaikki nämä muodostavat yhdessä kulttuureja. Kulttuurit sisältävät merkityskarttoja, jotka tekevät maailmasta ymmärrettävän niiden jäsenille. Nämä merkityskartat eivät sijaitse vain ihmisten päissä, vaan ne saavat myös kouriintuntuvia materiaalisia hahmoja niissä toiminta- ja käyttäytymismalleissa, jotka omaksumalla me todistamme kuuluvamme johonkin kulttuuriin.” (Lehtonen 1998, 17-18.)

Skenen teoreettinen määrittelemine ei aikaisempien määritelmien - koska niitä ei juuri sellaisenaan ole tuotettu - valossa ole aivan yksinkertaista. Skenen määritelmät nousevat tutkimusaineiston monesta suusta ja saavat tutkimuksellisen merkityksensä tutkijan prosessoidessa aineistoa ja teoriaa. Skene on kulttuurinen abstraktio, jolla tutkimuskohteeni ryhmät ja toimijat merkitsevät itseään. Se on ikäänkuin tarkasteleman liikehdinnän pyrkimys representoida itsensä omista lähtökohdista ja ulossulkea vanhat liikehdintää koskeneet kulttuuriset määritelmät, kuten vastakulttuuri tai marginaali. Se ei ole homogeeninen ilmiö, vaan sen identiteetteihin liittyvät merkityksellistämiset vaihtelevat kulloistenkin kysymysten ja tiettyjen skenen osien mukaan. Se on yhtä kompleksinen kuin vain sosiaalinen todellisuus voi minkä tahansa kulttuurin puitteissa olla.

”Yliopistoaktiivi voi olla tiedostava vasemmistolainen kasvissyöjä, joka järkkäilee yhtä jos toista, mutta Ei ole skenen jäsen. Skenen jäsen taas voi olla passiivinen, epäpoliittinen ja lihansyöjä, mutta riittää kun käy muun skenen kanssa samoilla bileissä ja demoissa. Aktivismi on jotakin muuta kuin Skene. Skene on sosiaalinen kuvio, aktivismi taas henk.koht. tapa järjestää oma ajankäyttönsä. Tietysti on vaikeaa tulla skeneen jos todella oikeesti äänestää Kokoomusta ja pukeutuu kivipestyihin leviksiin. Jonkinlainen koodisto on varmasti olemassa, mutta se ei vaan ole helppoa palauttaa joihinkin tiettyihin määritellyihin merkkeihin.” (N21)

Kuten kaikissa kulttuureissa, niin myös skenellä nousevat tietyt merkitykselliset teemat tärkeimpinä esiin. Näitä ovat esimerkiksi rauhanaate, kasvissyönti ja muu elämäntapoihin liittyvän toiminnan eetos, anarkismi, punavihreys, ekologia ja punk. Haastateltavat liittivät nämä puheessaan poikkeuksetta skeneen. Tässä on mukana niin toimintaan kuin aatteisiinkin ja taas toisaalta kulttuuriseen koherenssiin liittyviä abstrakteja. Aatteiden tasolla korostetaan vasemmistolaisuutta ja anarkismia, elämäntapoihin läheisimmin liitetään kasvissyönti ja ylikansallisten yritysten tuotteiden boikotointi ja kulttuurisesti skene ymmärretään läheiseksi punk-kulttuurin kanssa. Kaikista näistä hermeneuttisiin rajauksiin viittaavista tekijöistä muodostuu se sosiaalinen tila, jota toimijat itsekin nimittävät väljästi skeneksi. Sen rajat määritelläänkin usein aivan kuten valtakulttuurikin omansa määrittelee: ‘toiseuden’ ja eron kautta.

”En edellytä mitään tarkkaa yksimielisyyttä, mutta tiettyjä rajoja en halua ylittää. En halua toimia yhdessä esim. tiukan oikeistolaisten, seksistien tai rasistien kanssa.” (M26)

”(Tosin kokoomuksen äänestämistä en salli).” (N21)

”[K]yl mä ite koen kauheen vahvasti, että ne kuuluu yhteen... et ihmisoikeus, ympäristöasiat, eläinoikeusasiat... ja mun mielest ne jotenki tietys mieles mun mielest ne saa heti semmosii niinku jotenkin vääriä tai outoja piirteit, jos niit erotetaan. Et just semmonen, et jos kuulee eläinsuojelijoista jotka on, *siis eläinoikeusihmisiä ei varmaan o* [kursivointi MP], jotka on rasisteja, mut vaikka eläinsuojelijoista, jotka on rasisteja, ni mun mielest sillon heti jotenki se aate on lähteny kieroutumaan jotenkin tosi oudosti. Et mun mielest se ei tavallaan oo oma ittensä, et mun mielest ne linkittyy niin vahvasti.” (N23)

Hannu Toivanen (1997) on määritellyt skenen DIY-kulttuurin määritelmän kautta. Hän pitää DIY:tä skenen ”sisäiskäsitteenä”.

”Laajemmin DIY [Do It Yourself, lisäys MP] tarkoittaa tapaa tuottaa kulttuurisia artefakteja tai kulttuurista toimintaa; se tarkoittaa näitä tuotettuja artefakteja ja toimintaa itseään; se tarkoittaa kenttää, jossa DIY-pohjaisia merkityksiä vaihdetaan; ja laajimmillaan se tarkoittaa sitä elämäntavan kokonaisuutta, jossa tätä [sic!] kulttuurisia merkityksiä tuotetaan ja ylläpidetään.” (emt., 6.)

Käsitteellistykseäni skenestä - jaetun kulttuurisen merkityksen mielessä - asettuu hyvin lähelle Toivasen kuvausta DIY-kulttuurista - jota hän tarkastelee pitkälti punk-liikkeen tarjoaman näkökulman kautta. Tutkimusaineistostani olen pyrkinyt löytämään vastauksia siihen, kuinka skenen kautta, välityksellä ja sisällä representoidaan ryhmien ja toimijoiden oma kulttuuri suhteessa niin ulkopuoliseen identifiointiin kuin siihen itseensäkin. Yksinomaan representaatiot eivät ole merkittäviä, vaan merkitykset joita niihin liitetään, ovat identiteetin kannalta vähintään yhtä tärkeitä. Nämä kaksi ovat ”saman kolikon kääntöpuolet” ja välttämättömästi kiinteässä suhteessa toisiinsa.

Skenen rajoja kuvaillaan vaikkapa ryhmien ja liikkeiden nimiä mainitsemalla. Suurin osa haastateltavista mainitsi lähes identtisesti mitä ryhmiä ja liikkeitä hän katsoo skeneen kuuluvaksi.

”Eläinoikeusliike (Oikeutta eläimille, EVR), suhteellisen radikaali ympäristöliike (Maan Ystävät, ELF, ehkä jotkut Luonto-Liiton ryhmät); anarkistiliike, autonomit, Solidaarisuus ja Sosialistiliitto; rauhanliike (AKL, Ruokaa Ei Aseita, Rauhanpuolustajat), ruohonjuuritason feministinen liike (ei valitettavasti oikein voimissaan), laajakulma, Green Eminence.” (M26)

”Suomiskenestä on aika vaikea puhua, koska porukan identifioituminen esim eo-liikkeeseen tai anarkisteihin riippuu aika paljon mm. paikkakunnasta. Joka vuosi tulee uusia 15-kesäisiä ”prometeusleirihippejä”, joista osa jää skeneen pidemmäksikin aikaa. Skene on ollut varsin muuttuvainen jo mun aktivistiurani (5 vuotta) aikana: Vuonna -95 kaikki kuuluivat eläinoikeusliikkeeseen ja anti-McDonald’s ryhmään sen jälkeen perustettiin joka puolelle Maan ystävien paikallisosastoja, sitten

anarkofeministejä... Luonto-liitossa on samaa porukkaa kuin muissa järjestöissä, vaikka se järjestönä onkin vähän ”skenen” ulkopuolella... rauhanjärjestöt (AKL ja Rauhanpuolustajat). Täällä Tampereella taas toiminta tapahtuu Maan ystävien nimissä.” (N21)

David Plotke (1995, 116-117) katsoo, että yksi tapa millä nykyiset liikkeet vastustavat vallan keskittyneitä muotoja on se, että ne pyrkivät määrittelemään yksilöllisiä ja kollektiivisia identiteettejä vastarintana tälle vallalle. Identiteettien omaehtoinen konstruointi ja sen liittäminen subjektiviteettiin liittyvän vallan hajauttamispyrkimyksiin ei hänen mukaansa ole ainoastaan kulttuurisiin merkityksiin liittyvä toimintamuoto, vaan siihen sisältyy selkeätä tahtoa vastustaa yhteiskunnallisen vallan ylemmillä tasoilla olevia tahoja. Tämä on hänen mukaansa yksi seikka, jonka voidaan katsoa erottavan uudet ja niin sanotut vanhat liikkeet, kuten työväenliike, toisistaan. Työväenliikkeessä identiteetti *pyrittiin determinoimaan* ideologisesti määriteltynä, toisin sanoen sidoksissa deterministiseen luokan kulttuuriseen merkitykseen. Se oli siis samalla tavoin liitetty ideologiaan, kuin Stuart Hall (1992a) puhuu liikkeen identiteetin ja hallitsevan kulttuurin identiteettiyhteisön suhteesta. Tällaisissa tapauksissa merkitykset on haluttu essentialistisesti esittää tarkoittamaan jotain tiettyä - ideologista - siten, että niiden informatiivinen sisältö on mahdollisimman denotatiivinen (ks. esim. Barthes 1986). Tällöin niillä on pyrkimys karsia kulttuurisia merkityksiä koskevat tulkinnat minimiin. Tämä tarkoittaa sitä, että työväenliikkeessä on toimijoiden identiteetteihin valmiiksi kirjoitettu niiden sisällöt, kuten esimerkiksi että ”poliittinen aktivisti on marxilais-leniniläinen työväenluokan edustaja”. Samoin kuin suomalainen kansallisuusaate pyrkii ‘valmiiksi kirjoittamaan’ tietyin merkitysehdoin ymmärrettävän käsityksen suomalaisuudesta.

Vaihtoehtoisen tarkastelutavan mukaisesti katsottuna liikkeissä ja niiden verkostoissa vaikuttavat identiteetit ovat sidoksissa niiden puitteissa tapahtuvaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Identiteetit nähdään siis konstitutioituneina ja spatiaalisina joka tarkoittaa sitä, että niitä ei voida tarkastella rakentuneina valmiiksi asioiksi joilla on olemus, vaan tarkastellaan tuon olemuksellisuuden tuottamisen prosesseja ja katsotaan identiteettiä sen representaatioiden kautta. Identiteetit eivät ole palautettavissa ainoastaan toimijoiden luokka-asemaan, jonka kielessä tai kuvissa tuotettu luonne jätetään huomioimatta, kuten marxilaisessa liikkeiden tarkastelussa oli tapana. Tämä on lähtökohta sille, että skenen politiikkaan liittyy identiteettipoliittinen ulottuvuus, joka on tarkemmin määriteltynä ‘eron politiikkaa’. Tarvetta raivata kulttuurista tilaa itselleen ”merkitsemisen politiikalla” (Hall 1992a), johon sisältyy vaatimus laajemmasta itsemääräämisoikeudesta ja

yhteiskunnallisesta demokratiasta. Skenen kohdalla eivät ainoastaan kulttuuriset merkitykset sinänsä ole poliittisen kamppailun kohteita. Samalla tavoin merkityksiä kantavat välineet, kuten kieli ja representaatiot ovat sen kohteita ja myös ne ovat huomion keskipisteessä (Hall 1999). Tällä tavoin identiteettiä lähestyttäessä tarkastellaan sitä millaisia representaatioita jostain kulttuurista tuotetaan, millaisten rakenteelliset tekijät niihin ovat vaikuttaneet ja miten representaatiot sitten uudelleenvaikuttavat rakenteisiin, jotka merkityksiä tuottavat ja organisoivat.

Anarkistilehti Kapinatyöläinen on hyvä esimerkki siitä, kuinka tärkeä merkitys oman ryhmän representaatiolla on. Kapinatyöläinen liittyy kaikissa numeroissaan anarkismin ja sitä kautta myös itsensä työväenliikkeeseen ja sen perintöön. Ei voi kieltää etteikö lehden alkuaikoina noin 20 henkinen suomalainen anarkistiliike kuulostaisi mahtavammalta, kun sen toiminta liitetään osaksi työväenluokan kansainvälistä taistelua ja liike itsessään esitetään ”vallankumouksellisena työväenliittona” (Kapinatyöläinen # 1/89, 24). Lehden aiheet tekivät työtä tiettyjen teemojen sitomisesta vallankumoukselliseen ajatusmaailmaan, mutta kuitenkin koko ajan osana ”työväen taistelua”. Kapinatyöläistä voi pitää tärkeimpänä historiallisena osatekijänä skenen muotoutumisprosessissa sellaiseksi kuin se nykyään on. Liittyminen mukaan 1980- ja 1990-luvun taitteen skeneen merkitsi itsensä identifioimista työväenluokkaan, josta toimijat odotetusti saivat voiman tunnetta ja tunnetta jostain kollektiivisesta identiteetistä, joka itse asiassa oli Kapinatyöläisen sivuilla ja Suomen Anarkistiliiton jäsenlehdissä tuotettua. Liittyminen mukaan SAL:oon identifioi ihmisen kärjistäen seuraavanlaisena prosessina: paikallisryhmän identiteetti, koko Suomen Anarkistiliiton kollektiivinen identiteetti, Anarkistiliitto osana kansainvälistä anarkistista työväenliikettä (A.I.T. - Kansainvälinen työväenliitto) ja lopuksi anarkistit osana vasemmistolaista kansainvälistä työväenliikettä. (ks. esim. Kapinatyöläinen # 1-4.)

Lehden sivuilla suhde muuhun vasemmistoon määrittyi radikaaliutena suhteessa työväen toimintaan. Kapinatyöläinen puolusti vielä pitkään 1990-luvulla yleislakon merkitystä osana vallankumouksen syntymistä. Vappumarssit olivat aika-tiloja, joissa rajat määriteltiin suhteessa muuhun radikaaliin vasemmistoon, mutta myös samalla tunnettiin yhteenkuuluvuutta heidän kanssaan. Liput muodostivat alusta alkaen tärkeän retorisen keinon sekä erottua että tuntee yhteenkuuluvuutta symbolein muuhun työväenliikkeeseen ja vasemmistoon ylipäättään. Kapinatyöläinen toi mukanaan Suomeen tällä hetkelläkin tärkeimmät skenen symboliikkaan liitetyt

värit: mustan ja punaisen. Myöhemmin mukaan mustan rinnalle ovat tulleet myös muut anarkismiin liitetyt värit kuten vihreä (ekologisuus) ja violetti (feminismi).

”Mä pidän, et ne [omat symbolit, lisäys MP] on tärkeitä. Esimerkiks vappumarssilla erotutaan bolševikeista. Ihmiset tulee kysyyyn et mikä lippu toi on se herättää keskustelua se identifioi meidät omaks ryhmäkseen. Toisaalta tietty se yhdistyy. Toisaalta minä en mielelläni haluais tota että yhdistyittäis tämän bolševikkiliikkeen kanssa.” (N30)

”[E]simerkiksi jos tv-uutisissa näkee punamustia lippuja jossakin pariisin työttömien mielenosoituksissa niin kyllä mieltä lämmittää. Tiettyjen symbolien liittäminen ”skeneen” mielestäni jopa alentaa niiden arvoa. Esim. joskus vituttaa jos joku räkäpunkkari on kiinnittänyt selkäänsä punamustan lipun ja kirjoittanut lippuun että ”KILJU ON JUMALTEN JUOMA” tms. idioottimaisuuksia. Jostain syystä mustavihreä lippu ei herätä samanlaisia tuntemuksia. Ehkä siltä puuttuu laajempi yhteys (esim. Pariisin työttömiin) ja se on jäänyt pelkäksi skenesymboliksi.” (N21)

Jälkimmäisestä lainauksesta käy hyvin ilmi miten paljon identiteettiin liittyvää kollektiivista tunnetta ladataan symboleihin, kuten liput ja värit. Tässä näkyy edelleen se kova tahto liittää skene osaksi jotain laajempaa ja päästä eroon marginaalisesta ”pelkkä skene” -asemasta. Metodologisena keinona tähän käytetään representaatioita ja merkityksien rekonstruointia omasta perspektiivistä käsin siten, että ne palvelevat liikkeiden tai skenen päämääriä.

Kulttuuri ei siis pelkästään ole valta-asetelmia ja hierarkioita ilmaiseva - ja tällä tavoin käsitettynä ”ideologian läpikäynti” - yhteiskunnallinen ilmiö. Se myös tuottaa ja uusintaa erilaisia merkityksiä, jotka suhteessa hegemonisten yhteiskunnallisten ryhmien merkityksiin tosin pyrkivät näyttäytymään ‘toiseudesta’ käsin tuotettuina.

”Juuri kulttuurin alueella yksilöt ja ryhmät representoituvat - esittävät, luovat kuvaa - ja myös näkevät representoituna elämänsä ja kokemuksensa. Siinä mielessä representaatio ei todellakaan ole vain yksi kulttuurin tuottamisen ja vastaanottamisen keskeinen ominaispiirre, vaan se itse myös muodostaa kulttuuria.” (Hall 1992a, 307.)

Skene ei ole syntynyt pelkästään vastamerkityksistä tai merkityksistä suhteessa johonkin toiseen, siten kuin psykoanalyttikot identiteetin ja kulttuuristen merkitysten väittävät muodostuvan - kuvittelemme itsemme toisten silmin ja itseä koskevat merkitykset nousevat kokonaisuuden puutteesta, joka täyttyy ulkopuolelta (ks. esim. Hall 1992b, 286-288). Toki tämä subjektin

binaarinen näkökulma on tärkeä nimenomaan merkitysten välisen poliittisen suhteen ilmaisijana, mutta kulttuurit, kuten yhteiskunnalliset liikkeet, tuottavat merkityksiä myös asioille, jotka ne ”ottavat omakseen”. Kun ilmaus ‘skene’ alkoi Englannissa muovautua uusvasemmistolaisten ajatusten, anarkismin, punkin, kommunismin ja vähitellen myös erilaisten ekologisten ajattelumallien myllyssä, niin se sai kaikista näistä ajattelumalleista ja kulttuuri-ilmiöistä merkityksiä *itselleen*. Nyt se nähdäänkin, kuten luvussa 2.1. on myös pikaisesti viitattu, toimijoiden itsensä taholta ekologisena, edistyksellisenä, henkilökohtaisiin valintoihin nojaavana ja vapaaehtoiseen sosiaalisiin suhteisiin perustuvana, sekä esimerkiksi mahdollisimman suoraan demokratiaan nojaavan poliittisen päätäntävällän kannattajana.

On siis vaikea nähdä suomalaisen skenen kuvan ja identiteettien muuttumista pelkästään kulttuurisen ‘toiseuden’ tai jonkin tietyn aatteen näkökulmasta. Koska punk nimenomaan kulttuurisena elämäntapoihin vaikuttavana tekijänä liitettiin vahvasti skeneen, alkoi myös Kapinatyöläisen toimitus huomata kuinka se ei voinut representoida anarkismia pelkästään työvänaatteeseen liitetyn retoriikan kautta. Ylemmistä yhteiskunnallisista kerroksista tulevat ja yliopisto-opintoja suorittavat nuoret eivät halunneet identifioitua tällä tavoin ‘annettuna’ tulevaan anarkisti-identiteettiin. Tämän lisäksi opiskelijoiden mukana skeneen alkoi tunkeutua myös erilaisia ajatuksia anarkismista ja yleensäkin juuri niitä ajatuksia (pienyhteisöllisyys, ekologisuus ja elämäntavat), joita nykyiseen skeneen voi katsoa oleellisesti liittyvän. Kapinatyöläinen sai rinnalleen muita anarkistilehtiä, kuten Kaurapuuron (1992 alkaen anarkistilehtenä) ja vähän myöhemmin vain kolmen numeron verran ilmestyneen Pirrskatin (1990-luvun puolivälissä). Myös Kapinatyöläisen sivuilla alkoivat uudet ajatukset vallata alaa ja tätä kautta anarkisti-identiteettiä esitettiin uusissa konteksteissa. Numerossa 12 (1992, 24-25) oli ensimmäisen kerran esillä eläinten oikeudet ja lisäksi ensimmäisten numeroiden jälkeen punkiin ja vastakulttuurisuuteen liitetyt talonvaltaus ja uusnatsien vastainen taistelu saivat paljon tilaa lehdessä (emt., # 11/1992). Samoin se esitteli ekotaaseistaan tutun Earth First! -järjestön (emt., # 7/1990, 5). Näin oli raivattu tilaa uudennaisille merkityksille suhteessa omaan liikkeeseen. Toisin sanoen oli tuotettu kollektiivisen identiteetin representaatioita uudelleen, mutta kuitenkin artikkeleissa ja puheissa yhä nojaten historiallisuuteen ja perinteeseen, joita ilman mikään kulttuuri ei voine jatkua.

Merkitykset, joilla skene itseään haluaa identifioida ja jotka kollektiivisesti - ilman täsmällistä määrittelyä - allekirjoitetaan, ovat niitä joita se tuottaa itsestään. Ne tematisoivat kulttuuriin ja

elämäntapaan liittyviin merkityksiin, poliittisiin ja aatteellisiin merkityksiin sekä yhteisöllistä organisoitumista sivuaviin merkityksiin. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja sosiaalisen toiminnan kautta ne asettuvat vastakkain ympäröivän yhteiskunnan merkitysten ja merkitysrakenteiden kanssa.

6.2.1. Skene kulttuurisena merkitysten tuottajana ja jäsentäjänä

”[M]erkitys ei ole yksinkertainen tai läpinäkyvä eikä se selviydy koskemattomana representaation läpi tapahtuvasta kauttakulusta. Se on liukas olento muuttuen ja vaihtuen kontekstin, käytön ja historiallisten olosuhteiden mukaan. Se ei juuri siksi ole koskaan vakituinen. Se välttelee ja ‘viivyttlee’ jatkuvasti tapaamistaan Absoluuttisen Totuuden kanssa. [...] Kulttuurisen merkityksellistämisen prosessin keskiössä ovat [...] kaksi toisiinsa liittyvää ‘representaation järjestelmää’. Ensimmäinen mahdollistaa sen, että annamme merkityksiä maailmalle konstruoimalla vastaavuuksien yhdistelmiä tai vastikkeiden ketjuja asioiden - ihmiset, objektit, tapahtumat, abstraktit ideat, etc. - ja käsitteiden järjestelmämme, käsitteellisten kartojemme, välillä. Toinen riippuu vastaavuuksien yhdistelmien konstruoimisesta käsitteellisen karttamme ja merkien yhdistelmän, joka on järjestelty tai organisoitu eri kielillä, jotka edustavat tai representoivat noita käsitteitä, välillä.” (Hall 1997, 9; 19.)

Skenessä nousevat esille jaetut merkitykset joita ihmiset liittävät skenen ja siihen kuuluvien ryhmien sekä itsensä representaatioon. Yhteiset merkitykset syntyvät yhteisten koodien värittämien ajatusten ja tuntemusten pohjalta.

”Merkitykset ovat [...] jatkuvan neuvottelun kohteena ja edellyttävät kielelliseen vuorovaikutukseen osallistuvalla kielen ulkoista yhteistä ”kognitiivista kenttää”” (Sulkunen, 1997, 32).

Skeneen kuuluvat eläinaktivistit, ympäristöaktivistit, anarkistit, rauhanaktivistit ja antifasistit siis jakavat ajatuksia ja tuntemuksia maailmasta, tuottavat, uusintavat ja jäsentävät koodeja, joilla näiden ajatusten ja tuntojen representointi (merkitysten merkityksellistäminen esityksessä) on mahdollista. Tämä synnyttää kulttuurisen tilan - eräänlaisen vyöhykkeen - jossa yhteisiä ja yksilöllisiä identiteettejä konstruoidaan suhteessa tähän tilaan. Koska esimerkiksi anarkismi on yksi hallitseva ajatus skenellä, niin useat ryhmät konstruoivat identiteettiään anarkismiin liitettyjen periaatteiden ja symboliikan mukaisesti.

”No, ehkä yleisimmin yhdistävä piirre on se, että suurin osa on varmaan sitä mieltä, että et jos eivät oo suoranaisesti anarkisteja, ni ainakin ovat sitä mieltä että pitäis olla jollain tavalla hajautetumpi

yhteiskuntamalli ja... ja tän tyyppinen... ylipäättään tällainen hirveen voimakas oikeus, tasa-arvo eetos.”

(N23)

Anarkismiin liitetyt jaetut merkitykset antavat heille aatteiden tasolla käsityksen omista identiteeteistään. Niistä, joiden kautta ymmärretään ‘keitä me olemme’ ja ‘keihin me kuulumme’ -muistettakoon, että tämä asetelma on puhtaasti kulttuurinen ja ”keksitty” konstruktio eikä mitään ‘meitä’ ole olemassa luonnollisena ilman näitä merkityksellistämisen prosesseja.

”- No, mun mielestä se [...], et siellä on tietyn tavalla samaa ideologiaa siellä taustalla, vaikka se saa erilaisia ilmenemismuotoja. Vaikka eri ihmiset voi ehkä keskittää voimiaan eri yksittäisiin konkreettisiin kohteisiin. Ni kyllä mä katson et siellä tavallaan tietty arvojen ja aatteiden kokonaisuus siellä taustalla, joka heijastuu kaikissa näissä yksittäisissä yhdistyksissä ja liikkeissä.” (N24/RH)

- Mun mielestä myös tota tunne epäoikeudenmukaisuudesta.” (M23/RH)

- Ottaen huomioon, että skenessä on kuitenkin noussu viime aikoina tällaisia ääniä, jotka nimenomaan vastustaa koko ideologia käsitteen käyttöä. Nimenomaan tällaiseen herruuteen liittyvänä tietona, tai valtaaan liittyvänä tietona merkityksissä, ni vois tää elämäntapa puoli korostua enemmänkin. Yleensä tällaiset suuntaviivat tällaiset suht väljät aatteelliset ja ajatukselliset ja niin...” (M22/RH)

Vaikka puhutaan ”aatteellisesta väljyydestä” ja joistain yhteisistä arvoista, ovat kulttuurisia merkityksiä koskevat lausumat hyvin samanlaisia. Kun puhutaan arvoperustasta, niin kaikki korostavat vapauden, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja demokratian tematiikkaa ja tämä taas johtaa kulttuuristen merkitysten aktualisoitumiseen oman kulttuurin käytännöissä, joka tarkoittaa esimerkiksi organisaatiomallien sitomista ideaaleihin ja edellisessä lainauksessa mainittuja elämäntavallisia seikkoja. Merkityksiä asioille tuotetaan pohjaten noihin ideoiden käsitteellistykseen ja tätä kautta ne saavat myös jäsenyyksensä. Kun skenellä tuotetaan merkitys sanalle vapaus, *kaikkien odotetaan* käsittävän sen pääpiirteissään samoin. Tästä on hyvänä esimerkkinä ollut anarkistien ja niin sanottujen libertaristien väittelyt sähköpostilistoilla ja keskusteluryhmissä. Kun libertaristit kyseenalaistivat vasemmistolaisen anarkismin ajatuksen sosialismista talouden perustana, niin alkoi kiivas keskustelu siitä ketkä voivat olla anarkisteja ylipäättään. Skenellä ei useinkaan libertaristeja, vaikka he anarkistien tavoin tuomitsevat valtion, pidetä merkityksellisesti anarkisteina, koska he eivät merkityksellistä anarkismin ideaa samoin (liittäen sitä sosialistiseen tai kommunistiseen talousteoriaan). Merkitykset ovat äärimmäisen keskipakoisia myös skenellä, vaikka kyseessä on tavallaan ideologialle (tai ainakin ideologioille) perustuva kulttuuri ja liike.

Merkityksellistämisen prosesseja ei voi erottaa vuorovaikutussuhteesta ympäröiviin kulttuureihin, koska vain niiden kautta tällainen käsitys 'meistä' on mahdollinen (Hall 1999, 152-160). Myöskään mitään alati pysyvää identiteettiä 'meistä' ei ole olemassa, vaan se on jatkuvassa muutoksessa kun sen merkityksiä uudelleen tuotetaan sosiaalisen todellisuuden vuorovaikutussuhteissa.

"Koska merkitys [...] ei voi olla lopullisesti määritelty, vaan se on alati muuttuva ja kontekstuaalinen, jää sosiaalisille toimijoille ainoaksi mahdollisuudeksi rakentaa kollektiivisia identiteettejä merkitysten artikulaation prosessien kautta. Vallitsevat hegemoniset käytännöt yrittävät saavuttaa jonkinlaisen sosiaalisen sulkeuman tuottaakseen suhteellisen yhteisen ja normalisoidun todellisuuden ymmärtämistä koskevan kategorioiden järjestyksen; tässä prosessissa ilmenee kuitenkin antagonismeja ja nämä vuorostaan tekevät mahdolliseksi uusien toimijoiden ja diskurssien syntymisen. [...] Tässä uudessa tilanteessa ei ole olemassa etuoikeutettuja poliittisia subjekteja (kuten proletariaatti oli ennen), vaan vallitsee kollektiivisten toimijoiden moneus, jotka kaikki kamppailevat omassa sfäärissään." (Escobar 1992, 406.)

Jaan skenen kulttuurisen määrittelemisen kolmeen osaan. Ensinnäkin siihen, kuinka skene kulttuurina itsessään tuottaa, organisoi ja representoi sosiokulttuurisia merkityksiä itsestään. Toiseksi siihen, kuinka skene on käsitteellistettävissä kulttuurisena 'toisena', toisin sanoen mikä on sen suhde *hegemonisiin* kulttuuriin merkityksiin. Kolmanneksi, edellisiin vahvasti liittyen, vastakulttuurina, joka yksinkertaistaen merkitsee 'toiseuden' kääntämistä vahvuudeksi, jolloin tuotetut merkityksen haastavat hegemonista kulttuuria. Etenen siis kulttuurin kuvittelusta 'synnystä' merkitysten tuottajana sosiaaliseen todellisuuteen ja kulttuurien välisiin kamppailuihin merkitysten sisällöistä ja niiden esityksistä (jotka myös vaikuttavat taas itse merkityksiin) ja taas tästä uudenlaiseen kulttuuriseen tilaan, vastakulttuuriin.

Skene merkitsee sen ryhmille ja toimijoille jotain, mihin liitettyjen hermeneuttisten ja kognitiivisten koodien avulla se ilmaisee itsensä. Sen funktio ei rajoitu pelkästään tähän, vaan kuten kaikille kulttuureille on ominaista, se on merkitysten tuottamisen, tulkitsemisen ja jäsentämisen alue, koska tullakseen yhteisesti ymmärretyiksi koodit sisältävät aina *tietyn* merkityksen (Hall 1992a, 133-149). Itseilmaisu on riippuvainen yhteisesti ymmärretyistä merkityksistä ja on olennaista, että kulttuurin jäsenet osaavat purkaa tuon merkityksen koodin ainakin pääpiirteissään samoin. Hall (1997, 18) katsoo, että saman kulttuurin ihmiset kognitiivisesti järjestävät arvoperustoistaan nousevia asioita samankaltaisesti ja jakavat merkitysten lisäksi myös "käsitteelliset kartat", eli jäsentävät merkitykset samoin. Kulttuurien sisäisessä vuorovaikutuksessa tämä näkyy kommunikaatiossa ja tarkemmin

kielessä. Oiva esimerkki on skenen 'oma kieli', jossa vilahtelevat tietyt ilmaukset ja jota värittää tietynlainen näiden ilmausten lukutapa (kielen koodit).

"No kukapa ei pitäisi ns. inside huumorista. Onhan se mukava porukalla demon jälkeen kuunnella Selkkausta ja lukea punakaaderia." (N21)

Selkkaus on yksi skenellä vahvasti vaikuttavista orkestereista, jonka sanoitukset pyrkivät sarkastisesti lyömään yli merkityksiä, representaatioita ja kulttuurisia identiteettejä, joita skenellä tuotetaan. Samalla tavoin toimi Punakaaderi, joka 1990-luvun puolivälistä alkaen ilmestyi neljän numeron verran (kolmas numero "Kanapuuderin" -nimellä "poliisin hämäämiseksi"). Molemmat huumorin kautta toimivat tekijät ovat kuitenkin skenen kannalta todella tärkeitä. Ne ikäänkuin puhdistavat merkityksiä huumorin kautta ja uusintavat niitä kulttuurisesti tätä kautta. Hannu Toivanen (1997, 84-89) katsoo että tällaiset Selkkauksen ja Punakaaderin kaltaiset vaikuttajat kohdistavat merkityksellistämisenä "scenen mikro-ismien ylikoodautumispyrkimyksiä vastaan" (emt., 87). Tämä tarkoittaa kritiikkiä tiettyjen merkitysten ja merkitysrakenteiden ideologisoitumista vastaan. Oma kieli ja huumori ei siis ainoastaan toimi 'marginaalikielenä' (emt.) suhteessa vallitsevaan kulttuuriin ja sen merkityksiin, vaan se dekonstruoi kiinteitä ja yksiselitteisiä merkityksiä myös oman kulttuurinsa kannalta. Oleellista on että Punakaaderin merkkien lukija tai Selkkauksen kuuntelija tunnistaa koodit, jotka liittyvät merkkien ja niiden merkitysten syntakseiin. Jos "ulkopuolinen" ihminen esimerkiksi katsoo Punakaaderi -lehden "Kuuba - työväenluokan paratiisi" -julistetta, niin hän ei todennäköisesti tajua sitä merkitysyhteyttä valtiososialististen ajatusten ja anarkistisen skenen välillä, vaan tulkitsee julisteen omalla tavallaan. Tällöin on vaarana samanlaiset väärintulkinnat, mitä Kansan Uutisten Viikkolehdestä (30.1.1998, 7-9) tehtiin Pomminheittäjän erittäin itseironisen väkivaltateemanumeron jälkeen. Tulkintojen, joiden mukaan Pomminheittäjä anarkistilehtenä lietsoo väkivaltaan ja vahvistaa myyttiä skenen johtajista, vaarana on se, että ne kääntävät tällaiset sarkastiset kielikuviot itseään vastaan. Kysymys tällaisissa tapauksissa on "kognitiivisen kentän" pelin koodeista. Kun pelin ulkopuolinen yrittää ymmärtää peliä siten kuten pelaajat, mutta hänellä on käytössään vain vajavainen koodisto suhteessa merkityksenantajiin, ja kuitenkin diskursiivista valtaa dekodata merkityksiä, niin tulos voi olla alkuperäismerkityksen kannalta katastrofaalinen.

Toinen esimerkki merkityksen koodauksesta skenen itsensä ymmärryksen ja konseptuaalisten kattojen rajoissa ovat olleet Jyväskylän opiskelevien anarkistien Jyväskylän ylioppilaslehden

”Järjestöt” -palstalla JOA:n perustamisvuodesta 1997 lähtien. Alla muutama esimerkki kielenkäytöstä merkitysten uudelleenorganisoinnissa:

”Kokoukset joka keskiviikko kello 20 Vakiopaineessa. Kapitalismin vastainen seminaari Joensuussa pääsiäisenä. Kurssimaksu 3000mk. Partisaanikurssi Äkäslompolon idyllisissä maisemissa 16-17.4. Ilmoittautumisen Reijolle - muistakaa ottaa kännykät mukaan. Kampuksen valtaus kunhan keritään.” (Jyväskylän ylioppilaslehti 6/98, 14.)

”Lontoon päämajamme tiedottaa: Kokoukset keskiviikkoisin Vakiopaineen yläkerrassa kello 20. Mellakkakoulutuskurssilaisten todistusten jako kokouksen yhteydessä. Kännykkäkurseille ilmoittauduttava viimeistään maaliskuun loppuun mennessä. Tunnussana on: liberaalit porvarit haisee au, au, au!” (emt. 5/98, 14.)

Ilmoitukset rakentuvat pientä informatiivista arvoa (kokousaika ja -paikka sekä yhteystiedot) lukuunottamatta sarkasmille ja skenen jaetuille merkityksille. Joensuussa ei ollut kapitalisminvastaista seminaaria, eikä Äkäslompolon upeissa maisemissa partisaanikurssia, eikä JOA:ssa ole toisaalta koskaan ollut Reijo nimistä jäsentä. Kuten kaikki edellinenkin, myös kännykät viittaavat voimakkaasti mediajulkisuuteen, jota anarkistit saivat Tampereen Mustavihreiden päivien jälkeen 1998. Ne ovat sarkastinen merkityksellistäminen mediassa esitettyihin väitteisiin anarkistien tiukasta organisoitumisesta ja mielenosoitusten ohjailusta kännyköiden avulla. Samasta aiheesta jatkettua kuvaa vahvistaa myös toinen ilmoitus. Nyt anarkistit haluavat nauraa myös väitteille mellakkakoulutuksesta, joita esitettiin Helsingin Sanomissa (27.1.1998, A7) ja joiden pohjana on skenellä yleisesti pidetty sähköpostilla esitettyä ilmoitusta eräästä Jyväskylässä järjestetystä anarkistitapaamisesta 1997. Tällöin ohjelmassa kokouksen virallisen esityslistan jälkeen oli maininta ”mellakkakoulutuksesta”. Tämä oli itseasiassa merkityksiin liittyvää peliä ja tuo ”koulutus” tarkoitti ”Riot police” -nimisen mellakkapoliisien propagandavideon katselua. Helsingin Sanomien toimittaja ei tätä tiennyt, eikä pystynyt kulttuurisia koodeja lukemaan niin, että olisi arvannut kyseessä olevan humorisoidun ajanvietteen.

Jyväskylän ylioppilaslehden ilmoitukset ovat tulvineet anarkisteihin laajemmissa yhteiskunnallisissa diskursseissa - esimerkiksi mediassa ylläpidetyt diskurssit - usein liitettyjä sanoja, kuten ‘terrorismi’, ‘anarkistijohtajat’, ‘pommit’, ‘luokkasota’ ja ‘sissikoulutus’. On hyvin luultavaa, että kuka tahansa ylioppilaslehden lukija, joka ei anarkistiryhmää tai sen jäseniä tunne, on ollut näistä ilmoituksista ymmällään tai ymmärtänyt ne ”inside-huumoriksi” vailla viittauksia anarkisteista

esitettyihin representaatioihin. Nämä termit eivät heille merkitse sitä samaa, mitä anarkistit itse liittävät niihin tuottaessaan itseään koskevia merkityksiä humorisoiduin kielikuvin. Anarkisteille ne merkitsevät sekä heidän aatteelliseen historiaansa liitettyjen että heistä julkisuudessa käytettyjen termien dekonstruointia. Ilmoitusten ja niiden merkitysten sosiaalinen funktio on ollut tärkeä. JOA:n kokoukset alkoivat usein naureskelulla erään ryhmän jäsenen tuottamille ilmoituksille. Tätä kautta nämä merkityksellistykset pukivat median ja viranomaisten toimintaa ymmärrettävään asuun anarkistien keskuudessa. Ne asettivat anarkistit mediaa tai viranomaisia ylemmäs, koska heille pystyttiin nauramaan, eivätkä he ymmärtäneet anarkistien merkkejä ja koodeja. Ilmoitukset tuottivat yhtenäisyyttä ja kulttuuria hyvin voimakkaasti.

Tällaiseen oman kulttuurin tuottamiseen ja uusintamiseen ei kuitenkaan aina suhtauduta varauksettomasti. Se tuottaa kyllä iloa kuulumisesta ja antaa kulttuurista vahvuutta, mutta skenellä vallitsevien aatteellisten päämäärien suhteen sen voidaan kokea olevan ristiriidassa. Koska skeneä ei sinällään pidetä itsetarkoituksena, niin sen kielikuvat ja kielen koodit saatetaan joskus kokea jopa sen vallankumouksellisia pyrkimyksiä haittaaviksi ja ”sisäänpäinlämpiävyyttä” lisääviksi.

”...[M]ut etenkin kyl huumori rupee ole ainaki Helsingissä tosi sisäänpäinkääntynyttä.” (M20)

”Kaipaan omaan kulttuuria, joka ei kuitenkaan liian helposti sulkisi ihmisiä ulos, eli tässä kulttuurissa ei tulisi olla liikaa ”liian kummallisia” piirteitä”. (M26)

Suhteessa ympäröivään kulttuuriin skene on osallistujilleen ‘merkitsemisen politiikan’ (ks. luku 6.) ”kotikenttä”, jolla luodaan vallitsevan kulttuurin antamille merkityksille vastakkaisia ja erilaisia - ennen kaikkea *itseääriteltäviä* - merkityksiä. Stuart Hall (1997, 1-11) katsoo, että kulttuuri koskettaa nimenomaan jaettuja merkityksiä ja näiden merkitysten samanlaista jäsenystä. Kieli on väline, jolla tuotettuja ja jaettuja merkityksiä välitetään. Tämä viittaa samanaikaisesti sekä siihen, että kulttuuria käytetään kuvaamaan kaikkea mikä eroaa jonkin ihmisryhmän ‘elämäntavoissa’ muista ihmisryhmistä ja siihen, että mitä kaikkea tämä ihmisryhmä keskenään jakaa. Hallin mukaan juuri *merkitys* on noussut kulttuurintutkimuksen keskiöön.

”Kun sanotaan, että kaksi ihmistä kuuluu samaan kulttuuriin, niin tarkoitetaan, että he tulkitsevat maailmaa kutakuinkin samoilla tavoilla ja he voivat ilmaista itseään, ajatuksiaan ja tuntojaan maailmasta, molempien ymmärtämällä tavalla. Täten kulttuuri riippuu sen osallistujista, jotka merkitsevästi tulkitsevat mitä heidän ympärillään tapahtuu, ja ‘järkeistävät’ maailmaa, osapuilleen samoin.” (emt., 2.)

Kulttuuri käsitetään sosiokonstruktionistisesti prosessina, käytäntöjen, joihin myös kaikenlainen kielenkäyttö kuuluu, sarjana (esim. Hall 1997; Swidler 1995). Kulttuuriset merkitykset tuottavat, organisoivat ja säätelevät sosiaalisia käytäntöjä - ja päinvastoin. Hall (emt., 3) mainitsee kolme tapaa, joilla merkityksiä tuotetaan suhteessa sosiaalisiin käytäntöihin. Ensinnäkin ihmiset antavat objekteille, ihmisille ja tapahtumille merkityksen niiden tulkinnallisten viitekehysten kautta, joita he niihin liittävät. Toiseksi asioille annetaan merkitys sen mukaan, kuinka niitä käytetään tai kuinka ne liitetään jokapäiväisiin käytäntöihin. Kolmanneksi merkityksiä annetaan asioille niiden representaatioiden kautta.

Olen tarkastellut tutkimuksessani skeneä ja identiteettikamppailuja pääosin juuri tämän kulttuurin representatiivisen puolen kautta. Siihen liittyvät kulttuurin sisällä, tai kulttuurien välillä, käytävät poliittiset merkityskamppailut, koska se on omilla merkityksillä kyllästettyjen asioiden esitysten - sanallisia, tekstuaalisia, auditiivisia - tai kuvien julkinen alue.

”Vähän tilanteesta riippuen kutsun itseäni ekoanarkistiksi, anarkistiksi tai punavihreäksi. Nämä määrittelythän tekee jokainen itse. En usko, että ulkopuolinen määritteli minua anarkistiksi, koska anarkisti merkitsee eri asiaa skenen sisä- ja ulkopuolella. (Minulle anarkismi on positiivisesti sävyttynyt sana, skenen ulkopuolella se taas kalskahtaa puolirikolliselta).” (N21)

Anarkismi ei siis olekaan niin yksinkertaisesti merkityksellistetty asia kuin voisi luulla. Sikäli kun merkitykset kiinnittyvät sosiaalisiin suhteisiin, niin joutuvat skenen merkitykset vastakkain vallan kanssa. Kun tieto- ja sivistyssanakirjat ovat vuosikymmeniä tuottaneet anarkiasta itsestäänselvää merkitystä terrorina ja kaiken järjestäytyneen yhteiskunnan vihollisena (esim. Nykysuomen sanakirja 7 1989), niin merkityksen on laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa vaikea kiinnittyä marginaalisen skenen piiristä nousevien äänien sisältöihin.

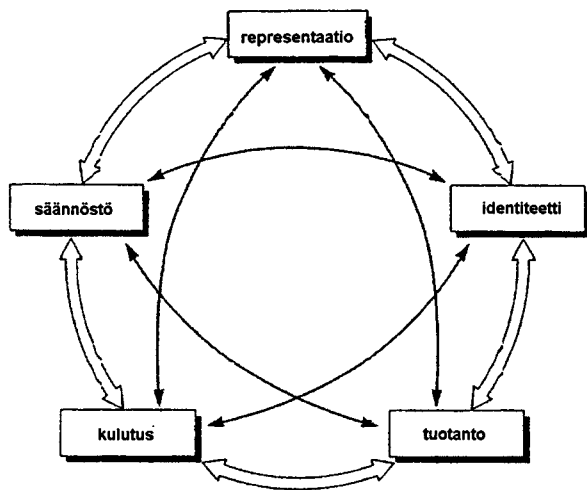
Stuart Hall (1999, 98-99) kiinnittää huomion samaan asiaan puhuessaan Foucault'hon viitaten diskursseista, joissa kielen välityksellä representoidaan merkityksiä (*tietynlaista tietoa*) siten, että nämä representaatiot kohtaavat muita samasta aiheesta tuotettuja representaatioita. Tämä on siis alue, joilla tuotetut kulttuuriset merkitykset joutuvat kulttuurin 'ulkopuolisten' arvioitavaksi ja uudelleen tuotettavaksi ja palautuvat taas näin ollen uusien representaatioiden kautta skenelle. Tämä esimerkiksi aiheuttaa paineita kulttuurin kannalta ratkaisevienkin arvoihin liittyvien merkitysten

rekonstruoinnille, mikäli liike haluaa saada kannatusta tai saavuttaa päämääriä, jotka vaikuttavat koko yhteiskuntaan.

”Oikeastaan viime aikoina on alkanut todella vituttaa tämä ”liikkeen” retoriikka että yritetään marginaalista käsin tehdä ”radikaalia vallankumousta” jonkun työväenluokan tai kansan tai väkijoukkojen kanssa, joita EI EDES OLE OLEMASSA.” (N21)

”Vallitseva järjestys kuitenkin jatkaa olemassaoloaan, koska ei ole olemassa laajamittaista ja voimakasta vaatimusta radikaaleille yhteiskunnallisille muutoksille. ”Skenessämme” eläville ajatuksille ei ole suurta sosiaalista tilausta, vaikka monien ihmisten elämä on päin helvettiä ja vielä useampien ihmisten sosiaalinen, taloudellinen, psyykkinen ja fyysinen hyvinvointi on uhattuna ja horjuu kapitalismin raaistuesssa ja koventuessa. [...] Vaan eipä ole ”kansaa kaikkivaltiasta”, ei sellaista kaikupohjaa, jonka ”skenestämme” tulevat radikaalit äänet saisivat soimaan koko voimallaan. Yhtä vallankumousta ei tule eikä ”kansa” lähde liikkeelle koska on niin ”monta” kansaa.” (M22/RH)

Merkitysten yhteensopivuus laajempien yhteiskunnallisten kokonaisuuksien kanssa voi vaikuttaa myös toimintatapoihin merkkien ja merkitysten käytön lisäksi. Kun Jyväskyläläinen anarkistilehti Kaurapuuro vaihtoi nimensä Megafoniksi ja uusi linjansa sekä retoriikkansa, niin kyse oli juuri merkitysten ja toimintatapojen kohtaamisesta. Ei haluttu leimata lehteä anarkistiseksi sanan ikävien konnotaatioiden vuoksi. Ei myöskään haluttu leimautua osaksi skenen lehdistöä, koska se tietäisi automaattisesti tietyn tyyppisen lukutavan mahdollistamista lukijalle. Tällä tavoin toivottiin tavoitettavan laajempien yhteiskuntaryhmien lukijat ja vältettävän lehden ”tuomitseminen” marhinaaliin. Vuoden 1999 lopulla ilmestyneen ensimmäisen numeron perusteella voi todeta, että hanke on epäonnistunut, sillä lehden levikki on edelleen pieni ja vain muutamia kymmeniä tilauksia on tullut mainosten kautta, joita on ollut sellaisissa yhteiskunnallisissa julkaisuissa kuten Voima ja Ydin.

Stuart Hall (1997, 1): Kulttuurin kiertokulku

Edellä olevasta kuviosta selkeytyy merkityksen tuotannon monitahoinen prosessi. ”Merkitys on jatkuvasti tuotettuna ja vaihdettuna jokaisessa yksilöllisessä ja sosiaalisessa interaktioilanteessa, joihin me otamme osaa [...] toisin sanoen merkityksen kysymys nousee suhteessa kaikkiin eri kulttuurin kiertokulun vaiheisiin tai käytäntöihin meidän ‘kulttuurisessa kiertokulussamme’ - identiteetin konstruktiossa ja eron merkitsemisessä, tuotannossa ja kulutuksessa, aivan kuten sosiaalisen käytöksen säännöstössäkin” (emt., 3-4). Douglas Kellner (1998) on huomauttanut, että informaation tuotannon moninkertaistuminen päällekkäiseksi ”ryöpyksi” leimaa meidän kulttuuriamme, jota hän kutsuu väljästi mediakulttuuriksi. Tämä merkitsee sitä, että ihmisten ja ihmisryhmien kulttuuriset merkityksellistämiset ovat entistä monisäikeisempiä projekteja. Ihmiset tuottavat merkityksiä jatkuvasti laajenevan informaatiotulvan ja vaihtuvien sosiaalisten ryhmien puitteissa. Ei ole enää yhtä tai muutamaa tiettyä viiteryhmää, jonka osana ihminen identiteettiään konstruoi, vaan mediat luovat jatkuvia kytkentöjä erilaisiin kulttuuripiirteisiin. Tätä prosessia voisi myös yleisesti luonnehtia yhdeksi osaksi ‘globalismia’, jossa mediat välittävät nuorisokulttuureja ja länsimaista markkina-ajattelua ympäri maailmaa. Stuart Hall (1992b, 304-310) on puhunut tämän ilmiön yhteydessä ‘etnisyyden paluusta’. Vaikka mediakulttuuri toisaalta homogenisoi (emt., 303) maailmaa, niin mediat ja informaation liikkuvuus tarjoavat mahdollisuuden myös paikallisten kulttuurien ja vaihtoehtoisten näkemysten laajallekin esiinnousulle ihmisten identiteettien monimutkaisessa pelissä. Tämä synnyttää kuitenkin samalla vastarintaa vahvistaen paikalliskulttuurien merkityksellisyyttä ja taas toisaalta assimilaatioprosesseja, joissa esimerkiksi paikalliset etniset kulttuuri-elementit sekoittuvat länsimaisiin ajattelumalleihin. Tämä johtaa usein yhteentörmäyksiin ‘uusien ja vanhojen’ etnisen kulttuuri-identiteetin piirteiden välillä, koska kiilu

näiden kahden poolin merkitysten ja niiden koodautumisten välillä syvenee. Vaikka rastafarit esimerkiksi tunnustivat syvää kunnioitusta afrokaribialaista identiteettiä kohtaan, julistivat ”mustan kristinuskon” sanomaa ja lauloivat myyttisen alkukodin (Etiopia) kaipuusta 1960-luvun Jamaikalla, niin vanhoilliset uskonnolliset piirit hyljeksivät heitä, koska he käyttivät reggae-musiikkia sanomansa välittämiseen (ks. esim. Kupiainen, 1987).

Skenellä tämä ‘mediakulttuurisoituminen’ näkyy sekä sen heterogeenisenä luonteena että sen ulkopuolisten identifioitumisryhmien tärkeän merkityksen välityksellä, jotka vaikuttavat juuri perustavien merkitysten sisältöihin ja niitä kantavien merkkien käyttöön. Skenellä ei vallitse yksimielisyyttä aina edes perusarvoista, vaan jaetut merkitykset, kuten eläinten oikeudet ja anarkismi, ovat jatkuvan keskustelun alaisina esimerkiksi kentän lehdissä, kapakkakeskusteluissa, kokouksissa ja nykypäivänä yhä enemmän sähköpostilistoilla.

”No, ehkä yleisimmin yhdistävä piirre on se, että suurin osa on varmaan sitä mieltä, että et jos eivät oo suoranaisesti anarkisteja, ni ainakin ovat sitä mieltä että pitäis olla jollain tavalla hajautetumpi yhteiskuntamalli ja... ja tän tyyppinen... ylipäättään tällöinen hirveen voimakas oikeus, tasa-arvo eetos... [...] [V]älillähän siit on keskusteltu et onks anarkismi sellanen, et jos et ole anarkisti, niin olet tosi friikki. Et kyl mäkin sitä joskus mietin olenko kovin friikki, jos en täysin koe itseni anarkistiks, mutta tota ei se mun mielest siin mieles just oo vallitseva, koska just muunkin laisesti ajattelevia niinku selkeesti on.” (N23)

”Vaan et tavallaan sikäli joku anarkistikin voi olla aika väljä määritelmä niille omille henkilökohtaisille käsityksille” (N24/RH).

Aatteellisen liikkeen ”aatteettomuuteen” voi olla syynä monta eri seikkaa, mutta katsoisin, että päällimmäinen syy on se, että skene pyrkii säilyttämään keskustelevalle liikekulttuurin imagon, jolloin siihen ei voisi lopullisesti juurtua perustavanlaatuisia ja muuttumattomia arvoja. Toisaalta mitä pidemmälle aika on skenen kohdalla ehtinyt sitä enemmän siihen kuuluvien liikkeiden jäsenistö on muodostunut yhteiskuntatieteitä opiskelevista yliopisto-opiskelijoista, jotka ovat kiinnostuneet totuuksien ja aatteellisten perusperiaatteiden kyseenalaistamisesta (esimerkiksi Pomminheittäjä ja Kaurapuuro -lehdet). Kaikki eivät käsitä anarkismia samalla tavalla, vaan jotkut pitävät sitä läheisenä ajatuksena kommunismille ja rahatalouden vastaisuudelle, kun taas muutamat libertaristit näkevät sen ensisijaisena päämääränä valtion tuhoamisen vapaiden markkinoiden tieltä. Myös eläinoikeusliikettä koskevat merkitykset ovat joutuneet anarkistilehdissä jatkuvan

kritisoinnin kohteiksi ja täten olleet jatkuvan uudelleenmäärittelyn alaisia. Kulttuurin merkityksiä muuttaa lähes aina tietoinen tai tiedostamaton pyrkimys kumota yhdenmukaistavan kulttuurin syntyminen. Pomminheittäjässä etsittiin välillä kovinkin sanankääntein sellaisten kulttuuristen merkitysten (esimerkiksi kasvissyönti ja luonnon itseisarvo), jotka olivat muodostuneet tai muodostumassa tyypillisiksi skenelle. Niiden sidonnaisuutta niitä rakenteistaviin hierarkioihin ja itsestäänselvyyksiin kritisoitiin. Kahdeksannen numeron kolme sivuinen pääkirjoitus on omistettu kokonaan veganismin oikeutuskäsityksen ja syväekologisen luonnon itseisarvoistamisen kritiikille ”anarkistisen subjektin autonomisuuden ja absoluuttisen totuuden välttämisen” näkökulmasta. Kirjoituksessa erästä ”kettutyöistä” nimitettiin Goebbelsiksi ja Animal Liberation Frontin totuuskäsitystä syytettiin yksinkertaistavuudesta ja kiinnittyvyydestä vallanhaluun (Pomminheittäjä # 8, 2-4). Tällä tavoin skenellä voimakkaasti vaikuttavat tekijät, kuten lehdet ja niiden tekijät tietoisesti tuottavat kulttuurisille merkityksille uusia sisältöjä tai kokonaan kumoavat merkkejä ja merkityksiä.

Ihmiset eivät myöskään pidä skeneä ainoana merkitysten tuottamisen, jakamisen ja jäsentämisen yhteisönä. Ihmiset haluavat identifioitua myös muihin kaveriporukoihin, eikä skene ole mitenkään monoliittinen saati ainoa kulttuuristen merkitysten prosessoinnin alue heidän elämässään. Kaikki haastateltavat korostivat myös muiden sosiaalisten suhteiden merkitystä, jotkut jopa katsoivat muut kaveripiirit skeneä tärkeämmiksi ryhmiksi kun ajatellaan ryhmiä, jonka puitteissa ihminen arkielämässään identiteettiään konstruoi. Samanaikaisesti, että nämä kaveripiirit ovat tärkeitä yksilöllisissä identiteetin prosesseissa, ne tarjoavat vaikutusmahdollisuuden skenen ajatusten leviämislle.

”Erityisesti tällaiset ideologiset jutut vielä sinällään ei kauheesti pysty yhteiskuntaan vaikuttaa. Yhden asian liikkeit ehkä voi joskus saada juttui läpi, ni kyl nää jutut mun mielest levii nimenomaan kaverien levityksellä.” (M20)

Kulttuurin ‘sisäiset’ merkitykset eivät rajoitu ainoastaan suomalaisen skenen puitteisiin, vaan lehtien, matkustelun ja internetin kautta niitä vaihdetaan ja tuotetaan myös kansainvälisesti. Tämä näkyy yksilötasolla siinä, että ihmiset eivät ajattele skeneä ihmisryhmänä johon kuulua pelkästään valtioiden rajojen puitteissa. Esimerkiksi aktivisti Ville (GOGO, TV 2 4.1.2000) sanoi tuntevansa paljon enemmän yhtenäisyyttä esimerkiksi afrikkalaisen ammattiyhdistysaktivistin tai ruotsalaisen anarkistin kuin jonkun suomenruotsalaisen kanssa. Tämä johtuu ensisijaisesti siitä, että anarkismi

pyritään liittämään yhä tänäkin päivänä osaksi sitä työväenliikkeen perintöä (Kapinatyöläinen # 19/1995, 21), jossa ajatus kansainvälisestä vastarinnasta kapitalismille on elänyt pitkään. Tämä on johtanut sisäisten merkitysten tasolla esimerkiksi termin 'työväenliike' radikaaliin uudelleenmäärittelymiseen. Esimerkiksi uudessa Megafoni -julkaisussa (# 1/1999, 21-25) sille annetaan varsin pitkälti sama sisältö kuin sille ryhmien kokonaisuudelle, joiden olen työssäni katsonut muodostavan skeneksi kutsutun kulttuurisen kokonaisuuden. Tällainen merkityksellistäminen on osa sitä projektia, jossa oma liike yritetään representoida vastoin viranomaisten pyrkimyksiä osaksi jotain suurempaa vastarintaa (lisää aiheesta luvussa 7.2.1.2.).

Se, että merkityksiä pyritään tuottamaan omalle ryhmälle edullisesti ei siis ole mikään yksinkertainen prosessi. Koska skene on heterogeeninen merkityksiä tuottava kulttuuri - kuten mikä tahansa kulttuuri - niin sillä on omat sisäiset merkitystaistelunsa. Diskurssit, joissa merkkeihin ladataan tiettyä tietoa eivät suinkaan ole monoliitin tuottamia, vaan valta-asemat liikkuvat diskursseissa ja vaihtoehtoisia merkityksiä pyritään jatkuvasti tuottamaan monesta eri suusta. Merkityksiä ei myöskään aina oteta liikkeen ulkopuolella vastaan samalla tavoin kuin ne ovat koodattu skenellä johtuen erilaisista käsitteellisistä kartoista tai sitten kulttuurien välisten suhteiden vastakkainasetteluista. Kun anarkistit, radikaalit ympäristöaktivistit ja eläinoikeusaktivistit yrittävät saada mediassa ääntään kuuluviin tai toimia liikkeiden verkostona yhteisten yhteiskunnallisten päämääriensä puolesta, ymmärretään heidän viestinsä tai toimintansa mediassa ja sen vastaanottajien keskuudessa usein eri tavoin kuin he ovat tarkoittaneet sen ymmärrettävän. Heidän merkityksensä asettuvat vallitsevan kulttuurin merkityksiä vastaan ja yhtäkkiä skenen tarjoamat demokratian ihanteet saatetaan esittää mediassa diktatuurina ja eläinten oikeudet terrorismina. Tämä voi olla median taholta joko tarkoituksellista vääristämistä ja negatiivisten identifiointien tuottamista tai sitten kyseessä on merkitysten koodien erilainen lukemis- ja tulkintatapa.

6.2.2 Kulttuurinen 'toinen'

Vallitsevalle kulttuurille skene näyttäytyy erilaisten "ääreen" ja marginaaliin liitettyjen käsitteiden kautta konstruotuna 'toisena' (vrt. Vehaluoto 1998). Vallitseva kulttuuri pyrkii representoimaan sen kulttuurisena 'toisena'. Stuart Hall (1999) on käsitellyt ilmiötä esseissään "Me ja muut" ja "Toisen speaktaakkeli" lännen tuottaman 'etnistä toista' koskevan diskurssin kautta.

”Representaatio on monimutkaista toimintaa. Erityisesti silloin, kun ollaan tekemisissä erojen kanssa, se liittyy tuntemuksiin, asenteisiin, emootioihin sekä liikuttaa katsojan pelkoja ja levottomuutta huomattavasti syvemmillä tasoilla kuin mitä yksinkertaisella arkijärjellä on mahdollista selittää. [...] ”Meitä ja muita” koskevasta diskurssista tekee niin tuhoisan juuri se, että siinä vedetään karkeitä ja yksinkertaistavia rajalinjoja ja rakennetaan yksinkertaistettua käsitystä erosta.” (emt., 140; 84.)

Diskursiivisesti tuotettu ‘toinen’ on merkityksentuotantoprosessissa pyritty ”kyllästämään” tietyllä sitä koskevalla tiedolla ja olemuksellisella totuudella. Toisin sanoen ‘toisen’ tuottaminen toimii ideologian tavoin, jo pelkästään sen takia, että se tuotetaan ‘meitä’ vasten, jolloin siihen kiinnittyy ideologisia valta-asetelmia. Hall käsittelee sitä, kuinka lännen käsitystä itsestään on vahvistettu ja muokattu käsittämällä muu maailma ‘toisiksi’ (emt.). Samankaltaisen merkitysjärjestelmän voi ajatella pätevän valtakulttuurin ja skenen väliseen diskurssiin, jonka päänäyttelijöitä ovat skenen toimijoiden lisäksi journalistit ja viranomaiset (antavat tietoja ja lausuntoja journalisteille). Jälkimmäisillä on idea ja kuva ‘meistä’, toisin sanoen suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista. Tätä kautta muodostuvat arviointiperusteet ‘toisesta’ (sen erilaisuudesta), joka tässä kyseisessä tapauksessa asettuu vieläpä tietoisesti - poliittisilla tavoitteillaan, kulttuurillaan, organisoitumisperusteillaan ja ideoillaan - ‘meitä’ vastaan.

”Poliisijohtaja Jorma Toivasen mukaan poliisi tiesi odottaa, etteivät tapahtumia tarkasti organisoineet johtohahmot ole eturivissä. He kommunikoivat taustalla kännykkäpyhelimillä [sic!]. - Taustalla oli agitaattoreita, jotka ohjasivat toimintaa, laittoivat muut likoon ja yrittivät itse karkuun. Kun se tiedettiin, heitä saatiin kyllä kiinni, poliisijohtaja Jorma Toivanen kertoo.” (Ilta-Sanomat 27.1.1998, 13.)

”Kyllä voi [joku olla niin ”hullu”, että räjäyttää ydinvoimalan tai vapauttaa opaskoiria sokeilta, lisäys MP], ainakin Amerikassa. Siellä ympäristöaktivistit ovat ahkeroineet tällaisissakin projekteissa. Terrorin kohteena ovat useimmiten tavalliset maaseudun ihmiset, kuten metsurit, maanviljelijät ja karjankasvattajat. Terroristit ovat yleensä kaupunkilaisnuoria, jotka ovat eläneet uhreihinsa verrattuna etuoikeutettua ja taloudellisesti turvattua elämää. [...] Sama kaava näyttää pätevän Suomessakin. Kourallinen nuoria kaupunkilaisia on tiedostanut moraalisen ylivertaisuutensa, ottanut lain omiin käsiinsä ja aloittanut järjestelmällisen terrorikampanjan niitä hiljaisia kohtaan, jotka hankkivat elantonsa luonnosta.” (Ilta-Sanomat 12.9.1998, 10.)

Tällaisilla merkityksellistyksillä ei ainoastaan tuoteta ymmärrystä skenestä, vaan käytetään samanaikaisesti diskursiivista valtaa tuottaen tietynlaista tietoa siitä. Ilta-Sanomien päätoimittajalla tai poliisijohtajalla on huomattavasti enemmän legitiimiä auktoriteettiä määritellä totuuksia ja olemuksia suomalaisen yhteiskunnan ilmiöistä kuin esimerkiksi iholävistyksillä koristellulla 17-

vuotiaalla aktivistilla. Kun totuuksia tuotetaan koko kulttuurin käsitteellisten karttojen mukaan negatiivisin termein ("laittoivat muut likoon", "terroristit", "kourallinen nuoria", "ottanut lain omiin käsiin", "terrorikampanjan"), niin ollaan tekemisissä 'toiseuden' binaarisen tuottamisen kanssa. Totuudet suhteutuvat sosiaaliseen vuorovaikutukseen niin, että 'meidän' - joka terminä jätetään turvallisesti määrittelemättä - yleisesti jakamamme yhteiskunnallisia asioita koskevat peruskäsityksemme joutuvat koetelluiksi uhkakuvien ja *vääriin* totuuksiin pohjautuvien tulkintojen vuoksi.

Skene on osa sitä, mistä Hall puhuu "lännen sisäisinä toisina" (emt., 83). Muita tällaisia "sisäisiä toisia" ovat historian aikana toistuvasti olleet hänen mukaansa esimerkiksi naiset ja juutalaiset. Jane Flax (1990, 45) sanoo, että sukupuolten välinen valta-asetelma on tuottanut naisten määritelmän "toisena" ja miehet universaalina. Samoin on käynyt seksuaalisuuden kanssa. Tuija Pulkkinen (1998, 155) katsoo, että "tukahduttava heteroseksuaalinen universaalisuus" on toiminut ponnistuslautana seksuaalivähemmistöjen identiteettipolitiikalle. Hallitseva kulttuuri - tässä tapauksessa seksuaalisuuteen liittyvä heteroseksuaalinen ideologia - pyrkii hänen mukaansa identiteettien piirteiden hävittämiseen universaaliuden kautta. Kulttuurinen 'toiseus' viittaa aina voimakkaasti valtaan, ideologiaan, diskurssiin ja viime kädessä sen vastapoolin ('meidän') pyrkimykseen essentialisoida näiden tekijöiden välityksellä itsensä.

Ulla Vehaluoto on todennut media-aineiston perusteella käsitellessään pro gradu -tutkielmassaan äänen tuottamista, että suomalaiseen skeneen liittyvistä toimijoista ja ryhmistä on viime vuosien aikana käytetty mitä marginalisoivimpia ja stereotypisoivimpia ilmauksia (1998, 18-34). Turkistarhaiskujen tekijöitä on kuvattu "terroristeiksi" ja Mustavihreille päiville 1998 kokoontuneita ekoanarkisteja "räyhääjiksi" (esim. Helsingin Sanomat 25.1.1999). Yksi silmiinpistävimmistä leimaamisen ja stereotypisoimisen (Hall 1999 122-123) keinoista on ollut 'pienuuden' tuottaminen "ääreen asemoinnin" välityksellä mediadiskurssissa (useimmin sanomalehdissä). Skenen järjestöjen ja ryhmien jäsenet ovat pieni "äärivähemmistö", jotka marginaalisessa asemassaan käyttävät - tai ainakin saattavat käyttää - terrorismille tyypillisiä yhteiskuntarauhaa uhkaavia keinoja (Vehaluoto 1998). Mediaa lukiessa syntyy helposti kuva pienistä ja kiihkeistä (fundamentalistisista) ryhmistä, joita "ääri-ideologiat" "ohjaavat kuin opaskoira sokeaa". Tällä tavoin skenen toimijat tuomitaan 'toiseuteen', sille annetaan

representaatio, josta ääni ei kuulu ja vaikka kuuluukin, sitä ei tarvitse huomata, koska se on 'äären' ääntä (ks. luku 7.2.1.).

Kulttuurinen 'toinen' on samanaikaisesti ideologinen konstruktio, mutta myös "luova tila", joka pyrkii määrittelemään itsensä uudelleen oman merkityksentuotannon lähtökohdista. Se edustaa valtakulttuurille 'sisäistä toista', jonka avulla, binaarisia oppositiopareja käyttäen, se pyrkii tuottamaan ja reproduktioimaan itseään. 'Me' edustaa valtakulttuurille kaikkia niitä arvoja, joita sen sisällä vallitsevat ideologiat tuottavat arvokkaina ja oikeaoppisina. Tällaisia ovat esimerkiksi demokraattisuus, vapaus ja hyvinvointi. Nämä sanat saavat epistemologisen merkityksen, kun niiden merkitys hierarkkisoidaan ja pyritään sulkemaan. 'Toinen' edustaa tällöin kaikkia muita vähempiarvoisia merkityksiä, vaikka merkki, eli tässä tapauksessa sana, olisi sama. Skenen 'demokratia' on ääridemokratiaa ja anarkiaa, joka on mahdoton saavuttaa. 'Vapaus' on samaten ei-vapautta ja 'hyvinvointi' jotain sosialismiin ja vanhentuneeseen viittaavaa valtakulttuurin merkityslähtökohdista käsin. Tällä tavoin valtakulttuurin merkityksiä ja käsitteellisten karttoja hyväksi käyttäen tuotetaan 'meille' vastakohtainen kuva skenestä, jonka merkityksellistykset ovat vastakkaisia 'meidän itsestäänselvyyksille. Suhteessa valtakulttuuriin skene edustaa 'toiseutta', jonka avulla vallitsevat merkitykset affirmoivat itseään.

Skenelle itselleen kulttuurinen 'toiseus' edustaa tärkeää ja monitahoista linkkiä itsensä määrittelyssä. Voisi luonnehtia, että 'kulttuurisen toiseuden' ansiosta skenellä on "interaktiivinen yleisö", jolle sen on puolestaan tuotettava omia representaatioita itsestään kamppailtaessa merkitysten pelissä. Yksi tie ponnistella marginalisoinnista kohti osaksi laajempaa yhteiskuntaa tapahtuu juuri "oikomalla" ryhmästä ja sen ajatuksesta annettuja "vääriä" merkityksiä. Marginaali on täten tuottava kulttuurinen tila 'toiseudessa' (Hall 1992a, 310), mutta merkityksen ja representaation poliittisessa pelissä se pyrkii jatkuvasti ulos tästä asemasta. Tätä kaikkea edustaa skenellä sen omat representaatiot itsestään, kuten lehdet, valokuvat, kotisivut, tapahtumat ja vaikkapa musiikki. Kaikkien haastattelujen perusteella omien representaatioiden kanssa on kuitenkin oltava varovainen, että toiseudelle ei tuottaisi omalla toiminnalla lisää tilaa.

"Jossain mielessä se on mielestäni hyvä asia (oman kulttuurin rakentaminen), mutta toisaalta se myös sulkee ihmisiä erittäin helposti ulkopuolelle. [...] Skenen vastaukset [poliisin ja median] määrittelyihin ovat nähdäkseni olleet monenlaisia, järkevistä hölmöihin. Osa jätetty huomiotta, esim. terroristileimaan taas osa eläinliikkeestä vastannut häiritsemällä ihmisiä kotonaan, tuhrimalla asuintalojen aitoja, jne. mitä

en osaa pitää järkevänä. [...] Mitähän siinä sitten voi tehdä? Ainakin mahdollisuuksien mukaan toimia tavoilla, jotka eivät anna lisävoimaa leimaamiselle. Toisaalta ei tuollaiseen mustamaalaamiseen myöskään kannata alistua sikäli, että antaisi sen ohjailla toimintaa. Kai pitää yrittää käyttää myös valtamediaa omien ajatusten esilletuomiseen ja rakentaa siellä mahdollisuuksien mukaan parempaa kuvaa skenestä. Mutta ennen kaikkea toimia.” (M26)

Kulttuurinen ‘toinen’ ei suinkaan automaattisesti mukaudu sille määrättyyn marginaaliseen olemukseen, vaan se päinvastoin pyrkii representoimaan itsensä tietyille asioille annettujen omien kulttuuristen merkitysten kautta. Useat skeneen liitetyt, ja toiseutta ilmaisevat, sanat saavat uuden ja sille itselleen sopivamman merkityksen.

”Et mä en usko tällasee automaatioon, et joku kansa jostain rupee mellakoimaan ja sit ne automaattisesti vie vapaiden neuvostojen järjestelmään... Aktivistit on tietys mielessä vähemmistössä, mutta tietys mielessä niillon rooli... ei välttämättä mikään avainrooli missään asiassa... Mun mielestä demarit ei oo tippakaan pasifistisempiä kun me, koska demarit on sitä mieltä et väkivaltaa harjotetaan valtiokoneiston avulla ja sit me uskotaan DIY-väkivaltaan.” (M20)

”Mä olin neljä viis vuotta jehovan todistaja ja mä kävin puhumassa ihmisille raamatusta ovelta ovelle, eikä se tehny paskan vertaa yhtään mitään, et se että puhuu asioista ihmisille ja tota käy kokouksissa, ni ei se oo vielä mitään aktivismia. Aktivismia on se, että itse asettuu poikkiteloin. Tekee tekoja tätä spehtaakkelia vastaan. Tekee laitonta suoraa toimintaa tai vaikkapa laillistakin. Joka tapauksessa sellasta että se herättää ajatuksia kenties jopa pahennusta.” (N30)

Tällaiset tulkinnat liittävät toiseuden voimakkaasti identiteettiin ja käsitykseen kulttuurisesta meistä myös skenen perspektiivistä. Se tuottaa merkityksiä, jotka pyrkivät murtamaan toisaalta käsin määriteltyä toiseuden asemaa, mutta samalla käyttävät sitä usein ponnahduslautana näille merkityksille. Yllä olevassa ensimmäisessä lainauksessa aktivisti määrittelee termin ”väkivalta” - sisältöä omasta perspektiivistä tarkoituksenaan kyseenalaistaa valtion ja viranomaisten legitimitetti väkivaltaan. Alemmassa lainauksessa taas otetaan haltuun ylhäältä määritelty termi ‘aktivisti’ siten, että se ei suoranaisesti asetu vastakkain valtakulttuurin merkityksellistysten kanssa, vaan antaa niille enemmänkin oman positiivisen sisällön. Skenen omat merkitykset usein kumpuavat siitä, että yritetään kaataa ja muuttaa esimerkiksi mediassa esitettyjä essentialismeja - olemukseen ja pinnan alta löydettävään luonteeseen kuuluvia merkityksiä, jotka noudattavat jonkun tietyn ideologian palvelimia etuja (esimerkiksi tässä tapauksessa viranomaisten tuottamaa tietoa siitä millaisia aktivistit ovat).

”Ajatuksemme ja vaatimuksemme jäävät siis monelta osin yhä marginaaliin. Kamppailemme kuitenkin kaiken aikaa tuota marginalisoitumista ja marginalisoimista vastaan, tuodaksemme ajatuksiamme esiin, kertoaksemme että näillä asioilla on väliä ja että ne vaativat muutoksia - joiden toteutumista edistämme lukuisin eri keinoin, kukin tavallaan, oli se sitten keskusteluun osallistumista tai laitonta suoraa toimintaa, esimerkiksi.” (M22/RH)

‘Toiseuden essentialismi’ ilmenee harvoin kokonaisvaltaisina luonnehdintoina kulttuurista, vaan kuten yllä olevassa lainauksessakin, viranomaiset pyrkivät ottamaan myös skeneä koskevia merkitysten sirpaleita, kuten ideoita ja aatteita, ”haltuunsa” antamalla niille omat valtakulttuurin lähtökohdista määritellyt merkityksensä. Kun aktivisti lähtee perustelemaan ajatuksiaan ja kertomaan ”että niillä on väliä”, niin hän samalla tuottaa merkityksiä edustamastaan kulttuurista. Noin hän käyttää ‘toiseutta’ hedelmällisenä asemana tuoda ajatuksiaan esiin ja samalla purkaa ‘toiseuden’ ”me ja muut” -riippuvuussuhdetta. Hän tuottaa sen kautta merkityksiä ja pyrkii saamaan ne vaikuttaviksi sosiaalisen vuorovaikutuksen piiriin.

Kulttuurisen ‘toisen’ merkitykset korostuvat erilaisissa viranomaisten ja medioiden representaatioissa skenestä, jotka ovat useimmiten kuvallisesti tai diskursiivisesti tuotettuja. Esimerkki ensimmäisestä on vaikkapa Helsingin Sanomissa (26.1.1998, 4) ollut kuva, jossa kommandopipopäinen poliisi seisoo hillittynä selin kameraan ja ”ottaa vastaan” kahden aktivistin irvistelyä ja huutoa. Kuva viittaa useimpien medioiden reaktioihin heti tapahtuman jälkeen. Aktivistit kuvattiin aggressiivisena ja mellakan aktiivisena osapuolena ja poliisi asiansaosaavana hillittynä ammattilaisena. Muutamat muut lehdet julkaisivat kuvia esimerkiksi rikotuista poliisiautojen ikkunoista (Ilta-Sanomat 26.1.1998, A9) tai kännyköihin puhuvista aktivisteista (Aamulehti 27.1.1998, 5).

‘Toiseutta’ tuottavat aktiivisemmin tällaiset julkisuushakuiset artikkelit, joissa aktivisteille annetaan räikeimpiä luonnehdintoja. Niiden pyrkimyksenä on mielikuvien luominen ‘toiseudesta’. Näiden mielikuvien avulla ne vahvistavat omaa hegemoniaansa ja tuottavat ideologisia totuuksia ‘toiseudesta’. (Hall 1999, 195.) Olkoon tästä esimerkkinä omakohtainen kokemus aivan tutkimuksen alkuvaiheessa, kun Mustavihreät päivät järjestettiin ensimmäisen kerran Tampereella 1998. Levottoman perjantain ja lauantain välisen yön jälkeen mediat varmistivat, että koko kaupunki tiesi, mitä ja millaista porukkaa kaupungissa on liikkeellä. Niinpä jonottaessamme

seuraavana yönä taksia Tampereen keskustassa muutaman tapahtumaan osallistuneen kanssa - osalla heistä oli rintamerkkejä, hieman 'normaalista' poikkeavia vaatteita ja muita ulkoisia "tunnusmerkkejä" - kaikki ne jonossa olevat muutama kymmenen ihmistä ottivat asian esille meidän kanssamme. Muutamat keskustelivat asiallisesti ja vaihtoivat joidenkin kanssa ajatuksia, mutta useimmat olivat muodostaneet valmiit mielikuvat 'ryöstelijöistä', 'rettelöijistä' ja 'lietsojista' (esim. Ilta-Sanomat 27.1.1998, 13), jotka olivat olleet päivän lehtien otsikoissa esillä tällaisiin 'ääreen' (Vehaluoto 1998) viittaavin termein. Humalaisimmat miehet yrittivät myös selkeästi haastaa riitaa joko sanallisesti (liittämällä aktivistien piirteet maskuliinisuuden kautta feminiineiksi luonnehdittuihin piirteisiin, kuten heikkouteen ja naisellisuuteen) tai jopa fyysisin elkein, kuten tuuppimalla. Luonnollisesti on otettava huomioon, että näillä ihmisillä on ainakin median kautta muodostunut jo aiemmin käsitys eläinoikeusaktivisteista, anarkisteista ja ympäristönsuojelijoista, mutta ei voi välttyä siltä tulkinnalta, että asioiden paisuttelu ja se tapa kuinka ryhmiä koskevat termit merkityksellistettiin mediassa muokkasi ihmisten sen hetkistä mielikuvaa skenestä tiettyyn suuntaan. Tässä tapauksessa päinvastaiseen siitä, miten skenen sisällä itsessään halutaan se representoida. Kun 'toiseus' saa aikaan tällaisia reaktioita siihen huomionsa kiinnittävien ihmisten keskuudessa, niin se koetaan skenellä erityisen ahdistavaksi. Median ja viranomaisten stereotypioinnit ovat ymmärrettäviä, koska he ovat "vihollisia", mutta jos ihmiset, joihin skenen ajatusten pitäisi eniten vaikuttaa jotta liike voisi levitä, ottavat median ja viranomaisten identifioinnit annettuina, ollaan vaikeassa tilanteessa.

"Must oli niin ihana sinänsä sit taas olla vuosi Englannissa, missä pysty paljon paremmin piiloutumaan massaan. Siellä ei kukaan mua tuntenut tai tiennyt, et "toi on se eläinaktivisti ja saatanan terroristi!"."

(N22/RH)

Arturo Escobar (1992, 401-402) katsoo, että tällaiset 'lännen sisäiset toiset' ovat itsemäärittelyillään kyseenalaistaneet "länneä käsin määritellyn ja kerran niin kyseenalaistamattoman maailman representaation". Tällaiset 'toiset todellisuudet' ovat hänen mukaansa kasvaneet näiden liikkeiden toiminnan myötä räjähdysmäisesti. Niiden toiminnan myötä on syntynyt monia päällekkäin vaikuttavia todellisuuksia ja yhtä ihmisryhmää tai todellisuutta ei voida kuvata toisesta käsin johdetuilla tulkinnoilla. Käsittelen 'toiseuden' luomista ja sen purkamista lähemmin eri teemojen viitekehyksissä identiteetin perspektiivistä vielä luvussa 7.2.1. ja sen alaluvuissa.

6.2.3. Skene vastakulttuurina

Vastakulttuuri on selkeimmillään silloin, kun kulttuurin ja yhteiskunnallisen liikkeen piirteet yhdistyvät. Vastakulttuuriin liitetään yhteiskunnan symbolisten merkitysten kääntö ylösalaisin ja samalla näiden negatiivien liittäminen yhteiskunnallisiin muutospyrkimyksiin. Stig Söderholm (1987, 46) on sanonut, että punkin yksi yhteiskunnallisista peruselementeistä oli yhteiskunnan perusinstituutioiden ja symbolien pilkkaaminen. Vaikka punk konstruoikin 'anarkiasta' väljän yhteiskunnallisen käsitteen, jolle ei ollut merkityksellistä vaihtoehtoisten yhteiskuntamallien esittäminen, vaan olemassaolevan näyttävä kritisoiminen, niin on myös skenellä konstruoidussa 'anarkiassa' jotain samaa. Ehkä pitkälle siksikin, että esimerkiksi kaikissa haastatteluissani punk liitettiin siihen läheisesti. Vaikka skenellä anarkia kuuluu anarkismiin yhteiskunnallisena aatesuuntana, liittyy siihen myös vallitsevien merkitysten pilkkaaminen ja ivaaminen symbolisen vastarinnan eleenä.

"Tänään kutsuin poliisia siaksi. Mutta en ymmärtänyt että samalla kutsuin sikaa poliisiksi. Siat ovat ystäviämme - Poliisit eivät. Siat huolehtivat omista asioistaan - Poliisit eivät. Sioilla on saparohännät - Poliiseilla aseet." (Sudenhetki # 1/97, 42.)

Poliisi valtiovallan fyysisenä ilmentymänä on ollut suosittu ivan aihe, niin punk-skenellä kuin yhteiskunnallisemmallakin liikkeiden skenellä. Anarkismi yhdistyy skenellä punk-kulttuuria tiukemmin muutosvaatimuksiin ja ivan ohella pyritään tarjoamaan myös vaihtoehtoisia malleja tai ainakin perustellumpaa kritiikkiä. Niiden monitahoisesta suhteesta kertoo paljon sekin, että eräs haastatelluista tokaisi minulle kerran keskustellessamme suomalaisen Toinen Vaihtoehto lehden ja punkliikkeen politisoitumisesta, että "nyt on yksi tavoite saavutettu" (M22/RH). Punkin ja skenen erottaminen poliittisten merkitysten yhteydessä on siis usein harhaanjohtavaa ja niitä tulee pikemminkin Suomessa tarkastella saman ilmiön eri näkökulmina. Skeneä voi lähestyä vastakulttuurin perspektiivistä sekä punkin että sen poliittisen aatemaailman suhteen. Molemmat tuottavat ja uusintavat merkityksiä ja identiteettejä.

"[T]utkijat ovat useimmiten tarkastelleet punkkia työväen luokkakulttuurin pohjalta syntyneenä alakulttuurina. [...] Alakulttuuri muuttuu vastakulttuuriksi, kun sen edustamat arvot ja normit muodostuvat vastakkaisiksi tai vaihtoehtoiksi valta- tai emokulttuurille." (Söderholm & Kaitala 1987, 97.)

Hannu Toivanen (1997, 40-41) kuvaa kulttuuriantropologian laudatur-tutkielmassaan vastakulttuuria seuraavasti:

”Pidän tutkimallani scenellä tuotettuja, jaettuja ja vaihdettuja merkityksiä - ja nimenomaan poliittisia merkityksiä - vastakulttuuria tai vastarinnan kulttuuria ja elämäntapaa tuottavana kulttuurimuodostelmana. [...] Vastakulttuurilla tarkoitan yhteiskuntamme ja kulttuurimme vallitseviksi oletettujen merkitysten ja arvojen vastaisuutta.”

Vastakulttuurin ajatus sisältää itsessään ajatuksen kulttuurista hierarkkisenä merkitysten organisointina. Se siis tavallaan edellyttää jonkin ihmisryhmän edustaman kulttuurin siirtymistä kulttuuriseen ‘toiseuteen’. Ajateltaessa prosessia ”meidän ja muiden” diskurssin mukaisesti voi huomata, että vastakulttuuri asettaa itsensä ‘toiseuteen’ - todellisuudessa tämä ei tapahdu tietoisesti - jo alusta alkaen, koska se pyrkii tuottamaan merkityksiä valtakulttuurin kustannuksella. Valtakulttuurin puolustautumisreaktio tällaiseen on useimmiten marginalisointi ja ‘toisen’ tuomitseminen. Tämä reaktio on sitä voimakkaampi, mitä voimakkaampi on vastakulttuurin pyrkimys tuoda tuottamiaan vaihtoehtoisia merkityksiä valtakulttuurin - toisin sanoen ‘meidän’ - alueelle. Kun kyseessä ovat yhteiskunnalliset liikkeet, niin tällainen ”interventio” on yleensä kirjoitettu liikkeen tavoitteisiin, vaikka tavoitteisiin suhtaudutaankin skenellä varhaisen Kapinatyöläisen (numerot 1-10) vallankumousuhoretoriikkaa lukuunottamatta realistisesti.

”Joo, mä tavallaan lähtisin siitä, että koska todella on niinkun mahdotonta ajatella että tapahtuis tällanen kertoryäs, jossa kerralla kumottais Suomen valtiojärjestelmä ja tilalle tulis täydellisesti jotain uutta, ni kyl niinkun ainoon tavallaan järkevä tapa, millä mä nään et niinkun realistisesti jotain voi toteutua olis juuri tää, et alkaa niinkun pikku hiljaa pienessä mittakaavassa syntyä näitä uusia järjestäytymisen muotoja. Tietysti pelkästään joku pieni yhdistysporukka voi tuntua kauheen pieneltä jutulta, et kernaasti näkisin ennemminkin kasvavan sit tosiaan jotain tällasia autonomisia suurempia asuinyhteisöjä, mitä tahansa. Kenties jotain sosiaalikeskusjuttua Italian malliin tai jotain maalaishäyryyhteisöjä pyrkimyksinä omavaraiseen elämään kaikkee tällasta. Mut mun mielestä tää on just sitä konkreettista, mitä voi niinkun ylipäättään pyrkii tekeen sen sijaan et vaan toteis, että niinkun vihollinen on tavallaan liian suuri ja sille ei mahda mitään, että... [...] Mun mielestä se kuitenkin loppujen lopuksi lähtee ensimmäisenä siis omasta... omista elintavoista. Miten siinä toteuttaa näitä aatteita ja ideologioita ja sen jälkeen tulee sitten joku tämmönen oman ryhmän toiminta, et mitä se tekee ja niinkun siitä eteenpäin koko yhteiskunta.” (N24/RH)

Liikkeet pyrkivät muuttamaan yhteiskuntaa ja täten myös sen kulttuuria - merkityksellistämisen aluetta, joka on vuorovaikutussuhteessa sosiaaliseen todellisuuteen. Vaikka Herbert Blumerin

otteessa yhteiskunnallisiin liikkeisiin on paljon kritisoitavaa, niin on hän esittänyt varsin hyvän yleismääritelmän itse käsitteelle:

”Yhteiskunnalliset liikkeet voidaan käsittää kollektiivisina hankkeina, jotka pyrkivät saavuttamaan uudet olosuhteet elämälle. Niiden alku on levottomuuden olosuhteissa, ja niiden motiivit saavat voimanlähteensä toisaalta tyytymättömyydestä vallitseviin elämän olosuhteisiin ja toisaalta toivoissa ja vaatimuksissa uusien elämän skeemojen suhteen.” (Blumer 1995, 60.)

Skenen kohdalla tällä tavoin rakennettu - teoreettinen - vastakulttuurisuus on ilmeistä, koska sen pyrkimys on omilla merkityksillään ja representaatioillaan kumota valtakulttuuri ja vallitsevan yhteiskunnan järjestys. Esimerkiksi kaikista haastatteluista ja suuresta osasta skenen media-aineistoa kävi selvästi ilmi, että skenen sisällä on kova paine representoida itseään alakulttuuriksi leimaamista vastaan ja osana laajaa yhteiskunnallista muutosliikehdintää.

”Tällaiset jutut merkkää paljon, niinku joku järjestö ja liike. [...] Eniten mulle merkitsee tällaiset järjestöt ja liikkeet joidenka ero kaveripiiriin on se, ettei jengi tunne toisiaan ja ero skeneen on se, ettei oo niinku mitään kulttuuria välttämättä. Et siellon ihmisiä erilaisista lähtökohdist, jotka jakaa vaan niinku pienimmän yhteisön nimittäjän.” (M20)

”[Pidän sitä, että liike pyrkii suuntautumaan ulospäin] äärimmäisen tärkeänä. Uskon pitkälti siihen, että liikkeen tulisi suhtautua kaikkiin ihmisiin potentiaalisina ”kannattajina”. Mahdollisimman laaja ja suuri liike on paras vaihtoehto, ei toki ongelmaton.” (M26)

Vastakulttuurisuus merkitsee siis nimenomaan pyrkimystä laajempaan muutokseen, eikä vain elämäntapaa, joka synnyttää yhteisönsä ikäänkuin vallitsevan kulttuurin vierelle. Identiteettiä narratiivien kautta tulkitsevat Margaret R. Somers ja Gloria D. Gibson (1994, 75) ovat todenneet, että värillisten tuottamat vasta-narratiivit ovat olleet tärkeä strategia silloin, kun ihminen tai ihmisryhmä ovat kokeneet, että heidän identiteettinsä eivät ole edustettuina vallitsevan kulttuurin narratiiveissa. Marginaali on luova tila, josta pyritään murtautumaan voimakkaasti ulos ja vaikuttamaan ympäröivään hallitsevaan kulttuuriin - saamaan valtaa sitä koskevista diskursseista (Hall 1992a, 307-322). Haastatteluaineistossa edellinen näkyi monissa, varsin eri teemojakin koskevista, lausunnoissa:

”No kyl mun mielest kansalaisjärjestöillä on ihan hirveen tärkeä funktio yhteiskunnassa [...] kaikki muut instituutiot on tavallaan niin vakiintuneita ja halutaan pitää yllä sellasia... tai jotkut puolueetkin on tietyl

taval sitoutunut hyvin paljon semmoseen vallitsevaan järjestelmään. Ni mun mielest kansalaisjärjestöillä on semmonen tavallaan rooli nostaa semmosia kriittisiä ja eettisiä kysymyksiä ja muita esiin. Ja tavallaan sillä tavalla tuoda niinku uusii kysymyksiä niinku kaikkeen yhteiskunnalliseen keskusteluun.” (N23)

Vastakulttuuri pyrkii tuottamaan vastakkaisia ja vaihtoehtoisia merkityksiä asioille. Kun se yhdistää nämä merkitykset muutokseen, niin on sen otettava huomioon myös se valtakulttuuri ja sen merkitykset (käsitteelliset kartat, kieli ja koodit), joka sitä yhdistää ympäröivään yhteiskuntaan. Se ei voi olla äärimmäisen vastakkainen, vaan sen on osoitettava muutospyrkimyksissään kykenevyyttä vuoropuheluun ja samanlaisuuteen vallitsevan yhteiskunnan kanssa, jotta se ei marginalisoituisi enemmän.

”Alakulttuureiden sisällä tunnutaan vihollisia välillä hakevan liiankin innokkaasti: vastustetaan poliisia (joka Suomessa on kuitenkin vielä suht. oikeudenmukainen verrattuna esim. Keski-Eurooppaan), etsitään ”natseja” joiden kanssa voitaisiin tapella, vihataan metsästäjiä, turkistarhaajia, suuryhtiöitä yms. Kuitenkin kaikkien erojen ja vihollisuuksien takaa löytyy myös yhteistä: joku mukava vanha kommari voi samalla olla metsästäjä, turkistarhaaja voi olla EU:ta vastustava pienviljelijä, yritysjohtaja voi olla huumorintajuinen perheenäiti...” (N21)

Vastakulttuurisuus ja identiteetti muodostavat yhdessä ristiriitaisen parin, joiden välimaastossa skenen ihmisten ja ryhmien on tasapainoitava. On osattava olla samanaikaisesti vastarinnassa ja yhteisymmärryksessä ympäröivien yhteisten kulttuuristen merkitysten kanssa. Mitä selkeämmin liike on käytännön tasolla vastakulttuurinen sitä vaarattomampi se on yhteiskunnalle, koska niiden yhteinen kulttuurinen kosketuspinta on tällöin vähäinen - joissain tapauksissa jopa olematon. Esimerkiksi Yhdysvaltain hippikommuunit, jotka elävät eristyksissä ja kykenemättöminä kommunikoidaan muutoksesta ympäröivän yhteiskunnan kanssa, nostetaan harvoin esiin puhuttaessa yhteiskunnallista liikkeistä tai vastakulttuureista, vaikka näiden yhteisöjen koko kulttuuri on periaatteessa rakennettu vastakulttuuriselle pohjalle.

”[Mä olen] vähän irrallaan [yhteiskunnasta], mutta pyrkimyksenä kuitenkin yhteiskunnallinen muutos. [...] [E]t varsinkaan niinku mielenosoitusten yhteydessä on puhuttu paljonki siitä, että pitäskö melkeen luoda jotkut pukeutumiskoodit, tai siis tällaiset rajat siihen, että jättää ne niinku pahimmat lävistykset ja meikit ja vaatteet sinä päivänä pois, koska siinä niinku tarkoitus vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen ja siihen on helpompi vaikuttaa, jos ne ihmiset pystyy jotenkin samaistumaan niihin ihmisiin, jotka on siellä.” (N22)

Vastakulttuurikin tarvitsee merkkejä ja merkityksiä, jotka kuuluvat 'lingua francan' - laajempien kulttuuristen yhteisöjen kanssa yhteisesti jaettujen merkitysten - piiriin (Hall 1992a, 312-317). Kun kysymyksessä on liike, jonka kulttuuria tarkastelemme, niin tämä näkyy muutoksen ja integraation tasolla. Vastakulttuuri pyrkii samaistamaan itsensä esimerkiksi työväenluokkaan, johon skenen tapauksessa sen liittyy jo poliittiset perinteet, kuten vasemmistolaiset ideat.

"Mä haluaisin että koko tämä nykyinen työväenluokka niinkun vasemmalta oikealle yhdistyis, että tämmösenä hajanaisina atomisina yksikköinä meidät tullaan murskaamaan. Mä oon hyvin paljon ollu mielipiteen vaihdossa tämän nk. tavallisten ihmisten kanssa ja tota mä oon omaksunu aika laajoilta alueilta, mutta se on tavallaan taas etäännyttänyt mua mainstream anarkismista. Et mä todella haluan muodostaa sellasia siltoja. Katsoa asioita laajemmin." (N30)

Skenen toimijat saattavat pyrkiä 'samaistamaan' itsensä ympäröivään yhteiskuntaan myös muiden kulttuuristen välittäjien, kuten nuorisokulttuuristen merkkien kautta. Mediakulttuurin aikakaudella Music Televisionin merkitystä nuorten kulttuurin konstruoijana ei voi vähätellä. Skenellä vallitsee tyylejä, jotka tätä kautta integroivat merkkejä ja merkityksiä muihin nuorten kulttuureihin ja täten myös laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Pukeutumisessa tämä on tuonut hiphop-kulttuuriin liitetyn väljän pukeutumisen skenelle perinteisempien hippi-, kirpputori- ja punkkarityyliin lisäksi. Tällaista pukeutumista katsotaan sovellettavan skenen tietyissä osissa, kuten esimerkiksi eläinoikeusaktivistien piirissä (esim. N22 ja N21). Jotkut alan lehdet julkaisevat musiikkia ja kulttuuria koskeissa artikkeleissaan tämän suuntaisia aiheita. Megafonin (# 1/1999, 34-38) ensimmäisessä numerossa on pitkä artikkeli ranskalaisesta rap-musiikista ja sen alalla vaikuttavasta yhteiskunnallisesta ryhmästä nimeltä, Assassins. Myös verkkolehti Autonome Offensive '99 (1/1999) on julkaissut artikkeleita ja musiikkituotoksien arvioita, jotka viittaavat samanlaiseen orientaatioon. Hyvin yleinen tällaisen ulospäinkoodautumisen tapa on tehdä se juuri erilaisten rockkulttuurien kautta, jotka ovat hallitsevia nuorien keskuudessa tällä hetkellä. Street Party - tapahtumat, joissa ihmiset valtaavat jonkun kaupungin keskustan kadun tai sen osan ja alkavat tanssia kadulla erilaisten teknomusiikin muotojen tahdissa, ovat yksi näkyvä osa tällaista integroitumispyrkimystä.

"Hienoimpana juttuna pidän ehkä Turun Street Partyjä toukokuussa 1998. Se antoi minulle paljon uskoa toimintaan ja tulevaisuuteen, vaikka välillä tuo usko onkin pahasti karissut. Street Partyjen järkkääminen on Turussa ollut sikäli erikoista, että niissä on ollut todella paljon ihmisiä mukana, mikä on tuntunut hyvältä ja rohkaisevalta." (M26)

Mitä vanhempia ihmisiä skenen eri osa-alueisiin kuuluu, sitä pienempää osaa vastakulttuuriset ja alakulttuuriset koodit näyttelevät.

No osa kuuntelee elektronista musiikkia, osa kuuntelee hooceetä, mut mut, et tällasta. Mut ei muuten että... Nyt varsinkin... siis no Maan Ystävissä, missä lähinnä toimii, ni se on niin monimuotosta, et siiton mahotonta sannoo. Et siinon punkpiirit ja muut vähemmistössä. Nykyään se on enemmän vielä varmaan monimuotosempaa, ku ennen, et se on muuttunu sillei että... Et varsinkin ehkä vanhimmiten, ni porukka seestyy ulkonäöltään, että musiikkimaultaan, mitä on varmaan itelleenkin tapahtunu. (N22)

Kuten yllä olevasta lainauksesta käy ilmi, ikä on yksi merkittävä tekijä skenen ”kulttuuristen rajojen” hahmottamisessa. Skene mielletään sosiaalisesti useimmiten nuorempien (15-25-vuotta) aktivistien vuorovaikutuksen ja ystäväverkoston kentäksi, mutta kuten edellä, niin pitkään mukana olleet iältään nuoret aktivistitkin saattavat pohtia oman ikänsä suhdetta skeneen ja sen puitteissa tapahtuviin merkityksellistykseen. Ikä rajaa ulkopuolelle vanhempia aktivisteja, koska he eivät välttämättä löydä skeneltä ikäistään seuraa ja heidän intressinsä ovat usein poliittisia, kun nuoremmilla ne ovat sosiaalisempia. Skene muuttuu helposti sosiaalisen verkostonsa puitteissa alakulttuuriksi, koska henkilöt ovat niin läheisiä keskenään ja suurin osa ’skeneilystä’ merkitsee heidän yhteistä ajanvietettään. Nuoria aktivisteja kauemmin mukana olleet ja vanhemmat aktivistit eivät tällöin saa sen piiristä irti sitä, mitä ovat odottaneet, eli poliittisen toiminnan kenttää, joka ei tarkoita pelkästään kaveripiirissä jaettuja henkilökohtaisia valintoja.

Kuten Stuart Hall (1992a, 320) on asian tulkinnut ”marginaalikulttuurien” kohdalla, niin tällaisten ’toiseuden’ kulttuurien (vastakulttuurit ja etniset marginaalit) kohtalo riippuu pitkälle siitä, missä määrin ne saavat itsensä mukaan ”laajempaan kulttuurin tekemiseen”. Tällöin kysymys identiteetistä ja itsensä representoimisesta astuu areenalle. Kuinka marginaalistetut kulttuuriryhmät representoivat itsensä - ja täten konstruoivat identiteettejään - jotta ne saisivat jalansijaa ajamilleen periaatteilleen? Identiteeteissä ryhmien ajamat asiat, niiden ympärillä kontekstualisoituva sosiaalinen todellisuus ja kulttuuriset merkitykset leikkaavat toisiaan. Tässä monimutkaisessa pelissä näyttelee kulttuurinen valta ideologisten luonnollisena esitettyjen tietojen muodossa ja erilaisia diskursiivisia strategioita käyttäen tärkeää osaa.

7. TAISTELU REPRESENTAATIOISTA

7.1. Identiteetti

”Identiteetti muodostetaan siinä epävakaassa pisteessä, missä ”ääneenlausumattomat” subjektiviteettia koskevat tarinat tapaavat historian ja kulttuurin kertomukset” (Hall 1999, 11).

7.1.1. Käsitteen tieteellinen historia

Sosiologi ja kulttuurintutkija Stuart Hall kuvaa artikkelissaan ”The Question of Cultural Identity” (1992b) identiteetin käsitystavan muuttumista valistuksen ajasta niinsanottuun postmoderniin (tai myöhäismoderniin) aikaan kolmen historiallisen konseption kautta. Nämä kolme varsin toisistaan poikkeavaa käsitystä ovat (a) valistuksen subjekti, (b) sosiologinen subjekti ja (c) postmoderni subjekti. Identiteetin käsittämisen tapa on seurannut yhteiskunnan muutosta teollistumisen ajan alusta kohti työnjaoltaan ja sosiaaliselta rakenteeltaan yhä monimutkaisempaa yhteiskuntaa, sekä tieteellistä ajattelua kartesiolaisuudesta ja positivismista aina postmoderniin kriittiseen relativismiin. Hall yhtyy siihen nykyiseen postmoderniin käsitykseen, että identiteetti ei ole enää stabiili tai yksilön itseyden keskusta ilmaiseva käsite, vaan yksilön paikantamattomuutta ja keskuksettomuutta (”hajakeskisyttä”; Hall 1999, 20) heijastava monimutkainen käsitteellistys. Kun identiteetti aikaisemmin haluttiin tunnistaa samuuden kautta, niin nykyään korostetaan eron merkitystä sen tunnistajana. Nykyisestä identiteetin myöhäismodernista konseptiosta enemmän seuraavassa luvussa.

Hallin kuvaama ensimmäinen identiteetin historiallinen konseptio on ’valistuksen subjekti’. Tämä käsitys perustui konseptioon ihmisen persoonasta ”täysin keskittyneenä, yhtenäisenä yksilönä”, jonka valinnat perustuivat rationaalisuuteen (emt., 275). Yleisesti tätä konseptiota on myös luonnehdittu essentialistiseksi, tai vaihtoehtoisesti kartesiolaiseksi subjektiksi, joka on käsitetty rationaalisena, ajattelevana ja tietoisena subjektina, joka on paikallistettavissa inhimillisen tiedon keskipisteeseen. Essentialistiselle identiteettikäsitykselle on ollut ominaista ajatus etsiä itseyden pysyvää ydintä ja käsittää identiteetti jonakin muuttumattomana samana, jonakin joka asuu pohjimmiltaan meissä kaikissa piileskellen minuuden näkyvämpien puolien alla. Essentialismi korostaa universaalisuutta ja samuutta - toisin sanoen se uskoo identiteetillä olevan jonkin

olemuksen. (Hall 1996, 3; Calhoun 1994 12-20.) Tuo olemus on identiteetti itsessään ja samalla se on persoonan itseyden *sisäinen ydin*, joka paljastuu ensimmäisen kerran kun subjekti syntyy, ja se säilyy tuolta ytimeltään sellaisenaan koko yksilön elinajan. Essentialismiin liittyi oleellisesti käsitys siitä, että ihminen on tyhjä ilman ”perusidentiteettiä”, joka saattoi olla ihmisyyys, tai vaikkapa kansallisvaltion kansalaisuus. Konseptioon kuului esioletuksena ihmisen identiteetti, jonka olemus oli valmiiksi rakennettu (fixed) modernin maailman vaatimusten mukaisesti.

Toinen konseptio on ‘sosiologinen subjekti’, ”joka reflektoi modernin maailman kasvavaa kompleksisuutta ja tietoisuutta siitä, että tämä subjektin sisäinen ydin ei ollut autonominen tai omavarainen, vaan muodostettu suhteessa ‘merkittäviin toisiin’, jotka välittivät subjektille arvot, merkitykset ja symbolit - kulttuurin - niistä maailmoista, joihin hän kuului” (Hall 1992b, 275). Tämän konseptin ajattelijoiden (esim. G.H. Mead 1983; symbolinen interaktionismi) mukaan identiteetti muodostuu itseyden ja yhteiskunnan vuorovaikutuksessa. Subjektin sisäinen ydin säilyy olemuksellisenä käsitteenä, mutta se muodostuu dialogissa ulkoisten kulttuurimaailmojen tarjoamien identiteettien kanssa. Tätä identiteetin konseptia on nimitetty käsitteen historiallisen kehityksen kontekstissa myös konstruktivistiseksi. Craig Calhoun on esseessään ”Social Theory and the Politics of Identity” (1994, 9-36) kuvannut konstruktivistisen käsitystavan läheistä suhdetta rooleihin. Identiteetti nähtiin representoituvan rooleissa, koska ne olivat yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutussuhteessa muodostuneita. Roolien kautta yritettiin paljastaa identiteetin sosiaalinen ja kulttuurinen historiallisuus. Tarkasteltiin kuinka prosesseja ja rakenteita pidetään yllä niiden roolien kautta, joita yksilöt niissä omaksuvat. Konstruktivistisessa (tai sosiologisessa) näkemyksessä korostui yhteiskunnan merkitys identiteetin määrittäjänä. Identiteetin perustavana referenssinä nähtiin sosiaalinen paikantuminen rakenteissa ja yhteiskunnan muodoissa (emt., 14).

Essentialistisen valistuksen subjektin ja myöhemmän konstruktivistisen sosiologisen subjektin sijaan nykypäivän identiteettiteoriat, kuten ‘politics of identity’ ja ‘politics of difference’ ovat alkaneet korostaa identiteetin ja toiseuden muodostamaa käsitteellistä yhteismerkitystä. Tässä keskustelussa ovat heijastuneet moneudet, arkielämän ja identiteetin politisoituminen sekä kulttuurirelativismi, joka enenevässä määrin on tunnustanut yhteiskunnan kulttuurisen moninaisuuden. Kulttuurirelativismi voidaan nähdä tässä kontekstuaalisuutena, eli tapana nähdä kulttuurin eri piirteet sen omista lähtökohdista käsin, mutta ei suinkaan irrallisena muista siihen vaikuttavista kulttuurimaailmoista (vrt. Toivanen 1997, 29-37). Identiteettiä ei enää käsitetä jonain

annettuna, vaan prosessina, joka on jatkuvien muutospainoiden alainen. Näitä muutospainoja luovat niin yksilö itse toiminnallaan ja valinnoillaan kuin ympäröivä kulttuuri ja rakenteetkin - ne luovat mahdollisuuksien ja rajoitteiden puitteet. Identiteetin määritelmässä korostuu minuuden ytimen löytämisen sijaan toiseuden reflektio ja näkemys siitä, että yksilön identiteetti rakentuu identiteettiyhteisön suhteessa sen 'toiseen'. Toiseuden merkitys on kuitenkin nyt positiivinen: Marginaalista ei puhuta enää normaaliuden vastakohtana, vaan pikemminkin identiteettien ja vastarinnan olinpaikkana, jotka heijastavat muita identiteettejä. Toiseutta ei myöskään nähdä monoliittisesti *pelkästään yhteiskuntana* (vrt. 'sosiologinen subjekti'), vaan kuten identiteettikin, se nähdään moneutena ja kompleksisena sosiaalisena käsitteenä.

"[I]dentiteettejä ei voi sulkea tai tehdä elämään muiden identiteettien kanssa tapahtuvan interaktion ulkopuolelle. Yksilöt valtaavat monia sosiaalisia asemia ja mitään sellaista tulkintaa ei näistä asemista voida kestävästi tehdä, joka sulattaa ne kaikki yhdeksi totalisoivaksi identiteetiksi." (Plotke 1995, 127.)

7.1.2. Identiteetin käsitteen dekonstruktio

"[S]iinä, mitä on kuvattu meidän postmoderniksi maailmaksi, olemme myös "post" kaikille identiteetin valmiille ja essentialistisille konseptioille" (Hall 1992b, 275).

Samalla tavoin kuin 'postmoderni politiikan filosofia' (Pulkkinen 1998) jättää essentialistisen vallan ytimen etsimisen tai tarkastelun ja keskittyy sen sijaan kerroksellisuuteen, niin myös identiteetin dekonstruktiivinen tarkastelu keskittyy identiteetin representaatioihin. Niiden esiintymiseen moninaisina ilmiöinä kompleksissa kulttuurien maailmassa. Dekonstruktiivisessa mielessä ihmisen subjektius nähdään ennalta sijoittamattomana essentialistiseen käsitykseen ihmisyydestä tai "sosiologisen subjektuuden konseption" käsitykseen subjektin rakenteistuneisuudesta.

Identiteetti käsitteenä on viime vuosina ollut poikkitieteellisen kriittisen dekonstruktion kohteena. Stuart Hall (1996, 1) katsoo, että näitä kriittisiä huomioita on yhdistänyt se, että ne kaikki ovat suuntautuneet kokonaista, alkuperäistä ja yhtenäistä identiteetin käsitystapaa vastaan. Artikkelissaan "The Question of Cultural Identity" (1992b) Hall dekonstruoii kolmannen historiallisen konseption, joka vaikuttaa nykyisessä tavassa käsitteellistää identiteettiä. Se on noussut essentialistisen ja konstruktivistisen käsitystavan rapauduttua ja niin sanotusta "identiteetin kriisistä". Näiden

seikkojen Hall katsoo olevan seurausta laajemmasta modernien yhteiskuntien muutoksen prosessista, jossa keskeiset rakenteet ovat muuttumassa paikantumattomiksi ja yksilön stabiilien ankkuroitumisien sosiaalisessa maailmassa katsotaan kadonneen. Hallin kolmas historiallinen konseptio, eli postmoderni subjekti ei omaa valmista, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä. Identiteetti muodostetaan ja muotoutuu jatkuvasti suhteessa siihen, kuinka se representoidaan meitä ympäröivissä kulttuurisissa järjestelmissä. Subjekti omaksuu erilaisia identiteettejä eri hetkinä ja eri tilanteissa. (emt., 277.)

Myöhäismoderneja yhteiskuntia luonnehtii 'ero' ('difference'). Niiden monikerroksinen ja antagonistinen rakenne tuottaa monia eri "subjektiasemia", joiksi Ernesto Laclau (1990) on identiteettejä nimittänyt. Sekä Hallin että Laclau mukaan yhteiskunnat eivät ole enää yhtenäisiä, mutta niitä pitää koossa niiden eri elementtien ja identiteettien samanaikainen artikulointi. Tämä ei kuitenkaan sulje identiteettejä, vaan pitää ne avoimina uusille artikuloinneille - uusien identiteettien muodostumiselle. Hall (1992a & 1996) kytkee monien poststrukturalistien tavoin myös identiteetin politiikan kysymykseen erosta. Esseessään "Who Needs Identity?" (1996, 4) Hall toteaa, että

"identiteetit ilmenevät tiettyjen vallan modaliteettien pelissä ja ovat täten enemmänkin eron ja ulossulkemisen merkintämisen tuotetta, kuin että ne ovat merkkejä identtisestä, luonnollisesti rakentuneesta yhtenäisyydestä [...] identiteetit ovat konstruoituneet eron välityksellä, eivät sen ulkopuolella."

Käyttäen esimerkkinä rasistista diskurssia Hall rakentaa ulossulkemisen merkitystä sekä marginalisoinnin että tämän vastarinnan kontekstissa. Ulossuljetut ryhmät ruumiillistavat hänen mukaansa niiden "hyveellisten" vastakohtaa, jotka muodostavat poissuljennasta määräävän identiteettiyhteisön (1992a, 304). Kamppailtaessa identiteetistä erolla ja ulossulkemisella on taipumus kääntyä pääläelleen ulossuljetun ryhmän diskurssissa. Ulossuljettu ryhmä alkaa etsiä representaatiokeinoja ja identiteettejä marginalisoinnista ja vahvistaa sitä kautta 'identiteettivastarintaansa' suhteessa hallitsevaan (vrt. luku 5.2.3.). Identiteetin politiikka edellyttää toiseutta ja eroa, koska se auttaa näkemään "keitä me kulttuurisesti olemme" ja antaa tätä kautta vastarinnan politiikalle representaatiomahdollisuudet.

"[K]ulttuuri saa meidät aikaan sosiaalisina yksilöinä. Meidän on siksi ensin annettava tiedoillemme sisältö [signifie] kulttuurin merkitysjärjestelmässä, etsittävä niiden representaatio." (emt., 308.)

Identiteetti konstituoituu representaation sisällä, ei sen ulkopuolella. Identiteetit koskevat kysymyksiä historian resurssien, kielen ja kulttuurin käytöstä tulemisen (becoming) prosessissa. Tämä heijastaa sitä dekonstruktionistista käsitystä, että identiteetti ”tekee aina tuloaan” representaatioissa. Kun identiteetti piileskelee representaatiossa, niin se on tulkinnallisesti moniulotteinen konstruktio, koska representaatiolla on monia ”katsojia”. Yhtäältä representoija (mieltään osoittava aktivisti), toisaalta joku vastaanottaja (mielenosoituksen seuraaja) tekevät molemmat identiteettiä koskevat tulkintansa sekä jaettujen että omien kulttuuristen merkitysrakenteidensa kautta. Kaikki, mikä aktivistin itselleen antamana identifikaationa on hänelle itselleen merkityksellisesti selvää, ei välttämättä aukea representaation toiselle tai kolmannelle (esimerkiksi media) osapuolelle. Identiteetti on ristiriitainen, tulkinnoille avoin prosessi, jonka hallitseva muoto (esimerkiksi mediassa esitetty) riippuu valtasuhteista joiden avulla se määritellään.

Yksi loistavimpia esimerkkejä identiteetin hierarkkisesta määrittelystä oli ”Kettutyöt” -TV-elokuva (TV2, 10.11.1997). Siinä oli tulkinnat eläinoikeusliikkeessä toimivista naisista ja tytöistä viety äärimmilleen mediassa olleiden viranomaismomenttien perusteella. Tytöt olivat johtajamiesten käskyläisiä ja alaisia vailla omaa tahtoa, eräänlaisia hyväuskoisia työnhupakoita, jotka hyvyluonteisuuttaan ja realiteettien tajun puuttuessa kävivät vapauttamassa kettuja turkistarhalta nieltään miesjohtajien ‘vakuuttavan propagandan’. Skenelle kuuluvat kollektiivisen identiteetin eri puolet, kylmäverinen miesaktivisti ja hento kettutyttö, representoitiin elokuvassa kokonaispakettina.

Mielenkiintoinen episodi sattui, kun katsoimme eräänä vapunpäivän aamuna kyseistä elokuvaa tuttuni luona ja paikalla oli kymmenkunta aktiivisesti skenen eri osa-alueilla toimivaa aktivistia. Elokuvasta oli kuuleman mukaan tullut aktivistien kestopuosikki sen naivin kuvauksensa tähden. Elokuva nauratti kaikkia aktivisteja, mutta toisaalta mediakuvan tarkoituksenmukaiseen vääristelyyn suhtauduttiin vihaisesti. Aktivistien jaetuille merkityksille perustuvat kollektiivisen identiteetin muodot eivät elokuvasta kärsineet, vaan se enemmänkin yhdisti antaen aihetta yhteiselle kielelle ja huumorille. Kettutyöt -elokuva ei kuitenkaan ollut suunnattu aktivisteille, vaan totuudenkuvana eläinoikeusliikkeen toimintaa ‘sivusta seuraaville’ median lukijoille. Tälle ryhmälle se pyrki representoimaan universaalia ja sulkeutunutta käsitystä aktivisti-identiteetistä. Toisin sanoen se pyrki typistämään todelliset identiteetit omiin riisuttuihin ja propagandistisiin muotteihinsa.

Universaalit käsitykset identiteetistä ovat Hallin (Hall 1996, 5) mukaan konstruoituneet tuossa edelläkin mainitussa vallan ja poissulkemisen pelissä. Ne ovat tulosta ideologialle ominaisesta ”ylideterminoinnista, naturalisoinnista ja sulkemisen prosessista”. Tällaisessa prosessissa kulttuuriset valtasuhteet pyrkivät tuottamaan tiettyjä identiteetin piirteitä representaatioidensa kautta ikäänkuin kaikille yhteisinä. Tuloksena on, että ihmisten identiteetit halutaan ennaltamäärätä vallitsevan kulttuurin ehtojen mukaisesti. Eron politiikka identiteetin määrittelyssä syntyy hänen mukaansa, kun subjektit taistelevat voitoista ja tappioista identiteetin representaation ja osoittamisen ”kentällä”. Tällaista suuntausta on yhteiskuntatieteissä nimetty viimeaikoina joko ”politics of identity” tai ”politics of difference” -suuntauksiksi (esim. Hall 1992b, 280). Haluan kuitenkin korostaa, että suomalaisen skenen yhteydessä ei pidä paikkaansa se yleistys, että ‘politics of identity’ tarkoittaisi sitä, että yhtä liikettä kohti on yksi identiteetti (emt., 290). Epäilen, että tämän olisi haluttu toteutuneen edes feministiliikkeissä, jotka Hallin mukaan on perinteisimmin liitetty suuntauksen piiriin. Käsitän identiteettipolitiikalla sitä, kuinka subjekti tai subjektit joutuvat kamppailemaan omasta identiteetistään merkitsemisen pelissä (samalla paljastaen identifiointiin liittyviä herruusasemia), jossa voi olla monia osapuolia ja jota valta-asetelmat rakenteistavat (ks. luku 6.1.3.).

Sosiaalisessa todellisuudessa identiteetti ei koskaan muodostu skenen kaltaisissa konstruaatioissa kollektiiviseksi kokonaisuudeksi, josta voi varmuudella sanoa jotain kaikkia sen ryhmiä ja toimijoita koskettavaa. Tällaiset väitteet tulevat nimenomaan ‘ulkopuolisessa identifioinnissa’ ja niihin liittyy vallankäyttöä. Identiteetin politiikka merkitsee käsitteen politisoitumista myös skenen sisällä. Sielläkin kamppaillaan ‘meidän’ representaatioista ja eri aika-tiloissa ja sosiaalisissa konteksteissa niistä vaikuttavat erilaiset käsitykset.

”[N]o jos ei ois sellasii yhteisii juttuja niinku vappumarssi ja itsenäisyyspäivän demo, ni eläinoikeusliike olis kyllä hyvin erillään anarkistijutuist. [...] Koska sehän on myös tää vegan/sxe/eläinoikeus/mikä lie - juttu, ni sehän on niinkun nuorison alakulttuuri ja sinne tulee ihmisiä aika toisenlaisista intresseistä ku minä. Huolimatta siitä, et mä oon ite ollu eläinoikeusjutuissa, ni mun on hirveen vaikee tajuta ihmisiä, jotka priorisoi ne kybällä.” (M20)

- ”Mut must oli jännä kun mä Englannissa puhuin ihmisten kanssa, jotka nyt ehkä nimitti itseään jonkun verran anarkistisiksi. Mutta sitte kun mä niille selitin kaikkee ajatusmaailmaani ja muuta, ni sit ne kysy, et ”ootsä sitten anarkisti?”. Sit mä, et no mä en mielellään haluu luokitella itteeni yhtään mikskään, että...

mut jos te haluutte luokitella mut anarkistiksi niin siitä vaan. Jälkeenpäin ne oli jutellu sit muille ihmisille, että ”kyl sillon ihan selvät mielipiteet mut se on jotenkin hakoteillä, kun se ei osaa nimittää itseensä mikskään”...” (N22/RH)

- ”Hakoteillä?” (M22/RH)

- ”...Joo. ”Sinänsä niin outo juttu, et sillon niin selvät mielipiteet ja se ei osaa sanoo, mikä se on.”” (N22/RH)

Identiteetti on aina tulossa (‘becoming’), ei koskaan valmis totaliteetti. Zygmunt Bauman (1996, 18) katsookin, että ”postmoderni ‘identiteetin ongelma’ on se, kuinka välttää kiinnittymistä ja pitää valintamahdollisuudet avoimina.” Tämä viittaa itseasiassa hyvin pitkälle samaan, mistä ‘politics of identity’ teoreetikot (esim. Calhoun 1994) ja Stuart Hall puhuvat. Identiteetin dekonstruktio koskettaa vapautta itsemäärittämiseen ja osallistumista poliittiseen ”peliin” identiteetin panoksin. Kun vanhat ihmisyyteen ja kansallisuuteen perustuneet identiteetit rappeutuvat, niin uudet hybridi-identiteetit valtaavat niiden paikan ja samalla alistuvat jatkuvan - ja monelta suunnalta kohdistetun - määrittelyn ameebamaiseen leikkiin.

”Ekoanarkisti-nimike minulle tuntuu läheisimmältä, tosin kai voisin itseni toisinkin määrittellä/luokitella, mutta en oikein tunne tarvetta itseni tarkkaan määrittelyyn. Ehkä ekoanarkisti toisaalta on riittävän tarkka ja toisaalta riittävän epämääräinen lokero. Luulen muiden pitävän minua toisaalta eläinoikeusaktivistina ja toisaalta anarkistina.” (M26)

”Mä oon hyvin vastahakone tekeen mitään määrittelyä. Mun täytyy... kun määrittelyn kerta pääsee tekee ite, ni silloinhan se on kaikkein mieluisinta. No anarkisti on paljon mieluisampi kun aktivistin määrittely.” (M23/RH)

Identiteetti ei siis koskaan lopullisesti kiinnity, mutta merkit, jotka sitä spatiaalisesti kiinnittävät ovat ilmiselvästi hyvin tärkeitä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kollektiivinen identiteetti voidaan näin muodosta niiden merkkien ja representaatioiden kautta, joiden kautta tietyn ryhmän ihmiset tunnistavat toisensa ja itsensä osana tätä kokonaisuutta. Skenekään ei voisi olla skene tai jäsentensä konstruktio ilman jotain ”punaista lankaa”. Sitäkään ei haastatteluissa tai lehdissä (lukuunottamatta Kapinatyöläistä) haluta selkeästi mainita, mutta kuitenkin sitä vahvasti kaivataan ja se koetaan tarpeelliseksi.

”Sillon kun yhteiskunnallinen liike kaikista kovimmillaan, ni sillon sosiaalisten näkemysten kirjo on kaikista laajin, koska kummiski on aika harvinaista et on enemmän kun kymmenen tai kaksyhtä henkee, jotka jakaa saman näkemyksen. Ni sit jengin määrä kymmenkertastuu, ni ehkä niitten näkemysten

määräkin kymmenkertastuu. Et kyl se on niinku hyvä, että on... et tavallaan laajenee se juttu ja se voi tavallaan helpottaa myös tällasta valtaväestön kaappaamista. Mut kummiski koko sotkussa pitäis säilyä jonkinmoinen punanen lanka.” (M20)

”No, kyl siinon tietyl lailla yhtenäinen se kantava ajatus. Toisaalta siis ihmiset keskittää tai ne painottaa hirveesti eri asioita. Mutta niitten kaikkien taustana voi punasena lankana erottaa siis, mää nyt käytän tätä globalisaatio-termiä, mikä mun mielestä on keskeistä, mihinkä kaikki nyt niinku tähtää. Et osa vastustaa globalisaatio sil lailla, että ne kirjottaa siitä kirjan tai vetoaa hyvin paljon johonkin poliittikkoihin. Osa vastustaa sillä lailla, että ne päättää muuttaa maalle ja niinku tällasta tosi paljon paikallisuutta ja omavaraisuutta korostaa. Mut mun mielestä nykyään johtolanka on just se. Siinon hirveen erilaisia toimintatapoja, mut se johtolanka siellä taustalla on se sama.” (N22)

Craig Calhoun (1994) toteaa, että yhteiskuntateorian on tiedostettava se seikka, että se itsessään on monien äänien diskurssia. Identiteetin dekonstruointi on lähtenyt essentialistisista kategorioista ja retoriikoista:

”Essentialistiseen perusteeseen me lisäämme konstruktionismin ja tähän dualismiin me lisäämme mahdollisuuden sekä dekonstruoida että vaatia identiteettejä” (emt., 19).

Calhoun toteaa, että emme voi täysin hylätä tapaa ajatella kategorioiden (essentialistisin viittauksin), mutta identiteettipolitiikan täytyy sisällyttää tähän ajatteluun itsekritiikki ja tämä merkitsee ennen kaikkea identiteetin moninaisen luonteen tunnustamista poliittisena kamppailukenttänä (emt.). Yhteiskuntateorian on tunnistettava kategorisoivien tulkintojen vaarat ja reflektoitava niitä (vrt. luku 4.).

Edellä esiteltyyn myöhäismoderniin subjektiuden konseptioon liittyy siis käsitys politisoituneesta identiteetistä. Tämä heijastaa sekä uutta lähestymistapaa itse identiteetin käsitteeseen, mutta myös uutta tapaa ajatella politiikan ulottuvuutta laaja-alaisesti. David Plotke (1995, 126) on todennut, että kaikkien uusien yhteiskunnallisten liikkeiden toiminnassa on havaittavissa merkkejä identiteetin politisoinnista. Tämä tarkoittaa, että identiteeteistä tulee itse poliittisen konfliktin panos, jolloin autonomian vaatimukset ovat samalla vaatimuksia oikeudesta itsemäärättelyyn. Craig Calhoun (1994, 21) on lisännyt tähän vielä, että edellinen seikka heijastaa suhteita muihin ‘identiteettiyhteisöihin’. Kamppailu autonomiasta ja itsemäärättelystä liittyy kamppailuun legitimitettiin ja tunnistuksen puolesta laajemmassa yhteiskunnallisessa yhteydessä.

”Aktivistien olisi suuntauduttava kohti ihmistä, ei heistä pois. [...] Koen mainitun eron [aktivistien ja tavallisten ihmisten välillä, lisäys MP] ongelmalliseksi useastakin syystä ja yritän omassa toiminnassani kehittää tapoja, joilla tuota eroa saataisiin kurottua umpeen. Toisaalta kaikkien yhtäläiseen osallistumiseen lienee mahdotonta päästä, mutta pidän sitä yrittämisen arvoisena asiana. Uskon, että mikäli todella yritämme rakentaa suurempia ja voimakkaampia liikkeitä, niin tuota eroa olisi kyettävä pienentämään. Pidän eron pienentämistä tärkeänä myös arvona itsessään, en esim. pelkän tehokkuuden takia.” (M26)

Kuinka tuottaa identiteettiä koskevia merkityksiä niin, että niiden representaatiot sisältäisivät mahdollisimman vähän ryhmän sisäisiä koodeja noudattavia kulttuurisia ilmauksia? Kuinka saada ihmiset samaistumaan toimijoihin ja ryhmiin? Kuinka rakentaa liikettä kun skenen jaetut merkitykset niin voimakkaasti eroavat valtakulttuurin representaatioissa (media) essentialisoiduista jaetuista merkityksistä? Identiteetin representaatioita tarkasteltaessa olemme koko ajan tekemisissä *eron* käsitteen kanssa. Käsitteen, joka tuottaa samanaikaisesti kollektiivisuuden tunnetta yhdelle yhteisölle ja korostaa eroavaisuutta toisiin yhteisöihin. Identiteetin ja sen merkityksellistykseen liittyvän vallankäytön perspektiivistä juuri *ero* on tärkeä - niin liikkeen sisäisesti kuin ulkoisten identifiointienkin kannalta.

7.1.3. Eron politiikka

Alberto Melucci (1996, 186-190) on pitänyt ”identiteetin politiikka” -lähestymistapaa ongelmallisena, koska se hänen mukaansa pitää kaikkea identiteettiin ja kulttuuriin liittyvää poliittisena. Melucci itse erottaa identiteettiin liittyvät asiat sosiaalisen elämän ei-poliittiseen osaluueeseen toisaalta väittäen, että ne voivat muuttua poliittisiksi, mikäli ne epäonnistuvat löytämään sopivia ilmentymisen muotoja. Mikäli ihminen ei voi identifioida itseään haluamallaan tavalla ja alkaa toimia tämän muuttamiseksi, niin identiteettiin liittyvät kysymykset altistuvat politiikalle.

Melucci (emt.) pitää myös eri ryhmistä koostuvan kollektiivisen toiminnan kannalta vaarallisena sitä, että eri ryhmät tuottavat oman identiteettinsä poliittisena. Se vaarantaa yhteiset päämäärät ja keskinäisen riippuvuuden. Melucci näkee ‘identiteetin politiikan’ korostaman eron ainoastaan erilaisuuden korostamisena, eikä suostu näkemään sitä analyttisena välineenä tarkastella eri ryhmien ja yksilöiden välistä kamppailua itseään koskevista merkityksistä. Identiteetin politiikan korostama ero syntyy pikemminkin negaatioksi diskursiivisesti tuotetulle erolle tai ‘toiseudelle’. Ero nähdään feministien teorioissa (Young 1990) kulttuurisen hierarkian alemmilla tasoilla

(marginaaliryhmät kuten seksuaalivähemmistöt, etniset vähemmistöt ja poliittisesti marginaalisia ajatuksia edustavat vähemmistöt) elävien identiteettiin liittyvänä ”vastarinnan merkityskäytäntönä”, joka seuraa siitä, että jonkun yksilön tai ryhmän identiteetit ovat esitetty ennaltamääriteltynä hallitsevan ideologian näkökulmasta. Läheinen esimerkki tällä tavoin ‘tuottavasta erosta’ on määrittely, jonka mukaan eläinoikeusaktivistit ovat terroristeja. Sen lisäksi, että tällaiset määrittelyt provosoivat aktivisteja vastamääritelmiin joukkotiedotusvälineissä ja aiheuttavat paineita heidän toiminnalleen, ne muuttuvat eläinoikeusaktivistien omissa representaatioissa usein performatiivisiksi ja humorisoiduiksi käänteismerkityksiksi. Ero tuottaa tällä tavoin ‘poliittista naurua’, jolla terroristileiman sisältö latistetaan ja muutetaan sekä oman liikkeen yhtenäisyyttä korostavaksi, että uudestaan julkisuudelle esitettäväksi esimerkiksi mielenosoitusten yhteydessä (pukeutuminen ja esiintyminen).

Ero tarkoittaa edellisen lisäksi myös sitä, että skenen eri ryhmät tuottavat oman ryhmäidentiteettinsä merkitykseltään poliittisena suhteuttaen sen ‘semioottisena oliona’ koko skenen kollektiivista identiteettiä koskeviin merkityksiin. Tällöin ryhmissä representoituvat identiteetit yhdistyvät koko skeneä koskevaksi monenkirjavaksi identiteetiksi. Näkökulma asiaan riippuu pitkälti tutkijan tavasta tarkastella tutkimuskohdettaan. Kun tarkastelemme identiteettiä kulttuuristen merkitysten lävitse huomaamme, että skeneä koskevassa puheessa ero on myös liikkeiden verkoston sisäisiä identiteettejä koskevien merkitysten poliittinen perusta. Tarkasteltaessa näin kulttuureja myös itsenäisinä kokonaisuuksina niissä ovat jatkuvasti läsnä ero ja toiseus. Erilaiset aatteita, ideoita ja tätä kautta identiteettiä koskevat keskenään ristiriitaiset lausumat korostavat skenen sisäistä ‘eroa’ ja erilaisuutta:

Kovin miellyttävää skenaariota näillä ekovegaaneilla ja ekologisilla puolueilla ei ole tarjottavanaan. Itse asiassa heidän harmoniakuvitelmansa tuntuvat äärettömän tylsiltä ja monessakin mielessä mauttomilta. Ja totalitaarisilta. [...] Mikäli maailman pelastaminen on niin vastenmielistä kuin ekovegaanit ja linkolat sen väittävät olevan, emme halua maailman pelastuvan. (Pomminheittäjä # 8, 3.)

Iris Marion Young (1997, 12-38 & 134-165) on nähnyt feminismiin ja identiteetin politiikan ongelmallisen suhteen juuri päinvastaisena kuin Melucci liikkeen ja identiteetin politiikan siten, että nimenomaan naisten identiteetin kollektiiviset ilmaukset ovat pahasta. ‘Ryhmäidentiteetin’ käsitteellä on hänen mukaansa taipumus marginalisoida tiettyjä ryhmän ääniä ja identiteettejä. Se saa aikaan samalla tavalla essentialistisia identiteetin käsityksiä, kuin vaikkapa kansalliset

ideologiat, jotka pyrkivät diskursiivisesti tuottamaan olemuksellisia representaatioita valtion kansalaisista. Young tarkoittaa sitä, että kun naiset nähdään kollektiivisen identiteetin kautta, niin tällöin identiteetti essentialisoituu ja sisältää välttämättä joitain pysyviä merkityksiä, jotka tämä kollektiivinen identiteetti itsessään sisällyttää naiseuteen (Young 1990, 303). Identiteetistä tulee tällöin jotain sellaista, mistä Hall on puhunut sekä valistuksen subjektin että sosiologisen subjektin yhteydessä (ks. luku 7.1.1). Identiteetin metafysiikka sanelee tällöin sen sisällöt ja jäsentää sen hierarkkisesti sosiaalisessa todellisuudessa. Määritelty identiteetti - 'suljettu totaliteetti' - nojaa siihen, että 'puhtaat' piirteet erotetaan 'epäpuhtaista' (emt.). Tällöin feminismistä ja sukupuolesta uhkaa helposti tulla yksilön identiteettiä autoritaarisesti määrittävä piirre ja muut subjektiiviset identiteettiin liittyvät ominaisuudet, kuten ihon väri, asuinpaikka, työ, sosiaalinen asema, mielipiteet ja kuuluminen yhteiskunnallisiin liikkeisiin virheellisesti unohdetaan. Eron politiikka asettuu kaikkea sitä vastaan mikä pyrkii kulttuurissa tai kulttuurien välisessä suhteessa tuottamaan identiteetin jostain tietystä preferenssistä käsin. Metodina se täten pyrkii purkamaan tai paljastamaan niin ulkoisten kuin sisäistenkin 'toiseussuhteiden' valta-asetelmallisuuden.

Kärjistävä esimerkki erosta liikkeen sisällä oli eräiden aktivistien ryhtyminen eduskuntavaaliehdokkaaksi vuoden 1998 eduskuntavaaleissa (kukaan heistä ei päässyt läpi). Tämä 'ero' rikkoi kaikkia skenen konventioita ja asetti aktivistin identiteetin aivan uuteen valoon. Se aiheutti ristiriitaisia tunteita niin skenellä kuin sen ulkopuolellakin. Ihmisillä kaikilla tahoilla oli oma valmis kuvansa skenestä ja sen "puhtaista identiteeteistä", siitä mikä on mahdollista ja mikä ei. Todellisuus ei kuitenkaan toimi tällä tavoin, vaan se osoittaa alinomaisen muuttuvuutensa tuomalla "häiriötekijöitä" funktionalistiseksi ajateltuun identiteetin representaatioon. Toimijat suhtautuivat asiaan varsinkin jälkikäteen ihmeen tyynesti, mutta tapahtumahetkellään se synnytti varsinkin sähköpostilistoilla kovaa keskustelua oman kulttuurin rajoista.

"Pidän reformistista vaikuttamista sinänsä tärkeänä, mutta mitään kovin kestäviä ratkaisuja tai suuria voittoja siten ei varmaankaan voida saavuttaa. Pieniä voittoja, joilla voidaan ostaa lisääikaa. Ehkä ne ovat reformistisen toiminnan suurin etu, mutta on huomattava, että yleensä ei voida saavuttaa ilman ruohonjuuritason toimintaa. Oikeastaan pidän eduskuntavaaliehdokkuuksia ihan positiivisena ilmiönä siinä mielessä, että ehdokkaat voivat onnistua tuomaan peliin joitakin uusia keskustelunaiheita. Mutta en jaksakaan uskoa, että jos joku ruohonjuuritason aktivisti pääsisi eduskuntaan, niin hän pystyisi siellä oikeastaan vaikuttamaan." (M26)

”Kyllä siellä voi vaikuttaa, mutta se ei oo mun toivomaa vaikuttamissuuntaa. Et esimerkiksi ne tutut mitkä on näissä aktivistipiireissä, mitkä rupes eduskuntaehdokkaiks, ni se oli mulle... mä kauheen torjuvasti siihen suhtauduin. Ja vieläki suhtaudun. Kyl se on tietysti yks keino, mut se ei oo mun mielestä mikään paras, et mennä siihen systeemiin mukaan. Et se on vaikee niinku muuttaa sieltä käsin, koska... samalla vahvistaa niitä rakenteita kun menee niihin mukaan.” (N22)

”(Naurua) Tota, siis sanotaan että mä tiesin et se [ryhtyminen eduskuntavaaliehdokkaaksi, lisäys MP] tulee herättää et niinku kielteisiikin reaktioita ja ehkä siltikin yllätyin niiden kielteisten reaktioiden rajuudesta esimerkiksi sähköpostilistoilla, mis tuli aika aika suoraa tekstiä. Niinkun oikeestaan kaikille niille nuorille, jotka oli lähtenyt ehdokkaiks. Mut sit toisaalta tuli hirveen paljon tukee samaan aikaan. Et, sitte kuitenkin kun oli sen päätöksensä tehnyt ni tuli sellanen olo, et tää on nyt mun päätös ja sillä selvä, et osa vastustaa ja osa ei. Että onhan sen kaa joutunu koko ajan itekin kamppailee aika paljon, mut et ehkä nyt on tilanne sit se, et kun käy eri jutuissa, et kyllähän mä sitä välillä itekin kuulostelen. Et niinku et katotaanko mua nyt pahalla, mut ehkä sit silleen et on nii paljon sellasia vanhoja tuttuja et ehkä se enemmän on semmonen vitsinaihe, että... ja monet vanhatkin tututkin oli käyttäny esimerkiksi sähköpostissa hirveen kovaa kieltä, mutta mutta emmä tiedä... ne käyttää sit taas toisis asiois monii muit ihmisiä kohtaan että tota ja toisilt on tullu hirveen paljon hyvää palautetta. Sonniinku sekä että.” (N23)

Vastaukseksi edellä mainittuun identiteetin poliittisen ulottuvuuden ongelmaan Iris Marion Young tarjoaa juuri sitä mikä Meluccille on myrkyä: *eron politiikkaa* (Young 1990). Tällainen politiikka lähtee hänen mukaansa jostain ”yhteisöllisen politiikan takaa” (emt., 301). Siinä sukupuolta ei eroteta muista yksilön identiteettiä määrittävistä piirteistä (muistettakoon nyt, että nämä piirteet ja identiteetti ylipäättään ei ole universaali, vaan kontekstuaalinen ja spatiaalinen konstruktio). Toisaalta identiteettiä ei lähdetä tarkastelemaan yhteisöllisyyden ideaalista tai liberaalista individualismista käsin. Sitä ei siis rajata johonkin yhteisölliseen totaliteettiin, eikä katsota yksilön identiteetin olevan riippuvainen ainoastaan yksilöstä *a priori* (emt., 307). Postmodernia eron politiikkaa syntyy yhteisöissä, jotka eivät nojaa mihinkään yhteen identiteettiin, vaan jotka sallivat jäsenilleen yksilölliset identiteettien piirteet ja liittyvät yhteen kollektiiveina tai yhteisöinä joidenkin identiteetteihin liittyvien kulttuuristen piirteiden puitteissa, mutta eivät tietoisesti muokkaa niistä universaaleja tai yksilöiltä jatkuvasti vaadittavia piirteitä.

”Radikaalin politiikan [...] täytyy kehittää diskurssi ja instituutiot tuodakseen eri tavoin identifioitut ryhmät yhteen tukahduttamatta ja hierarkkisesti luokittelematta eroja” (emt., 320).

Tämä viittaa paljolti samaan mihin Giorgio Agamben (1995) pyrkii ”Tuleva yhteisö” -teoksessaan. Hänen mukaansa identiteetti on valtiollinen konstruktio ja liittyy aina hallintaan. Teoria on

rinnastettavissa eron politiikkaan siinä, että se pyrkii kieltämään suljetun identiteetin, mutta Agamben vie ajatuksen pidemmälle pitäen kaikkea identiteettiin kuuluvaa ”vapauden vihollisena”. Agamben luotaa kuvaa subjektiivisuudesta ilman kiinnittyvää sosiaalista ulottuvuutta ja sen identiteetteinä ilmeneviä representaatioita. Hänelle identiteetti on välttämättömästi merkityksen sulkeutumiseen viittaava sosiaalinen käsite. Agamben tulkisee asian niin, että ei voi olla identiteettiä, jota ei ole kulttuurisesti tuotettu hierarkkisessa valtasuhteessa. (emt., 80; 87.) Mielestäni on kuitenkin harhaanjohtajaa tulkita sosiaalista todellisuutta sellaisena, että se mahdollistaisi identiteetin käsitteellisen hylkäämisen kun tarkastelemme merkitysten tuottamisen käytännön tasoa. Katson, että se edellyttäisi myös itse sosiaalisen ja sen merkityksellistävän kulttuurin hylkäämisen. Sosiaalinen vuorovaikutus todellisuudessa kuitenkin samanaikaisesti kiinnittää ja sulkee merkityksiä, sekä pakottaa ne aina uudestaan liikkeeseen erojen kautta.

Identiteetti ja eron politiikka merkitsevät subjektiiviteettiin liittyvien kysymysten jatkuvaa mutta hyväksyttyä törmäämistä muiden ihmisten subjektiiviteettien kysymyksiin. Ideaalitilanteessa tästä seuraisi se, että yhteisöt eivät rakentuisi samanlaisuuden, vaan erilaisuuden varaan. Kun eron politiikan suhteuttaa ‘toiseuteen’, niin nykyisissä ”taisteluasemissa” esimerkiksi skenen ja feminismin kohdalla eron politiikka on taistelua erojen hierarkioiden purkamiseksi. Eron politiikan tarkoitus on löytää erilaisuudelle representaatiokanavia, mutta samanaikaisesti näiden identiteettiin liittyvien ratkaisujen kautta lisätä tasa-arvoa yhteiskunnassa (emt., 317-320). Sen sijaan, että lähdetäisiin tasoittamaan ‘toiseudesta’ syntyviä erilaisuuksia, pyritäänkin murtamaan ‘toiseuden’ rakenteet ja säilyttämään erilaisuudet. Toisin sanoen eron politiikka nojaa hyvin pitkälle siihen psykoanalyttiseen lähtökohtaan, että subjektiivisen minän representaatio määrittyy aina suhteessa ‘toiseen’ (ks. esim. Hall 1992b). Aktivistikin määrittelee itsensä jatkuvasti suhteessa sekä muihin aktivisteihin että kaikkeen muuhun sosiaaliseen ympäristöönsä.

”Tällä hetkellä olen yllättänyt itseni tekemästä ns. tavallisen ihmisen identiteettityötä (mikä on mielestäni huolestuttavaakin): Luen naistenlehtiä, katson hömppäelokuvia, käyn Stokkalla... Mutta tietysti ympäristökin vaikuttaa: yliopistolla erotun edelleen mm. pukeutumisen, käytöksen ja kaveripiirin osalta mm. kokoomusopiskelijoista.” (N21)

Hierarkkisesti organisoitunut valta pyrkii ‘toiseuden’ tuottamisen välityksellä suhteuttamaan erilaisuuden itseensä ja luomaan ykseyttä eroista, kun taas eron politiikan tavoite on tunnistaa ‘toiseuden’ ja sosiaalisen monimuotoisuuden välttämätön olemassaolo, koska identiteettien

katsotaan konstituoituvan representaatioiden kautta. Skenellä esimerkiksi pyritään yhteiskunnan perusrakenteiden muuttamiseen ja poliittisen subjektuuden uudelleenmäärittelyyn. Tällöin eron politiikan olisi ideaaliensa näkökulmien mukaisesti tunnistettava itsensä osana ympäröivää yhteiskuntaa identiteettiin liittyvien representaatioiden puitteissa siten, että samalla, kun havaitaan ja pyritään murtamaan tunnistamiseen liittyvät hierarkkiset rakenteet, ei suljeta mahdollisuutta sosiaaliseen ja poliittiseen eroon. Mikäli tämä mahdollisuus suljetaan, ollaan sillä samalla tiellä, mitä vastaan skenen merkitysten itsenäiseen konstruointiin liittyvä kamppailu on suuntautunut. Jaetut identiteettiin liittyvät merkitykset kääntyvät helposti ideologisiksi, jolloin ne alkavat diskursseissa ja representaatioissa tuottaa tietoa ja totuuksia essentialistisina. Hannu Toivanen (1997, 83) katsoo, että ”mikro-ismit” kuten anarkismi ja veganismi ovat ideologisina tekijöinä skenelle, niiden kiinnittymistä vastustavista periaatteista ja käytännöistä (”do it yourself” -mentaliteetti) huolimatta, tyypillisiä. Ne pyrkivät sulkemaan merkitykset tiettyjen koodien mukaiseksi niiden tuotantoon liittyvän prosessin hallitsemisen kautta. Kun ne leviävät skenellä aatteina, samalla ne poissulkevat niihin liittyviä muita kapinallisia merkityksiä ja pyrkivät tuottamaan aatteille homogeenisen sisällön. Käytännössä nämä sisällöt vaihtelevat sen mukaan kenellä tai millä ryhmällä on valta määritellä ne tietyllä tavalla ja valtaa ”kontrolloida” juuri näiden määritelyjen merkitysten leviämistä esimerkiksi lehtien tekemisen tai kotisivujen ylläpidon kautta.

”Se kai varmaan meitäkin yhdistää, että silloin ja silloin jos mekin puhutaan itsestä anarkisteina, ni ainakin mitä on monta kertaa tullu jossain JOA:n keskeisissä keskusteluissa just esiin, että kukaan ei niinkun halua määritellä anarkismia minään sellasena dogmaattisena aatemaailmana, jossa meidän kaikkien pitäis ajatella jollain tietyllä tavalla, ja blaa, blaa, blaa.” (N24/RH)

Mikä tekee jostakin ihmisestä vaikkapa anarkistin tai aktivistin?

- ”Ensin jokin aate, sitten toiminta ja oman elämäntavan muutos. No, voihan toki olla anarkisti aatteen tasolla ilman, että se näkyy elämäntavassa tai toiminnassa. Vaikka olisihan se outoa, jos anarkisti tietoisesti määrittää ja hallitsee toisia. Muu kuin elämäntapa-aktivisti (life style activism) ei oikein voi olla ilman toimintaa ja siihen suuntaan touhu näyttää paljolti olevan menossa... Kannatan lämpimästi elämäntapojen muuttamista, mutta ymmärrän kyllä varsin hyvin sen kritiikin, mitä se kohtaa esim. anarkistipiireissä. Itse kannatan eniten tätä ”useammat keinot käyttöön” -metodia.” (M26)

Väitän, että identiteetti on semioottisena ”oliona” poliittinen käsite; ja että on kiinni tutkijan ottamasta tarkastelunäkökulmasta, näkeekö hän identiteetin kollektiivisena vai individualistisena. Esimerkiksi skenen kollektiivisessa sosiaalisessa todellisuudessa ongelma on jatkuvasti läsnä, mutta tutkijan ei tarvitse tuntea sen vuoksi vaivautuneisuutta tai katsoa, että liike on, kallistuttuaan joko

”individualistisen” tai ”kollektivistisen” identiteetin merkityksellistämistavan kannalle, jotenkin epäonnistunut. Todellisuudessa skenen ‘identiteetipolitiikka’ nousee kulttuurisen ‘toiseuden’ tuottamana konstruktiona ja merkitystaistelut ovat jo sinällään eron politiikkaa, mutta Youngin (1990; 1997) kaltaiset puheenvuorot ryhmien ja liikkeiden identiteettimäärittelyistä kannattaa ottaa vakavasti. Ne suuntautuvat sille alueelle, jossa skenen arkipäiväisissä prosesseissa ja toiminnoissa tuotetaan sille potentiaalisesti omaa kulttuuria, eivätkä täten voi olla vaikuttamatta tutkijan tulkintaan.

Muutoksen Kevään toimitus julisti lehden ensimmäisen numeron pääkirjoituksessaan, että se haluaa antaa tilaa uudenlaisten aktivistien äänille. Täten se politisoi omilla merkityksillään skenen ryhmien ja yksilöiden identiteettejä (Muutoksen kevät # 1/1996, 2). Se antoi niille oman sisällön suhteessa itseensä ja ‘eron’ kautta vallitsevaan järjestelmään. Se aloitti täten skenen kannalta tärkeän työnsä itsemäärittelyn taistelussa. Sivulla kolme se periaatejulistuksensa kautta manifestoi vastaideologiansa vallitsevan järjestelmän ideologioille (emt., 3) - antoi oman panoksensa skenen identiteettien merkitysten määrittelyyn. Median ja viranomaisten ideologisoima representaatio asetettiin täten kyseenalaiseksi ja alistettiin kamppailuun. ”Uuden liikkeen voima ja rikkaus on sen itsenäisyydessä ja moninaisuudessa” (emt., 2). Moninaisuus heijastaa tiedostavuutta siitä, että itsemäärittelykin on aina kontekstuaalista. Aktivisti, tai skene kollektiivisena, ei voi itse määritellä tyhjentävästi itseään, koska se joutuu määrittelemään itseään merkitsemisen ja representaation politiikassa aina uudestaan ja uudestaan.

Skenen kohdalla voidaan puhua eron politiikasta ja identiteetin politiikasta monella tasolla. Se voi olla koko skenen taistelua sitä vastaan asetettuja stereotypioita vastaan. Toisaalta se voi olla sen sisällä toimivien naisten taistelua skenen sukupuolisesti alistavaa ilmapiiriä vastaan ja halua määritellä skenen nainen eri tavoin. Voi sanoa, että sosiaalinen identiteetti ei ole koskaan poliittisesti ‘viaton’, vaan se tuotetaan uudelleen ja uudelleen sitä koskevissa diskursseissa ja representaatioissa. Juuri tästä syystä - merkityksiin liittyvän poliittisen ulottuvuuden vuoksi - kulttuuri on nousemassa liikkeiden tarkastelun keskiöön perinteisempien liikkeisiin liitettyjen aiheiden, kuten intressien ja toiminnan kausaalisuuden tarkastelun, ekonomismin, resurssien ja poliittisen toiminnan, oheen.

”Koska identiteetti vaihtelee sen mukaan, kuinka subjektia puhutellaan ja kuinka se esitetään, identifiointi ei ole automaattista, vaan se voidaan joko saavuttaa tai menettää. Tätä kuvataan toisinaan siirtymiseksi (luokka)identiteetin politiikasta *eron* politiikkaan.” (Hall 1992b, 280.)

7.1.4. Skenen aatteellinen identiteetti

”Et mun mielestä tää on ihan vihonviimenen juttu et pitäis olla jotenkin vitun puhdasoppinen voidakseen mennä edustaa jotain asiaa johonkin julkisesti.” (N24/RH)

”No ainakin on siis semmonen olo, että on tavallaan niinkun löytänyt tavallaan sen oikeen oman toimintakenttänsä, et et jossain vaiheessa tuntu et ois voinu ihan hyvin lähteä, et jos ois vaan jäänyt hengailee johonkin animaliaan ja sit oiskin tavallaan lähteny liukuun pois päin, mut nyt tuntu et on sillä saralla, mis ajetaan niinku niitä aatteita eteenpäin, mist on ollu kiinnostunu niin pienestä, et tuntee tavallaan et on semmosessa sillä tavalla niinkun henkisessä tai aatteellisessa kodissa.” (N23)

Yhteiskunnallinen liike nousee yhteiskunnallisista muutosvaatimuksista. Se tarvitsee joitain aatteita, joiden avulla se manifestoi itsensä suhteessa vallitsevaan ja pyrkimyksensä muutokseen. Kuten olen jo esittänyt, skenen kohdalla nämä sisäänkirjoittamiset eivät koskaan ole ongelmaton ja yksiselitteinen prosessi, vaan merkityksiltään ja koodeiltaan muuttuva kokonaisuus. Kun ajatellaan, että ”merkityksen ja vallan tai vallan ja tiedon” yhteenliittyminen muodostaa perustan ideologialle (Hall 1992a, 297), niin myös skeneä voidaan tarkastella vastaideologiana ja katsoa, kuinka merkitysten tihentymät representoivat sen sisällä erilaisina tiedollisina merkityksinä ja eri aikaisina identiteetteinä. Yhteiskunnallisissa liikkeissä identiteetit siis nojaavat voimakkaasti aatteisiin, mutta niitä ei voida tarkastella yksinkertaisesti aatteellisten preferenssien kautta. Uudet ideat, kaikenlainen sosiaalinen vuorovaikutus ja kommunikaatio sekä skenen liikkeiden ikä- ja sukupuolirakenteet alistavat aatteet ja niiden kanssa tuotetut identiteetit jatkuvan neuvottelun alaisiksi. (Plotke 1995; Escobar 1992.)

Hannu Toivanen (1997, 83) nimeää skenellä vaikuttavat aatteet mikro-ismeiksi (ks. myös luku 5.2.1.). Hän lukee näihin sXe-ateen (raittiusaate), veganismin, eri suuntaiset ekologiat, syndikalismin, anarkismin sosialistiset ja ekologiset suuntaukset, kommunismin ja punk-kulttuuriin liittyvät aatteelliset merkityksellistykset.

”Kaikille näille aatteille on yhteistä se, että ne pyrkivät kanavoimaan scenen merkityksiä oman ideologisen koodausjärjestelmän kautta. Toisin sanoen ne pyrkivät ottamaan scenen heterogeenisen, molekulaarisen kapinallisuuden haltuunsa, ”kesyttämään” scenen merkitystuotannon asettamalla sen ”laillisen” ilmaisun puitteisiin ja siten saamaan scenen toimijoista kannattajiaan: mikro-ismit tuottavat scenelle ja sen merkityksille järjestystä.” (emt.)

Skenellä käydään siis merkityskamppailuja aivan samalla tavoin kun se käy vallitsevan kulttuurin merkityksellistysten kanssa. Identiteetti on poliittinen käsite myös skenen sisällä ja aatteet antavat ilmaisuvoimaa eri identiteeteille ja muokkaavat niitä ideologisesti ”kestävämmiksi” ja ”heikommiksi” suhteessa muihin identiteetteihin. Riippuen siitä mitä aatteita kulloinkin - ja eri konteksteissa - arvostetaan.

Empiirisen aineiston pohjalta kävi selväksi, että vaikka skenellä ei vallitse yksimielisyyttä sen aatteista, niin joitain kantavia ja yhteisesti jaettuja merkityksellistystyyppejä niistä on. Anarkistisia ihanteita kuten suoraa demokratiaa ja hajautettua valtaa pidetään ääneenlausuttuina päämäärinä mihin *ainakin periaatteessa* pitäisi pyrkiä. Kun näihin ajatuksiin yhdistetään radikaalin ekologisuuden vaatimus, niin voidaan ehkä tärkeimmäksi yhdistäväksi ajatukseksi nimetä Murray Bookchinin (1994) kehittänyt *yhteiskuntaekologia*. Keskusteluissa ja haastatteluissakin on käynyt ilmi, että tämä aatteellinen käsite on se, jolla skenen yhteistä arvo- ja ajatusmaailmaa voi tänä päivänä parhaiten kuvata, koska siihen ovat sisällytetty demokratian, vapauden, oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja ekologisuuden ajatukset.

”Mun mielestä se [anarkismin ihanteet, lisäys MP] on tavallaan se koko aika mihin pitäis pyrkiä. [...] [O]n varmasti mahdollista synnyttää niinku tavallaan anarkistisia yhteisöjä.” (N23)

Aatteet muodostavatkin merkityksmaailman, joka ajautuu helposti paradoksaalisiin ilmauksiin itsensä kanssa. Skenelle kuuluu tietynlainen ajatus aatteettomuudesta, jossa kuuluminen voidaan määritellä vaikkapa toiminnalla ja jokainen toimija voi olla osa skeneä - voi myös olla niin sanottuja ”hang around skeneilijöitä”, jotka eivät tunnusta aatteita eivätkä skenen edellyttämällä tavalla toimi minkään päämäärän puolesta.

”Mutta olen kyllä huomannut että ”skenessä” on paljon sellaisiakin tyyppejä joita pitää mukana sosiaaliset suhteet, aktivismin luoma status etc. [...] Ns. hang around-aktivistit taas katselevat videoita tms. hengaillevat siinä missä ”tavalliset” ihmisetkin.” (N21)

‘Aatteettomuus’ kuitenkin harvoin konkretisoituu, koska kulttuuri edellyttää tiettyjen jaettujen merkitysten ja niiden pohjalta konstruoitujen identiteettien olemassaoloa. Tällöin syntyy konflikteja mielikuvissa ja representaatioissa.

”Et harva esimerkiksi vaikkoon paljon tyyperi jotka ei pidä itseään anarkisteina, ni yhteiskuntaekologia voi olla sellainen nimittäjä, joka yhdistää paljon tyyperiä. Toiki voi olla muuttumassa, koska Suomest on anarkistinen monopoli häviämässä Suomen vaihtoehtoliikkeist. Mut se muuttuu: laajemmat ja suppeemmat näkemykset. Pysyvämpiä tyyperiä on sellaset joilla on joku laajempi näkemys, et ne tavallaan ajan mittaan, etenkin sillon jos massat kaikkoo, jää sitten dominoimaan sitä juttuu. Ehkä sen takia että jos sulla on joku laajempi näkemys mikä maailmassa on pielessä, sit sä tajuut, et minkä takia jotkut yksittäisit reformit ei mee läpi. Koska vallanpitäjät kategorisesti yrittää tuhota kaikki uudistusjutut. Niinku tajuut se minkä takii, jotkut poliisit vihaa eläinoikeustyyperiä tai sitten yksinkertaisesti ihmiset, jotka hengaa pidempään mukana ehtii kehittämään itelleen jonkun laajemman näkemyksen.” (M20)

Voidaan edellyttää juuri tällaista aatteellista näkemystä, joka on yllä nimetty ”laajemmaksi näkemykseksi” yhteiskunnasta. Se tarkoittaa sitä, että havaitaan, mikä on vallitsevassa yhteiskunnassa vialla ja millaisin keinoin muutokseen tulisi pyrkiä. Sekä tämä ongelmakohtien näkeminen ja keinojen käyttäminen edellyttää yhtäläistä hermeneuttista tulkintamallia. Skenellä keinovalikoima on laaja aina henkilökohtaisista valinnoista - joiden eetos on kasvanut koko ajan - yhteiskunnalliseen vallankumoukseen. ”Mikä on vialla?” -kysymyksiin voi olla periaatteellisella tasolla yleispäteviä vastauksia, mutta yleensä jokaisella skenen ryhmällä (tai liikkeellä) on tähän jotain omaa annettavanaan.

”Monet toki jakavat nämä aatteet [ekologia ja anarkismi, lisäys MP], mutta ehkä harvempi kuin äkkiä luulisi. Osa esim. eläinaktivisteista suhtautuu anarkismiin varsin kielteisesti, ja joidenkin eläinaktivistien ja esim. anarkistein kannat ovat varsin kaukana ekologisesta kestävästä ratkaisusta.” M26)

Eläinoikeusliikkeen ja anarkismin suhde skenen aatteissa on varsin ongelmallinen. Kumpikaan ei halua omassa kontekstissaan mainita toista (ks. esim. Tuomivaara & Purmonen 1998; Kaurapuuro # 16), mutta yleisesti ne ovat aivan viime aikoihin asti liitetty skenen piirissä ulkomaisten mallien mukaisesti toisiinsa (O’Hara 1995). Tästä on seurannut esimerkiksi väitteitä, että ei voi olla anarkisti ellei kunnioita eläinten oikeuksia olemalla vähintään vegetaristi (Profane Existence # 29-30, 56; ks. suom. Pomminheittäjä # 10, 3). Tällaiset kiistat liittyvät identiteettiin - tai sen sijaintiin representaatioissa - todella voimakkaasti. Siinä on kysymys siitä, kenet voi lukea kuuluvaksi meihin (skene) ja ketkä jäävät sen ulkopuolelle, koska eivät jaa samoja merkityksiä tai eivät toimi

merkitysten edellyttämällä tavalla. Tämä tarkoittaa sitä, että käsitteelliset kartat ja niiden lukutapaa säätelevät koodit harvoin täydellisesti täsmäävät pientenkään yhteisöjen puitteissa (ks. esim. Hall 1997).

7.1.4.1. Aatteiden representaatiot

Representaatioilla tarkoitan tässä nimenomaisessa yhteydessä sitä, kuinka aatteet konkretisoituvat toiminnassa ja toimijoiden arkielämässä - mitä merkkejä ne saavat ja kuinka nämä merkit on merkityksellistetty. Kuten on jo todettu, yleisimmät identiteettiin liittyvät aatteelliset merkitykset tulevat ilmi toimijoiden elämäntavoissa.

”Siis jos oletus yhteiskunnassa yleensä on, että ihminen on lihansyöjä, niin se kyllä jossain aktivistiskenessä oletus on yleensä, että on kasvissyöjä samalla tavalla.” (M22/RH)

Aatteet synnyttävät näin ideologiansa, jotka taas vaikuttavat identiteetteihin pyrkien kiinnittämään niihin keinotekoisia sulkeumia (Hall 1999, 14). Tämä tarkoittaa sitä, että toimijoiden subjektiviteettia koskevat ilmaukset saavat usein edellisen haastattelulainauksen kaltaisia merkityksiltään determinoituja sisältöjä. Muistan omakohtaisesti kuinka hankala oli ajatella itsensä yhdeksi heistä, kun allekirjoitti lähes kaikki skenen aatteet, mutta ei pystynyt esimerkiksi kasvissyönnin kautta representoimaan niitä. Tällaisista asioista muodostuu helposti omantunnon kysymyksiä, joiden kanssa yksilö joutuu painiskelemaan identifioidessaan itseään, puhumattakaan niiden ideologisista merkityksiä hierarkisoivista tendensseistä (vrt. Toivanen 1997, 80-84).

- ”[E]i mut tarkotin siis et miksei sitä vois käsittää sellasena... eihän siis tarvita, siis mun mielestä ei tarvita mitään sellasta vallankumouksen ideaalia jota vasten peilataan sitten, että ”tää JOA nyt on semmosta kaljanjuontia siellä Vakkarissa, kun se vallankumous on oikeesti että barrikaadeilla ja niin edelleen”. Jos me hylätään tällaset niinkun ideaalit, joihin niinkun tämmöset kaikki vallankumoukselliset normit ja vallankumoukselliset prokrusteen vuoteet, joihin tää JOA pitää jotenkin saaha niinkun venytettyä tai tungettua, siis silloin voidaan myös katsoa, et JOA on omalla tavallaan - *ja siis JOA on* - vallankumouksellinen yhteisö. [...] Eiks se oo jotenkin lähtökohtasta, että anarkia on utooppinen käsite. Et jos nyt sen hyväksyy, ni ei tarte välittää että ei toteudu mitään utopiaa, koska ajattelee et se on utooppinen käsite, mut ei se estä toimimasta tässä ja nyt..” (M22/RH)

- ”Johan me siitä puhuttiin, niinku vallankumouksesta prosessina. Sellanen vallankumoukskäsitys niinku hylkää tommoset.” (N24/RH)

Aatteiden sitovuudesta ja pyrkimyksestä ideologisoitua pyritään pääsemään olemalla nimeämättä aatteita eksplisiittisesti. Tällöin voidaan myös välttyä lausumasta ääneen voimakkaita elämäntapoihin vaikuttavia normeja, joita kulttuuri merkityshierarkioidensa kautta lähes vääjäämättä synnyttää. Skenellä tämä näkyy tilanteena, jossa samanaikaisesti vaikuttavat kaveripiirien ja paikallisten toimintaryhmien kautta elämän- ja toimintatapoihin suunnatut normit, sekä yleiset aatteelliset normit normien olemassaolemattomuudesta. Tämä heijastuu lehdissä ja vastauksissa siten, että puhutaan ennemmin asioista, joita vastaan voidaan taistella tai jotka ovat yhteisiä vihollisia pikemminkin kuin siitä, mitä toiminnalla pyritään saavuttamaan.

”Siis kaikki nää... lähinnä nyt niinkun WTO ja tällanen globalisaatio. Et se on niinkun viemässä meitä muualle. Et mullois niinkun ees pyrkimyksenä säilyttää jollakin lailla se mitä nyt. Et mullei sillei... et mä oon melkein hylänny kaikki niinkun siitä, että *mihinkä*. Kuhan pystys ees tän säilyttämään.” (N22)

”[Skenen] vastustajia ovat mielestäni mm. valtio, kapitalistit/mi, ylikansalliset järjestelmät (esim. EU), ylikansalliset yhtiöt ja niiden etuja ajavat tahot (WTO, Maailmanpankki, IMF, jne), tehoeläintuotanto alana jne. Vastustajia siis riittää ja yleensä asetelma ilmenee poliisi vs. aktivistit -tilanteena demoissa. Tarkennan vielä, että mainitsemani vastustajat edustavat mielestäni yleisempää hallinnan ja maailmaan suhtautumisen tapaa (eli esim. luonto on ensisijaisesti resurssi, ihmiset hallittavia jne.), jonka ilmentäjiä, toteuttajia ja uusintajia em. tahot ovat.” (M26)

Vaikka vastakkainasettelut konkretisoituvat mielenosoitustilanteissa usein poliisit ja mielenosoittajat vastakkainasetteluna (en tarkoita nyt fyysistä yhteenottoa, koska tällaista on käsitykseni mukaan tapahtunut mainittavammin kolme kertaa) ja anarkistiseen skeneen on tavallaan sisäänkirjoitettu auktoriteettien kunnioittamattomuus, niin yllättävän harvoin skenellä - mikäli ei lasketa punk-yhtyeiden sanoituksia ja levyjen kuvitusta - näkee poliisille annettavan tahallisesti leimaavia merkityksiä skenen koodien mukaisesti. Haastatelluista kaikki pitivät suomalaista poliisia rauhanomaisena virkamiehenä kun heitä verrattiin ulkomaisiin poliiseihin ja heidän yhteenottoihin aktivistien kanssa. Skenelle *aatteelliset* viholliset, joita erilaisin representaatioin aktiivisesti leimataan, ovat enemmänkin näitä abstrakteja sekä suuria vihollisia, kuten ylikansalliset yritykset ja kapitalismi ideologisoivana tekijänä. Poliisin näkeminen ‘toisena’ ja oman identiteetin konstruoiminen suhteessa siihen on yleensä liittynyt tilanteisiin, jossa viranomaiset ovat mediassa representoineet aktivistit tietyllä tavalla ja nämä vastaavat siihen. Tällainen viranomaisten merkitysten vastainen itseidentifiointi on tapahtunut yleensä ei-aatteellisiin perusteisiin

(poikkeuksena Kapinatyöläinen) vedoten, mutta niissä poliisi on puolestaan tarkoituksellisesti identifioitu poikkeuksellisin voimakkain termein (ks. esim. Kaurapuuro # 14).

Aatteen representaatiot tapahtuvat siis toiminnan ja elämäntapojen muutosvaatimuksina sekä jo aikaisemmin mainitun symboliikan käyttämisenä. Puhutaan yleisesti muutoksesta ja etsitään vallitsevasta järjestelmästä vikoja, joiden vastustajiksi identifioidutaan, mutta kukaan ei halua määrittellä millainen on skenellä vallitsevilla aatteilla konstruoitu skenaario maailmasta. Tällä pyritään välttämään ajatusten muuttumista ideologiaksi (ks. esim. Kaurapuuro # 13, 3-5) ja identiteettien essentialisoimista

”Ympäristövallankumous ei ole organisoitu liike, vaan yksittäisten toimijoiden, ryhmittymien, kansalaisliikkeiden, poliittisten puolueiden ja ajattelijoiden toiminnan summa. Onnistuakseen tämän muutoksen on oltava ikuisessa keväässä, itseään alati tarkkaillen ja uudistuen. Silti joitakin periaatteita tarvitsemme, jotta voimme lähteä etsimään yhteistä säveltä laajapohjaiselle, kokonaisvaltaiselle liikkeelle, MUUTOKSEN KEVÄÄLLE.” (Muutoksen Kevät # 1/96, 3.)

Kuten jo aiemmin totesin on näillä periaatteilla taipumus sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja diskursseissa muodostaa merkityshierarkioita ja tätä kautta jopa normeja skenen sisälle. Nämä sosiaaliset merkitykset ja identiteetin representaatiot eivät kuitenkaan koskaan ole lopullisesti suljettuja, vaan alati liikkeessä ja alttiita vaihtoehtoisille äänille. Skenen median sivuilla näitä hallitsevia merkityksiä arvioidaan jatkuvasti uudelleen ja kokouksissa on aiheita, jotka suoranaisesti pyrkivät ehkäisemään tällaisten muodostumista. Skenen tai sen liikkeiden hierarkiattomuus ei kuitenkaan ole voimakkaasta itsekritiikistä huolimatta ongelmatonta. Aatteistaan ja ideaaleistaan huolimatta skene on kuitenkin sosiaalinen tila ja kulttuuri, jossa jaetut merkitykset helposti ”kohtaavat” hegemoniset ryhmät.

Kuinka tärkeä sulle on toimia niinku ruohonjuuritasolta käsin? Onks se sulle ihan peruslähtökohta?

- ”Se on peruslähtökohta. Siis mitään muuta tapaa toimia minä en edes käsitä.” (N30)

”Ruohonjuuritasossa on puolensa, sekä hyvät että huonot. Minusta on kuitenkin mustavalkoista leimata esim sana valta pelkästään negatiiviseksi: onhan valta samalla myös vapautta ja toimintamahdollisuuksia, joita myös skene tavoittelee. Usein myös osoittautuu että muodollisesti hierarkiattomat ryhmät (esimerkkinä vaikka eo-liike) muodostuvat tahtomattaankin vielä paljon hierarkisemmiksi kuin ne perinteiset hallituksella varustetut organisaatiot. Eikös sitä paitsi hallitusten yms alkuperäinen tarkoitus (joskus silloin kun yhdistyslaki on satavuotta sitten kirjoitettu) ole ollut nimenomaan demokratian

turvaaminen. Hierarkkisessa organisaatiossa voi epäpätevän tai muuten vittumaisen hallituksen kaataa, mutta mitäs teet jos valta onkin ei-muodollisen sisäpiirin hallussa.” (N21)

7.1.4.2. Aatteet *ei ole* mun vaatteet

”Aatteet on mun vaatteet” lauloi jo Maukka Perusjätkä aikanaan. Maukan tekstiä voi tulkita, joko symbolisesti ajatellen, että aatteista nuorisokulttuuri saa suojaa ja voimaa itselleen, johon viittaa kaksi edellistä lukua, tai sitten siitä voi vetää johtopäätöksensä erilaisten ala-, nuoriso- ja vastakulttuureiden pukeutumistyyliihin, joiden välityksellä kommunikoidaan sekä keskenään että ulospäin. Vaikka skene ei muodollisesti olekaan nuoriso- tai alakulttuuri, vaan erilaisten radikaalien liikkeiden muodostama verkosto, niin nuorten toimijoiden keskuudessa vallitsee pitkälti niille ominaisia merkityksellistyksiä mitä tulee vaatteisiin tai muihin nuorisokulttuuriin piirteisiin, kuten musiikkimakuun.

”[M]ä koen ongelmana sen, että et mun mielest liike on aika ankara sisäänpäin siin mielessä, että et kun pidetään keskeisenä sitä, että ei hyväksytä jotain vallitsevia kauneusihanteita ja muita, mut sit näkee sen, että et kun tulee liikkeeseen jotain neljätöistvuotiaita tyttöjä, ninne kaikki näyttää mitä tavallisimmilta koulutyöiltä ja ties miltä. Ja sanotaan puolen vuoden sisällä ne kaikki alkaa näyttää just tismalleen samanlaisilta kun ne liikkeen vanhimmat ihmiset. Elikkä siit on tavallaan syntynyt samanlainen koodi kun tavallises koululuokassa sulla pitää olla levikset ja samanlainen tukka ku muilla, ni aktivsti liikkeessä sulla pitää olla... sullei missään nimessä saa olla samanlaist tukkaa, vaan sul pitää olla joko rastat tai kalju tai jotain muuta. Et mä koen sit semmosen tiukan koodin siin mieles mun mielest aika rajottavana. [...] Mun mielest, siis onhan sellasia painotuksia liikkeen sisällä, et on punkkareita ja on sit enemmän hippejä ja on niin päin pois, et kyllähän ihmisllä on tavallaan niinkun omatkin tyylinsä. Välil tuntuu, et se ainoo tyyli joka puuttuu on se, et sullei tavallaan oo mitään alakulttuurista tyyliä. Ja tota, että on, mutta ei mun mielest ehkä niin vahvasti, kun joskus annetaan ymmärtää. Ja sitten siitä on ehkä myös tullu osaltaan itelle semmonen, et kun ite on, mä oon ollu hirveen paljon mediassa ja muuta, niin välil kun olen harkinnut esimerkiks, et niinkun värjään hiukseni punaiseksi, tai muuta vastaavaa, niin en oo ainakaan semmoseen viel ryhtyny, koska mä oon taas kokenu sen niin päin, että monet kamppailee poikkeevalla ulkonäöllä sitä vallitsevaa koodia vastaan.” (N23)

”[A]ktivistiksi identifioituminen vetää mukaan mm. hörhön näköisiä passivisteja: moni tyyppi jolla on rastat, mutta ei ole eläissään osallistunut kansalaistoimintaan mielletään aktivistiksi helpommin kuin ”tavallinen” ainejärjestön ympäristövastaava.” (N21)

Ulkonäkö on tärkeä tekiä kun tarkastelemme identiteettien ja niihin vaikuttavien artefaktien suhdetta. Ne aktivistit, joille skene ei merkitse ennen kaikkea sosiaalista ympäristöä ja kaveriporukkaa vaan poliittisen toiminnan ympäristöä, suhtautuvat negatiivisesti huomiota herättävään ja alakulttuuriseen pukeutumiseen. Tämä siitäkkin huolimatta, että myös suurin osa tällaisista pidempään mukana olleista toimijoista on aikanaan pyrkinyt identifioimaan itseään juuri poikkeavan pukeutumisen kautta.

Vaatetuksesta puhuttaessa käy ilmi, että eläinoikeusliikkeen ja muun skenen suhteessa on viime aikoina tapahtunut jotain. Eläinoikeusliike kuvaillaan myös vaatetuskoodiensa kautta erottautuvaksi merkitysten osa-alueeksi skenen sisällä. Eläinoikeusaktivistit ovat jotain jonka kautta muut skenellä voivat määritellä itsensä, olemalla jotain muuta kuin 'ne eläinaktivistit'. Ulkoisten koodien kontekstissa halutaan korostaa sitä, että skene on jotain muuta kuin nuoriso- tai alakulttuuri, jollaisena taas esitetään eläinoikeusliike reisitaskuhousuineen, lävistyksineen ja omine hiusmuoteineen.

Ei voi puhua aktivisteista [pukeutumistyyliuuntana]... No tietysti eläinaktivisteista on jonkinlainen sellanen et niillon kaikilla löysät housut reisitaskut ja huppari. Ja ne kuuntelee.. No osa kuuntelee elektronista musiikkia, osa kuuntelee hooceetä, mut mut, et tällasta. (N22)

"Monet ovat jonkin alakulttuurin parista tulleita ja pukeutumisessa saattaa olla yhteisiä piirteitä, mutta eivät mitkään tuollaiset piirteet tietenkään sovi kaikkiin aktivisteihin. Ehkä yhteisten piirteiden merkitys on vähenemään päin, itse ainakin toivoisin näin. Esim. lävistyksiset eivät enää ole niin pakollisia eopiiireissä kuin joskus 1995." (M26)

Olen havainnut, että viime aikoina skenellä on ollut voimakas pyrkimys ulkoisten koodien kautta tuottaa 'tavallinen' kuva sen toimijoista ja eläinoikeusaktivistit joutuvat helposti silmätikuksi, mikäli eivät noudata tätä voimaan astunutta pukeutumismuotoa. Vallitsevan kulttuurin koodien mukaisella vaatetuksella pyritään edesauttamaan pukeutumista koskevien käsitteellisten kattojen kohtaamista skeneen kuuluvien ja kuulumattomien ihmisten välillä. Halu muodostua vaikuttavaksi yhteiskunnalliseksi voimaksi representoidaan kaikista näkyvimmillä identiteettiin liitettyllä kulttuurisella merkkikokoelmalla - vaatteilla. Tähän liittyy erittäin tietoista identiteettien konstruointia.

Kuten kaikilla samojen koodien mukaisesti ymmärretyillä merkityksillä, niin myös pukeutumiseen liitetyillä normatiivisilla merkityksillä on toinen puolensa. Erilaisia pukeutumistyylejä pidetään toissijaisina ja niitä kohtaan tunnetaan jopa vastenmielisyyttä, mutta silti näitä merkkejä ja koodeja kantavat ihmiset ovat niitä, skenen ”hengailujäseniä”, jotka alla olevan esimerkin mukaisesti tukevat sitä ja joiden katsotaan olevan meitä.

”Ilman jotain punkjuttua ei ois ikinä missään mielenosoituksessa ollu 90-luvulla niin paljon väkeä, et media ois niinku katsonu et ois joku liike täällä. [...] Et ohan sellasii tietynlaista pukeutumismuotii, mut iso osa ihmisistä ei oo ikinä niihin osallistunu. Et ihan punkkityylin, vanhan ja perinteisen, ja sitten hoocee-tyylin lisäksi on esimerkiks afa-tyyli, eli mustat hupparit ja farkut ja sellaset ja sitten tää joka on niinku oikeestaan... tai sitten musta huppari ja reisitaskuhousut... ne on eläinoikeus/afa ja tällasii, mutta... On sit sellanen tavallaan hippi, ehkä eniten sellanen mikä... ei sitä kyl mee tyypeille puhumaan jossain junassa, jos on reitaskuhousut ja hupparei, mut jos on rintanappei tai hihamerkkei, ni sillan mä meen puhumaan. Et se on ehkä vähän sama juttu ku jotku nenäliinat homoille, niinku noi rintanapit ja hihamerkit. Eikä niinku ihan mitkä tahansa, vaan jos on joku animalia tai luontoliiton, ni emmä sellaselle mee, mut sit jos on joku ”jouha sucks”, ni se onki sitte jo aika lailla meidän skenee.” (M20)

Tyyliä välittävät kulttuuria siten, että toisilleen tuntemattomat ihmiset tunnistavat kohtaamistaan ihmisistä jotain itseensä liittyvää. ”[K]ulttuuriset koodit toimivat ryhmän identiteettisymboleina” (Söderholm 1987, 31). Yksilölliset identiteetin konstruaatiot muuttavat koodeja ja asettavat merkkeihin latautuneita merkityksiä uuteen arvojärjestykseen. Mitä vaikutusvaltaisempi ja tunnetumpi henkilö on skenellä, sitä enemmän yksilölliset ratkaisut vaikuttavat myös kollektiivisesti. Nuoret aktivistit usein muuttelevat pukeutumistyylien avulla aktivisti-identiteettiään ja muistan itsekin kuinka oli tärkeää osoittaa kuuluvuutensa pukeutumisella ja kun nuorisotyyli oli ”kulutettu loppuun”, niin olemalla mahdollisimman tavallisen näköinen ja ladata tätä kautta merkityksiä pukeutumiselle. Douglas Kellner (1998, 281) puhuu ilmiön yhteydessä postmoderneista minuuksista, jotka viittaavat identiteetin paikantumiseen juuri representaatioissa. Postmodernit minuudet ovat jotain mitä yksilö minuutensa esityksillä vaihtelee ja tuottaa itselleen tai itsellään monikerroksisia merkityksiä.

”Skeittarityyliä” kesti aikansa, mutta sitten kai alkoi jo vanheta siihen malliin (19-vuotiaana) ettei vaatteet enää olleet samaa kuin aatteet. Jossain vaiheessa alakulttuuriin leimautuminen alkoi jopa vituttaa, kun tuntui että se häiritsee itse aktivismin päämääriä. [...] Ehkäpä vaatteiden merkitystä hälventää sekin, että ”skenessä” ei enää tarvitse todistella uskottavuuttaan vaatteilla, vaan koska olen tällainen ”vanha tati” minut tunnetaan jo muutenkin. (N21)

Pukeutuminen on tärkeä osa representaation politiikkaa. Se ei ole sitä ainoastaan skenen sisällä, jossa erilaisiin identiteetteihin vaikuttaviin tyylihin ladataan merkityksiä, jotka haastavat ja muuttavat koodien sisältöjä, vaan myös suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan, jolle on sitä edullisempaa, mitä erilaisempaa aktivistit pystytään representoimaan. Skenen ulkoisiin artefakteihin liittyviin kulttuurisiin koodeihin on ladattu ulkopuolisia etukäteisodotuksia ja ennen kaikkea: *valtaa*. Sitä helpompi on tuottaa 'toiseuden' representaatioita, mitä erilaisempia ulkoisia merkkejä heihin voi liittää (ks. esim. Hall 1992b; 1999).

Tämä kävi selvästi ilmi silloin kun ”alkuperäiset kettutyöt”, Mia Salli ja Minna Salonen ilmestyivät lehdistötilaisuuteen heinäkuussa 1995 jäätyään kiinni kettutarhoilla saman vuoden toukokuussa tehdyistä kettujen vapautusiskuista. He olivat pukeutuneet pikkutarkasti 'normaalien' koodien mukaisesti. Molemmilla oli päällään kesämekot ja Mia Salli oli verhonnut lyhyeksi leikatut hiuksensa siistiin peruukkiin (ks. esim. Tuomivaara & Purmonen 1998, 36-45). Koodien ympärikäntäminen ja hämääminen osui kohteeseensa: julkisuudessa annettiin kuva, että he eivät esiinny ”omina itsenään” ja karttavat samaistumista skenelle ”tyypilliseen” pukeutumiseen (Iltalehti 27.7.1995, 4.) Vastareaktiona iltapäivälehdet hakivat visuaalisia representaatioita, joilla palauttaa aktivistien ulkonäkö sen itsensä tarjoamiin malleihin sopivammaksi. Mia Sallista julkaistiin kuvia, joissa hän oli Suomen Punk Anarko Yhdistyksen (SPAY) mielenosoituksessa irokeesi-tukassaan sekä koristelluissa punkvaatteissa ja lehdet alkoivat kirjoitella kuinka miesjohtajat ohjailevat hentoja pikkutyttöjä toimimaan haluamallaan tavalla (emt.; Tuomivaara & Purmonen 1998).

Yhteenvetona voi todeta, että skenellä ei ole varsinaisia pukeutumismenelmiä. Nytemmin jo edesmennyt Autonome Offensive '99 -verkkolehti (# 2/1999) halusi liittää tietyn vaatemerkin (Carhartt) autonomeihin ja luoda tätä kautta yhteisen identiteetin representaatiovälineitä. 1990-luvun puolivälissä eläinoikeusaktivistin erotti yleensä iholävistyksistä kasvoissa ja '90-luvun lopulla väljästä pukeutumisesta sekä siitä, että pukeutumisessa ei käytetä eläinkunnan tuotteita (vegaanit ehdottomia). Aivan 1990-luvun alussa skenessä vallitsi vahva kierrätysvaatteiden trendi, kaikilla oli pitkät hiukset ja pukeuduttiin ”hippimäisesti”. Tyyli muuttuvat, ihmiset yhdistelevät niitä ja ottavat uusia käyttöön. Kuitenkin kaikkien näiden takana on tarve jollakin tapaa tehdä itsensä ymmärretyksi muiden silmissä niin skenellä vastakulttuurisena tai vaikkapa yksilönä, kuin ympäröivän yhteiskunnankin kontekstissa 'toisena' tai 'meinä'.

Pukeutuminen ja ulkoiset symbolit asemoivat ihmisiä suhteessa muihin sekä mahdollistavat ja rajoittavat subjektipositioita identiteettejä koskevissa diskursseissa. Imagojen, kuten tekstienkin, dekonstruktiivinen lukutapa tarkoittaa sitä, että pyritään löytämään niistä moniäänisyyttä ja hajautumista, ei suinkaan ideologista monologiaa, koska todellisuudessa mikään osa- tai vastakulttuuri ei koskaan ole monologinen. Puketumisella välitettävät viestit eivät koskaan ole yhdellä ainoalla tulkintamallilla avattavissa, vaan niitä täytyy lukea kontekstualisoiden ja olemalla valmis myöntämään niiden hybridisyys (Kellner 1998, 131-137).

7.2. Stereotyytiat vallan välineinä

”[S]ubjektio keskittyy siihen vallan kentän näkökulmaan, joka on kauimpana suorasta voimankäytöstä. Tämä valtasuhteiden ulottuvuus on se, missä ihmisten ja ryhmien identiteetti on vaakalaudalla ja missä järjestys, sen laajimmassa merkityksessä, saa muotonsa.” (Rabinow 1986, 260.)

Hegemoniset ryhmät käyttävät ideologista valtaa tyypillisimmin leimaamisen ja stereotyypioiden välityksellä. Joku ‘toinen’ representoidaan siten, että tähän kiinnittyy yleisesti kulttuurisesti tunnustettuja negatiivisia merkityksiä. Stuart Hall (1999, 189) katsoo, että stereotyyppistäminen (teoksessa suomentajien käyttämä ilmaus) tuottaa sellaisen kuvan ihmisistä, joka pelkistää heidät olemuksellisiksi muutamien ominaispiirteiden kautta. Tähän liittyy voimakkaasti se, että näin esitetty ihminen palvelee jonkun tietyn ryhmän intressejä. Jos ajatellaan tällaista merkityksen tuottamisen prosessia, niin tämä kiinnittyminen intresseihin ei suinkaan aina ole tiedostettua, vaan ikäänkuin vallan välityksellä diskurssin pelin sääntöihin kirjoitettu. Representaatioissa tai kielessä tuotetaan pelkistettyjä, liioiteltuja ja yksinkertaistettuja merkityksiä joistain ihmisistä. Yleisesti kielessä tällaisia stereotyyppistämisen paikkoja ovat vaikkapa vitsit (blondit, neekerit, ruotsalaiset ja niin edelleen) ja implisiittisemmin sitä esiintyy yleisesti tarinoissa meistä, jolloin ‘me’ rakennetaan jossain määrin vastakkaisessa suhteessa ‘toisiin’. Stereotyytiat pelkistävät, essentialisoivat ja ”jähmettävät” eroja ja normalisoivat ihmisiä tuottamalla poikkeavat epänormaaleina tai jonain, jota ei pidä hyväksyä. Tämän lisäksi ne liittyvät valtaan siten, että ne luokittelevat ihmisiä normien mukaisesti ja konstruoivat ulkopuoliset ‘toisiksi’. (emt., 190-192.)

Mikäli käsitämme skenen siten, että se edustaa yhtenä suomalaisen yhteiskunnan sisäisiä ‘toisia’, niin voidaan siitä hegemoniselle asemalle edullisella tavalla ideologisoituja merkityksiä pitää

yrityksenä lopullisesti voittaa merkityksiin ja representaatioihin liittyvät kamppailut. Iltaapäivälehdet, sanomalehdet ja television ajankohtaisohjelmat ovat jatkuvasti tuottaneet sellaisia representaatioita skenestä, joihin kiinnittyy yleisesti tunnettuja stereotyyppisiä merkityksiä. Stuart Hall (emt., 193-194) liittää nämä merkitykset symboliseen väkivaltaan, jolla vallitseva kulttuuri tuottaa yhteiskunnallistettua tietoa 'toisista'. Tämä tarkoittaa sitä, että tuo tieto määrää skenen kaltaisten liikkeiden paikan ja se pyrkii yleistymään koko yhteiskunnan tietorakenteisiin kiinnittyväksi.

Yleisimmin stereotypioita on skeneen liitetty silloin, kun jokin sen sisälle luettavista ryhmistä, liikkeistä tai yksilöistä on ollut osallisena jossain julkisuutta saaneessa tapahtumassa. Eläinoikeusliike on turkistarhaiskujen ja aktiivisten mielenosoitusten vuoksi ollut ajoittain julkisuudessa lähes päivittäin. Turkistarhaiskujen jälkeen koko liike stereotypisoitiin yksinkertaistaen terrorismiin tai ääreen liittyvien merkitysten mukaisesti. Tästä lisää seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään yksityiskohtaisemmin stereotyyppistämistä tärkeiden joukkotiedotusvälineissä esillä olleiden termien välityksellä.

"Tarhaiskujen uutisointi oli poikkeuksellisen rajua ja kovasanaista; kova kielenkäyttö on jäänyt myös elämään, etenkin iltapäivälehdissä. Kettutyöistä ei tänä päivänä enää juurikaan joukkotiedotusvälineissä puhuta, mutta heidän seuraajikseen miellettyistä - eläintenvapauttajista, eläinoikeusliikkeestä, vegaaneista, ekoanarkisteista - puhutaan terroristeina, ekoterroristeina, fundamentalisteina ja ääriliikkeinä." (Vehaluoto 1998, 20.)

Identiteetti on moneus skenellä aivan kuten muuallakin yhteiskunnassa. Skenen ihmisillä voi olla monia identiteettejä samanaikaisesti, eri identiteetti eri kontekstissa ja niin edelleen. Ihminen voi olla marssimassa rotujen välisen tasa-arvon puolesta tuntien itsensä (muiden tuntiessa hänet myös) samalla ympäristöaktivistiksi ja anarkistiksi. Suhteessa ideologiaan, ja kysymyksen ollessa merkitsemisen politiikasta, kiinnostavammaksi kuitenkin nousee se, kuinka identiteetit kulloinkin näyttäytyvät (representoidaan) ja miten ne asettuvat 'ulkoa' tulevia representointipyrkimyksiä vastaan:

"[M]un mielestä kyl alakulttuurit sanoo koko ajan kamppailevansa sitä marginalisoitumista vastaan ja kaikki kansalaisjärjestöt, mut kyl ne mun mielestä hirveen pitkälle marginalisoi ite itteensä... [...] Tai miten ihmisestä tulee lehtiotsikoissa terroristi tai muuta [...] Et saa enemmän niinku aikaa raivoo, ku mikään niinku eläinten hyväksikäyttö tai mikään muu tämmönen, et jotenki tuntuu et semmonen tietty epäoikeudenmukaisuus mitä näkee omas yhteiskunnassa." (N23)

Yllä oleva lainaus eräästä teemahaastattelusta osoittaa haastatellun tapaa käsitellä kamppailua identiteetin itsemääräämisoikeudesta suhteessa hegemoniaan. Stereotypioita tuotetaan, mutta skenellä on koko ajan vaaransa tuottaa leimaamiselle lisää aihetta. 'Toinen' on molemminpuolisesti jatkuvasti läsnä. Kuten mustien oikeusliikkeiden etninen identiteetti ja feministiliikkeiden sukupuolinen identiteetti, niin myös vastakulttuurinen identiteetti rakentuu tässä kontekstissa suhteessa hegemoniseen toiseen (tai hegemonisiin toisiin). Konstruoiminen tässä yhteydessä tapahtuu ihonvärin tai sukupuolen sijaan poliittisen ja kulttuurisen toiseuden kautta. Skenen yhteydessä identiteetin prosessi pyrkii usein tietoisesti välttämään sukupuolisia, rodullisia tai kansallisia identiteettejä, koska ne katsotaan kuuluvaksi nimenomaan vallitsevan hierarkkisen kulttuurin piiriin. Skenessä identiteetit hahmotellaan vastakulttuuristen merkkien mukaan. Tällaisia ovat esimerkiksi elämäntapa, toiminta, oma kulttuuri ja aatteet. Kaikki nämä reflektoituvat suhteessa laajemman yhteiskunnan kulttuuriin. Niille annetut merkitykset pyrkivät kyseenalaistamaan vallitsevaa, koska se mielletään autoritääriseksi ja epädemokraattiseksi. Stereotyyppistäminen on siis molemminpuolista. Se on tehokas representatiivinen keino myös skenelle itselleen. Tällöin on kuitenkin aina vaarana se, että negaatioilla ja stereotypioilla tuotetaan *eroa* siten, että se on haitaksi liikkeen päämäärille.

Koska identiteetissä on nimenomaan kysymys kamppailusta merkitsemisen politiikassa, niin skene yrittää kulttuurinsa - ja ennen kaikkea sen symbolien - kautta vallata asemia, jotka antavat sille tilaa itsensä määrittelemiseen. Stuart Hallin (1992a, 309) sanoja mukaillen se ponnistelee vahvistaakseen *omaa* representaatiotaan. Marginaalista tuleekin yllättäen tuottava kulttuurin tila, joka saa poliittiset identiteettinsä vastarinnasta vallitsevaksi koettuun kulttuuriin. Aivan kuten Hall (emt., 370) kertoo, kuinka Jamaikan rastafarit asemoivat itsensä poliittisiksi subjekteiksi kääntäessään Raamatun tekstit ylösalaisin, myös skene joutuu rakentamaan identiteettipolitiikkaansa hegemonian kielen negaatiolla.

"Se on Kimmo Sasi. Kimmo Sasi on mejän vastustaja numero yksi (naurua). Ja sitten tulee tietysti Sasin jälkeen hänen taustajoukkonsa, elikkä Kokoomus ja muu kapitalistijengi... nää kyllää koko aika sellasta väliä, että mihinkä saa tuikattua. Et saa osotettua, että nää tyypit (skene) on nyt niinku rikollisia ja nää on isänmaanpettureita ja muutenki tällasia epäilyttäviä henkilöitä... No, se [representaation vastarinta skenen puolelta, lisäys MP] ilmenee tietynlaisella retoriikalla. Et puhutaan kokoomuksesta ja kapitalistijengistä. Et selkeesti leimataan se taho, että mitkä ei tykkää meistä. Ja koska ne ei tykkää meistä, ni mekään ei tykätä niistä (naurua)." (N22)

Stuart Hall (1992a, 296-307) on tarkastellut rasismia ideologisena diskurssina. Hän katsoo, että rasistiset ideologiset diskurssit ”syntyvät tilanteissa, joissa merkitysten tuotanto yhdistyy valtastrategioihin tiettyjen ryhmien eristämiseksi kulttuurisista ja symbolisista resursseista” (emt., 296). Havaintojeni ja haastatteluaineiston perusteella myös suomalainen skene on saanut kohdata vastaavanlaista ”rasismia”. Minkään ’äären’ ylhäältä käsin määrittelevä ei ole saanut suomalaisessa mediassa yhtä paljon tilaa kuin EVR:n (tai sen ympärille syntyneiden ”solujen”) nimissä iskuja tekevien aktivistien. Turkistarhauksesta on diskursiivisesti konstruoitu *luonnollinen* ammatti, joka kuuluu luonnollisena ”Kylmään Pohjolaan”. Ryhmä, joka yrittää teoillaan murentaa tätä kansallisen identiteetin osaa, saa median taholta osakseen lähes varauksettoman ”valkoisen neekerin” identifioinnin. Samanlaisesta identifioinnista ovat sittemmin saaneet osansa myös lain puitteissa toimivat eläinoikeusaktivistit, koska he asettuvat retoriikallaan tätä kansallista identiteettiä vastaan. Skenellä onkin monesti esitetty, että julkisuudelle ei pitäisi antaa niin suurta arvoa, kuin sille annetaan.

”[N]ykyäänhän on saavuttamassa laajenevaa suosiota skenessä näkemys, et julkisuudesta... julkisuudelle ei pitäis antaa painoa, mut kyllä mä oon sitä mieltä, et ihmiset osaa lukea rivien välistä. Jos ne löytää rivien välistä, se et ne löytää riveiltä jotain paskaa, se ei oo niin vaarallista, mut se jos ne löytää väleistä jotain paskaa, ni se on vaarallista. Ja se rivien välistä löytyvä paska eliminoidaan sillä tavalla et toimitaan konsistentisti, tai sillä tavalla et ihmiset... se että aina niinkun aktivisteja vituttaa se, et niinkun Ilta-Sanomat kirjottaa et ne on terroristeja. Mut se mikä ihmisiä vituttaa, ni se ei oo se, et Iltasanomat.. et ne on terroristei, vaan se voi olla se mitä ne on tehnyt. Esimerkiks joku tuhopoltto jossain joka on vaarantanut jonkun turvallisuuden ja terveyden... ja sen takii niinkun... se et lehdet kirjottaa subjektiivisesti ei oo välttämättä niin olennainen kysymys, vaan myös se et mitä niinkun toimintatapoii ihmiset katsoo hyväks.” (M20)

”Ainoa toiminnan muoto, jossa tavallaan olen näkyvillä, on mielenosoitukset. Jos demossa tapahtuu esim. poliisin aiheuttamia ongelmia, niin ihan mieluusti saatan tahallani suuttumuksen takia asettua poliisia vastaan ajattelematta esim. mediaa. Yleensä ajatellessani toimintaa mietin varsin paljon median merkitystä, nykyään tosin varsin paljon mediakeskeisen aktivismin kritiikkinä.” (M26)

Skenen vastareaktiot ulkoiseen identifiointiin liittyvät kiinteästi representaation politiikkaan. Tietyille merkille annetaan uusi - ja usein vastakkainen, ironinen - muoto, konteksti ja merkitys. Kun suojelupoliisin ylitarkastaja Maijanen kutsui eläinoikeusaktivisteja Jakobstads Tidningenissä (21.12.1995) ”alakulttuurin kusipäiksi”, niin syntyi vain joidenkin kuukausien viiveellä tätä nimeä

kantava poliittisesti kantaaottava orkesteri. Skeneen ala- ja nuorisokulttuurina liittyvä punkmusiikki (ja -kulttuuri) on yleisemminkin suosittu paikka vastamerkitysrakennelmiin. Toisaalta myös termi 'aktivisti' on jatkuvasti ollut median ja viranomaisten sekä skenen itsensä välisen merkitsemisen politiikan kiistakapulana. Osa 'aktivisteista' ei halua nimittää itseään tällä nimikkeellä (esim. M23/RH) ja osa taas käyttää sitä tarkoituksenmukaisesti antaakseen sille oman merkityksensä. Kysyin eräältä haastateltavalta, että nimittääkö hän itseään minkään yhteiskunnallisen statuksen mukaisesti (esimerkiksi 'opiskelijaksi'), niin hän vastasi (korostaen äänen painollaan) yhdellä sanalla, että "aktivistiksi" (M20).

- "Just sillä tavalla kun ajattelee monia vaihtoehtoliikkeisiin kuuluvia niinkun... "Ne on semmosia hörhöjä, et ne käyttää huumeita, ne juo viinaa, ne ei tee mitään, ne ei tee mitään ja ne on yhteiskunnan semmosia hylkiöitä!". Tällä tavalla siis jos ajattelee oikein stereotyyppisesti. Nyt se sitten vahvistaa tämmöstä kuvaa kun ite on... käyttäytyy samalla tavalla niinkun vitun haalarityypit tuolla..." (M22/RH)
- "Niinkun just kaikki kumminki mun ymmärtääkseni tässäkin porukassa kuitenkin menestyy aika helvetin hyvin opiskelussa ja kaikkee muuta. Periaatteessa rikotaan just tätä stereotypiaa jostain helvetin jostain tällasesta syrjäytyneestä ties mistä blaa, blaa, blaa..." (N24/RH)

Fyysisesti skenen 'toisena' voisi pitää modernia teollisuusyhteiskuntaa ja sen arvomaailman mukanaan tuomia yhteiskunnallisia ilmiöitä, kuten esimerkiksi syy-yhteyttä talouskasvun vaatimuksen ja ympäristönsaastumisen välillä. Huomioni keskiöön nousevat kuitenkin merkityksenantoon liittyvät kamppailut, joilla vallitseva yhteiskunta - jota ei pidä ymmärtää homogeenisena kokonaisuutena - puolustaa itseään sitä uhkaavilta hyökkääjiltä. Skenelle annetaan sellaisia 'ääreen' (ks. luku 7.2.1.1.) liittyviä merkityksiä, joilla sen omat representaatiomahdollisuudet olisivat mahdollisimman pienet. Puhutaan "alakulttuurin kusipäistä" ja "kettutyöistä".

Stuart Hall (1999, 211-222) on nostanut esille niitä stereotyyppistämisen vastastrategioita, joita mustat ovat käyttäneet visuaalisissa - lähinnä elokuviissa - itserepresentaatioissaan. Hän käyttää niistä niiden menetelmällisyyteen viittaavaa termiä 'ristiinkoodaus', joka tarkoittaa olemassa olevien representaatioiden ja merkitysten haltuunottamista sekä muuttamista uusien merkitysten tuottamiseksi (emt., 211). Ensimmäinen ristiinkoodaukseen liittyvä vastastrategia on Hallin mukaan stereotyyppien kääntäminen nurin (emt.). Tämä tarkoittaa sitä, että nostetaan esimerkiksi mustaan mieheen liitetty stereotyyppiset ominaisuudet (villeys, seksuaalisuus ja köyhyys) räikeästi esiin ja tehdään näistä ominaisuuksista ympärikäntämällä kulttuurisesti merkittäviä. Toinen strategia on

yritys korvata kielteiset representaatiot positiivisilla (emt., 215). Tämä strategia perustuu erilaisuuden ylistykseen ja alistettujen ihmisten ominaisuudet nostetaan kulttuuriseen merkitysten keskiöön. Kolmas ristiinkoodauksen menetelmä on ”taistella representaatioita vastaan sen sisältä käsin” (emt., 218). Tässä huomiossa painopisteen saavat representaation muodot, eivät niinkään sisällöt. Strategiassa lähdetään liikkeelle siitä kulttuurisesta tosiseikasta, että merkitys ei koskaan voi täydellisesti kiinnittyä. Strategiasa kieltäydytään pyrkimyksestä sulkea ihmisiä ja sosiaalisia kokonaisuuksia koskevat merkityksiä. Sen puitteissa merkityksiä työestetään aina uudelleen ja uudelleen esimerkiksi naurun kautta. Se pyrkii osoittamaan kontekstuaalisesti kulloisenkin katseen paikantuneisuuden - ei toteamaan sitä oikeaksi tai vääräksi. Vanha fraasi ”antaa kaikkien kukkien kukkia” sopii tähän viimeiseen vastastrategiaan.

Näistä representaatioihin liittyvistä vastastrategioista on puhuttu paljon jo edellä. Stereotyyppien kontekstissa ne saavat kuitenkin selkeimmin sisältönsä osana merkityksiin ja merkkien esityksiin kuuluvaa kamppailua. Skenellä pyritään kaikkien yllä mainittujen strategioiden avulla horjuttamaan joukkotiedotusvälineissä esitettyjä merkityksiä tai viranomaisten lausuntoja. Viimeinen strategia lienee osuvin kuvaamaan skenen keinoja, koska se ei kiinnitä representaatioita, vaan pyrkii osoittamaan eri tulkintojen diskursiivisen paikantuneisuuden. Kun mediassa esimerkiksi esitetään negatiivisia tulkintoja skenen ryhmistä tai ihmisistä, niin kaikkien ihmisten, jotka tuntevat skenen liikkeitä tai kuuluvat niihin, oletetaan skenellä osaavan lukea representaatioita ‘mediavastaisesti’, koska tällaiset representaatiot ovat ”niitä valtamedian merkityksellistyksiä”. Seuraavassa käyn läpi muutamia tärkeimpiä stereotyyppioita ja tarkastelen samalla empiirisestä aineistosta nousseita vastastrategioiden tapoja uudelleenmerkityksellistää representaatioita.

7.2.1. Äärimmäinen skene

”Eläinten oikeuksia puolustaville ALF:n [Animal Liberation Front, lisäys MP] ääriaineiksille ihmishenkikään ei ole enää pyhä. [...] ALF:n rikollisen toiminnan aivot paljastava raporttimme on kuvattu salaa soluttautumalla ALF:n hierarkian korkeimmalle huipulle. [...] Ja kannattaa muistaa, että suomalaiset eläinaktivistit ovat tehneet useita kouluttautumismatkoja juuri Englantiin.” (Silminnäkijä 21.1.1998, TV2.)

Yllä mainitussa dokumentissa tulee seuraavaksi ruutuun suurella teksti ”Eläinterroristit” ja kuvamateriaalina on liekkejä, hiihtomaskeja ja pommieja. Lisäksi ohjelmassa esiintyvät ääreksi stereotyyppistämiseen liitetyt sanat, kuten ‘terrorismi’, ‘ääriaines’ ja ‘rikollinen’ yhteensä kymmeniä

kertoja. Mikä on siis toimittaja Kari Mokon tai muiden toimittajien sekä viranomaisten asema skeneä koskevassa identiteettien diskurssissa? Heidän asemansa on essentialisoida ja ideologisoida identiteetteihin liittyviä merkityksiä siten, että samalla kun tiettyjä ilmiöitä marginalisoidaan, niin tietyt ilmiöt normalisoidaan ja legitimoidaan. Tämä ei tarkoita, että äärien tuotanto on täysin tietoinen hyökkäys vastakulttuuria tai yhteiskunnallista liikettä kohtaan, vaan tämä on osa kulttuurien diskursiivisten käytäntöjen taipumusta tuottaa tietoa tietyistä asioista niihin kiinnitettävien merkitysten kautta (Hall 1999, 100).

”Moittia aina saa, mutta rikollinen vastatoiminta on tukahdutettava. [...] Eläinten vapautusrintama lienee juuri tällä hetkellä eräs suurimpia vaaroja yhteiskunnan turvallisuudelle. Se on rinnastettavissa pelättyihin moottoripyöräengeihin. [...] Mitä kauemmin vapaamielisyys jaksaa, sitä ronskimmiksi muodostuvat terroristien otteet.” (Keskisuomalainen 13.12.1997, 2.)

Yleisin tapa stereotyyppistää jokin yhteiskunnallinen liike tai ryhmä on merkitä se yllä olevalla tavalla ääreen negatiivisten yhteiskunnallisten käsitteiden kautta. Tiedetyt negatiiviset termit merkityksellistetään niin, että ne kuvaavat ihmisryhmää siten, että niiden kantama merkitys pyrkii muodostumaan ikäänkuin luonnolliseksi. Tämän lisäksi merkitysten diskursiivinen luonne tendenssinomaisesti *tuottaa tietoa* näiden ‘luonnollisten merkitysten’ kautta. Ulla Vehaluoto (1998) on käsitellyt muiden ääri-ilmiöiden diskursiivisen tuottamisen ohella juuri skeneen kuuluvien anarkistien, ekoaktivistien ja eläinoikeusaktivistien diskursiivista tuottamista. Hän on havainnut, että äärimmäiseksi nimittetyt sosiaaliset ilmiöt ovat niitä, joiden näkemykset poikkeavat eniten niin sanotun ‘keskuksen’ näkemyksistä. Keskus on hänen mukaansa ajattelun, kielen, puhumisen ja määrittämisen subjekti (emt., 10-11). Tällainen nimitys kuvaa tietenkin jotain abstraktia maantieteellistä ilmiötä, kuten esimerkiksi kulttuurisia ‘meidän’ ääniä, jotka pyrkivät äärien merkityksellistykseen - toiseuden - kautta kertomaan itsestään luonnollisia ja essentialistisia asioita. ‘Äärillä’ on siis taipumus essentialisoida identiteettejä ja sosiaalisia merkityksiä puolin ja toisin ”meidän ja muiden” poliittisessa pelissä. ”Ääret esitetään [...] poikkeavuuksina, marginaalisuuksina ja vihollisuuksina” (emt., 5). Diskursiivisesti ajateltuna ääri ilmentää myös hierarkkista valtasuhdetta ‘keskuksen’ ja ‘äären’ välillä. Viranomaiset pyrkivät diskursiivisesti tuottamaan kuvan ‘meistä’ yhtenäisenä blokkina, jota ääret uhkaavat ja, jotka ovat marginaalissa sekä näin ollen yhteiskuntahierarkiassa alemmilla tasoilla. Tämä tapahtuu merkitysten itsestäänselvyyksien ideologisella alueella, jossa ‘vallitseva yhteiskunta’ on selittämätön itsestäänselvyys ja ‘terrorismi’ sen selittämättömästi itsestäänselvä vastakohta.

”‘Eläinten vapautusrintaman’ sytyttämät palot ovat tuhopolttoja. Suojelupoliisin päällikkö Eero Kekomäki pitää tuhopolttoja vakavina ongelmina *koko yhteiskunnalle* [kursivointi MP]. Niitä ei pidä millään tavalla ihailla, koska niitä tekevät yhteiskunnan vastaiset piirit. Kekomäen mukaan kysymys ei ole eläinsuojelusta, vaan raa’asta vahingonteosta. Ilman nuorten intoa ja vakaumusta maailma ei muutu paremmaksi. Järjestäytyneen yhteiskunnan on kuitenkin asetettava rajat - mikään asia ei ole niin pyhä, että terrorismi sen hyväksi olisi sallittua.” (Aamulehti 21.12.1995, 2.)

Stereotyyppistämiseen liittyvät ‘äären’ -käsitteen lisäksi myös muunlaiset skenelle itselleen negatiiviset termit, jotka työskentelevät merkityksissä samoin kuin ‘ääri’ tuottaen ja uusintaen valtasuhteita. Tarkasteltaessa media-aineistoa toistuvat usein sellaiset vähättelevät tai pahaa ilmaisevat termit kuten ”tytöt ja pojat”, ”johtajat ja johdetut”, ”terroristit”, ”pieni ydinjoukko” ja ”nuoret”. Nämä termit eivät ainoastaan ole jotain, jolla tuotetaan ‘toisia’ merkityksellistämisen ideologisessa pelissä, vaan annetaan julkisuuteen merkityksiä, joiden tiedetään olevan vastakkaisia skenen omille merkityksellistyksille. Skene pyrkii esittämään itsensä juuri vastakkaisena tällaisille merkityksille saadakseen liikkeilleen kannattajia laajemmalla yhteiskunnalliselta pohjalta ja tuottaakseen uskottavuutta sen sisältä nouseville yhteiskunnallisille ajatuksille. Kysymys on siis taktisesta merkitysten ja koodausten pelistä, jossa haltuunotoilla ja negaatioilla on suuri merkitys. Toisin kuin ‘ääreen’ liittyvät termit yleisesti, tällaiset merkityksellistykset ja representaatiot koskevat skeneä koko sen tasolla. Vegaanit ovat lehdissä ”nuoria” ja laillisesti toimivat eläinoikeusaktivistit hyväksyvät ”terrorismin”, kun he ymmärtävät turkistarhaiskuja tehneitä. Näin skenelle ja sen ihmisille tuotetaan joukkotiedotusvälineiden kontekstissa stereotyyppisiä identifiointejä. Ne pyritään esittämään ikäänkuin ne olisivat essentialistisia tai luonnollisia identiteettejä, joiden kautta lainkuuliainen yhteiskunta pystyy lukemaan ja koodaamaan toiseutta haluamallaan tavalla.

7.2.2. Marginaalin ilmaukset

On sitten muitakin syitä ja ihmiset usein niinku edesauttaa näitä... helposti tehään usein helpoimman kautta, ku järjestetään jutut... pysytään marginaalissa. Sä voit järjestää punkkikeikan ja sä tiität tasantarkkaan kuinka paljon sinne tulee jengii, jossa haluat kerää rahaa johonki toimintaan. (M20)

Marginaali, yhtälailla kuin äärenkin käsite, liittyy toiseuteen ja sen ideologiseen tuottamiseen. Marginaali on jotain lievempää kuin ääri. Se on jotain, mikä on osa yhteiskuntaamme, mutta sen

reunalla oleva pieni osa sitä - ikäänkuin funktionaalisen pakollinen yhteiskunnan normaaliuden, eli kärjistäen sanottuna 'meidän', kannalta. Marginaalit paikantuvat erilaisiin identiteetteihin ja niiden representaatioihin. Homot ja lesbot sijaitsevat sukupuolimarginaalissa, etniset vähemmistöt kulttuurisesti tuotetussa rodullisessa marginaalissa ja lopulta radikaalit yhteiskunnalliset liikkeet sijaitsevat poliittisessa marginaalissa. Marginaali on tärkeä käsite 'meille', koska sen kautta kulttuuri konstruoi rajojaan, kun äären kautta se konstruoi binaarisia oppositioitaan. Marginaalin ja äären välinen käsitteellinen raja on hyvin häilyvä.

Skeneä koskevassa joukkotiedotusdiskurssissa marginaaliin liitetään yhteiskunnallisen "täysjäsenyyden" kannalta väheksyviä ilmauksia, kuten "nuoret", "tytöt ja pojat" ja "pienryhmät". Toisaalta marginaaliutta korostetaan liittämällä skeneen heidän itsensä kannalta negatiivisia merkityksiä, kuten edellisessä kappaleessa totesin. Muutamia esimerkkejä niin sanoma- kuin iltapäivälehtienkin otsikoista: "Kettutyttöä epäillään koe-eläinaseman iskusta" (Iltalehti 11.2.1998, 7). "Turkismellakalla oli ruotsalainen johto" (Ilta-Sanomat 27.5.1997, 2). "Turku tutkii Tampereen vaihtoehtomellakat" (Aamulehti 27.1.1998, 5). "Tampereen nuorisomellakoista 60 putkaan [...] Kymmeniä "ekonuoria" pidätettiin" (Helsingin Sanomat 26.1.1998, A2; A4).

Kaikkien julkisuudessa merkittävää huomiota saaneiden skenen tapahtumien jälkeen uutisotsikot olivat edellisen kaltaisia. "Nuoret" eivät ole vielä ikänsä puolesta yhteiskunnan täysjäseniä, aikuisia, joten heidän voidaan olettaa toimivan epäkypsästi ja irrationaalisesti (Suurpää 1996). "Tytöihin" taas on eläinoikeusliikkeen puitteissa liitetty miesten johtaman ja hennon pienen tytön leima (Vehaluoto 1998; Kettutyttö, TV2 10.11.1997). Mellakat taas ovat yleisesti rationaalisen yhteiskunnallisen toiminnan ulkopuolelle suljettua toimintaa, joka ei kuulu demokraattisen järjestelmän toiminnan puitteisiin. Havaintojeni mukaan - olin itse paikalla varta vasten tutkijan roolissa - kyseessä olevat ensimmäisten Tampereen mustavihreiden päivien tapahtumat olivat kuitenkin kaukana mellakoista. Kaikki tällaiset käsitteet viittaavat marginalisoimiseen, jonka avulla skeneen kiinnitetään ideologisia - valtasuhteisiin heijastuvia - merkityksiä.

"Siten ideologisesti käytetty käsite rajoittaa todellisuuden ymmärtämistä. Kun ilmiölle on annettu nimi, termi, käsite, kuvitellaan sen olevan sillä selitetty, vaikka mitään ei olisi edes yritetty selittää. Ymmärrys rajoittuu ideologisen käsitteen antamiin ahtaisiin rajoihin, eikä siitä pääse murtautumaan ulos niin kauan kuin ideologinen käsite otetaan annettuna." (Vehaluoto 1998, 30.)

Uutta ei kuitenkaan ole sekään, että skenestä ja marginaalista tuleekin tarpeen mukaan joukkotiedotusvälineissä ryhmä, josta tuotetaan siihen liitetyin merkityksin tietoa, joka kuvaa sen olevan osa vallitsevaa. Kun skenen kaltaisten ryhmien järjestämien tapahtumien, joita uutisoidaan, maalitaulut mahtuvat valtakulttuurin koodien mukaiselle ”vastustettavien asioiden listalle”, kuten esimerkiksi Jörg Haiderin hallitukseen nousu Itävallassa, niin marginaalista tuleekin yhtäkkiä hyväksyttävä tila ja sen edustajista osa ‘meitä’. Kun Itävallassa mellakoitiin kyseisen tapahtuman jälkeen, niin mellakat olivatkin mielenosoituksia ja osallistujat olivat ketä tahansa - eivät ”ääriaineiksia” (Helsingin Sanomat 6.2.2000, C1; ks. myös Vehaluoto 1998, 34).

”No, se on ollu tosi monenlaista [median kiinnostus ja representaatiot aktivistien suhteen, lisäys MP]. Et se on toisaalta ollu kiinnostunutta, niinku sellaset, et ”joo tästä saa nyt hyvää juttua, et tässon niinku uusia juttuja”. Mut, mut toisaalta se on tietysti myös... siis... ne... tai siis tiedotusvälineet, jotka on niinku tän mukana niinku... tällasten... vallanpiirin mukana, niin ne tietysti suhtautuu mahdollisimman torjuvasti ja pyrkii eristämään ja marginalisoimaan ja...” (N22)

Marginaalien tuottamisen logiikka heijastaa valtasuhteita siten, että tietyt merkitykset ja identiteetit essentialisoituvat yhteiskunnallisissa diskursseissa, jonka jälkeen ikäänkuin niiden pohjalta määräytyy vastakulttuurien paikka marginaalissa, ääressä tai osana ”keskusta”. Vallitsevan järjestyksen asettama marginaalinen asema on mille tahansa yhteiskunnalliselle liikkeelle tai liikkeiden verkostolle syrjäyttävä tila, mutta toisaalta se on myös ”luova tila”. Marginaalinen ‘toiseus’ on samanaikaisesti sekä lähtökohta että rajoitus toiminnalle ja merkitysten asettamisen kautta tapahtuvan symbolisen vallan konstruktioinnille (Image # 2/1998, 106). Teemahaastatteluista ja skenen media-aineistosta huomasi tämän paradoksaalisen paineen olevan kova:

”Ehdottomasti lisää heitä [skenen ulkopuolisia - ns. tavallisia ihmisiä, lisäys MP] mukaan. Joitakin syitä siihen, ettei heitä kauheasti ole mukana/tule mukaan: aktivistiskenen sisäänpäinlämpiävyys, aktivistiryhmien tiedotusvälineiden kautta syntynyt huono maine, yhteiskunnallisen ilmapiirin yleinen kylmeneminen, tiedotusvälineiden kautta syntyvä kuva maailmasta eteenpäin kulkevana ”asiana”, johon ei voi vaikuttaa (esim. globalisaatiokeskustelun puheet vääjäämättömästä prosessista). [...] Ei kai muuta voi kuin tietoisesti pyrkiä vaikuttamaan niitä [sic!] asioita, joihin voi vaikuttaa (sisäänpäinlämpiävät jutut, ulos kaveripiireistä, parempi tiedottaminen, jne.). [...] Ulossulkeminen ja luotaantyöntävyys eivät ole liikkeille kauhean positiivisia asioita. Itse yritän luoda skenestä ”tavallisempaa” kuvaa erityisesti puhuessani.” (M26)

”Luulen että suurin este [skenen ulkopuolisten mukaantulemiselle, lisäys MP] on nimenomaan aktivistien asema ”marginaalissa”. [...] Lisäksi aktiivisuus asettuu toisinaan omien henkilökohtaisten päämäärien kanssa ristiriitaan: opinnot myöhästyy, rahaa kuluu, maine voi mennä...” (N21)

Marginaalista etsitään ulospääsyä aktiivisesti aivan arkipäivän tilanteissa, mutta myös kulttuurisilla valinnoilla kuten aivan luvun alussa oleva lainaus kertoo. Ei haluta entisestään korostaa mitään sellaisia kulttuuripiirteitä, jotka voisivat liittää skenen ryhmiä tiukemmin marginaalisten merkityksellistysten yhteyteen. Taistelussa merkityksistä on määriteltävä subjektiasemia, mutta siten, että liikkeiden ajamat päämäärät eivät kärsisi. Skenen yhteydessä tämä tarkoittaa samanaikaisesti erilaisuuden tunnustamista, joka kuuluu perustavana kaikkien sen ryhmien periaatteisiin (ks. Muutoksen Kevät # 13/1999), ja tiettyjen kulttuuristen siltojen rakentamista vallitsevan kulttuurin ihmisten saavuttamiseksi, sillä ajatusten ja aatteiden leviäminen heidän keskuuteensa on skenen liikkeiden yhteiskunnallisen menestyksen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

”Luodakseen itsensä marginaaliryhmien oli kyettävä representoimaan itsensä tietystä asemasta käsin, asemasta joka poikkesi siitä mihin hallitseva diskurssi oli ne asettanut” (Hall 1992a, 310).

”Lähinnä se julkinen kuva... lähinnä sillä on merkitystä toimintatapojen kannalta ja sen kannalta mikä... tai et julkisen kuvan... ni se kysymys liittyy nimenomaan toimintatapoihin ja sit siihen haluutsa esittää olevas marginaalissa vai haluutsa esittää olevas valtaväestöön. Siitä mikä on ideolog... mitä vallankumouksen jälkeen tapahtuu, sitä julkinen kuva... sen... tai sitä mitä sä voit sanoo, kun vallankumous tulee, niin sitä ei koskaan niinku julkisuus pysty välttämättä pilaamaan. Koska se on tavallaan niin epä.. se on niin paljon syvällisempi juttu, ettei tällanen valtamedia ikinä sitä pysty filteroimaan tavallaan... ei oo vaarassa sitä, et ihmiset ettii vastausta tällasiin kysymyksiin, et ne tulkitsee sitte valtamedian kautta. Tietys mielessä valtamedia voi sanoo, et te pyritte diktatuuriin, mut ihmisiä jotka oikeesti yhtään perehtyy siihen mitä meillä on sanottavana, ni kyllä niinku tajuu miten me toimitaan... ni tajuu kyllä muuten asiat.” (M20)

7.2.3. ”Johtajamytytti”

Myyteillä on tärkeä tehtävä tiedon diskursiivisessa tuottamisessa. Myytit ovat ideologisia siinä mielessä, että saavat merkityksensä itsestäänselvyyksien semioottisella alueella ja vieläpä siten, että niissä korostuvat tietyt yhteiskunnallisesti hallitsevat merkitykset. Myytit ’toisista’ ovat aina samanaikaisesti myyttejä ’meistä’, koska niissä ’myyttinen toinen’ merkityksellistetään kielessä ’meidän’ näkökulmastamme ja ’meidän’ konseptuaalisten karttojen välityksellä. Myyteissä vieläpä usein korostuu merkitysten ”keksitty” luonnollisuus (esimerkiksi yhteisöjen ja kansallisuuksien

alkukertomukset) - niiden kulttuurinen konstruktio, mutta tästä huolimatta niiden merkityssisällöt ovat normatiivisesti varjeltuja. Myytit ovat representaatioita, joiden takana piilee konnotatiivisia ja denotatiivisia viestejä, joihin koodatuilla merkityksillä on taipumus kiinnittyä niin, että ne palvelevat jonkin hegemonisen yhteiskunnallisen ryhmän tarkoituksia. (Barthes 1994.)

[M]yytissä on kyse erityisestä tavasta suhtautua ilmiöihin, jäsentää näitä ilmiöitä ja lopulta esittää niitä. [...] Myyttisen kielen ja siten myytin sisällön suhde ei-kielelliseen todellisuuteen on homogeeninen, eriytymätön ja tavallaan historiaton. [...] Myytissä ei synny tarvetta, eikä siinä itsessään ole välineitä kritisoida, korjata ja uudistaa myytissä annettua. Myytin kieli ja totuus ovat samoja. (Pekonen 1999, 33.)

Mikään skenen marginaaliin liittävästä 'myyttisistä' käsitteistä ei varmastikaan ole saanut sen sisällä yhtä paljon kriittistä huomiota osakseen, kuin siihen muutama vuosi sitten kiinnitetyt myytit, joiden mukaan skeneä johtaa verkostojen (ks. Kalliala 1999) avulla pieni johtajien ydinjoukko. Toisaalta voi pitää ilmeisenä, että tarkoituksena oli väitteiden kautta horjuttaa aktivistien rivejä ja saattaa heidän väitteensä omien ryhmiensä demokraattisuudesta kiusalliseen valoon, mutta väittäisin, että kyseessä on myös "hermeneuttisten rajausten" (ks. luku 3) eroista johtuva kulttuurinen harha. Kun ajattelee yhteiskuntamme ja siihen vaikuttavien organisaatioiden hierarkkisuutta, on selvää, että kuva organisaatioista on muodostunut näiden puitteiden kautta. Tämän vuoksi ihmiset yleisesti esimerkiksi ihmettelevät kuullessaan sanan 'Anarkistiliitto', koska "eihän anarkisteilla voi olla liittoa!". Liitolle annetaan kognitiivinen etukäteismerkitys (liitolla on oltava tietty hierarkia - anarkisteilla ei voi olla hierarkioita, ja niin edelleen), jonka puitteissa se voidaan ajatella. Kysymys on siis hermeneuttisista tulkintakehyksistä, joiden rajat ovat koetuksella kuultaessa kahden arkijärjellä ajateltuna toisilleen vastakkaisen sosiaalista todellisuutta ilmaisevan merkin synteisistä.

"Johtajamyyttiä" on tuotettu aktiivisimmin iltapäivälehdissä. Kuten kaikkiin salaliittoteorioihin kuuluu, siitä etsitty merkkejä aina kun jotain uutta uutisoitavaa aktivisteista on tullut julki. "Löytyivätkö nyt turkisiskujen johtohahmot?", otsikoi Ilta-Sanomat räväkkään tyyliinsä eläinoikeusaktivisteja koskevan uutisensa Orimattilassa sattuneen ampumavälikohtauksen jälkeen (Ilta-Sanomat 8.12.1997, 8). Lehdet olivat silminnähden innoissaan kun paljastui, että mukana laukauksiin johtaneessa hennavärjäysiskussa oli Oikeutta eläimille -yhdistyksen 'epävirallinen mediavastaava' Joni Purmonen. Häneen oli jo aiemmin liitetty median taholta merkityksiä, jotka viittasivat hänen johtavan muiden miehien kanssa eläinoikeusliikettä. Nyt 'myytille' saatiin

todellisuuspohja ja paljastui, että hän johti myös eläinoikeusaktivistien laitonta toimintaa - juuri kuten lehdissä oli vihjaillen epäilty. (esim. Iltalehti 12.12.1997, 4.)

Joni Purmonen vastasi myöhemmin avoimessa kirjeessä medialle, joka kokonaisuudessaan julkaistiin vain aktivistien sähköpostilistoilla ja muutamissa skenen lehdissä:

”Johtajuusmyyttiä ruokitaan erityisesti Ilta-Sanomien kaltaisissa roskalehdissä. Itse asiassa koko ajatus minusta johtajana syntyi median kautta. [...] Minä en halua seurata lipposten, haavistojen yms. viitoittamaa tietä, jossa oma valta-asema ja paksu lompakko saadaan vilpitöntä ja pyyteetöntä työtä tekevien ruohonjuuritason aktivistien avulla. En minä halua osaksi valtakoneistoa, vaan haluan nähdä tämän valtakoneiston hajoavan.” (Kaurapuuro # 14, 31.)

Kyseessä oli siis selonteko skenelle, ikäänkuin varmuuden vuoksi. Toisaalta Purmonen halusi piikitellä lehdistöä ja tuoda hyökkäävällä tavalla esiin oman itseidentifiointinsa. Johtajuusmyytin avulla oli pyritty osoittamaan liikkeen valehtelevan itsestään kun se lehdistötiedotteissa ja lentolehtisissään kuvailee itseään hierarkiattomaksi järjestöksi. Kun lehdistön identifioima ”johtaja” sitten osoittautui sekä laillisen että laittoman toiminnan aktivistiksi, niin oli iltapäivälehdissä airuet todeta ”mitäs me sanoimme!”. Tällaiset tilanteet ovat aktivistien identiteetin kannalta olleet skenellä ”painajaisia”. Näiden marginaalistavien ilmausten puitteissa on skenellä pyritty käymään representaatiotaisteluja niin omissa lehdissä kuin valtamediassakin. Teemahaastatteluissa paistoi läpi jo hienoinen kyllästyminen koko aiheen käsittelemiseen.

”Toki jotkut tekevät ja tietävät enemmän, mutta nämä ihmiset eivät kuitenkaan muodosta mitään selkeitä suljettuja eliittejä.” (M26)

”No, ei ei ei oo mitenkään siis täydellistä. Kyl on tietynlaista sellasta, että et on monia niinku siis... se tulee siitä, että on asiantuntijoita, siis on väistämättä ihmisiä, jotka tietää enemmän. Ne on tutustuneet asioihin enemmän... ne on tällaseen... et, et se ehkä luo eniten epätasa-arvoa. Mut ei oo sukupuolen välillä ja ei oo myöskään sukupolvien välillä. Se ei myöskään riipu iästä. Mut siis väistämättä se että ne jotka on enemmän paneutuneita asioihin, ni niillon enemmän sanottavaa.[...] On tietynlaisia eliittejä, mut ei missään tapauksessa sellasia, kun media ja poliisi antaa ymmärtää. Että mun mielissä ne eliitit on ihan muualla. Että... no mulle... siis se mun oma eliitti on sellaisia ihmisiä, mitä mä ihailen siis siinä mielessä, et mitä ne on saaneet aikaan. Ja se ei nyt ole median ja poliisin mielestä. Mut sillä lailla, et siis suuria ajattelijoita. Tai sillei et niillä on niinkun visio ja ne tietää mitä ne haluaa tehdä ja ne tietää mitenkä siihen vois ehkä... ja siis sellaisia, millä on paljon tietopohjaa asioista. Ja se on... mut sitä ei voi mitenkään eliitiks sanoo, et ne on vaan. [...] Ja se on mielenkiinton et nää tyytit ei oo missään nimessä mitenkään johtajia,

että... et tällasia suuria karismaattisia hahmoja, jotka niinkun johtais ihmisiä, vaan se on lähinnä toisin päin.” (N22)

Skenen omissa representaatioissa ilmenevät stereotyyppistämisen vastastrategiat korostavat marginaalisuuteen liittyvien ‘myyttisten ilmausten’ tärkeyttä merkitysten politiikassa. Jyväskylän opiskelevien anarkistien järjestämässä ”Vallankumous II” -tapahtumassa 1998 käännettiin avoimesti omaan käyttöön viranomaisten käyttämä ‘johtaja’ nimitys, joka anarkistien kohdalla oli synnytetty Tampereen ensimmäisten mustavihreiden päivien yhteydessä. Tässä yhteydessä ”johtajia” syytettiin myös siitä, että he käyttivät kännyköitä apunaan ohjaillessaan rivimielenosoittajia ja ”alijohtajia”. Poliisi pidatti summittaisesti Tampereella kyseisen viikonlopun aikana ihmisiä ja nämä kuka milläkin perusteella pidätetyt olivat seuraavassa esimerkissä mainittuja johtajia. Tietääkseni kovin montaa skenellä monessa järjestössä aktiivisesti toimivaa ihmistä ei tällä tavoin pidätetty, vaan pidätetyt olivat enimmäkseen satunnaisesti valittuja ja ”aktivistilta näyttäviä”.

”Tampereen mellakojien johtajat yrittivät paeta [...] Viikonvaihteessa Tampereella *suuret* [kursivointi MP] mellakat luoneiden ekoanarkistien johtohenkilöt pyrkivät karkuun, kun yhteenotot poliisin kanssa alkoivat. [...] - Taustalla oli agitaattoreita, jotka ohjasivat toimintaa, laittoivat muut likoon ja yrittivät itse karkuun. Kun se tiedettiin, heitä saatiin kyllä kiinni, poliisijohtaja Jorma Toivanen kertoo.” (Ilta-Sanomat 27.1.1998, 13.)

Poliisin tulkinnan (Helsingin Sanomat 27.1.1998) mukaan johtajat ohjailivat tapahtumia jostain ulkopuolelta kännyköiden välityksellä ja he olivat hakeneet oppinsa ulkomailta. Tällaiset myytit levisivät tapahtuman jälkeen joukkotiedotusvälineiden välityksellä koskemaan skeneä jo ennestään tällä tavoin identifioitua eläinoikeusliikettä laajemmin. Olihan tapahtuma sekalaisten tulkintojen mukaan ”anarkistien”, ”ekoanarkistien”, ”ääriryhmien”, ”toimintaryhmien” tai ”ekoaktivistien” järjestämä (Ilta-Sanomat 27.1.1998, 13; Aamulehti 27.1.1998, 5; Helsingin Sanomat 27.1.1998). Tällä tavoin käsiteltiin kaikkia skenen piiriin kuuluvia ryhmiä jonain sekalaisena ‘mellakoivana äärenä’, joka stereotypioitiin näiden nimikkeissä representoituvien identifikaatioiden alle.

Anarkistien ”Vallankumous II” -tapahtumassa oli järjestetty ”anarkistijohtaja” kilpailu, johon valittiin viisi silloin aktivistien keskuudessa aktiivisesti toiminutta anarkistia. Kilpailulajit olivat hirttosilmukan teko, johtajakandidaattien anarkismia koskevan tiedon tenttaaminen tietokilpailulla, tekstiviestin käyttö propagandan apuvälineenä ja palopuhe. Raati arvosteli kunkin suorituksen ja valitsi yhteispistein voittajan, jonka palkinto oli tulla ammutuksi niskalaukauksella (luonnollisesti

nallipyssyllä). Kilpailussa käytettiin hyväksi kaikkia niitä stereotypioita, joita viranomaiset ja osa mediaa oli anarkisteihin liittänyt. Ne käännettiin ympäri ja niille annettiin humorisoidun esittämistavan kautta omaa kollektiivista identiteettiä ja omia itsen representaatioita vahvistava merkitys. Tällainen nurinkääntämisen strategia kuvaa hyvin Stuart Hallin (1999, 218) kolmatta ”representaation silmien läpi” -vastastrategiaa. Siinä merkityksiä ei kiinnitetä joksikin mitä anarkistin täytyy olla, vaan ‘naurun’ kautta kehitellään uusia sisältöjä representaatioille.

Johtajuuteen liittyy skenellä ja sen liikkeissä myös eettisiä paineita. Useat niistä ihmisistä, jotka ovat katsoneet tai joiden on katsottu saaneen vaikutusvaltaa, vetäytyvät pois ryhmistä tai liikkeistä, joissa tämä kehitys on tapahtunut. Ihmiset ovat sisäistäneet voimakkaasti toiminnan demokraattisen luonteen ja johtajattomuuden eetoksen. Sellaisissa tapauksissa, joissa he ovat havainneet olevansa uhka skenen ”vaatimalle” demokratialle he jättäytyvät syrjään. Tämä on varmasti havaittu myös median ja viranomaisten taholla, koska eläinoikeusliikkeen tai anarkistien ollessa paljon julkisuudessa nostettiin heidän taholta ”johtajia” esiin aina kun se vain oli jonkun asian puitteissa mahdollista.

Ääri ja marginaalit ovat abstrakteja tiloja, joissa myytit saavat tietynlaisen diskursiivisen ja representatiivisen asunsa. Ne ovat vallitsevan kulttuurin hegemonisten ryhmien ehdoilla tuotettuja ‘meidän’ tarinoita, jotka kerrotaan ‘toisien’ kustannuksella. Tällaiset ideologiset - vallan ja tiedon risteyskohdassa tuotettua tietoa lisäävät - lausumat ovat hegemonisen blokin ‘välineitä’ ohjata tietoa omien intressiensä mukaisesti. Kulttuurin hallitsevat merkitykset konstruoituvat binaarisessa suhteessa myytteihin ‘toisista’, jotka tällöin ideologisoivat ‘meidän’ merkityksiä ja kiinnittävät normaaliuden ja epänormaaliuden väliseen eroon liittyviä merkityksiä.

8. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

”Puumaiset järjestelmät ovat hierarkkisia järjestelmiä, jotka sulkevat sisäänsä merkityksen ja subjektivaation keskuksia; ne ovat keskusautomaatteja samoin kuin organisoidut muistot. Niitä vastaavat muistot ovat nimittäin sellaisia, että elementti saa informaatiota vain korkeammalta yksiköltä ja henkilökohtaisen käyttötarkoituksen ennalta määrättyistä sidoksista. [...] Rihmastossa [...] kyse on lakkaamatta itseään pystyttävästä ja hajottavasta mallista ja loppumattomasta itseäänpidävästä, pysähtyvästä ja uudelleen alkavasta prosessista.” (Deleuze 1992, 38 & 43.)

Sille on tyypillistä, että se nostaa esiin kokonaisvaltaisen yhteiskunnallisen muutoksen, mutta korostaa samalla henkilökohtaisen olevan politiikan peruselementti. Asuminen, ruoka, mielipiteet, kulkuväline ja vaikkapa vaatteet on kyllästetty poliittisella merkityksellä, joka heijastuu merkitykseen omasta itsestä, mutta myös kokonaisvaltaisemmasta muutoksesta. Pienten asioiden tekeminen ja tällaisiin arkipäiväisiin asioihin tarttuminen ovat tärkeä osa kollektiivisen, skeneä koskevan, identiteetin rakentamista. Arkielämään sidottu toiminta näkyy myös kokouksina, skenen tapaamisina, mielenosoituksissa ja vaikkapa harrastuksissa. Vaikka skene on ihmisten elämässä *nähtävissä* kaikkialla, niin tämä kollektiivinen identiteetti ei ole monistinen, vaan moneus jo sinällään. Identiteetit ovat spatiaalisia ja täten pakenevat määritelmiä, jotka pyrkivät typistään kuvaamaan ihmisen minuutta. Tutkimuskentälläni tämä heijastuu ristiriitaisina kuvauksina siitä, ”mitä meidän pitäisi olla?” tai koko totaliteetteihin pyrkivän kysymyksen kieltämisenä. Kaikki eivät myöskään katso kuuluvansa skeneen, vaikka toimivat siihen liitetyissä liikkeissä ja osallistuvat sen kulttuuriin. Tähän ovat syynä usein se, että tällaiset ihmiset katsovat skeneen liitetyn liiaksi joitain tiettyjä identiteettiin liittyviä merkkejä sekä koodeja, joita he eivät katso jakavansa. Näitä voivat olla esimerkiksi ikä, joskus jopa sukupuoli (naiset ovat joskus katsoneet vaikeaksi tulla mukaan miesten miehittämiin anarkistiryhmiin) tai esteettiskulttuuriset tekijät kuten musiikkimaku.

Identiteetit vaihtelevat toimijan ja ryhmän toiminnan, ajan ja paikan sekä vuorovaikutusten osapuolien mukaan - yleensä ihminen kantaa joka hetkellä montaa identiteettiä. Pelkällä poliisin merkitsemällä anarkistin ”leimalla” ei voi määritellä punamustaa lippua kantavaa mielenosoittajaa. Yleisesti skenen anarkistit esimerkiksi pohtivat jatkuvasti anarkismiaan rakentaen sitä monitahoisemmaksi ja samalla pohtien suhdettaan siihen. Tämän lisäksi on otettava huomioon mielenosoituksen konteksti, ihmisen muut intentiot (ei pelkästään skeneä koskevat) ja niin edelleen. Identiteetti on jatkuvaa merkitysten tuottamista eri suunnilta. Se on merkitysten rihmasto, jonka juuripuuta on mahdoton löytää siitäkin huolimatta, että ulkopuolisen identifioinnin lisäksi myös skenen sisällä on ääniä, jotka pyrkivät ajoittain sulkemaan merkityksiä. Tällaisia ääniä nousee kärjistetyksi esille kun riviaktivistit kyseenalaistavat liikkeen perusideoita tai -toimintamalleja ja lehdissä väitellään eri aatesuuntien välillä.

Aikana jolloin esimerkiksi seksuaalisten ja etnisten vähemmistöjen identiteettipolitiikka on tehnyt jo jossain määrin tehtävänsä ja erilaisuus on näissä kulttuurisissa merkitysyhteyksissä tullut hyväksyttymmäksi, seuraava radikaali askel olisi rakentaa poliittisesti, taloudellisesti ja ekologisesti

monimuotoista erot hyväksyvää yhteiskuntaa. Tämä edellyttää, kuten edeltäjiensäkin toiminnan seurauksena suuria yhteiskunnallisia ja kulttuurisia muutoksia. Muutosten on tapahduttava symbolisten vallan rakenteiden ohessa myös poliittisen vallan rakenteissa. Tämä voi ilmetä vain yhteiskunnan radikaalin demokratisoinnin muodossa, jolloin hegemonian legitimoima poliittinen järjestelmä - vallitseva hyväksyntä poliittiselle järjestelmälle - voidaan asettaa kyseenalaiseksi ja erilaiset subjektiviteettia koskevat projektit vapautetaan myös nojaamatta joihinkin ihmisen olemusta - esimerkiksi etnisiteetti, seksuaalisuus ja vammaisuus - koskeviin identifiointiperusteisiin. Sanon tämän nyt mitenkään väheksymättä tällaista liikehdintää, joka on niin sanotusti identiteettipoliittista siinä merkityksessä, että se nojaa ryhmien kaikkia jäseniä yhdistävään yhteen identiteetin piirteeseen. Identiteettipolitiikan ja yhteiskunnallisten liikkeiden tarkastelu pakottaa meidät etsimään identiteettipolitiikalle perusteita muualta. Tällaiseksi vaihtoehdoksi on noussut eron politiikka, joka korostaa identiteettien moneutta myös yhteiskunnan sisällä vallitsevien yhteisöjen, kuten ala- ja vastakulttuurien kontekstissa. Se erottaa identiteetin olemuksen ja identiteettiä koskevat representaatiot siten, että kulttuurinen identiteetti on paikannettavissa kontekstuaalisesti nimenomaan sen representaatioihin. Skene on empiirisen aineistoni perusteella tällainen liikkeiden verkosto. Se on sitä nimenomaan sen takia, että sen peruseriaatteisiin kuuluu mahdollisimman laajapohjaisen heterogeenisyyden hyväksyminen. Tämä voi itse liikkeille samanaikaisesti olla sekä vahvuus että heikkous. Selkeän ja suljetuista merkityksistä konstruoidun kollektiivisen identiteetin puute voi parhaimmillaan tarjota mahdollisimman monenlaisille ihmisille mahdollisuuden tulla mukaan, mutta samalla se heikentää ryhmän sisäistä kiinteyttä ja kenties kykyä vastata ulkopuolisiin identifiointeihin ja hyökkäyksiin.

Yksi perimmäinen syy skenen merkitysten politiikan moninaisuuteen on tuotettu vastakulttuurinen toiseus. Toiseus, jota ei voida kuvata yhden identiteetin osa-alueen puitteissa, vaan joka 'toiseuden projektina' tähtää identiteetin vapauttamiseen kulttuurisesti sitä sitovista normeista - olivatpa ne sitten seksuaalisia, poliittisia, ulkonäöllisiä (esteettisiä) tai poliittisia keinoja koskevia. Skene ja siihen liittyvä 'toiseus' edustavat politiikan "postmodernia" puolta, joka heijastaa sitä, että puolueet ja niihin sitoutunut ammattiyhdistystoiminta tai hierarkkisesti organisoituneet kansalaisjärjestöt eivät tarjoa keinoja vaikuttaa "paikantumattomille ihmisille", jotka haluavat säilyttää identiteettinsä Rosi Braidottin (1993, 247-255) sanoin 'nomadisena'. Nomadisuus on Braidottin sille antamassa merkityksessä ymmärrettävä kritiikkinä ykseydelle ja essentialismille. Se ei kuitenkaan ainoastaan

ole vastaidentifiointien tuottamista, vaan myös niiden kohteiden tunnistamista ja niiden sisältöjen uudelleenmäärittelyä. Se on tapa paikantua identiteettien diskurssiin paikantamattomana.

Koska identiteetti ei ole koskaan lopullisesti paikantuva käsite ja koska se on tuotettu sosiaalisissa rakenteissa, tiettyjen kulttuuristen merkitysrakenteiden ja käsitteellisten karttojen kontekstissa niin se ymmärretään konstruktionistisesti rakentuneena. Postmodernille, pysyvästi paikantamattomaa toimijuutta ilmaisevalle, politiikalle on Tuija Pulkkinen (1998, 38 & 46-64) mukaan ominaista sen keskipakoisuus ja kontekstuaalinen konstruktioituneisuus. Hän näkee postmodernin politiikan taisteluna epäoikeudenmukaisuuksia vastaan tässä ja nyt. Tämä taistelu ei tavoittele hänen mukaansa ydintä, joka on ideologisesti tuotettua kuvitelmaa tai utopiaa, vaan kiinnittää huomionsa prosesseihin, joissa ytimiä koskevat merkitykset tuotetaan. Näin skenen poliittinen taistelu - ja ennen kaikkea sen merkityksiä koskeva kulttuurinen puoli - näyttäytyy ”semioottisena sissisodankäyntinä” (Clifford 1986), joka yhteiskuntaan ja itseensä suuntautuvan sosiaalisen toiminnan kautta tunnistaa hierarkkisia merkityksiä ja pyrkii tarjoamaan vaihtoehtoja näille.

Identiteettiä ei voi löytää, koska sitä ei luonnollisena (tuottamattomana) ole olemassa. Se konstruoidaan, ja nykyisessä monimutkaisessa maailmassa kyse on monimutkaisesta prosessista, joka jatkuvasti hybridisesti ”sinkoilee” eri suuntiin ja kohtaa uusia haasteita ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja eri konteksteissa. Skene ja sen toimijat eivät halua määritellä itselleen suljettua essentialistista identiteettiä tai se ei ole heidän ”projektinsa” itsetarkoitus. Liikkeenä he joutuvat konfliktiin ideologisten kulttuuristen merkitysten kanssa ja heidän on kamppailtava representoidakseen itseään tavalla, johon on sisällytetty heidän itsensä merkitykset liikkeenä. Näihin merkityksiin kuuluvat maailmankuvat, aatteet, elämäntapa ja toimintatavat. Kaikki ne asiat, jotka siitä tekevät omanlaisensa liikkeen tai tässä tapauksessa pikemminkin ryhmien kielessä tuotetun kokonaisuuden. Tällöin voidaan liikkeen yhteydessä puhua representaation politiikasta, joka on skeneä koskevien vaihtoehtoisten merkitysten kamppailua, niin fyysisellä toiminnan tasolla kuin symbolisella tasollakin - kaikkialla missä vain sitä koskevat representaatiot tulevat näkyviin esityksellisinä jatkeina toisten osapuolten vastaaville.

En pidä häpeänä sitä, että sosiologi ei tutkimuksellaan pystykään työstämään yhtenäistä kuvaa jonkin kulttuurin ihmisistä. Päinvastoin tällöin voi tulkita, että hän uskaltaa rohkeasti myöntää sosiaalisen todellisuuden monimutkaisuuden ja kykenee kirjoitusprosessissaan reflektoida sitä. Tuloksen ei tarvitse olla jotain, jonka voi esittää ranskalaisin viivoin tai summa summarum

kaneetein. Se voi yhtä hyvin olla kompleksisten kulttuuristen merkitysten analyysia, joka tunnustaa erot ja löytää yhtenäisyyksiä eroissa ja päinvastoin.

LÄHTEET:

KIRJALLISUUS:

- Agamben, Giorgio (1995): Tuleva yhteisö. Suom. Jussi Vähämäki. Gaudeamus, Tampere. Alkuteos: La comunità che viene (1990). Giulio Einaudi, Torino.
- Barthes, Roland (1986): Kuvan retoriikka. Suom. Kristiina Widenius. Teoksessa: Lintunen, Martti (toim.): Kuvista sanoin 3. Suomen valokuvataiteen museon säätiö.
- Barthes, Roland (1994): Mytologioita. Suom. Panu Minkkinen. Gaudeamus, Helsinki.
- Bauman, Zygmunt (1996): From Pilgrim to Tourism - or a Short History of Identity. Teoksessa Hall, Stuart & du Gay, Paul: Questions of Cultural Identity. SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (1994): Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedon sosiologinen tutkielma. Gaudeamus, Helsinki. Alkuteos: The Social Construction of Reality.
- Best, Steven & Kellner, Douglas (1991): Postmodern Theory. Critical Interrogations. Macmillan, Hampshire.
- Blumer, Herbert (1995): Social Movements. Teoksessa Lyman, Stanford M.: Social Movements - Critiques, Concepts, Case Studies. Magmillan Press, London.
- Bookchin, Murray (1994): Which Way for the Ecology Movement - Essays by Murray Bookchin. AK Press, Edinburgh & San Fransisco.
- Calhoun, Craig (1994): Social Theory and the Politics of Identity. Teoksessa: Calhoun, Craig: Social Theory and the Politics of Identity. Blackwell, Cambridge & Oxford.
- Clifford, James (1986): Inroduction. Teoksessa: Clifford, James & Marcus, George E.: Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography. University of California Press, Berkeley & Los Angeles & London.
- Deleuze, Gilles (1992): Autiomaa - kirjoituksia vuosilta 1967-1986. Suom. ja toim. Kotkavirta, Jussi et. al. Gaudeamus, Helsinki.
- Dijk, Teun A. van (1998): Ideology - a Multidisciplinary Approach. SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1996): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Escobar, Arturo (1992): Culture, Practise and Politics. Anhtropology and the study of social movements. Critique of Anthropology Vol 12(4). SAGE, London, Newsbury Park and New Delhi.

Flax, Jane (1990): Postmodernism and Gender Relations in Feminist Theory. Teoksessa: Nicholson, Linda J.: Feminism/Postmodernism. Routledge, New York & London.

Foucault, Michel (1980): Tarkkailla ja rangaista. Otava, Keuruu. Alkuteos: Surveiller et punir - Naissance de la prison. Éditions Gallimard, 1975. Suom. Eevi Nivanka.

Hall, Stuart (1992a): Kulttuurin ja politiikan murroksia. Vastapaino, Tampere. Suom. ja toim. Juha Koivisto et. al.

Hall, Stuart (1992b): The Question of Cultural Identity. Teoksessa: Hall, Stuart & Held, David & McGrew, Tony: Modernity And Its Futures. Polity Press, Cambridge.

Hall, Stuart (1996): Who Needs Identity?. Teoksessa: Hall, Stuart & du Gay, Paul: Questions of Cultural Identity. SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi.

Hall, Stuart (1997): Introduction & The Work of Representation. Teoksessa: Hall, Stuart (toim.) Representation. Cultural Representations and Signifying Practices. SAGE, London, Thousand Oaks, New Delhi.

Hall, Stuart (1999): Identiteetti. Vastapaino, Tampere. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman.

Johnston, Hank & Klandermans, Bert (1995): The Cultural Analysis of Social Movements. Teoksessa: Johnston, Hank & Klandermans, Bert: Social Movements and Culture. University of Minnesota Press, Minneapolis.

Nyky-suomen sanakirja 7 (1989). Synonymisanakirja (toim. Harri Jäppinen). WSOY, Porvoo (2. painos).

Kalliala, Mari (1999): Yksi taistelu, monta rintamaa - Uusi vaihtoehtoliikehdintä Suomessa. Teoksessa: Mattila, Mikko & Uusikylä, Petri: Verkostoyhteiskunta. Käytännön johdatus verkostanalyysiin. Gaudeamus, Tampere.

Kellner, Douglas (1998): Mediakulttuuri. Vastapaino, Tampere. Alkuteos (1995): Media Culture, Cultural Studies, identity and politics between the modern and the postmodern. Rotledge.

Kropotkin, Pjotr (1906): Taistelu leivästä. Tampereen työväen osuuskirjapaino, Tampere.

Kupiainen, Jari (1987): Dread Inna De Babylon - Reggae ja rasta-liike Jamaikalla ja Englannissa. Teoksessa: Söderholm, Stig (toim.): Näkökulmia rockkulttuuriin. Otava, Helsinki.

Kylmänen, Marjo (1994): Johdanto. Teoksessa: Kylmänen, Marjo (toim.): Me ja muut. Vastapaino, Tampere.

Laclau, Ernesto (1990): New Reflections on the Revolution of our Time. Verso, London.

Laclau, Ernesto (1994): Introduction. Teoksessa: Laclau, Ernesto (toim.): The Making of Political Identities. Verso, London & New York.

- Lehtonen, Mikko (1998): Merkitysten maailma. Vastapaino, Tampere.
- Lindholm, Arto (1998): Radikaali ympäristöaktivismi modernin murroksessa. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.
- Marcus, George E. & Fischer, Michael M.J. (1986): Anthropology as Cultural Critique - An Experimental Moment in Human Sciences. The University of Chicago Press, Chicago & London.
- Mead, George H. (1983): Mind, Self, & Society - from the Standpoint of a Social Behaviorist. The University of Chicago Press, Chicago & London.
- Melucci, Alberto (1989): Nomads of The Present - Social Movements and Individual Needs in Contemporary Society. Hutchinson Radius, London.
- Melucci, Alberto (1995): The Process of Collective Identity. Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert: Social Movements and Culture. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Melucci, Alberto (1996): Challenging Codes. Collective Action in the Information Age. Cambridge University Press, Cambridge.
- O'Hara, Craig (1995): The Philosophy of Punk - More Than Noise!! AK Press, Edinburgh & San Francisco.
- Pekonen, Kyösti (1999): Myytillistetty aika. Isänmaallisen Oikeiston Kalevala-nostalgia. Poliitikka n:o 1/2000.
- Peltokoski, Jukka (1999): Käyn rehuilla. Veganismi kokemuksena ja kollektiivisena toimintana. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Plotke, David (1995): What's So New About New Social Movements. Teoksessa Lyman, Stanford M.: Social Movements - Critiques, Concepts, Case Studies. Magmillan Press, London.
- Pulkkinen, Tuija (1998): Postmoderni politiikan filosofia. Tammer-Paino Oy, Tampere. Alkuteos: The Postmodern and the Political Agency (1998). Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Rabinow, Paul (1986): Representations Are Social Facts: Modernity and Post-Modernity in Anthropology. Teoksessa: Clifford, James & Marcus, George E.: Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography. University of California Press, Berkeley & Los Angeles & London.
- Rauste-von Wright, Maijaliisa & von Wright, Johan (1996): Oppiminen ja koulutus. WSOY, Porvoo, Helsinki & Juva.
- Siisiäinen, Martti (1980): Keskustelua Gramscin päällysrakenneteoriasta. Tiede & Edistys n:o 1/1980.
- Siisiäinen, Martti (1983): Uusien yhteiskunnallisten liikkeiden demokratia- ja organisaatio-ongelman teoreettisista juurista politiikan sosiologiassa. Poliitikka n:o 2/1983.

- Siisiäinen, Martti (1985): 'Vihreän' politiikan ulottuvuuksia. Uusien yhteiskunnallisten liikkeiden politiikkakonseptioiden ongelmista. *Politiikka* n:o 3/1985.
- Siisiäinen, Martti (1986): *Intressit, yhdistyslaitos ja poliittisen järjestelmän vakaisuus*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Siisiäinen, Martti (1992): Kollektiivisen toiminnan organisoituminen. Teoksessa: Blom, Raimo & Siisiäinen, Martti: *Politiikan sosiologia*, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Sintonen, Teppo (1999): *Etninen identiteetti ja narratiivisuus. Kanadansuomalaiset miehet elämänsä kertojina*. SoPhi, Jyväskylä.
- Somers, Margaret R. & Gibson Gloria D. (1994): *Reclaiming the Epistemological "Other": Narrative and the Social Constitution of Identity*. Teoksessa: Calhoun, Craig: *Social Theory and the Politics of Identity*. Blackwell, Cambridge & Oxford.
- Stedman Jones, Gareth (1983): *Languages of Class. Studies in English Working Class History 1932-1982*. Cambridge University Press, Cambridge & London & New York & New Rouchelle & Melbourne & Sydney.
- Sulkunen, Pekka (1997): Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa: Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka: *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Gaudeamus, Tampere.
- Suurpää, Leena (1996): Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa: Suurpää, Leena & Aaltojärvi, Pia (toim.): *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. SKS, Helsinki.
- Swidler, Ann (1995): *Cultural Power and Social Movements*. Teoksessa Johnston, Hank & Klandermans, Bert: *Social Movements and Culture*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Söderholm, Stig (1987): Rockmusiikki ja nuorisokulttuurien tyyli: modit, skinheadit ja punkkarit. Teoksessa: Söderholm, Stig: *Näkökulmia rockkulttuuriin*. Otava, Helsinki.
- Söderholm, Stig & Kaitala, Kimmo (1987): Rockkulttuuri ja nuorisokonflikti - valtakulttuurin ja nuorisokulttuurin törmäys vuonna 1978. Teoksessa: Söderholm, Stig: *Näkökulmia rockkulttuuriin*. Otava, Helsinki.
- Tarrow, Sidney (1989): *Struggle, Politics and Reform: Collective Action, Social Movements, and Cycles of Protest*. Western Societies Program, Cornell University.
- Toivanen, Hannu (1997): "Do It Yourself" - DIY vastarinnan sosio-kulttuurisena merkityksiä organisoivana periaatteena ja käytäntönä. *Julkaisematon laudatur -tutkielma*, Joensuun yliopisto.
- Tuomivaara, Salla & Purmonen, Joni (1998): *Ulos häkeistä. Kaksi näkökulmaa uuden eläinliikkeen sisältä*. Tammi, Helsinki.

Vehaluoto, Ulla (1998): Ääri-ilmiöiden äärellä - Joukkotiedotusvälineet ja uusien uhkien tuotanto. Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Joensuun yliopisto.

Young, Iris Marion (1990): The Ideal of Community and the Politics of Difference. Teoksessa: Nicholson, Linda J.: Feminism/Postmodernism. Routledge, New York & London.

Young, Iris Marion (1997): Intersecting Voices. Dilemmas of Gender, Political Philosophy, and Policy. Pricetown University Press, New Jersey.

LEHDET:

Aamulehti 21.12.1995. ”Terrorismissa ei ole puolusteltavaa”. Pääkirjoitus.

Aamulehti 27.1.1998. ”Poliisilla vihiä ‘ekopäivistä’”.

Aamulehti 27.1.1998. ”Turku tutkii Tampereen vaihtoehtomellakat”.

Helsingin Sanomat 26.1.1998. ”Tampereen nuorisomellakoista 60 putkaan”.

Helsingin Sanomat 26.1.1998. ”Poliisi ja nuoret nujakoivat taas Tampereella - Kymmeniä ”ekonuoria” pidätettiin”.

Helsingin Sanomat 27.1.1998. ”Poliisin arvion mukaan pieni ydinjoukko aloitti Tampereen katumellakat”.

Helsingin Sanomat 25.1.1999. ”Mustavihreät pyrkii karsimaan räyhääjät”.

Helsingin Sanomat 6.2.2000. ”Itävallassa uusia mielenosoituksia”.

Iltaalehti 27.7.1995. ”Mediatempu ja raaka rikos”. Pääkirjoitus.

Iltaalehti 12.12.1997, 4. ”Ylioppilas Purmosella on Missio”.

Iltaalehti 11.2.1998, 7. ”Kettutyttöä epäillään koe-eläinaseman iskusta”.

Iltaalehti 12.9.1998. ”Terroristeja joukossamme”. Pääkirjoitus.

Ilta-Sanomat 27.5.1997, 2. ”Turkismellakalla oli ruotsalainen johto”.

Ilta-Sanomat 26.1.1998. ”Tampereen mellakoijia uhkaa syyte kapinasta”.

Ilta-Sanomat 27.1.1998. ”Tampereen mellakoijien johtajat yrittivät paeta”.

Image # 2/1996. ”Vastarinta elää pienkulttuureissa”.

Jakobstads Tidning 21.12.1995. ”Pälsaktivisterna inga djurskyddare”.

Jyväskylän yliopilaslehti # 6 / 2.4.1998, 14. ”Porukat”.

Jyväskylän ylioppilaslehti # 5 / 19.3.1998, 14. ”Porukat”.

Kapinatyöläinen # 1 (1989).

Kapinatyöläinen # 2 (1989).

Kapinatyöläinen # 3 (1989).

Kapinatyöläinen # 4 (1990).

Kapinatyöläinen # 7 (1990). ”Earth First! luopuu puiden naulaamisesta”.

Kapinatyöläinen # 11 (1992).

Kapinatyöläinen # 12 (1992). ”Kirjat: Oikeutta eläimille”.

Kapinatyöläinen # 19 (1995). ”Jo 60 vuotta väsymätöntä taistelua anarkismin puolesta”.

Kaurapuuro # 13 (1997). ”Mikä tie anarkistiselle liikkeelle? - Vallankumous vai vallan kumous?”.

Kaurapuuro # 14 (1998). ”Anarkistijohtaja”.

Kaurapuuro # 14 (1998). ”Poliisi on oikeassa”.

Kaurapuuro # 14 (1998). ”Avoin kirje Joni Purmoselta”.

Keskisuomalainen 13.12.1997. ”Äärieläinaktivistit toimivat rikollisliigana”. Pääkirjoitus.

Megafoni # 1 (1999). ”Näkymättömiä kansalaisia ja itsehallittuja sosiaalikeskuksia”.

Muutoksen Kevät # 1 (1996). Pääkirjoitus.

Muutoksen Kevät # 6 (1997).

Muutoksen Kevät # 11 (1998).

Muutoksen Kevät # 13 (1999).

Pomminheittäjä # 8 (1996).

Pomminheittäjä # 9 (1997).

Pomminheittäjä # 10 (1997). ”Anarkismi ja eläinten oikeudet”.

Profane Existence # 29-30 (1996). ”Human Liberation Animal Liberation”.

Punakaaderi # 1 (1995).

Punakaaderi # 2 (1996).

Punakaaderi # 3 (1996). Nimellä Kanapuuderi.

Punakaaderi # 4 (1996).

Sudenhetki # 1 (1997). ”Poliisit ja siat”.

Toinen Vaihtoehto # 89 (1/1997).

Viikkolehti 30.1.1998. ”Anarkistien lehdissä kiihotetaan väkivaltaan. ‘Lahdataan poliisit, porvarille mora keuhkoon’”.

Villi Pohjola # 8 (1996). ”Ufo-oikeuksia vai oikeutta ufoille?”.

Villi Pohjola # 9 (1996).

INTERNET:

Autonome Offensive ‘99 # 1: <http://www.ecn.org/finlandia/autoff99/>

Autonome Offensive ‘99 # 2: <http://www.ecn.org/finlandia/autoff99/>

MUUT LÄHTEET:

TV2 10.9.1997: Kettutytöt. TV-elokuva.

TV2 21.1.1998: Silminnäkijä. Toim. Kari Mokko.

TV2 4.1.2000: GOGO.

LIITE 1

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustat

- Perhetausta (taloudellinen ja statuksellinen tausta)
- Ikä
- Koulutus, ammatti
- Mistä kimmoke tulla mukaan aktivismiin? Milloin tulit?

TEEMA 1: YHTEISÖ

Vastakulttuurin sosiaaliset verkostot (sosiaalinen pääoma)

- Mistä kaikista ryhmistä ja liikkeistä katsoisit suomalaisen skenen muodostuvan
- Moneenko järjestöön kuuluu?
- Kuinka paljon ihmiset mielestäsi liikkuvat näiden eri järjestöjen välillä?
- Kumpaa pitäisit tärkeämpänä itsellesi liikkeiden poliittista (niiden kautta vaikuttaminen) vai sosiaalista (yhteenkuuluvuus, kaverit, jne) merkitystä, ja miksi?
- Tuovatko liikkeen ulkopuoliset kaverit linkkejä ”tästä piiristä ulkomaailmaan” ja antavatko ne vaikuttamisen mahdollisuuksia myös muualle kuin ”aktivisteihin”?
- Oletko paljon yhteydessä myös muiden maiden aktivisteihin?
- Kuinka tärkeänä pidät sitä, että liike pyrkii suuntautumaan ulospäin marginaalista, eli saavuttamaan suuremman yleisön kannatuksen tai mukaantulon?

Aktivisti ja muut

- Miten katsoisit oman ja ns. passiivisen ihmisen (tiedän! huono ilmaus) arkipäivän eroavan toisistaan?
- Mikä tekee jostain ihmisestä vaikkapa anarkistin tai aktivistin? Elämäntapa, toiminta, aatteet...?
- Häiritseekö skenen ulkonäöllinen nuoriso- ja alakulttuurisuus? Kaipaisitko mukaan lisää ns. tavallisen näköisiä ja oloisia ihmisiä, jos kyllä niin miksi luulet ettei heitä tule mukaan? Pyritkö itse ulkonäöllisesti, ihmissuhteilla, puheillasi, yms. vaikuttamaan tämän eoavaisuuden kaventumiseen?
- Voiko aktivistiskenen sisäänpäinlämpiäminen olla yksi syy aatteiden laajenemisen tiellä? Mitä sille voisi mielestäsi tehdä?
- - Mitä sille voi tehdä, että media tai SUPO pyrkii jatkuvasti antamaan aktivisteille negatiivisen leiman? Ottaako päähän ja miten siihen voi vaikuttaa, eli saada oma näkökulmansa leimautumisen suhteen esiin?
- Onko liikehdinnällä jotain selkeää vastustajaa mielestäsi? Jos kyllä, niin mitkä sellaisia ovat ja miten ”napit vastakkain” -asetelma ilmenee käytännössä?

Heimo(t)

- Kuinka tärkeänä pidät sitä, että aktivisteilla on omia kielikuvia, oma huumorinsa, jne?
- tarjoaako skene sinulle mielestäsi ryhmän, johon voit tuntea kuuluvasi, ja johon voit vaikkapa tukeutua jos on ongelmia, tms.?
- Mitkä ovat suomalaisen skenen merkittävimpiä symboleja (liput, värit, kuvat)? Mitä ne sinulle itsellesi merkitsevät?
- Millaisia kokemuksia sinulla on liittymisestä eri ryhmiin? Oliko vaikea tulla mukaan vai tulitko esim. kavereiden kautta ja tunsit muut entuudestaan? Mikäli olet joskus eronnut ryhmästä, niin millaisia kokemuksia siitä on jäänyt?

- Miten skene on mielestäsi vastannut poliisin ja median siitä tekemiin määrittelyihin (esim. aktivisti -sanana negatiivinen leima, terroristi- ja johtajamyytit, etc)?
- Sallitaanko skenessä mielipiteen vapaus?

TEEMA 2: VASTAKULTTUURI

Kulttuurinen maku

- Pukeutuminen: Onko vaatetuksesi oleellisesti muuttunut ns. aktivistiaikanasi?
- Pukeudutko mielestäsi jonkin alakulttuurin (punk, sxe, yms) mukaisesti?
- Millaista musiikkia kuuntelet
- Koetko, että esimerkiksi pukeutumistyyli tai musiikkimakusi olisi ristiriidassa aktivistien/skenen yleisten kulttuuripiirteiden kanssa? Oletko törmännyt tästä kieliviin tilanteisiin?
- Onko aktivisteilla mielestäsi ylipäättään yhteisiä kulttuurisia piirteitä, kuten musiikki, ala- ja nuorisokulttuurit (hiphop, punk, hippi), pukeutuminen, ”taide”, etc. ?

Elämäntapa

- Kuinka paljon liittyminen radikaalitoimintaan muutti sinun elämäntapaasi entiseen verrattuna?
- Kumpi sinulle merkitsee skenessä enemmän elämäntapa vai aate? Voiko näitä edes verrata tällä tavalla ja onko toiminta se yhdistävä linkki näiden välillä?
- Mitä kaikkea teet enemmän tai vähemmän aktiivisesti? Lehteä, soitat bändissä, julisteita, osallistut kokouksiin, miekkareihin, julisteliimauksiin...
- Onko toiminta sinulle kokopäivätoimista ja jokahetkistä, vai lähinnä kokoontumista muiden järjestämiin kokouksiin, miekkareihin, tilaisuuksiin, jne? Ajatteletko itseäsi aktivistina ihan arkipäiväisissäkin tilanteissa?
- Onko olemassa jotain merkkiä/merkkejä, jotka tekevät aktivistin ja tekevät sen tunnistettavaksi muiden aktivistien silmissä? Kasvissyönti, aatteellisuus, osallistuminen, jne. ?
- Tuntuuko kokonaispäivätoimiminen aktivisminä koskaan turhauttavalta ja liian kuluttavalta?
- Mikä voisi olla sellainen takaisku tai juttu, minkä takia lopettaisit toiminnan kokonaan/lopullisesti? Voiko sellaista ylipäättään tulla?

Toimintakulttuuri

- Miten paljon ”julkisuuden pelko” vaikuttaa toimintatapoihisi? Eli kuinka tarkkaan harkitsen esimerkiksi demoissa sen käytäntöjä, jos sillä on mahdollisuus, että se päättyy julkiseen määrittelyyn (mediassa)?
- Väkivallan hyväksyminen: väitetään, että väkivalta on tullut hyväksyttäväksi toimintamuodoksi. Onko näin?
- Koetko jotenkin ahdistavaksi eron mm. aktiivisimpien ja passiivisempien jäsenten välillä? Antaako ns. hc-toimijuus katu-uskottavuutta ja kredibiliteettiä?
- pystytkö toteuttamaan itseäsi yksilönä ja koetko, että sinulla on jotain tiettyjä tehtäviä liikkeessä?
- Onko tuntemissasi toimintaryhmissä ja järjestöissä sen kaltaisia selkeitä eliittejä, kuten media ja poliisi antavat ymmärtää?

TEEMA 3: POLITIIKKA

- Voiko skenestä tuttu suoran demokratian malli ja ruohonjuuritason korostaminen päätöksiä tehdessä näyttää mallia muullekin poliittiselle toiminnalle yhteiskunnassa?

- kuinka tärkeä sinulle on ruohonjuuritaso itsessään toimintakulttuurina? Voisitko kuvitella olla mukana ryhmässä tai organisaatiossa, jolla on hierarkkinen rakenne (esim. puheenjohtaja ja hallitus, jotka pitävät valtaa)?
- Kuinka hyvin käytäntö/käytännöt skenessä vastaavat mielestäsi liikkeen poliittista ideaalia (suora demokratia, solidaarisuus, kommunikaatio, etc.)?
- Koetko toimivasi jonkin ”utopian” tai tietyn yhteiskunnallisen päämäärän/-mallin puolesta, vai otatko enemmän huomioon pienet parannukset ja koitat luoda ”utopiaa” tässä ja nyt?
- Nimeä jokin huippukohta ”aktivistiurallasi” ja miten se vaikutti suhtautumiseesi vapaaseen kansalaistoimintaan (ts. aktivismiin)?
- Mistä mielestäsi johtuu, että suomalainen kollektiivinen toiminta on tälläkin tasolla huomattavasti konformistisempaa ja väkivallattomampaa kuin esim. naapurimaissa ja Euroopassa yleensäkin, jossa suorastaan hakeudutaan yhteenottoihin viranomaisten kanssa?
- Reformistinen vaikuttaminen ja toiminta? Mitä mieltä olet eräiden eduskuntavaaliehdokkuudesta? Oletko itse mukana edustuksellisessa kansalaistoiminnassa tai organisaatioissa, joissa on selvä järjestöhierarkia?

Aatteet:

- Kutsutko itseäsi joidenkin skeneen kuuluvien poliittisten nimikkeiden (esim. anarkisti, kommunisti, ekoanarkisti, etc.) mukaisesti? Mitä luulet, kuinka muut sinut nimeävät näiden kautta?
- Onko olemassa jotain skeneä sitovaa aatetta? Anarkismi ja ekologia tai toinen?
- Mistä luulet, että johtuu se, että skenestä lähtevä toiminta ja aatteet esitetään terrorismina ja ääri-ilmiönä? Onko se median puolueellisuutta vai tietämättömyyttä?
- Kuinka tärkeää sinulle on että ihmiset joiden kanssa toimit jakavat saman aatteen kanssasi?
- ajautuuko yksilöllinen/yksilölliset pyrkimyksesi ja mielipiteesi, yms. koskaan ristiriitaan ympäröivän ryhmän (skenen) mielipiteiden, yms. kanssa?

Sukupuoli

- Onko toiminnassa, jossa olet mukana, havaittavissa sukupuolirooleja tehtävien tai aktiivisuuden mukaan?
- Koetko itsesi naiseksi/mieheksi, kun olet toiminnassa mukana? Ajatteletko koskaan, että tässä kyseisessä tilanteessa on hyvä olla mukana naisena/miehenä? Vaikkapa mielenosoituksessa tai keskusteluryhmässä?
- Millaista on olla nainen/mies skenessä? Mainitse esimerkiksi negatiivisia tai positiivisia kokemuksia sukupuolten suhteesta/kanssakäymisestä ja miten se on omaan sukupuolesi tuntemiseen vaikuttanut?